Javier Marías

Karasevdalılar

ROMAN

Çeviren: Saliha Nilüfer

6. baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

KARASEVDALILAR

Javier Marías (Madrid, 1951). Çocukluğunun bir kısmı, babasının çeşitli okullarda ders verdiği ABD'de geçti. Madrid'deki *Colegio Estudio*'dan mezun oldu. Marías yazmaya erken yaşlarında başladı. *Mientras ellas duermen*'deki hikâyelerden biri olan "La vida y la muerte de Marcelino Iturriaga"yı yazdığında 14; ilk romanı *Los dominios del lobo*'yu yazdığında ise 17 yaşındaydı. Madrid Complutense Üniversitesi'ne girince, İngilizceden İspanyolcaya çeviri yapmaya başladı. Updike, Hardy, Conrad, Nabokov, Faulkner, Kipling, James, Stevenson, Browne ve Shakespeare İspanyolcaya çevirdiği yazarlar arasındadır. 1979 yılında Sterne'ün eseri *Tristram Shandy*'den yaptığı çevirisiyle *Premio de traducción Fray Luis de León*'a layık görüldü. 1983-1985 yılları arasında Oxford Üniversitesi'nde İspanyol Edebiyatı ile Çeviri Kuramları dersleri verdi. Marías 1986'da *El hombre sentimental*'ı, 1988'de de konusu Oxford Üniversitesi'nde geçen *Todas las almas*'ı, 1992'de *Corazón tan blanco*'yu (*Beyaz Kalp*, YKY, 2016) yayımladı. 1994'te çıkan romanı *Mañana en la batalla piensa en mí* (*Yarın Savaşta Beni Düşün*, YKY, 2016), Venezuela *Premio Rómulo Gallegos*'a layık görüldü. Marias'ın 1986'dan itibaren yazdığı romanların kahramanların hepsi çevirmenlerdir. Bunda bizzat çevirmen olarak yaşadıklarından esinlenmiştir. 2002'de Marías üçlemesinin ilk kitabı olan *Tu rostro mañana 1. Fiebre y lanza*'yı (*Yarınki Yüzün, Cilt 1: Ateş ve Mızrak*, Metis Yay., 2011), 2004'te ikinci cildi *Tu rostro mañana 2. Baile y sueño*'yu (*Yarınki Yüzün, Cilt 2: Dans ve Rüya*, Metis Yay., 2011), 2007'de son cildi *Tu rostro mañana 3. Veneno y sombra y adiós*'u (*Yarınki Yüzün, Cilt 3: Zehir, Gölge, Veda*, Metis Yay., 2012) yayımladı. *Los enamoramientos* 2011'de (*Karasevdalılar*, YKY, 2015), *Así empieza lo malo* ise 2014'te yayımlandı. Son romanı *Berta Isla* ise 2017'de okurlarıyla buluştu.

Şimdiye kadar, roman, öykü, deneme türünde pek çok kitabı yayımlanan Marías'ın eserleri elliye yakın dile çevrilmiştir.

Marías, *Reino de Redonda* adlı küçük çaplı bir yayınevi işletmektedir. Haftalık olarak *El País* gazetesine yazılar yazmaktadır. 2006'da *Real Academia Española* üyeliğine seçildi. 2013'te prestijli bir ödül olan *Prix Formentor*'a layık görüldü.

Saliha Nilüfer 1972, İstanbul. İngilizce ve İspanyolcadan çeviri yapıyor. İlk şiirleri *Kitap-lık*, *Ludingirra*'da; ilk romanı *Sebastian Knight Bir Endülüs Hikâyesi* ise 2016'da Pan Yayıncılık tarafından yayımlandı.

Başlıca çevirileri: *İnsanın Bir Dakikası* (Stanislaw Lem), *Tuhaf Zamanlar* (Eric Hobsbawm), *Nietzsche'nin İdeası* (Fernando Savater), *Gölgedeki Gezgin* (Federico Andahazi), *Dünya ve Ben* (Juan Jose Millas), *Cennet Başka Yerde* (Mario Vargas Llosa), *Dört Ziyafet* (Meir Shalev), *Neden New York Neden İstanbul*, (Ahmet Gürsoy), *Yasak Bölge ve Çekişme Diyarında* (Juan Goytisolo).

Javier Marías'ın
YKY'deki kitapları

Karasevdalılar (2015)
Beyaz Kalp (2016)
Yarın Savaşta Beni Düşün (2016)
Acı Bir Başlangıç Bu (2018)
Berta Isla (2019)
Duygusal Adam (2020)
Tüm Ruhlar (2020)

JAVIER MARÍAS

Karasevdalılar

Roman

Çeviren
Saliha Nilüfer

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4405
Edebiyat - 1230

Karasevdalılar / Javier Marías
Özgün adı: **Los Enamoramientos**

İspanyolcadan çeviren: **Saliha Nilüfer**
Kitap editörü: **Ersel Topraktepe**
Düzelti: **Ömer Şişman**

Kapak tasarımı: **Nahide Dikel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Telefon: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 44977

Çeviriye temel alınan baskı: 2012, Santillana Ediciones Generales, S.L., Madrid
1. baskı: İstanbul, Mayıs 2015
6. baskı: İstanbul, Şubat 2021
ISBN 978-975-08-3197-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2012, 2017
Sertifika No: 44719
© Javier Marías, 2011
Bu kitabın telif hakları Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com/**yapikrediyayinlari**
twitter.com/**YKYHaber**
instagram.com/**yapikrediyayinlari**

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Marcedes López-Ballesteros'a,
beni ziyaret ettiği ve anlattıkları için

Ve Carme López Mercader'e,
yanı başımda gülmeye ve beni dinlemeye
devam ettiği için

I

Miguel Desverne ya da Deverne'i son görüşüm aynı zamanda karısı Luisa'nın da onu en son görüşüydü, düşününce bu hâlâ tuhaf ve belki de adaletsiz geliyor bana, haliyle o karısıydı, bense karşılıklı tek kelime olsun etmediği yabancı bir kadın. Adını dahi bilmiyordum, bıçaklanmış ve gömleği yarı yarıya sıyrılmış halde, ölmek üzereyken çekilmiş fotoğrafı gazetede gördüğümde adını öğrendim, ama iş işten geçmişti, evet bilinci kapanmamış olsa onu asla böyle göremezdi kimse; en son algıladığı şey, biriyle karıştırıldığı ya da sebepsiz yere yani tamamen salakça bıçaklandığı olmalıydı, ayrıca, onu dünya yüzünden silme ve zaman geçirmeden oracıkta ve o anda yeryüzünden silme isteğiyle bir değil iki değil, ardı ardına kurtuluş umudu bırakmadan bıçaklanmıştı. Ne için iş işten geçmiş diye soruyorum kendi kendime. Doğrusu bunu bilmiyorum. Ancak birisi hayatını kaybettiğinde düşünülür ya bir şey için geç olduğu, hatta her şey için –hele hele onu beklemek için– ve onu kayıtlardan silmekle yetiniriz. Yakınlarımız için de böyledir bu, bize çok zor gelse de çokça gözyaşı döküp sokakta yürürken olsun evde olsun görüntüsü gözümüzün önünden gitmese de, uzunca bir süre yokluklarına asla alışamayacağımızı düşünsek de... Ama ta baştan –ölüp gittiklerinden itibaren– en ipe sapa gelmez şey için, saçma sapan bir telefon konuşması ya da ıvır zıvır bir soru için bile (Arabanın anahtarlarını orada unutmuş olabilir miyim? Çocuklar bugün kaçta çıkıyor?) –aslında hiçbir şey için– onlara artık bel bağlamamak gerektiğinin farkındayızdır. Hiçbir şey hiçbir şey demektir. Gerçekte bunu aklı almaz insanın, çünkü keskin anlamlar içerir ve bu da doğamızla çelişir: Birisinin bir daha hiç gelmeyecek olması, bir şey söylemeyecek olması, asla tek bir adım atmayacak olması, ne yakınımıza ne uzağımıza doğru –bize bakmayacak, gözlerini başka yöne çevirmeyecek olması... Kim bilir buna nasıl dayanıp sonrasında bunu nasıl atlatıyoruz? Gel zaman git zaman nasıl olup da unutuyoruz, sessizliğe gömülen onlardan nasıl uzaklaşıyoruz, bilmiyorum.

Ama onu birçok sabah görmüştüm, konuşmasını gülüşünü duymuştum –birkaç yıl boyunca hemen her sabah erken saatlerde, erken dediysem çok da erken değil, zira sırf o çiftle aynı anda orada bulunmak için işe biraz gecikmeyi huy edinmiştim. Evet, onunla değil, yanlış anlaşılmak istemem, bilakis ikisiyle de orada bulunmak için, günlük mesaiye başlamadan evvel beni sakinleştiren, mutlu eden her ikisiydi çünkü. Bu handiyse bir gereksinim halini almıştı. Hayır, bize huzur ve zevk veren bir şey için uygun kelime değil bu. Belki de bir batıl inançtı ama yok o da değildi: Şayet kahvaltıyı onlarla, yani uzaktan uzağa onlarla yapmazsam, başıma o gün bir felaket geleceğinden korktuğum filan yoktu; tek sorun, bana her gün sundukları o görüntü olmadığında en berbat ruh haliyle ve asgari bir iyimserlikle güne başlıyor olmamdı ve dünyanın düzen içinde ya da denebilir ki ahenk içinde olmasının bir görüntüsüydü onlar. Yani, en ortalıkta ve aleni olanlarına varana dek, hayatın tüm parçaları ya da ta kendisi gibi, pek azımızın izlediği dünyanın küçük mü küçük parçalarından biriydi. Öncelikle onları görmeden ya da izlemeden saatlerce kendimi bir odaya kapamak hoşuma gitmiyordu, elbette bunu edepli biçimde yapıyordum, sinsi sinsi değil, en son istediğim, huzursuz olmaları ya da onları rahatsız etmekti. Onları ürkütüp kaçırmak affedilmez bir hata olurdu, hele de benim yüzümden gitmeleri... Pek çok gün, ikisi muhtemelen bir daha ancak akşam öğününde buluşmak üzere ayrılmadan onlarla aynı havayı teneffüs etmek ya da sabahları onların baktığı tablonun bir parçası olmak –farkına varmadıkları bir parçası– beni ferahlatıyordu. Benim ve karısının onu gördüğümüz o son gün birlikte akşam yemeği yiyemediler. Öğle yemeği de. Bir restoranda oturup yirmi dakika boyunca onu bekledi, tuhafına gitse de herhangi bir nedenle korkmuş değildi, ta ki telefon çalıp dünyası başına yıkılana kadar ve bir daha asla beklemedi onu.

Daha ilk günden evli bir çift olduklarını hemen anlamıştım, adam ellilerinde kadınsa ondan biraz daha küçüktü, henüz kırklarına gelmemişti. Onlarla ilgili en hoşuma giden şey birlikte nasıl da güzel vakit geçirdiklerini görmekti. Hemen hemen kimsenin hiçbir şeyden memnun olmadığı, hele de hiç şen şakrak geçirmediği günün o saatlerinde, sanki evden birlikte çıkan, çocukları okula bırakan, aynı anda –hatta belki de aynı banyoda– hazırlanan, gözlerini aynı yatakta açan onlar değilmiş; her birinin gözünü açar açmaz karşısında ilk gördüğü, yıllar yılı gördükleri –öyle ya arada sırada onlara eşlik eden çocuklardan kız olanı sekiz, diğeri, muazzam biçimde babasına benzeyen oğlan çocuğuysa dört yaşlarında olduğuna göre– o hep aynı bildik eş değilmiş de yeni karşılaşmışlar, hatta tanışmışlar gibi durmaksızın konuşuyor, eğleniyor ve birbirlerini şevke getiriyorlardı.

Gülünç ya da iyiden iyiye tarih öncesine aitmiş gibi görünmese de adamın kılığında hafiften modası geçmiş bir zarafet vardı. Demek istediğim, üzerine oturan gömleği, pahalı ve ağırbaşlı kravatları, kol düğmeleri, ceketin cebinden çıkan mendili, bağcıklı cilalanmış ayakkabılarıyla –siyah ya da süet ayakkabılarını açık renk takım elbiselerin altına sadece bahar aylarının sonunda giyerdi–, birbiriyle uyumlu takım elbiseler giyerdi, tırnakları da daima manikürlüydü. Bunlara rağmen ne burnu büyük bir yönetici ne de fi tarihinden beri zengin biri izlenimi bırakıyordu insanda. Daha ziyade, en azından mesai günlerinde sokağa ancak böyle çıkmasına izin veren bir terbiye almış bir adam gibiydi; bu kılık kıyafet onun üzerinde doğal duruyordu, adeta babası belli bir yaştan sonra bunu giymesini tembihlemiş gibi, gün yüzü görür görmez miadı dolan modalara ya da paçavrayla gezilen zamanlara aldırış etmeden, onu etkileyecek bir neden olmaksızın. O denli klasik bir görünümü vardı ki aşırıya kaçan tek bir detay bile bulmak imkânsızdı: Kendini orijinal göstermek gibi bir niyeti yoktu, gerçi onu her zaman gördüğüm o kafeterya ve umursamaz kentimizle birlikte düşününce

neticede biraz öyle kalıyordu. Doğallığın etkisi, kuşkuya yer bırakmayan sıcak, güler yüzlü, şakalaşmaya açık mizacıyla pekişiyordu (ama garsonlarla değil, onlarla konuşurken onlara "siz" diye sesleniyor ve cıvıklaşmadan sıra dışı bir nezaketle hitap ediyordu): öyle ya sıklıkla patlattığı ve neredeyse mahcubiyete neden olan ama hiçbir biçimde rahatsız edici gelmeyen kahkahaları nedeniyle dikkat çekerdi. Gülmeyi bilirdi, güldü mü bunu ta içinden gelerek yapardı, sevimli ve samimi bir tarzda, ne pohpohlamak için ne de halim selim bir tavırla, bilakis daima kendisine sahiden komik gelen durumlara tepki verircesine; aslına bakılırsa komik bulduğu bir dolu şey vardı, olayların gülünç taraflarını algılamaya, en azından sözlü şakaları alkışlamaya hazır, cömert bir adamdı. Belki de bütün olarak bunu sağlayan karısıydı, öyle insanlar vardır ki istemeden de olsa bizi güldürür, her şeyden öte varlıkları bizi kıvandırdığından başarırlar bunu, dolayısıyla azıcık bir şey kahkahayı basmamıza yeter de artar, sırf onları görmek, yanlarında olup onları dinlemek yeter, varsın söyledikleri öte dünyanın sırları olmasın, varsın anlattıkları ipe sapa gelmez zırvalıklar, şakalar olsun, içimizden gelerek hepsini komik buluruz. Birbirleri için yaratılmışlar sözü, bu insanlar için söylenmişti sanki ve evli oldukları halde asla, zorla tatlılaştırılmış bir jest yakalamadım; uzun yıllar birlikte yaşayıp hâlâ birbirlerini seviyor olmayı kendilerine değer katan bir erdem ya da onları güzelleştiren bir süs olarak cümle âleme teşhir etmeyi bir gurur meselesi sayan kimi çiftlerde olduğu gibi, çokça üzerinde çalışılmış tavırları da yoktu. Daha ziyade birbirlerinden hoşlanmış ve muhtemel bir kur faslı yaşanmadan birbirlerini sevmiş gibilerdi; ya da evlilikten hatta bir çift olmazdan önce bile birbirlerine o kadar değer vermiş ve sevgi beslemiş gibilerdi ki, hangi koşulda olursa olsun birbirlerini kendiliğinden seçebilirlerdi –evlilikle ilgili vazifeden ötürü, rahatlıktan, alışkanlıktan, herhangi bir sadakat meselesinden ötürü değil– ister arkadaş, ahbap, dost, sohbet arkadaşı ya da isterse suç ortağı olarak olsun, ne olursa olsun, ne denirse densin ya da ne anlatılırsa anlatılsın ve dinlensin, üçüncü bir kişiyle, bunun daima daha az eğlenceli ya da ilginç olacağından emin olmalarıyla ilgiliydi bu durum. Hayat arkadaşlığı ve her şeyden öte karşılıklı inanç vardı hallerinde.

Miguel Desvern ya da Deverne'in, kendisine erkeksi ve müşfik bir ifade katan, onu belli bir mesafeden dahi çekici kılan ve onu dayanılmaz biri olarak farz etmeme yol açan çok hoş yüz hatları vardı. Büyük olasılıkla Luisa'dan evvel dikkatimi çeken o olmuştu ya da kadını şayet yanında kocası olmadan gördüysem ona dikkat etme nedenim adam olmuştu; adam kafeteryadan daha evvel ayrılırdı ve kadınsa neredeyse her zaman birkaç dakika daha otururdu, bazen yalnız sigara içer bazen bir iki iş arkadaşı ya da okuldan veliler olurdu yanında, hepsi de her sabah son dakikada tam adam veda edip kalkmak üzereyken gelirdi; oysa adamı yanında karısı olmadan hiç görmemiştim. Benim kafamda ona ait yalnız bir görüntü yok, onun görüntüsü daima kadınla birlikte (bundan ötürü, yanında Luisa olmadığından gazetedeki fotoğrafını ilk anda tanıyamamıştım). Ama çok geçmeden ikisi de ilgimi çeker oldu, tabir caizse.

Desvern'in son derece sık, kısa ve epey koyu renk, sadece şakaklarında kırlaşmış ve tahminen o bölgeleri daha kıvırcık saçları vardı (favori bırakmaya yeltense allah bilir ufak saç lüleleri bile uzayabilirdi). Bakışları canlı, sakin ve neşeliydi, sizi dinlediği vakit gözlerinde çocuksu, safiyane bir kıvılcım çakardı, hayattan genel olarak tat alan insanlara has, ya da talihsizliklerin ve güçlüklerin ortasında dahi hayata dair binlerce gülünç tarafın zevkine varmadan yaşamayacak insanlara has bir hali vardı... Erkekler için alışıldık yazgının pek azına maruz kalması, o gülümseyen ve güven duyan bakışları muhafaza etmesine katkıda bulunmuştu. Gri gözleri, çevresinde bulunan her şeyi, hatta günübirlik tekrarlanan önemsiz şeyleri dahi, Príncipe de Vergara'nın yukarısındaki o kafeteryadaki garsonlardan, benim sessiz görüntüme varana dek, hepsini yepisyeniymiş gibi kayıt altına alıyordu adeta. Çenesinde çukur vardı. Bir film sahnesi geliyordu aklıma, aktrisin birinin – kim olduğunu anımsamıyorum– Robert Mitchum'a, Kirk Douglas'a ya da Cary Grant'a, işaretparmağıyla dokunurken orayı nasıl tıraş ettiğini sorduğu sahne... Her sabah benim de, oturduğum masadan

kalkıp Deverne'in yanına gitmek, aynı soruyu sormak ve işaretparmağımla ya da başparmağımla yüzüne hafifçe dokunmak geliyordu içimden... Daima sinekkaydı tıraş olurdu, çene çukuru dahil.

Onlarınsa bana gösterdiği dikkat çok daha azdı, benimkine kıyasla, yok denecek kadar az. Kahvaltılarını bardan aldıktan sonra sokağa bakan cam önü bir masaya geçerlerdi, bense daha diplerde bir yerde otururdum. İlkbahar ve yaz ayları hep birlikte terasta otururduk, garsonlar barın hizasında bir pencereden siparişleri uzatırdı, bu da gidiş gelişlere, birbirini daha fazla görmeye imkân tanırdı. Desvern gibi Luisa'yla da bakıştığım anlar oldu, sırf meraktan, herhangi bir kastı olmayan ve fazla uzamayan bakışmalar. Adam bir kez olsun manidar, ikaz edici ya da kibirli bakmamıştı bana, aksi takdirde büyük bir hayal kırıklığına uğrardım; kadın da herhangi bir kıskançlık, üstünlük ya da hakir görme ifadesi göstermemişti, bunu hoşlanınama ifadesi farz ederdim öyle olsa. İkisiyle de aram iyiydi, yani ikisiyle birden. Onları kıskançlıkla izlediğim yoktu, kesinlikle hayır, bilakis gerçek hayatta benim anlayışıma göre kusursuz çift denen şeyin var olabileceğini görmek içimi ferahlatıyordu. Üstelik Luisa'nın dış görünümü giyim kuşam konusunda Deverne'e hiç uymasa bile kusursuz çift gibi geliyorlardı bana. Onun gibi takım elbiseler içinde bir adamın yanında insan muhakkak öyle olmasa da aynı minvalde klasik ve şık giyimli bir kadın görmeyi bekler; sözgelişi, çoğu zaman etekli, yüksek topuklu ayakkabılı ve Céline marka elbiselerle, dikkat çeken ama zevkli küpe ve bileziklerle. Öte yandan kadın, tercihini genç işi mi desem özensiz mi desem bilemediğim, her halükârda aşırı süsten kaçınan sportif tarzlar arasında kullanıyordu. Erkek kadar uzun boylu, çok esmer, omuzlarına dökülen saçları siyaha çalan koyu kestane rengiydi ve çok az makyaj yapıyordu. Pantolon giydiğinde sıklıkla kot giyiyordu, alelade bir ceket, düz ayakkabı ya da çizme; etek giydiğindeyse orta topuklu, hiçbir özelliği olmayan, ellili yıllarda pek çok kadının ayağında görülen o ayakkabılardan veyahut yazsa uzun boyu için çok küçük ve narin kalan, ayaklarını açıkta bırakan sandaletler giyerdi. Hiç mücevher taktığını görmedim ve çantaları da daima omuzdan askılıydı. O da adam gibi sevimli ve neşeli görünürdü, gerçi gülüşü erkeğinki kadar sesli değildi: Bununla beraber onun gibi kolay gülüyordu ve o kadar sesli değilse de daha sıcaktı gülüşü, pırıl pırıl dişlerini ortada bırakarak ona çocuksu bir ifade katıyordu ya da

belki de onu yuvarlak hatlı gösteren yanaklarıydı –hiç elinde olmadan sanki dört yıldır öyle gülüyor gibiydi. Küçük çocuklu ailelere has sabah telaşını atlattıktan sonra, her biri kendi işine gitmeden evvel beraber bir soluklanma âdeti edinmişlerdi. Hayat gailesinin ortasında birbirlerinden soyutlanmamak için, neşeli sohbetlerini sürdürmek için kendilerine ayırdıkları bir kısa zaman dilimi. Birbirlerine ne anlattıklarını, neden bahsettiklerini merak ediyordum, öyle ya birlikte yatıp birlikte kalktıklarına ve başlarından geçen her şeyden, düşüncelerinden haberdar olduklarına göre bu kadar çok anlatacak ne buluyor olabilirlerdi ki; konuşmaları tek tük kelimeler halinde kulağıma çalınıyordu sadece. Bir keresinde adamın ona "prenses" diye hitap ettiğini duydum.

Tıpkı ta baştan yanlarında saf tuttuğunuz bir roman ya da film kahramanı gibi başlarına kötü bir şey geleceğini, her an birtakım şeylerin ters gidebileceğini bilerek ya da hayat film ya da roman olmadığından, onlar için her şeyin iyisini diliyordum. Buna karşılık gerçek hayatta orada olmayı sürdürmek ve onları her sabah o halleriyle izlemeyi beklemek için bir nedenim yoktu; bir kez olsun ne tek taraflı ne karşılıklı soğukluk geçmişti aralarında, bir kez olsun ne diyeceğini bilememe ya da rahatsızlığını belirten bir hareket veya kayıtsızlıkla birbirinin yanından bir an evvel uzaklaşma arzusu görmemiştim. Megaloman patronum ve onun sevimsiz yazarlarıyla boğuşmak üzere yayınevinin kapısından girmeden evvel moralimi yerine getiren kısa ve mütevazı gösteriydi bana sergiledikleri. Desvern ve Luisa birkaç gün ortalıkta görünmeyecek olsa onları delice özlüyor, mesaime çok büyük bir can sıkıntısıyla başlıyordum. Bir anlamda onlara borçlu hissediyordum kendimi: bilmeden, hiç böyle bir niyet taşımadan, bana her gün yardım ediyor ve tamamen lekesiz ve pürüzsüz olduğunu hayal ettiğim hayatları hakkında hayaller kurmama izin veriyorlardı, hayatlarına ilişkin hiçbir leke tespit edemediğim ve geçici hayranlığımdan çıkamadığım için öylesine memnundum ki... (benim hayatıma gelince, çokça leke vardı, işin aslı şu ki ertesi sabaha kadar bir daha aklıma gelmeyeceklerdi, sabahın köründe kalktığım için, otobüste kendi kendime lanet okurken, işte bu beni delirtir.) Onlara benzer bir şey sunmak isterdim ama meselemiz bu değildi. Onların bana ihtiyacı yoktu, belki de hiç kimseye yoktu, ben onların mutluluklarının silikleştirdiği handiyse görünmez biriydim. Sadece bir iki sefer, adam oradan ayrılırken ve Luisa'ya her

zamanki dudaktan öpücüğünü kondurduktan sonra –kadın bu öpücüğü asla oturmuş halde beklemez, ayağa kalkardı– garsonlara veda etmek üzere başını uzatıp elini omuz hizasına kaldırdıktan sonra, bana bakıp başını hafifçe eğmişti, sanki ben de garsonlardan biriymişim, kadın garsonmuşum gibi. Gözlemci biri olan karısı da, tam da kocasının bu saygılı hareketi yaptığı her iki seferde de, ben giderken benzer bir hareket yapmıştı – daima adamdan sonra, kadından önce kalkardım. Oysa ben çok daha hafif bir baş hareketiyle onlara karşılık vermeye yeltendiğimde her ikisi de bakışlarını çoktan başka tarafa çevirdiklerinden beni görmemişlerdi. Ya çok ivecen ya da ölçülülerdi.

Onları gördüğümde kim olduklarını da ne iş yaptıklarını da bilmiyordum ya, paralı insanlar oldukları kesindi. Tamam, belki bir eli yağda bir eli balda değil ama rahat yaşayacak kadar. Yani, eğer çok zengin olsalardı, çocuklarını okula, muhtemelen çok yakınlardaki Estilo okuluna kendileri bırakmazdı, kafeteryada verdikleri mola öncesinde bu işi hallettiklerinden emindim, halbuki bölgede başka okullar da vardı, çok uzak olmayan Quendo sokağındaki El Viso'nun restorasyon görmüş, ya da eskinin tabiriyle müstakil evleri sözgelişi, ben de anaokuluna onlardan birinde gitmiştim; veyahut çok zengin olsalar her sabah bu mahalle arası kafeteryasında kahvaltıya gelmez, adam biraz öncesinde, kadın daha sonra, dokuz civarı işlerine yollanmazlardı; onlar hakkında sorup soruşturduğumda, hem garsonlar hem de sonrasında meşum olayla ilgili yorumda bulunduğum yayınevinden bir arkadaş da doğrulamıştı bunu: Arkadaş, onları benden daha çok tanımamasına rağmen, onlar hakkında birtakım verilere ulaşmıştı, sanırım dedikoducu ve kötü niyetli insanlara özgü bir durum bu, kendileriyle yakından uzaktan ilgisi olmasa da istedikleri şeyi bulup çıkarmanın bir yolunu buluyorlar daima, hele bu olumsuz bir şeyse ya da ortalıkta yaşanan bir talihsizlik varsa.

Temmuz sonlarına doğru bir gün ortalıkta görünmemişlerdi, arada sırada olan bir şeydi bu, özel bir durum değildi, ya tatildeler veyahut onca zamandır tadını çıkardıkları kısa molayı bile veremeyecek kadar meşguller diye geçirdim aklımdan. Sonrasında ben patronum tarafından aptal bir kitap fuarında halkla ilişkiler kurmak ve her şeyden çok onun adına notlar almak üzere yurt dışına gönderildiğimden neredeyse bir hafta boyunca yoktum. Geri döndüğümde hâlâ ortalarda görünmüyorlardı ve bundan ötürü huzursuz oldum, onlardan ziyade kendi adıma, her sabah beni teşvik eden şeyden mahrum kalmıştım birden. "Birinin ortadan buhar olup yitmesi bu kadar mı kolay" diye düşünüyordum. "İnsanın işini değiştirmesi ya da evinden taşınması, diğerinin onu ömür boyu

bir daha hiç görmemesi için yeter de artar. Hatta mesai saatlerini değiştirseler o bile yeter. Sırf görünüşten ibaret bağlar ne de kırılganmış meğer." Onlara bu kadar sevinç dolu bir mana yüklediğim onca zaman içinde acaba iki çift laf olsun etmem gerekmez miydi sorusunu sordurdu bu bana. Ne onlara rahatsızlık vermek ne bir arada geçirdikleri o kısacık anı mahvetmek ne de kafeterya dışında bir ilişki kurmak niyetiyle değil, elbette, bu hiç hesapta olmayan bir şeydi; bilakis sırf beğenimi ve takdirimi sunmak için, o günden itibaren onlara iyi günler diyebilmek için, böylece günün birinde yayınevinden uzaklaşırsam ve buraya adım atmayacak olursam veda etme mecburiyeti duyayım ve alışkanlıklarını değiştiren ya da evinden taşınan onlar olduğunda da buna bir miktar mecbur kalsınlar diye; mahallemizde bir esnaf taşınmadan ya da dükkânını kapatmadan evvel genellikle uyarır ya, tıpkı onun gibi; ya da evden taşınacağımız vakit neredeyse hemen herkesi haberdar etmemiz gibi. En azından, her allahın günü gördüğümüz insanları –her ne kadar uzaktan uzağa ve gayet ekonomik bir biçimde yüzlerine bile dikkat etmeden onları görsek de– artık görmeyeceğimizin bilincinde olmaktır bu. Evet, genellikle yapılır bu.

Sonunda ben de garsonlara sordum. Anladıkları kadarıyla çift tatile çıkmıştı. Bildikleri bir şeyden ziyade tahminleri gibi geldi bu bana. Biraz erken sayılırdı tatil için, gerçi güneşin alev alev yaktığı temmuz ayını Madrid'de geçirmemeyi yeğleyenler de vardır, ya da belki de Luisa ve Deverne'in işten iki hafta izin alması mümkündü, yeterince varlıklı ve serbest görünüyorlardı, (belki de maaşlarını sahip oldukları kendi şirketlerinden alıyorlardı). Onları eylüle kadar göremeyeceğime hayıflanıyordum ama o vakit dönecek olmaları, dolayısıyla dünya yüzünden sonsuza kadar kaybolup gitmedikleri fikri beni teskin ediyordu.

O günlerde bir gazetede Madridli bir işadamının bıçaklanarak öldürüldüğünden söz eden bir habere denk geldiğimi ve özellikle de haberin fotoğrafından ötürü metnin tamamını okumadan sayfayı hızla çevirdiğimi anımsıyorum: Sokağın ortasına yere serilmiş, üzerinde ceket veya kravat olmayan, gömleğinin düğmeleri açılmış ve etekleri pantolondan sıyrılmış, bir yandan Samur* elemanları tarafından kurtarılmaya, hayata döndürülmeye çalışılırken, etrafı ve

* Madrid acil durum arama kurtarma ekibi. [ç. n.]

gömleği silme kan içinde bir adamın fotoğrafıydı ya da benim ilk anda gözüme çalınan bundan ibaretti. Fotoğrafın açısı nedeniyle yüzü adamakıllı görünmüyordu ya, ben de zaten eni konu bakmamıştım, günümüzde basının, okurları bu en hunharca görüntülerden muaf tutmak gibi bir derdi olmamasından nefret ediyorum –ya da belki de bunları isteyen tepeden tırnağa rahatsız tipler vardı; ama kimsenin zaten bilinenden, verilenden fazlasını talep ettiği yoktu– sanki kelimelerle tarifi yetersiz kalacakmış gibi, gaddarlığa maruz kalan insana yönelik en ufak bir anlayış gösterilmeden, öyle ya, bilinci açık olsa asla maruz kalmayacağı o bakışlardan kendini koruyamayan, savunamayan ve hatta uygunsuz bulacağından tanıdık tanımadık kimsenin karşısına pijama ya da bornozla bile çıkmayacak o insana saygı gösterilmeden yapılıyordu bu... Ve ölmüş ya da can çekişen bir insanın fotoğrafını çekmek, hele de şiddete uğramışsa, bana bir suiistimal; kurbana ya da ölen kişiye yapılabilecek en büyük saygısızlık gibi geliyor –eğer büsbütün ölmemiş ve vefat etmemiş gibi görülebilirse, o zaman gerçekten ölmesi için kendi haline bırakılması ve etrafında insanlar, münasebetsiz tanıklar olmaksızın zamanın dışına çıkmasına izin verilmesi gerek– bize zorla dayattıkları o alışkanlığa hazırlop iştirak etmek istemiyorum, ısrarla bakmamızı istedikleri, hatta buna mecbur tuttukları şeye bakmak gelmiyor içimden, bir yandan incelerken diğer yandan bastırılmış bir büyülenmeyle ya da kesin bir ferahlamayla aklından şu cümleleri geçiren yüz binlerce meraklı ve korkuya kapılmış gözden biri olmak istemiyorum: "Ben değilim, önümde duran bir başkası. Ben değilim çünkü yüzüne bakıyorum, o halde bana ait değil. İsmi okuyorum, benim ismim değil. Gazetede okuduğum isim de bana ait değil, benim adım değil bu. Başkasının başına gelmiş, kim bilir ne haltlar karıştırmış, nasıl bir belaya bulaşmış, kimlere nasıl haksızlık etmiş olmalı ki onu böyle doğramışlar. Etliye sütlüye karışmam ben, kimseyi düşman etmem kendime, sakınırın kendimi. Yok, bir işe burnumu sokup birilerine zarar veriyorsam da yakalanmıyorum. Neyse ki başkası o, ben değilim gösterdikleri ölmüş, ayrıca düne göre daha güvendeyim, dün kaçtım. Bu zavallının icabına bakmışlar." Okumadan üzerinden geçiverdiğim bu haberi, her gün kahvaltı ederken seyrettiğim o güler yüzlü, kibar adamla ve farkına varmadan benim moralimi düzeltmek gibi sonsuz bir nezaket sergileyen karısıyla bağdaştırmak aklımın ucundan bile geçmemişti.

Seyahatimin ardından, birkaç gün boyunca gelmeyeceklerini bile bile evli çifti özledim durdum. Tam vaktinde gidiyordum yayınevine (kahvaltımı silip süpürdükten sonra aylaklık etmek içimden gelmeden hemen) ama bariz bir tükenmişlik ve isteksizlikle, kalıplaşmış yaşam düzenlerimizin, hayrımıza bile olsa kimi değişikliklerini bünyesine ne zor kabul ettiğini görmek şaşırtıcıdır, ki zaten bu durumda değişiklik iyi de değildi. Yapmam gereken işlerle yüzleşmek, patronumun şişinip durmasını seyretmek, yazarların insanı canından bezdiren telefonlarına bakmak ya da ziyarete gelenleri kabul etmek içime daha büyük sıkıntı salıyordu; zaten nedendir bilmem, bu birden benim vazifem olup çıkmıştı, belki de onlardan doğrudan utanıp sıkılan arkadaşlarıma nazaran ben onları daha fazla dikkate alıyor olduğum için, bilhassa en talepkâr ve kibirli olanlarından utanıyorlardı, diğer taraftan bir de yalnız yaşayan, insanın içini bunaltan, kafası karışık yazarlar vardı, ayrıca katıksız baş belaları, ümitsizce flört edenler ya da güne başlamak veyahut sudan bir bahaneyle sırf hâlâ hayatta birinin sesini duymak için bize telefon edenler. Ekserisi garip insanlardı. Onları bunca süredir meşgul eden hayali meselelerini düşünerek yatıp kalkarlardı. Edebiyat ve edebiyatla ilgili işlerden geçimlerini sağlarlardı, bundan ötürü işsizlerdi – özellikle de yayınevi sahipleri ve dağıtımcılar için iddia edilenin aksine bu işten para kazanan kimileri de yok değildi –tek yaptıkları, evlerinden dışarı adımlarını atmadan, akıl almaz bir öz disiplinle bilgisayarlarının ya da daktilolarının başına geçmekten ibaretti– hâlâ daktilo kullanan delinin teki vardı, metinleri getirdiğinde tarayıcıdan geçirmek gerekiyordu: Akıl almaz bir disiplin diyorum çünkü kimse sizden bunu istemediği halde bir işe böyle disiplinle koyulabilmekte anormal bir taraf var. Bunun için, Cortezo denen roman yazarının neredeyse her allahın günü saçma sapan bir bahaneyle arayıp, arkasından da "Hazır beni telefonda bulmuşken" üstüne giymeyi düşündüğü ya da giydiği modası geçmiş gülünç zımbırtıları tarif ederek, bunların birbirine yakışıp ya-

kışmadığını sorması ve bu yolla onun giyinip kuşanmasına dadılık etmek de zerrece hoşuma gitmiyordu.

"Sence şu çizgili pantolonla, biliyorsun ya şu moda olan püsküllü mokasen kahverengi ayakkabılarla baklavalı çorap gider mi?"

Çizgili pantolonla baklavalı çorap ve mokasen ayakkabı korkunç bir kombinasyondu ama bu fikrimi kendime saklıyordum çünkü söylesem endişelere gark olacak ve konuşma da uzadıkça uzayacaktı.

"Baklavalı çoraplar ne renk?" diye sordum.

"Turunculu kahve. Ama kırmızı mavi ve yeşilli bejli olan da var. Hangisi daha iyi dersin?"

"Mavi kahve daha iyi dediğiniz gibi," diye yanıtladım.

"Öylesi yok. Acaba çıkıp alsam mı? Ne dersin?"

Adeta onun boşarıdığı karısı ya da anasıymışım gibi, bana bu konuda danışmasına izin verdiğim ve sorduğu şey de sanki eleştirmenlerin övgüyle söz ettiği ve bana kalırsa sersemlikten öte bir şey ifade etmeyen yazdıklarıyla ilgili bir saçmalığın daniskasıymış gibi çokça sinirlenir, biraz da acırdım ona.

"Değmez buna Cortezo. Mavili olanların baklavalarından kesip kahverengi olanlara dikmeye ne dersin? Ispanyolların bu aralar dediği gibi *patchwork* yapsana. Yamalı bir sanat eseri..."

Şaka yaptığımı anlaması zaman almıştı.

"Ama bunun nasıl yapıldığını bilmiyorum ki María, düğmemi bile dikemem ben. Üstelik de yarım saate bir randevum var. Hay Allah, dalga geçiyorsun değil mi?"

"Ben mi? Kesinlikle. Ama o zaman düz olanlarından giyseniz daha iyi. Varsa deniz mavisi olsun, ayakkabılarınız da siyah." Sonunda ona biraz yardım etmiştim, olabildiğince tabii.

Şimdi morali bozulmuştu ve ben de derhal bıkkınlık ve kısmen kötü niyetli hilelerle gönlünü aldım: Şayet bana Fransız konsolosluğunda bir *cocktail*'e katılacağını söylemiş olsaydı, hiç tereddüt etmeden Nil yeşili çoraplar giymesini tavsiye ederdim ve bunun cümle âlemin bayıldığı son moda bir gözü peklik olduğuna temin ederdim onu, ki büsbütün yalan da değildi bu.

Esrarengiz ve özgün olduğuna inandığından, ismini değil de iki soy ismini kullanan ve fakat insanda bir futbol hakeminin ismini çağrıştıran ve kitaplarıyla ilgisi olsun olmasın, her tür zorluk ve müşkül durumu yayınevinin çözmekle yükümlü olduğuna

kanaat getirmiş Garay Fontina imzasını kullanan başka bir roman yazarına da iyi davranmak içimden gelmiyordu. Sözgelişi, paltosunu evinden alıp temizleyiciye götürmemizi, evine bir bilgisayar teknisyeni ya da boyacı yollamamızı, ya da Trincomalee'de veyahut Batticaloa'da ona kalacak yer ayarlamamızı ya da arada sırada bizi telefonla arayan ya da yayınevinde arzı endam ederek, rica etmek yerine emirler yağdıran diktatör karısıyla birlikte çıkacağı seyahatin hazırlıklarını yapmamızı talep ederdi. Patronum, Garay Fontina'yı çokça koruyup kolluyor, bizim aracılığımızla memnun ediyordu; kitapları çok sattığından filan değil, bir biçimde kendisini sık sık Stocholm'e davet ettiklerine ve ne İspanya'da ne bir başka yerde kimse onu alenen aday göstermediği halde kendisine Nobel vereceklerine inandırdığından yapıyordu bunu – halbuki ben şans eseri uluorta merakını gidermek ve hava değişimi için kendi namına gittiğini öğrenmiştim. Değil Stockholm'e, doğup büyüdüğü kente bile davet edilmemişti. Kendisi bunu olmuş gibi varsayıyordu ya patronun ve çalışanlarının yanında şöylesi cümleler duyunca kulağımıza kadar kızarıyorduk: "Kuzeyli casuslarının dediğine bakılırsa bu yıl ya da seneye..." ya da "Törende Carl Gustaf'a söyleyeceklerimi İsveççe ezberledim. Mahvı perişan olacak, ömrü hayatında böyle zalimce bir şey duymamıştır eminim, hele de kimsenin öğrenmeye zahmet etmediği kendi dilinde." Peşinen bir heyecana kapılan patronum, "Neymiş o neymiş?" diye sormuştu. Garay Fontina, büyük bir kibirle, "Ertesi günkü gazetelerde okursun artık," diye yanıt vermişti. "Bunu haber yapmayan gazete olmayacaktır, buradakiler de dahil hepsi konuşmayı Isveççeden tercüme ederek yayınlayacak. Komik değil mi?" (Bir konu hakkında böylesine kendine güvenle yaşayabilmek bende kıskançlığa neden oluyordu, her ne kadar ikisi de sahte olsa da, hem güveni hem de konu...) onunla diplomatik bir ilişki sürdürmeye çalışıyordum, iddialaşacak değildim, ama ölçüsüz arzularıyla telefona sarılıp beni aradığında, bu bana anlatılmayacak derecede pahalıya mal oluyordu.

Bir sabah telefonda, "María," dedi, "Yeni kitabın bir sahnesi için bana birkaç gram kokain bulman gerek. Mümkün olan en kısa zamanda biri onu bana getiriversin ama her halükârda akşam olmadan. Rengini gün ışığında görmem şart sonradan bir hata olmasın."

"İyi ama bay Garay..."

"Garay Fontina güzelim, bak sana ne diyeceğim, tek başına Garay Bask ülkesinde, Meksika ya da Arjantin'de sokaktan biri demektir. Futbolcu bile olabilir." Bu konuda o kadar ısrar ediyordu ki ikinci soyadının uydurma olduğuna kanaat getirdim sonunda. (günün birinde Madrid rehberine baktım ve hiç Fontina soyadına rastlayamadım, sadece *Uğultulu Tepeler*'den bir karakter ismi gibi kulağa daha da inandırıcılıktan uzak gelen Laurence Fontinoy diye biri vardı.) Belki de birleşik bir addı bu ve aslında ağrına giden Gomez Gomez, ya da García García ya da ona benzer bir kelime öbeğiydi adı. Şayet bu bir takma isimse, o halde ismi seçtiğinde Fontina'nın, Val D'Aosta'da ya koyun ya inek sütünden imal edilen ve insanların her şeyden çok bunu eritmekle iştigal ettiği bir Italyan peynir çeşidi olduğundan haberi yoktu muhtemelen. Neyse canım, Borges adında da yer fıstıkları var, bunun da onu rahatsız ettiğini hiç sanmıyorum.

"Evet bay Garay Fontina, affedersiniz sadece kısaltmak içindi. Ama bakın," kendimi tutamamıştım bunu söylerken, oysa esas mesele bu değildi, "Rengi için endişelenmeyin. Sizi temin ederim beyazdır, ister gün ışığı ister lamba ışığında olsun, dünya âlem bilir bunu. Filmlerde çokça görünür, Tarantino'nunkileri izlemediniz mi? Ya da öbek öbek göründüğü Al Pacino'nunkileri?"

"Oraya da baktım sevgili María," diye yanıtladı iğneli bir sesle. "Bu kirli gezegende yaşıyorum, yaratma anında ona benzemiyor olsam da. Ama lütfen kendini hafife alma, sen sadece kitap üretmekle kalmıyorsun, arkadaşın Beatriz ve diğer pek çokları gibi aynı zamanda çok hassas bir okursun da." Galiba beni kazanmak için ara sıra böyle şeyler söylediği oluyordu: Onun romanları hakkında tek kelime etmiş değildim ama maaşı bunun için alınıyorum ya. "Sıfatları yerli yerinde kullanamamaktan endişeleniyorum. Bakalım. Sen kesin olarak söyleyebilir misin bu süt beyazı mı yoksa kireç beyazı mı? Bir de dokusu. Tebeşir tozu gibi mi şeker gibi mi? Tuz gibi mi? Un gibi mi yoksa talk pudrası gibi mi? Haydi söyle bakalım."

Ödül almasına ramak kalan yazarın hassasiyeti göz önüne alınırsa tehlikeli ve absürt bir konuşmanın içinde kısılıp kalmıştım. Kendim ettim kendim buldum.

"Kokain gibi bay Garay Fontina. Artık bunu tarif etmenin anlamı yok çünkü onu denememiş insanlar bile neye benzediğini bilir.

Belki bir tek yaşlılar bilmiyor olabilir, ama onlar da televizyonda binlerce kez görmüştür."

"Bana nasıl yazınam gerektiğini mi söylüyorsun María? Sıfat koyup koymamam gerektiğini mi öğretiyorsun? Neyi tarif edeceğiini ve neyin fuzuli olduğunu mu? Sen Garay Fontina'ya ders mi veriyorsun?"

"Hayır bay Fontina..." Her seferinde iki adını birden söylemek zor geliyordu, yüzyıl sürüyordu ikisini birden söylemek, ayrıca ikisinin birleşimi kulağa güzel gelmiyor, haliyle hoşuma gitmiyordu. Garay'ı telaffuz etmemem onu çok rahatsız etmemiş gibiydi.

"Sizden bugün için iki gram koko istediysem, lazım olduğu için istedim. Zira bu gece kitap için buna ihtiyacım var. Yeni bir kitap sizi ilgilendirir değil mi, hem de kusursuz olursa. Tek yapmanız gereken onu alıp bana yollamak. Benimle tartışmak değil. Yoksa Eugeni'yle mi konuşayım bizzat?"

Bayağı risk alarak itiraz etmeye kalkmıştım, gelgelelim karşıma şimdi bir de Katalancılık çıkmıştı. Bana para ödeyen patronum köken olarak Katalandı, tüm hayatı bolunca Madrid'de yaşamış olmasına rağmen bu yanını sapına kadar korumuştu. Garay'ın talebi kulağına gidecek olursa sırf onu memnun etmek için bizi uyuşturucu bulmak için sokağa salacağına şüphe yoktu (taksilerin bile gitmeyi istemeyeceği tıklım tıkış ve en kötü mahallelere). En kibirli yazarını fazlasıyla ciddiye alıyordu, böylesi insanların gerçek değerinin çok ötesinde bir ikna kabiliyeti olması anlaşılır bir şey değildi, evrensel bir muammaydı bu.

"Bizi uyuşturucu satıcısı mı sanıyorsunuz bay Fontina?" dedim. "Bizden yasalara karşı gelmemizi istiyorsunuz bilmem farkında mısınız? Kokain büfelerde satılmıyor, bilmem biliyor musunuz, ne de köşe başındaki barda. Hem de iki gram, ne için istiyorsunuz. Iki gram kokainden kaç şerit çıkar bir fikriniz var mı? Bir de bakmışız aşırı doz yüzünden büyük bir kayba uğramışız. Hem karınız hem edebiyat açısından bir kayıp. Bir nöbet geçirebilirsiniz. Ya da bağımlı haline gelebilirsiniz, o zaman aklınız fikriniz kokainde olur, ne yazmayı ne başka bir şeyi umursarsınız, sınırı uyuşturucuyla geçemeyeceğinize göre de seyahat etmekten aciz bir insan müsveddesi olup çıkarsınız. İsveç merasiminin ve Carl Gustaf'a yönelik yapacağınız pervasız konuşmanın suya düştüğünü düşünün..."

Garay Fontina adeta talebinde aşırıya kaçıp kaçmadığını kafasında tartarcasına bir an sessiz kaldı. Ama sanırım Stockholm'un halı kaplı salonuna günün birinde ayak basmayacak olması tehdidi ona daha ağır gelmişti.

"Yahu uyuşturucu satıcılığı nereden çıktı?" dedi nihayet. "Sadece satın alacaksınız satmayacaksınız ki?"

Niyetlendiği işlemin önemli bir ayrıntısını aydınlatmak için faydalandım bu arada,

"Öyle mi, peki nasıl getireceğiz onu size. Size iki gram vereceğiz ve siz de bize para vereceksiniz. Değil mi? Nedir bunun adı? Uyuşturucu satıcılığı değil mi? Polise sorarsanız şüphesiz öyle diyecek size." Bu öyle yabana atılacak bir mesele değildi çünkü Garay Fontina'nın bize temizleyici faturasını ya da badanacıların ücretini veyahut Batticaloa'daki masrafların faturasını ödediği vaki değildi, ya da en iyi ihtimalle, elini ağırdan alır, patronum mahcup olur ve hatırlatmak gerektiğinde gerilirdi. Bir tek, tamamlanmamış, üstelik henüz sözleşmesi bile ortada olmayan yeni romanının kimi kötü alışkanlıklarını finanse etmemiz eksik kalmıştı.

Daha fazla ikircikte kaldığını fark ettim. Şımarığın teki olduğundan, duraksamasının nedeni aşırıya kaçtığını düşünmek için değildi belki de. Pek çok yazar gibi cimri, otlakçı ve onursuzdu. Dünyanın bir ucunda ya da taşrada vereceği konferanslar için otellerde alavere dalavere yapardı. *Suit* odalarda kalmayı ve tüm ekstra masrafların ödenmesini talep ederdi. Rivayete göre yanında çarşaf takımlarını ve kirli çamaşırlarını götürürdü, eksantrik biri olduğundan ya da deliliğinden değil, otellerin yıkama hizmetinden faydalanmak üzere, bana hangisini giyeceği konusunda danışmadığı kirli çoraplarına varasıya... Bu uydurmaydı muhtemelen –yanında o kadar yükle oradan oraya gitmek inanılmaz güç olurdu– ama hiç kimse, bir seferinde sohbet toplantısını düzenleyenlerin nasıl olup da o kabarık çamaşırhane faturasını (kulaktan kulağa yayılan söylentiye göre birkaç bin euro gibi bir meblağ) ödemeye mecbur kaldığını açıklayamıyordu.

"Bu aralar kokain kaçtan satılıyor biliyor musun María?"

Fiyatını tam olarak bilmiyordum ama altmış euro civarında olduğunu sanıyordum, korkutmak ve caydırmak için yüksekten attım. Başaracağımı düşünmeye başlamıştım ya da en azından, kim bilir hangi allahın cezası kumar yuvasında kokain aramaya çıkmaktan yakayı kurtarabileceğimi...

"Sanırım gramı seksen euro."

"Hay aksi!" Sonra düşünceli düşünceli bekledi. Sefilce hesaplamalar yaptığını sanıyordum. "Tamam. Belki de haklısın. Belki de bir gramı bana yeter, hatta yarını. Yarım gram alınabiliyor mu acaba?"

"Bilmiyorum bay Garay Fontina. Kullanmıyorum. Sanırım alınamıyor." Bundan olası bir tasarruf yapamayacağını görmesi uygundu. "Aynı şekilde yarım şişe kolonya da satın alamazsınız. Ya da yarım armut." Söyler söylemez bunların saçma sapan karşılaştırmalar olduğunu fark ettim. "Ya da yarım tüp diş macunu." Bu daha uygun gelmişti. Ama hâlâ onu bu fikirden tamamen vazgeçirmem ya da bizi suç işlemeye ya da peşin para harcamaya sevk etmeden kendi namına gidip almasını sağlamam gerekiyordu. Onunla bir daha görüşmeyecek olma seçeneğini dışta bırakamamıştım, ayrıca yayınevinin çöpe atacak parası da yoktu. "Bir şey sormama izin verin. Denemek için mi yoksa sadece dokunmak ve bakmak için istiyorsunuz bunu?"

"Şu an bilmiyorum. Kitabın bu gece benden ne talep edeceğine bağlı."

Bir kitabın ister gece ister gündüz bir şey talep etmesi, üstelik de henüz yazılmamışken, onu yazan kişiye bunu yapması bana gülünç geliyordu. Bunu şiirsel bir ifade olarak algılayıp yorumsuz devam ettim.

"Eğer sadece söz konusu olan ikincisiyse ve istediğiniz onu tarif etmekse bunu nasıl açıklayacağımı bilmiyorum. Siz evrensel olma iddiasında birisiniz ve öylesiniz de, haliyle her yaştan okurunuz var. Gençlerin, uyuşturucunun sizin için yeni bir şey olduğunu düşünmesini istemezsiniz, bunun ne mene bir şey olduğunu, etkilerini anlatmaya koyulursanız, bunu iş işten geçtikten sonra çaktığınız düşünülür. Haliyle neticede dalga geçeceklerdir. Bugün kokaini tarif etmeye koyulmak trafik lambalarını tarif etmeye koyulmaktan farksızdır. Bir düşünün sıfatları. Yeşil, sarı, kırmızı. Sabit, dikilmiş, kımıltısız, metalik. Alay konusu olur bu."

Telaş içinde; "Trafik lambası derken sokaktakilerden mi söz ediyorsun?"

"Tam üstüme bastınız." Trafik lambasının en azından konuşma dilinde başka ne manaya gelebileceğini kestiremiyordum doğrusu.

Birkaç saniye sessizliğini korudu.

"Dalga geçmek ha? Çakmak..." diye tekrarladı. Bu kelimeleri kullanmamın isabetli bir karar olduğunu fark ettim, etkili olmuştu.

"Ama sadece bu kısmında bay Fontina, eminim."

Bazı gençlerin tek bir satırıyla bile dalga geçecek olmasını hayalinde canlandırmak ona tahammül edilmez geliyordu.

"Pekâlâ, bırakın da biraz düşüneyim. Bir gün geciksem bir şey olmaz. Yarın neye karar verdiğimi söylerim size."

Bana tek kelime olsun etmeyeceğini, budalaca deneme yanılmalarını bir kenara bırakacağını ve bu telefon konuşmasını da bir daha anmayacağını adım gibi biliyordum. Onu geleneklere karşı ve çağının ötesinde gibi görüyorlardı ama neticede Zola ya da herhangi birinden farkı yoktu: Hayal ettiğini yaşamak için imkânsızı yapardı. Üzerinde çalışılmış, kitaplarından çıkan suni ses için.

Telefonu kapadığımda, az önce Garay Fontina'nın bir talebini reddetmiş, üstelik de patrona danışmadan bunu kendi kafamdan yapmış olduğum için şaşkındım. Son derece keyifsiz olmama, içimde büyük bir isteksizlik olmasına, kusursuz çifti göremediğim için kahvaltılarım tatsız geçmesine ve onlar olmadıkları için iyimserliğe artık kapılamayışıma borçluydum bunu. En azından yokluklarının bir yararı olmuştu: Büyüklenmeler, zayıflıklar ve zırvalıklar karşısında daha tahammülsüz olmuştum.

Tek yararı buydu ve elbette beş para etmedi. Garsonlar yanılınıştı ve bunun farkına vardıklarında da hatayı düzeltmediler. Desvern bir daha asla geri dönmeyecekti, ne de o mesut evli çift, o da dünya yüzünden silinip gitmiş gibi. Bir sabah, tüm olup bitenleri, şüphesiz ya gazeteden ya da oranın çalışanlarından öğrenmiş olduğumu varsayarak, bildiğimden emin bir edayla anlatan kişi, tek bir kere kafeteryada yalnız kahvaltı etmiş ve daha öncesinde evli çiftin sıra dışı durumuna bizzat benim dikkat çektiğim arkadaşım Beatriz olmuştu; sonrasında konuştuğumuz üzere, olaydan sonraki günlerde şehirde olmadığımı unutmuş, bundan haberdar olmam gerektiğini düşünmüştü. Kafeteryanın terasında birer kahve içiyorduk, o öyle düşünceli düşünceli, kaşığını kahvenin içinde anlamsızca çevirirken, hepsi de dolu olan diğer masalara bakarak mırıldandı:

"Hakikaten, ne korkunç şu olanlar, senin evli çiftin başına gelenler... Ötekiler gibi bir güne başlıyorsun, hayatının sona ereceğine dair en ufak bir fikrin yok, hem de nasıl sona ermek ama hunharca. Zira başka bir biçimde olsa da kadının da hayatı bitmiş oldu. En azından uzunca bir süre, de ki yıllarca, asla kendini toparlayabileceğini sanmam. Talihe bak! Ne aptalca bir ölüm, insanın, 'Neden milyonlarca insanın yaşadığı bir kentte onun ve benim başımıza geldi bu?' diye düşünmeden edemeyeceği cinsten bir ölüm. Bilmiyorum. Bak ne diyeceğim, Saverio'yu bunca az sevmeme rağmen böyle bir şey başına gelecek olsa hayata küserdim. Sırf onu kaybettiğimden ötürü değil, kendimi mimlenmiş gibi, sanki birisi beni hedef tahtasına koymuş ve koymaya da devam edecekmiş gibi hissedeceğimden. Neden söz ettiğimi anlıyorsun değil mi?" Zor bela tahammül ettiği ve sırf çocukların hatırına yanında kalmaya katlandığı, kendini beğenmiş asalak bir İtalyan'la evliydi ve müstehcen telefon konuşmalarıyla, tek tük buluşma umutlarıyla gönlünü hoş tutan bir sevgilisi vardı ama ikisi de evli ve çocuklu olduklarından, görüşme fırsatı bulamıyorlardı. Ve yayınevinden bir

yazar geceleri kurduğu hayalleri süslüyordu, yağlı Cortezo değildi bu elbet, ne de hem tipi hem kendisi iğrenç olan Garay Fontina'ydı.

"İyi de ne bu şimdi sözünü ettiğin?"

Bunun üzerine bana anlattı ya da anlatmaya başladı, her şeyden habersiz halim karşısında şaşkınlığa kapılarak, haddinden fazla afallamış halde ve bağırarak anlatmaya koyuldu, çünkü zamanımız azalıyordu ve yayınevindeki konumu bana nazaran daha sallantıdaydı, risk almak istemiyordu, bay Fontina'nın ona gıcık olması ve onu Eugeni'ye sık sık şikâyet etmesi yetiyor da artıyordu.

"Iyi de gazete de mi okumadın? Fotoğrafı vardı, zavallı adam, kanlar içinde yerde yatıyordu. Hangi günün gazetesindeydi hatırlamıyorum ama internete bakarsan eminim bulursun. Adı Deverne'miş, sinema filmi dağıtımcılarından biriymiş, malum 'Deverne Film sunar' ibaresini sinemalarda binlerce kez görmüşüzdür. Orada hepsi var zaten. Korkunç bir şey... Saçını başını yoldurur insana böyle bir kötü kader. Eğer karısının yerinde olsaydım bir daha kendime gelemezdim. Aklımı kaçırırdım." Böylelikle öğrenmiştim ismini, daha doğrusu sanatsal ismini.

O akşam internette arama motoruna "Deverne'in ölümü" yazdım ve gerçekten haber çıktı karşıma, iki ya da üç gün evvelki gazetede Madrid yerel haberler bölümünde. Gerçek soyadı Desvern'di ve ailesinin bu adı, zamanında tanıtım amaçlı olarak iş cephesinde değiştirmiş olabileceği geldi aklıma. İspanyolca konuşanlar için telaffuzu kolaylaştırmak ve belki de Katalanca konuşanların onu –Barselona yayınevlerinden birkaçının orada sahip olduğu kitapçı dükkânlarından aşina olduğum– Sant Just Desvern kasabasıyla ilişkilendirmesinin önüne geçmek için. Ya da belki de dağıtımcının Fransız asıllı olduğu izlenimini uyandırmak için: Kuşkusuz kurulduğu vakitlerde, 60'lar ve hatta daha öncesinde, Jules Verne'in kim olduğunu cümle âlem henüz biliyordu ve Fransızca da şimdi olduğu gibi başbakanın Louis de Funès'in saçlı bir türevini andırdığı günlerdeki gibi değil, hâlâ saygın bir dildi. Deverne'lerin aynı zamanda merkezi konumdaki muhtelif birkaç sinemanın da sahibi olduğunu ve belki de bunların peyderpey ortadan kalkması ve muazzam ticari yerler haline gelmesiyle şirketin şekil değiştirerek sırf büyük şehirde değil, pek çok yerde gayri menkul işiyle ilgilenmeye başladığını öğrendim. Miguel Desvern benim tahmin ettiğimden çok daha zengin olmalıydı o halde. Hemen her sabah, benim de

bütçeme uyan bir kafeteryada kahvaltı etmesi bana hepten inanılmaz geldi. Olaylar onu en son orada gördüğüm gün gelişmişti, bundan ötürü Desvern'e karısıyla benim aynı anda veda etmiş olduğumuzu biliyordum, o dudaklarıyla, bense sadece bakışlarımla. Hayatın cilvesine bakın ki, o gün doğum günüydü; yeni yaşına basmış ve bir yıl daha yaşlanmış olarak ellisinde ölmüştü.

Basının yorumları kimi ayrıntılarda başka başkaydı, (elbette muhabirlerin kimlerle konuştuğuna bağlı olarak...) ama bir bütün olarak birbiriyle uyuşuyordu. Anlaşılan o ki Deverne otomobilini, her zamanki gibi, saat iki sularında Paseo de la Castellana'nın girişinde bir sokağa park etmişti, büyük olasılıkla Luisa'yla öğle yemeği için evinin bayağı yakınında, hatta Endüstri Mühendisliği Fakültesi'ne bağlı küçük bir açık otoparka daha yakın bir lokantada buluşacaktı. Otomobilinden indiğinde, istenildiğinde otomobilleri park eden, –değnekçi tabir edilen– çulsuzun biri ona musallat olmuş ve anlamsız sesler çıkararak onu suçlamaya, bağırıp çağırmaya başlamıştı. Olup bitenleri pek az anlamış olmalarına rağmen kimi tanıkların dediğine bakılırsa, kızlarını yurt dışında bir fahişelik şebekesinin ağına düşürmekle suçluyordu adamı. Diğerlerine bakılırsa, içlerinden sadece ikisini seçebildikleri anlaşılmaz birkaç cümle sarf etmişti: "Beni mirastan mahrum bırakmak istiyorsun!" "Çocuklarımın ekmeğiyle oynuyorsun!" Desvern ondan yakayı kurtarmaya çalışmış ve kızlarıyla bir ilgisinin olmadığını, onları tanımadığını, kendisini bir başkasıyla karıştırdığını söyleyip birkaç saniye boyunca aklını başına almaya davet etmişti. Ancak, gazeteki habere göre adı Luis Felipe Vázquez Canella olan son derece uzun boylu ve gür sakallı otuz dokuz yaşındaki çulsuz, giderek daha fazla köpürmüş ve alakasız küfürler ve beddualarla peşini bırakmamıştı. Bir evin kapıcısı kendini kaybetmiş bir halde avaz avaz bağırdığını duymuştu: "Tez elden geberirsin de karın yarına kalmadan unutur seni!" Diğer gazetede ise daha yaralayıcı bir yorum vardı: "Tez elden geberirsin de karın yarına kalmadan başkasının kolunda gezer!" Deverne pes edercesine bir hareket yaparak onu yatıştırma girişimini tamamen bırakıp Castellana'ya gitmeye çalışmış, gelgelelim değnekçi adeta bedduasının tutmasını beklemek yerine işi bizzat üstlenmiş, bıçak yüzü yedi santimlik kelebek tabir edilen sustalısını çıkardığı gibi adamın arkasından abanarak defalarca bıçaklamış: bir gazeteye göre böğründen ve göğsünden;

bir başkasına göre sırtından ve karnından; bir üçüncüsüne göre ise, sırtından, göğsünden ve hemitoraks bölgesinden. İşadamının kaç bıçak darbesi yediği de değişiyordu gazeteden gazeteye: dokuz, on, on altı... Ama bu son rakamı veren en güvenilir olandı muhtemelen, çünkü haberi yapan muhabir, "Yapılan otopsinin sonuçlarına göre" diyordu, tüm bıçak darbelerinin hayati organları etkilediğini ve adli tıp uzmanının dediğine bakılırsa "Beşinin ölümcül darbeler" olduğunu da ekliyordu.

Desverne ilk anda onun elinden kaçıp kurtulmak istemiş ama bıçak darbeleri öylesine şiddetli, öylesine gaddarca ve ardı ardına -görünüşe bakılırsa ne yaptığını bilircesine– gelmişti ki onlardan kaçması mümkün olmamış ve hemen bilincini kaybedip yere serilmiş. Yakınlarda bir şirketin güvenlik görevlisi olup biteni fark etmiş ve polis ekipleri gelene kadar adamı orada tutabilmiş: Az önce öfkeden çılgına dönüp oluk oluk kan akıtmış bir adamı, "Polis gelene kadar yerinden kımıldama!" diyerek öyle tutmayı nasıl başardığı açıklanmıyordu –belki de ona silahını doğrultmuştu ama hiçbir haberde ateşli silahın bahsi geçmediği gibi namluyu doğrulttuğu ya da silahını kılıfından çıkardığı da belirtilmiyordu– muhtelif kaynaklara göre, polis geldiğinde bıçak hâlâ değnekçinin elindeymiş, elinden atmasını emreden onlar olmuş. Bunun üzerine adam bıçağı yere fırlatmış, elleri kelepçelenerek bölge karakoluna götürülmüş. Üç aşağı beş yukarı bütün gazetelerde yazan şuydu: "Madrid Emniyet Müdürlüğü'nün verdiği bilgiye göre, olay savcılığa intikal etti ancak sanık suçunu itiraf etmedi".

Luis Felipe Vázquez Canella uzun süre önce o bölgede terk edilmiş bir otomobilin içinde yatıp kalkıyordu ve nasıl ki bir hikâye anlatıcıdan anlatıcıya değişirse, komşuların onun hakkında anlattıkları da birbirini tutmuyordu. Kimileri için asla başını derde sokmayan son derece halim selim düzgün bir adamdı: otomobiller için boş park yeri bulur ve otomobilleri oraya kadar götürerek abartılı el kol hareketleriyle veya o işi yapanlara has yardımseverlikle otomobil kullanıcılarının park etmelerine yardımcı olur, bahşiş toplardı –bazen böyle bir yardım istenmediği halde yapardı bunu ama tüm değnekçiler zaten böyle çalışırdı. Öğleye doğru gelir, iki mavi sırt çantasını bir ağacın altına bırakır ve düzenli olmayan işine koyulurdu. Diğer mahalle sakinleri ise, "şiddetli nöbetlerinden ve ruhsal bozukluklarından" usandıklarını söylüyordu; pek çok kez nafile

yere, evi bellediği, yerinden kımıldayamayan metruk otomobilden çıkarıp mahalleden uzaklaştırmaya yeltenmiş ama o zamana kadar başaramamışlardı. Vázquez Canella'nın sabıka kaydı yoktu. Bir ay kadar önce onun aksiliklerinden birine Deverne'in şoförü maruz kalmıştı. Dilenci ona kötü bir üslupla hitap etmiş, otomobilin camının açık olmasını fırsat bilip yüzüne bir yumruk indirmişti. Polise haber verilince, darptan geçici olarak göz altına alınmış ama neticede şoför "yaralanmasına" rağmen başının belaya girmesini istememiş, hakkında şikâyette bulunmamıştı. Ve işadamının ölümünün arifesinde cellatla kurbanın ilk karşılaşmaları gerçekleşmişti. Öteki değnekçiler onu abuk sabuk davranışlarından dolayı paylamışlardı. Bıçaklanma hadisesinin vuku bulduğu Castellana'ya çıkan yan sokaklardan birindeki evde kapıcılık yapan biri –kesinlikle en lafazan tanıklardan biriydi–, "Kızlarından ve parasından konuşup dururdu, elinden almak istediklerini söylerdi," diye anlatıyordu. Bir başka ifadeye göre, "Merhum kendisini biriyle karıştırdığını ve o konularla bir ilgisinin olmadığını açıklamış," ve "Gözünü kan bürümüş çulsuz kendi kendine söylenerek uzaklaşmıştı." Ve bariz bir üslup süslemesiyle, ima edilenlere biraz göz kıraparak, "Miguel, Luis Felipe'nin rahatsızlığının yirmi dört saat sonra hayatına mal olacağını bilemezdi, onun için yazılan senaryo dolaylı yoldan bir ay öncesinde çekilmeye başlandı," denerek kimi komşuların öfkenin asıl sebebi olarak gördüğü şoförle olan olaya atıfta bulunuluyordu. Birisi, "Kim bilir belki de kafayı şoföre takmıştı ve onu patronuyla karıştırdı," diye aktarılıyordu. Değnekçinin aşağı yukarı bir aydır keyfinin kötü olduğu tahmin ediliyordu zira bölgedeki parkmetre nedeniyle tek tük çıkan işlerden de para alamadığı söyleniyordu. Gazetelerden biri diğerlerinin hiç yer vermediği kaygı verici bir hususu aktarıyordu: "Söz konusu sanık herhangi bir ifade vermeyi reddettiğinden mahallede rivayet edildiği üzere maktulün eşiyle uzaktan bir akrabalığı olup olmadığı da doğrulanamadı."

Bir Samur UVI ekibi hemen olay yerine intikal etmişti. Ekip Desvern'e ilk müdahaleleri yapmış ama hayati tehlikesi olduğundan ötürü durumunu stabil hale getiririr getirmez onu La Luz hastanesinin acil servisine yetiştirmişlerdi –ama kimi gazeteler, La Princesa'nın acil servisi, diyordu, bu konuda bile tam bir fikir birliği yoktu– orada derhal ameliyathaneye alınmış, kalbi durduğundan durumu kritikmiş. Bilincinin bir an bile açılmadığı beş

saat boyunca ölüm kalım savaşı verdikten sonra, "doktorlar onu kurtarmak için ellerinden geleni yapmasına rağmen gecenin son saatinde ölüme yenilmişti."

Tüm bu bilgiler cinayeti izleyen iki gün içerisinde verilmişti. Genellikle bu türde haberlerin hep başına geldiği üzere sonrasında haber bir daha gazete sayfalarında görünmedi: Insanlar bir şeyin neden olduğunu bilmek istemiyordu asla, salt ne olduğu yetiyordu onlara, dünyanın tehlikeler, tehditler ve tedbirsizliklerle dolu olduğunu, bizi teğet geçen, öte yandan dikkatsiz kişileri ve belki de seçilmiş olmayanları yakalayıp işini bitiren tehditler ve tedbirsizliklerle dolu olduğunu bilmek yetiyordu. Sabahları, sadece on dakikamızı meşgul eden, sonrasında geride bir hüzün ya da iz bırakmadan unuttuğumuz, sonuca bağlanmamış binlerce sırla bir arada yaşıyorduk. Hiçbir şeyin ayrıntısına girmemeye ve hiçbir olayla ya da hikâyeyle uzun uzadıya ilgilenmemeye ihtiyaç duyarız, çünkü şu veya bu şey dikkatimizi dağıtıverir, yabancıların başına gelen talihsizliklerden silkeleniveriz, belki de her birinden sonra şöyle geçiririz içimizden: "Evet ne büyük dehşet. Ne felaket. Kim bilir başka hangi dehşet verici olaylardan kurtulduk? Her gün hayatta kaldığımızı ve ölmediğimizi hissedip bunun bilincine varmalıyız, başkalarının başına gelen zalimliklerin bize öğrettiği bu, tam aksi olsa çünkü, dünkü olay bizi harcayabilirdi."

O iki gün ölen kişiye dair çok az şey söylenmesi şaşırtıcıydı: sinema filmleri dağıtımcısı ünlü bir firmanın kurucularından birinin çocuğu olduğu; on yıllardır istikrarlı büyümesi ve çok sayıda şubesi sonucunda neredeyse bir imparatorluğa dönüşmüş, hatta bünyesinde ucuz hava yolları şirketi bile bulunduran aile şirketinde çalıştığı dışında bir bilgi yoktu. Sonraki tarihlere ait gazetelerin hiçbir yerinde Deverne'e ait bir ölüm ilanı, bir dostu, iş arkadaşı tarafından kâleme alınmış bir anma çıkmamıştı, kişiliğinden veya kişisel başarılarından bahseden hayat hikâyesine dair bir bölüm yoktu ki, bu da bir hayli tuhaf görünüyordu. Parası olan herhangi bir işadamının, hele de ünlü olmasa bile sinema işindeyse, basınla bağları ya da bir dostluğu vardır, bunlardan birinin en iyi niyetlerle herhangi bir gazetede bir anma ve takdir babında anma yazısı koydurması zor olmazdı – sanki bu ilanla merhuma bir parça teselli sunulabilirmiş ya da ilan verilmezse ilaveten bir aşağılamaya uğrayacakmış gibi (pek çok sefer bir insanın varlığından, ancak o

kişi ölüp gittikten, dolayısıyla neden öldüğünü öğrendikten sonra haberimiz olmuştur).

Haliyle tek fotoğraf, eli çabuk bir muhabirin, hastaneye götürülmeden önce olay mahallinde yerde uzanmış halde ilk yardım yapılırken çektiği fotoğraftı. Neyse ki internette fotoğrafı iyi görünmüyordu, kötü bir kopyaydı ve çok küçüktü, hayatı boyunca öylesine neşeli ve kusursuz görünen onun gibi bir adama böylesi bir fotoğrafın ağır bir hakaret olacağı kanısındaydım. Bakmadım bile, içimden gelmedi bunu yapmak, ilk gün gazetede fotoğrafın daha büyük hali gözüme iliştiğinde de, fotoğraftakinin kim olduğunu fark etmeden, bunun üzerine kafa yormak istemeden gazeteyi bir kenara atmıştım. O zaman, onun bana büsbütün yabancı biri değil de, her gün büyük bir memnuniyet ve bir nevi minnetle seyrettiğim birine ait olduğunu bilseydim, daha dikkatli bakma konusundaki ayartıcılık tahammül edemeyeceğim kadar güçlü olurdu, ama o olduğunu anlamadan hissettiğim öfke ve korkuya nazaran çok daha kuvvetli bir öfke hissederek derhal çevirirdim başımı. Sırf birini hiç beklenmedik biçimde, korkmasına bile zaman bırakmadan, sokak ortasında hunharca öldürdükleri için değil, bu tam da sokakta olduğu için –saygıyla karışık ve budalaca tabirle olay 'kamusal bir alanda' gerçekleştiği için– ona verdikleri utandırıcı hasarı cümle âleme teşhir etmeye cüret ettikleri için. Şimdi internete düşen, boyutları küçültülmüş fotoğrafta pek tanınmıyor, onu tanıdıysam sırf altında ölünün ya da ölmekte olanın Desvern olduğu belirtildiği içindi. Her halükârda kendisini bu halde, ceketsiz, kravatsız hatta gömleksiz ya da gömleğin etekleri pantolondan fırlamış halde görecek ya da böyle gösterildiğini bilecek olsa kanı donardı –tam seçilmiyordu gazetede, kol düğmeleri çıkarılmış mıydı, neredeydi belli değildi– tüpler ve ona müdahale etmeye çalışan sağlık ekibiyle etrafı çevrelenmiş, yaraları ortalık yerde, sokakta bir kan gölünün ortasında, gelip geçen yayalarla araçların seyrine açık, dimağı kapalı ve bitmiş bir halde öylece gösterildiğini bilseydi. Görmüş olaydı, bu görüntü karısını da dehşete düşürürdü, ertesi gün gazeteleri okuyacak zamanı olmamış, içinden gelmemişti bu büyük olasılıkla. İnsan bir yandan gözyaşı döküp, gece boyu nöbet tutup, ölüsünü toprağa verip, olup bitenlere anlam veremezken, üstüne üstlük çocuklara açıklama yaparken başka her şey silinir gider, gerisi yoktur, var olmaz. Ama belki de daha sonrasında görmüş

olabilir resmi o da, benim gibi bir hafta sonra meraka kapılmış olabilir, sadece yakınlarının değil yabancıların da o an neyi nasıl öğrendiklerini görmek istemiş olabilirdi. Üzerlerinde nasıl bir etki bıraktığını. Daha uzak ahbapları basından öğrenmiş olmalıydı, bir gazetede ya da muhtelif yerde çıkan Madrid yerel haberlerinden ya da varlıklı biri öldüğünde âdetten olan bir köşecikte yer alan kısa nottan. Öyle ya da böyle, Beatriz'in ona "zavallı adam" diye hitap etmesine yol açan şey, o fotoğraf, esas olarak o fotoğraf ve aynı zamanda korkunç ve saçma biçimde yani talihsizlikle bezeli bir biçimde ölmüş olmasıydı. Endüstri Mühendisliği Fakültesi'nin küçük bahçelerinin yanında bulunan huzur dolu ve hoş bir bölgede –yemyeşil ağaçlıkları ve küçük masa ve sandalyeleriyle bir küçük büfenin bulunduğu o yerde ben de birkaç kez yeğenlerimle oturmuştum– arabasından indiği o anın hemen öncesine kadar, ömrü boyunca kimsenin aklına ona böyle hitap etmek gelmemiştir. Ne de Vázquez Canella kelebek bıçağını açmadan bir saniye öncesine kadar böyle hitap edilebilirdi ona, açılması maharet isteyen ve anladığım kadarıyla her yerde satılmayan ya da kullanımı kısmen yasak olan çift saplı sustalı bıçağını açmadan önce. Oysa şimdi ve bundan sonra daima geri çevrilemeyecek sayfa, geri alınamayacak bıçak ağzı gibi, talihsiz zavallı Miguel Deverne olarak kalacak sıfatı. Zavallı adam.

"İnanabiliyor musun buna, tam da doğum günüydü. Birinin tam doğduğu tarihte ölmesi için dünyanın düzeni bayağı bir alt üst oluyordur muhakkak, tam elli yıl arayla aynı tarihte. Bir manası varmış gibi görünse de aslında zerrece yok. Böyle olmayabilirdi, böyle olmaması mümkündü. Başka bir gün de olabilirdi ya da hiç olmayabilirdi. Başına gelenler olmasaydı. Kesinlikle olmasaydı."

Onu, o kadını, Luisa Alday'ı ancak aradan aylar geçtikten sonra yeniden görebildim ve adını, başka bir çok şeyin yanı sıra bana bu sözleri sarf ettiği gün, yani çok sonra öğrendim. Karşısında kendisini dinlemeye hazır her kim olursa olsun durmaksızın olup bitenleri mi anlatıyordu, yoksa beni içini dökmek için uygun mu bulmuştu bilmiyorum; duyduklarını çevresindekilere anlatmayacak yabancı biriydim; yeni başlayan ilişkisini her an, bir açıklama ya da netice olmaksızın sona erdirebileceği biri; aynı zamanda hem meraklı, hem şefkatli, hem vefalı biri; siması hem yeni hem de şöyle böyle de olsa aşina biri, puslu ve karanlık olmayan zamanlarla ilişkilendirebileceği biri; halbuki pek çok sabah beni kocasından da az, hemen hiç fark etmediğini düşünmüştüm.

Luisa, yaz bitiminde, eylül başı yeniden ortaya çıktı, yanında iş arkadaşları ya da ahbaplarıyla her zamanki saatinde. Terastan masaları henüz kaldırmamışlardı ve oturduğum masadan gelişini, bir sandalyeye oturmasını, daha doğrusu yığılırcasına kendini bırakmasını gördüm; arkadaşlarından biri bayılmasından korkar gibi, neredeyse otomatik bir düşüncelilikle kolunu tuttu dirseğinden. Bitap durumda, çok zayıf görünüyordu, o derinden gelen, neticede tüm yüz hatlarını bulanıklaştıran solgunluk halinden çökmüştü üzerine, adeta rengini ve parlaklığını tek kaybeden teni değilmiş de aynı zamanda saçları, kaşları, kirpikleri, gözleri, dişleri ve dudakları da solmuş ve matlaşmış gibi. Sanki orada ödünç bir hayatı yaşar gibiydi. Kocasıyla bir zamanlar yaptığı gibi canlı biçimde sohbet etmiyordu artık, bilakis mecburiyet ve isteksizlik hissini fark ettiren sahte bir doğallıkla yapıyordu. İlaç kullanıyor olabile-

ceğini bile düşündüm. Bir hayli yakınıma oturmuşlardı, ortamızda bir masa boştu sadece, dolayısıyla konuşmalarından parçalar çalınıyordu kulağıma, sesi sönük çıkan onun söylediklerinden değil de arkadaşlarının sözlerinden. Arkadaşları bir cenazenin ayrıntılarına dair sorular sorup danışıyordu ona, kuşkusuz Desvern'in cenazesiydi, ölümünün üçüncü ayını yâd etmek için bir cenaze töreni daha mı yapacaklardı (tam o vakitlerde olmalıydı, hesapladım) yoksa zamanında yapılmayan ve en azından Madrid'de ekseri ölümü takip eden iki hafta içinde düzenlenen birinci cenaze miydi söz konusu olan. Belki de o zaman kadıncağızın takati yoktu veya tüyler ürpertici koşullar törenin ertelenmesini gerektirmişti –insanlar böylesi sosyal olaylar sırasında ne araştırıp soruşturmayı bırakır ne de dedikodu yaymaktan vazgeçer– ve şayet aile geleneksel ise cenaze askıda kalmıştı. Belki de kol kanat geren birisi, mesela ağabeyi, babası ya da bir kız arkadaşı definin hemen arkasından, eşinin yokluğuna alışma sürecinde evinden uzaklarda olsun, evlilikten manzaralar gözünün önüne gelip acısı iyice derinleşmesin diye onu Madrid'den alıp götürmüştü, korkunun ecele faydası yoktu aslında. Onun söylediklerinden tek duyduğum, "Evet bana da uygun," olmuştu, "Tabii nasıl derseniz, sizin aklınız fikriniz daha fazla yerinde.", "Rahibin konuşması kısa olsun, Miguel'in onlarla arası fena değildi, biraz gerilirdi işte," ya da "Schubert mi yo, hayır, o ölümle aklını bozmuş, bizimki bize yeter de artar."

Kafeteryanın garsonlarının, tezgâhın arkasında bir müddet kendi aralarında konuştuktan sonra ağırbaşlı olmaktan ziyade sopa yutmuş gibi yürüyerek masalarına yaklaştıklarını gördüm; çekingence ve son derece kısık sesle konuşmalarına rağmen taziyelerini ilettiklerini işittim: "Daima son derece kibar olan eşinizin ölümüne çok üzüldüğümüzü söylemek istemiştik," dedi biri. Bir diğeri içi boş ve köhnemiş bir kalıp sözü tekrarladı, "Acınızı paylaşıyoruz. Büyük talihsizlik." Kadın onlara sönük gülümseyişiyle teşekkür etti hepsi o kadar, detaylara girmek, bir yorumda bulunmak yahut mesafe koymak istemiyor olması bana anlaşılır geldi. Kalkıp giderken ben de bir an garsonların yaptığını yapacak oldum ama sonra arkadaşlarıyla sürdürdüğü o duygusuz konuşmayı bir kez de ben kesintiye uğratmak istemedim. Ayrıca çok geç kalmıştım ve daha fazla gecikmek istemiyordum işe, terfi etmiştim ve genellikle dakikası dakikasına yerimde oluyordum.

Onu ancak bir ay sonra yeniden gördüm, artık yapraklar dökülmeye başlamış ve hava serinlemiş olmasına rağmen hâlâ bizim gibi dışarıda kahvaltı etmeyi tercih edenler –acelesi olan, uzun saatler bürolarına kapanan ve serin hava almaya vakit bulamayan çoğu benim gibi uyku mahmuru ve sessiz sedasız, çarçabuk kahvaltı edenler– vardı ve terastan masaları hâlâ kaldırmamışlardı. Luisa Alday bu kez çocuklarıyla gelmiş ve ikisine birer dondurma söylemişti. Çocukluğumdan bir anı geldi gözümün önüne; çocuklar muhtemelen aç karınlarına kan tahliline götürülmüş, sonra açlığı ve iğneyi telafi etmek için bir istekleri yerine getirilmiş, ayrıca ilk dersi kaçırmalarına göz yumulmuştu. Kız kendisinden dört beş yaş küçük erkek kardeşinin üzerine titriyordu, bana öyle gelmişti ki aynı zamanda kendi halince Luisa'ya da göz kulak oluyordu, sanki arada sırada rolleri değişiyorlardı ya da mümkün olan son derece ender durumlarda annelik için ikisi rekabet ediyordu. Yani, kız bir elinde kaşığı kupadaki dondurmasını kılı kırk yaran çocukça bir titizlikle yerken diğer yandan kahveyi soğutmasın diye gözünü Luisa'dan ayırmıyor ve ona kahvesini içmesini hatırlatıyordu. Adeta yüz ifadelerini ve mimiklerini kollarcasına onu yan gözle izliyordu ve şayet düşüncelerinin boşluğa düştüğünü, bakışının uzaklara dalıp gittiğini görecek olursa, tamamen kaybolup gitmemesi, daldığı derin düşüncelerin ona keder vermemesi için bir yorumda bulunuyor, bir soru soruyor veyahut bir şey anlatıyordu. Bir otomobil belirdi, yolun ortasında durup hafifçe korna çaldığında çocuklar ayağa kalktı, çantalarını aldılar, annelerini çabucak öptükten sonra el ele tutuşarak, kendileri için geldiğinden emin oldukları otomobile yöneldiler, bana öyle geldi ki Luisa'dan ayrılırken yavrular ona nazaran daha endişeliydi (adeta kendine hâkim olmasını ve başını derde sokmamasını tavsiye edercesine ya da ona bir daha görüştükleri ana dek dokunuşla bir teselli bırakmak istercesine annesinin yanağını kaçamak biçimde okşayan kız olmuştu). Otomobil kuşkusuz onları okula bırakmak üzere gelmişti. Kullananın kim olduğuna baktım, elimde olmadan kalbim güm güm atmaya başlamıştı, çünkü otomobillerden anlamasam ve hepsi bana bir görünse de bunu ilk bakışta tanımıştım: Deverne'in genellikle karısını kafeteryada yalnız ya da bir arkadaşıyla bırakıp işe giderken bindiği otomobildi bu. Kesinlikle bizzat kendisinin kullandığı ve Endüstri Mühendisliği Fakültesi'ne park ettiği ve doğum gününde o berbat

saatte indiği otomobilin ta kendisi. Direksiyonda bir adam vardı, onun arada sırada yerine geçen şoför olabileceğini düşündüm, o uğursuz günde de onun yerine geçebilmiş olabilirdi; onun yerinde olsa ölebilirdi, belki de sahiden öldürülmek istenen ya da öldürme eyleminin yöneldiği kişi oydu, tesadüfen kurtulmuştu bundan, kim bilir belki de şans eseri tam o gün doktor randevusu vardı. Şoförün bile üzerinde üniforma yoktu. Yolun kenarına park etmiş araçlar nedeniyle onu iyi görememiştim, yine de çekici bir adam gibi gelmişti bana. Miguel Desvern'e benzediğinden değil de aralarında ortak bir hava olduğundan, en azından onun aksi bir görünüm arz etmediğinden, kafası rahatsız birinin ikisini karıştırması anlaşılır bir durumdu. Luisa masasından eliyle selam verdi, hoşça kal ya da merhaba anlamında, otomobilin gelişinden gidişine kadar geçen sürede. Evet, otomobil durduğu müddetçe elini biraz saçma bir hareketle üç dört kez kaldırıp indirdi. Belki de sadece bir hayalet görmekte olan dalıp gitmiş bakışlarıyla aynı hareketi bir iki kez tekrarlayıp durmuştu. Belki de veda çocuklara yönelikti. Şoförün ona karşılık verip vermediğini göremedim.

Ona yaklaşmaya işte bunun üzerine karar verdim. Babalarının eski otomobiliyle çocuklar gözden kaybolmuştu, anneleri yalnızdı bugün, ne okuldan bir veli ne de iş arkadaşları vardı yanında. Oğlunun kupada bıraktığı dondurmanın artıklarını elindeki uzun ve yağlı kaşıkla karıştırıyordu, adeta ne yaptığının farkında olmaksızın, zaten kaderinde var olanı bir an önce yaşasın diye onu sıvılaştırmaya çalışır gibiydi. "Zamanın ilerleyişine nasıl hız vereceğini bilemeden, ne kadar süre sonsuzluk gibi gelecek ona kim bilir," diye düşündüm, "sorun bu da değil üstelik. Eşin, sevgilinin, yani ötekinin geçici yokluğunda, belirsizlik içinde, kesin ve kati olmayan ama öyleymiş gibi duran şeyin içinde zamanın akması beklenir ve bize ısrarla içgüdümüz bunu fısıldarken bizse ona 'sus, kes sesini, duymak istemiyorum hâlâ, hazır değilim' deriz." İnsan terk edildiğinde, bir geri dönüşün hayalini kurabilir, terk edip gidenin günün birinde aklının başına geleceği, yatağımıza geri döneceği hayal edilir, hatta yerimize başkasını bulduğu ve kendini tamamen başka bir kadına, başka bir hikâyeye verdiği halde; bizi sadece yeni ilişkisinde bir aksaklık olursa, ısrarcı olursak ve onun iradesi dışında karşısına çıkarsak, intikam almaya, onu endişelendirmeye, yumuşatmaya ya da pişmanlık hissettirmeye niyetlenirsek, ancak o zaman anımsayacağını bilsek bile; bizden asla tamamen kurtulamayacağını hissettirirsek, solup giden bir hatıra değil, daima onun etrafından dört dönen ve pusuda bekleyen, silemeyeceği bir gölge olmak istersek ve hayatı ona imkânsız kılıp aslında bizden nefret etmesine neden olursak, ancak o vakit bizi anımsayacağını bilsek bile hayal edilir bu. Öte yandan, bir ölünün hayali kurulamaz, aklımızı mantığımızı koruduğumuz müddetçe tabii, kimileri onu kaybetmeyi yeğler, gerçi geçici olur bu, kimileri ne denli inanılmaz ve imkânsız görünse de olanlar oldu diyerek ikna olmayı başarır ve kabullenmeyi seçer; tekinsiz ve kara bir bulut yeniden gözlerimizi yummaya bizi mecbur etmeden, kaderimize hükmederek her gün yeniden kalkmamızı sağlayan olasılıklar hesaplama-

sına bile uymayan o şeyi kabul ederek şöyle geçirir içinden: "İşte, hepimiz ölüme mahkûm fanileriz. Aslında hiçbir şeye değmez. Ne yaparsak yapalım, tek yaptığımız aslında beklemekten ibaret. İzinli ölüleriz biz, birinin söylediği gibi." Luisa'nın böyle mantığını yitirmiş olması pek aklıma yatmıyordu, içimden bir ses böyle diyordu, yoksa onu tanıdığımdan değil. Şayet aklını yitirmediyse, öyleyse nasıl dayanıyor, nasıl geçiriyor saatleri, günleri ve ayları, zaman ne amaçla geçiyordu ya da ondan nasıl kaçıyordu? Şu an, tam bu dakika nasıl kaçınıyor, nasıl uzak duruyordu ondan? Luisa'yı en son burada otururken gördüğümde garsonların yaptığı gibi yanına gidip konuşup konuşmasam mı; ona bir yardım eli uzatsam ve birkaç dakikalığına, âdet yerini bulsun diye teşekkür ederek yanıt vereceği kimi sözlerle, toplamda üçü dördü geçmeyecek lakırdıyla aklını dağıtsam mı, bilemedim. Uyku imdadına yetişene dek bilinç bulanıklaşana kadar sayıp duran daha yüzlerce dakika vardı önünde: Öyle ya bilinçtir daima sayıp duran, bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz ve bilinç bulanıklaşana kadar böyle belirsiz biçimde durmaksızın devam eder."

"Rahatsız ettiğim için affedersiniz," dedim ayakta, o hemen ayağa kalkmadı. "Adım María Dolz, beni tanımıyorsunuz. Ama yıllardır burada sizinle ve eşinizle kahvaltı zamanı tesadüf ettik. Ne söyleyebilirim ki, eşinizin başına gelenlerden ve o zamandan beri sizin yaşadıklarınızdan ötürü son derece üzgünüm. Sonradan gazetelerde okudum, çok sabah gözlerim yollarda sizi aradıktan sonra. Sizi sadece simaen tanıyor olmama rağmen birbirinizi ne kadar sevdiğinizi fark ettim, sizleri uzaktan uzağa çok sevmiştim. Gerçekten çok üzgünüm."

Sondan bir önceki cümleyle onu da öldürmüştüm, sadece merhumdan söz ederken değil onu da dahil ederek geçmiş zaman kullanmıştım. Düzeltmenin bir yolunu düşündüm ama işleri gereksiz yere daha da karmaşıklaştırmadan bunu yapmanın bir yolunu bulamadım. Beni anladığını farz ettim: Bir çift olarak bana hoş geliyorlardı, ki bu da artık var olmayan bir şeydi. Derken, belki de onun her an askıya almaya veyahut bir nevi arafa mahkûm etmeye gayret ettiği şeyin altını çizdiğimi düşündüm; çünkü bunu unutması ya da reddetmesi imkânsızdı, hiçbir şartta ikisi yoktu artık, herhangi bir çiftin kadını değildi artık. Tam, "Bu kadardı, sizi oyalamayayım, tek söylemek istediğim buydu," diyecek ve geri döne-

cektim ki Luisa Alday gülümseyerek ayağa kalktı; elinde olmayan samimi bir gülümsemeydi, ne kötülük ne iki yüzlülük vardı bu kadında, hatta saf bile denebilirdi, omzumu tuttu sevgiyle ve, "Evet tabii, biz de seni simaen tanıyoruz," dedi. Benim başlangıçtaki hitabıma rağmen hiç tereddüt etmeden sen diye başlamıştı söze, aşağı yukarı aynı yaşlardaydık, belki benden bir iki yaş daha büyüktü; çoğul ve şimdiki zaman kullanarak konuşuyordu, sanki hâlâ tek başına hayatta kalmış olmaya alışamamış ya da belki de kendini de öteki tarafta kocası gibi ölmüş addederek ve dolayısıyla aynı boyutta ya da alandaymış gibi; öyle ya da böyle hâlâ ondan ayrılmamış ve neredeyse on yıldır kendisini mutlu etmiş ve sefil üç ayda silkinip atamayacağı "biz" kavramından feragat etmek için bir neden göremiyormuş gibiydi adeta. Gerçi sonrasında geçmiş zaman kullanmıştı, belki de fiil öyle icap ettirdiğinden: "Sana Ölçülü Genç derdik. Görüyorsun ya bizim için bir ismin bile vardı. Söylediklerin için teşekkür ederim. Oturmaz mıydın?" diyerek bana çocuklardan birinin oturduğu sandalyeyi gösterdi elini omzumdan çekmeden, sanırım bir destek ya da dayanak gibi geliyordu bu ona. Emindim, şayet en ufak bir yakınlaşma hamlesi gösterecek olsam sarılacaktı bana. Kırılgan görünüyordu, hâlâ öyle olduğuna inanmayan, tereddüt eden bir hayalet gibi.

Saatime baktım, geç bile kalmıştım. Bu takma isim hakkında ona soru sormak istiyordum, şaşırmış ve biraz da koltuklarım kabarmıştı. Bana bakmış, benim hakkımda konuşmuş, bana bir ad takmışlardı. Elimde olmadan gülümsedim, ikimiz de çekingen bir neşeyle gülümsüyorduk, hüzünlü koşullarda tanışmış insanlara has bir gülümsemeyle.

"Ölçülü Genç demek..." dedim.

"Evet, bize öyle görünüyorsun." Bir kez daha şimdiki zamana geçmişti, adeta Deverne evdeymiş, hâlâ hayattaymış ve beriki ondan kimi şartlar haricinde daha fazla öteye gidemezmiş gibi. "Rahatsız olmazsın değil mi? Lütfen otursana."

"Yo, yo nasıl rahatsız olayım, benim de kafamda sizlere taktığım bir isim vardı." Ona sen demek istemediğimden değil, ama kocasına da sen demeye çekiniyordum ve bu cümlede yine onu dahil etmiştik. Ayrıca insan tanımadığı biri ölünce ona nasıl adıyla hitap etsin? Ya da etmemeli bana göre, bugünlerde kimsenin bu nüanslara aldırdığı yok, herkes senli benli. "Şimdi kalamam, üzgünüm.

İşe gitmem gerek," diyerek otomatik bir hareketle yeniden saatime baktım, telaşımı vurgulamak için, yoksa saatin kaç olduğunu gayet iyi biliyordum.

"Elbette, istersen sonra buluşuruz. Eve uğrarsın. Ne zaman çıkıyorsun? Nerede çalışıyorsun? Bize ne diyorsun peki?" Eli hâlâ omzumdaydı, bir emir değil rica algıladım. Rica ama anlık, yüzeysel bir rica. Eğer ona hayır diyecek olsam büyük ihtimalle akşam üstü olduğunda karşılaşmamızı unutup gidecekti.

Sondan bir önceki sorusuna yanıt vermedim, zaman yoktu buna, haliyle sonuncusuna da: Benim nezdimde onların Kusursuz Çift olduklarını söylemek kederine keder katacaktı, neticede ben gittiğimde o tek başına kalacaktı yeniden. Ama iş çıkışı evine uğrayabileceğimi söyledim, eğer uygunsa, altı buçuk yedi civarı çıkıyordum işten, akşama doğru. Adresini sordum, verdi; hayli yakındı. Omzuma koymuş olduğu elini bir müddet sıkarak veda ettim ve fırsattan istifade ona hafifçe sarıldım, herhangi bir temas olmasından ötürü teşekkür eder gibi bir hali vardı. Sokağı karşıdan karşıya geçmeye hazırlanırken aklıma geldi, geri dönmek zorunda kaldım.

"Ne kadar salağım, isminizi sormayı unuttum," dedim.

Ancak o zaman isminin ne gazetelerde ne de herhangi bir ölüm ilanında belirmediğini fark ettim.

"Luisa Alday," diye yanıtladı, sonra "Luisa Desvern," diye düzeltti. İspanya'da kadınlar evlendiğinde kızlık soyadını kaybetmiyordu, kendi kendime bunu bir sadakat veya saygı ifadesi olarak söyleyip söylemediğini merak ettim. "Pekâlâ şey. Luisa Alday," diye düzeltti yeniden. Daima böyle düşünüldüğü kesindi. "Hatırlaman iyi oldu. Çünkü kapıda Miguel'in değil sadece benim adım var." Bir an düşünceli düşünceli durdu, sonra ekledi, "Bu onun aldığı bir önlemdi, soyadı işle ilgili olduğundan. Ne kadar da işe yaradı ama değil mi..."

Aynı günün akşamüstü ya da çoktan gece çökmeye başladığında, evlerinin salonunda "Hepsinin en tuhafı, düşüncemi değiştirdim," demişti bana, Luisa bir divanda bense yakında bir koltukta oturuyordum, ona götürdüğüm porto şarabından doldurmuştu kendine; küçük yudumlarla ama sık sık içiyordu, yanlış saymadıysam üçüncü kadehiydi; doğal bir şekilde bacak bacak üstüne atmayı biliyordu, bacak bacak üstüne atmak yakışıyordu ona; kah sağdaki üstteydi, kah soldaki. Bugün üzerinde etek ve ayağında düze yakın, çok alçak topuklu, şeritsiz rugan ayakkabı vardı, eğitimli bir Amerikalı izlenimi uyandırıyordu ama ayakkabıların tabanı ilk kez ambalajından çıkmış gibi bembeyazdı, zıtlık oluşturuyordu; arada sırada çocukların ikisi ya da biri bir şey sormak ya da anlatmak için içeri girip çıkıyordu; kapısı olmadığından salonun uzantısı gibi duran bitişik odada televizyon seyrediyorlardı, Luisa çocuğun odasında da bir televizyon olduğunu ama kavga filan ederler ya da bir şey olursa diye, ayrıca kendisine eşlik etsinler diye uzağa gitmemelerini, onları duymayı tercih ettiğini, yani görebileceği mesafede değilse de duyabileceği mesafede yanında durmaya mecbur tuttuğunu açıkladı, neticede dikkatini daha kolay verebilmesi içindi bu, çünkü herhangi bir şeye dikkatini vermesi imkânsızdı zaten, bundan daimi olarak vazgeçmişti, daimi olacağını düşünüyordu, bir kitap okumanın ya da başından sonuna bir filmi izlemenin, bir derse baştan savma ya da taksiyle Fakülte'ye giderken değil de başka türlü hazırlanmanın imkânsız olduğunu düşünüyordu ve tek yapabildiği müzik dinlemekti ara sıra, kısa parçalar ya da şarkılar ya da bir sonatın tek bölümü, uzun olan herhangi bir şey onu yoruyor ve sabrını taşırıyordu; televizyon dizilerinden birini de takip ediyordu, bölümler çok uzun olmuyordu, şimdilerde onları sıkılıp dikkati dağıldığında yeniden izleyebilmek için dvd olarak satın almaya başlamıştı, dikkatini toplamak güç geliyordu, aklı daima başka yerlere kayıp gidiyordu, ya da daima aynı yere, Miguel'e, onu hayattayken son gördüğü ana, aynı zamanda benim de son gördü-

ğüm andı bu, Endüstri Mühendisliği Fakültesi'nin sakin park yerinin yakınlarına gidiyordu, anlaşıldığı kadarıyla yasadışı olan bir sustalı bıçakla defalarca bıçaklandığı yere. "Bilemiyorum bu başka bir kafaya sahip olmak gibi, öncesinde hayatta aklıma gelmeyecek şeyleri düşünüyorum." Tuhaf bir içtenlikle söyledi bunu, gözleri fal taşı gibi açık, kaşınıyormuş gibi dizlerine mütemadiyen parmaklarını sürterek, kuşkusuz yalnız bir ruhun endişesinin tezahürüydü bu. "Sanki o zamandan beri başka biri ya da bilinmedik, yabancı bir zihinsel şekillenmeye sahip, o şekillenmenin bağlantılar kurdurduğu, irkiltiği bir insan olup çıktım. Ambulansın, itfaiyenin ya da polisin sirenlerini duyduğum zaman kim bilir kim boğuluyor, yanıyor ya da ölüyor diye düşünüyorum artık ve derhal aklıma değnekçiyi tutuklamak için yola koyulan güvenlik güçlerinin sirenini ya da Miguel'e ilk müdahaleyi yapan ambulansın sirenini kimlerin duymuş olabileceği geliyor. Şöyle bir duymuşlardır, hatta bundan rahatsız bile olmuşlardır muhtemelen, nasıl da açmışlar sirenlerini diyerek, malum, normalde hepimiz böyle söyleriz ya, amma da telaşa veriyorlar ortalığı, eminim değecek bir şey yoktur ortada. Hemen hemen hiçbir zaman somut olarak işin içinde ne tür bir talihsizlik olduğunu merak etmeyiz; kentin aşina olduğumuz, öte yandan belli bir içerik ve mana yüklemediğimiz seslerindendir siren sesleri: anlamsız, soyut, su katılmadık bir eziyet. Eskiden bu kadar çok ve güçlü siren sesi duyulmadığından, şoförlerin onu durduk yere, yolu açmak ya da hızlı ilerlemek için kullandığına dair bir şüphe de olmadığından, insanlar ne olup bittiğine bakmak için balkonlara fırlar, hatta ertesi gün gazetelerde olayın yazılacağından emin olurdu. Şimdiyse hiçbirimizin baktığı filan yok, bir an önce uzaklaşıp gitmelerini ve bizi ilgilendirmeyen bu ses sinirimizi yerinden oynattığı için hastanın, kazazedenin, yaralının, ölüm döşeğindeki insanın alınıp götürülmesini, işitme sahamızdan çıkarılmasını diliyoruz. Ben de bakmayı bıraktım artık, ama Miguel'in ölümünün ertesindeki ilk haftalarda elimde olmadan balkon ya da pencereden eğilip görebildiğim kadarıyla ambulans ya da polis aracının yolunu takip ediyordum, insan çoğu durumda bunu evden seçemez, haliyle ben de kısa bir süre önce bundan vazgeçtim, gerçi ne zaman bir siren sesi duyacak olsam yaptığım işi bırakıp ses kesilene kadar dinliyorum, sanki yakarışlar ve ağıtlar duyar gibi oluyorum, her biri şöyle diyor sanki: "Ne olur, ben son derece cid-

di durumda, ölüm kalım savaşı veren bir adamım, üstelik hiç suçum yok, beni bıçaklamalarına neden olacak hiçbir şey yapmadım, her günkü gibi otomobilimden inmiştim, derken aniden böğrüme, sonra bir kez daha, bir kez daha vücudumun sayamadığım farklı yerlerine bir şeyin saplandığını hissettim, bir de baktım kan revan içinde kalmışım ve fark ettim ki, bu fikre hiç alışamadan, ortada bir neden yokken ölüyorum. Bırakın geçeyim yalvarırım size, benim yarım kadar aceleniz olamaz sizin, eğer bir kurtulma ümidi varsa bu hastaneye zamanında varmama bağlı. Bugün benim doğum günüm, karımın bir şeyden haberi yok, gerçi bir lokantada oturmuş kutlama yapmaya hazır beni bekliyor, bana bir hediyesi var muhakkak, bir sürprizi, ölürsem ondan mahrum kalacağım."

Luisa anlatmayı bırakıp bir yudum aldı kadehinden, bu iyiden iyiye otomatik bir hareket olmuştu; çünkü tek damla kalmıştı kadehinde. Gözleri dalgın değil alev alevdi, bunları gözünde canlandırmak onu dalgınlaştırmak yerine uyanık kılıyordu, anlık bir kuvvet zerk ederek kendini daha fazla gerçek dünyada –geçmişte kalmış bir gerçek dünya olsa da– hissetmesine neden oluyormuş gibi. Onu hemen hemen hiç tanımıyordum ama edindiğim izlenime göre yaşadığı şimdiki zaman onu o denli büyük bir belirsizliğe sürüklüyordu ki, tıpkı az önce olduğu gibi, geçmişin en acı dolu ve en son anına yolculuk ettiği zamana göre bile şimdiki zamanın içinde daha kırılgan ve mecalsiz oluyordu. Luisa kendini can çekişen Desvern'in yerine koyduğunda gözlerine bir canlılık geliyor ve, biri diğerinden bariz daha iri olan, yine de bunun çirkinleştirmediği kahverengi, badem gibi gözleri bu parıltıyla daha bir güzelleşiyordu. Kuşkusuz ıstıraplarıyla kuşatılmış haldeyken bile güzel bir kadındı, hatta onu pek çok sabah gördüğüm neşeli halinden daha da güzeldi.

"Ama gazetelerden okuduğum kadarıyla bunların hiçbirini düşünecek fırsatı olmamıştır muhtemelen," diyecek cüreti buldum. Ne diyeceğimi ya da bir şey söyleyip söylememem gerektiğini bilmiyordum ama hepten susup oturmak da uygun kaçmayacaktı.

Çabucak ve hafiften meydan okuyan bir ses tonuyla "Elbette hayır," diye yanıtladı. "Hastaneye götürdükleri esnada düşünememiştir, o zaman çoktan bilinci kapanmıştı, bir daha da açılmadı. Ama belki de henüz bıçaklandığı sırada olacakları önceden görerek benzer bir şeyler geçmiştir aklından. Durup durup o saniyele-

ri o dakikaları gözümde canlandırıyorum, saldırı anıyla kendini savunmayı bıraktığı an arasında geçen süreyi, ta ki duygularını tamamen kaybedene ve hiçbir şey, ne acı ne umutsuzluk ne... bir şey hissetmez hale gelene dek." Yarı ölü olmadan evvel başka neyi deneyimlemiş olabileceğini aradı aklında. "Ne bir elveda. Bugüne kadar asla aklımdan bir başkasının düşüncelerinin ne olabileceğini geçirmemiştim, onunkileri bile, bu benim tarzım değildi, hayal gücü fukarasıyım ben, kafam böyle çalışmaz benim ama şimdi neredeyse her an her dakika yapıyorum bunu. Diyorum sana, beynim başka bir beyin oldu ve sanki beni tanımıyor gibi, ya da bu da aklıma geliyor sanki önceki hayatım boyunca kendimi tanımamışım, Miguel de beni o zaman tanımamış gibi; aslında tanıyamazmış, bu onun elinde değilmiş gibi. Tuhaf değil mi? Evet aslına bakarsan, mesele, durmaksızın şeyleri birbiriyle ilintilendirmem, birkaç ay öncesine kadar bana tamamen alakasız gelen şeyleri. Eğer ölümünün neticesinde şu an olduğum hale geldiysem, onun için daima başka biriydim ve hayatta kalmış olsaydı kim bilir daha ne kadar süre bugün artık olmadığım kişi olmayı sürdürecektim. Bilmiyorum beni anlıyor musun?" diye eklemişti, açıkladığı şeyin çapraşık olduğunu fark ederek.

Benim için bir tekerlemeden farksızdı bu, ama az çok anlıyordum onu. "Bu kadıncağızın durumu kötü, ama sebepsiz de değil. Üzüntüsü dinmek bilmemiş, gecesini gündüzünü durmaksızın olanları düşünerek geçirmiş olmalı, eşinin bilincinin yerinde olduğu son dakikaları hayal ederek, ilk bıçak darbelerinden kendini korumaya, kaçıp yakayı kurtarmaya çalışmak dışında zamanı olmadığı anlarda neler düşünmüş olabileceğini kendi kendine sorarak, ona azıcık bile karısını düşünecek bir süre vereceğini zannetmiyorum bu anların, sadece ve sadece ölme ihtimaline ve ondan kaçınmak için azami çaba sarf etmeye yoğunlaşmış olmalı ve şayet aklından bundan başka bir şey geçmişse bu şaşkınlık, inanamamak ve sonsuz bir anlayamama hali olmalı, iyi ama neler oluyor, bu nasıl mümkün olabilir, bu adam ne yapıyor, neden beni bıçaklıyor, milyonların içinden neden beni seçti, hangi Allahın cezasıyla karıştırdı beni, başına gelenlerin sorumlusunun ben olmadığımın farkında değil ve böyle bir nedenden ötürü, bir hata ya da körü körüne bir mantıksızlık sebebiyle ölmek ne gülünç, ne acı verici ne aptalca, böylesine şiddete uğrayarak, tanımadık birinin ya da haya-

tımda zar zor dikkatimi çekmiş ya da ancak onun talebi olduğunda, araya girmesiyle ve verdiği rahatsızlıkla, bizi rahatsız etmesiyle ve günün birinde Pablo'ya saldırmasıyla şöyle bir dikkat ettiğim, hayatımda bunca tali yere sahip birinin elinden ölmek; köşe başındaki eczacıdan ya da kahvaltı ettiğim kafeteryadaki garsondan daha az önemli, rastlantısal birinin elinden, önemsiz biri, bu aniden, her sabah orada bulunan ve tek kelime olsun etmediğim Ölçülü Genç tarafından öldürülmek gibi, sadece silik birer figürandan ya da kıyıda köşede kalmış varlıklardan ibaret kişilerden birinin, bir kuytulukta duran ya da tablonun karartılmış köşesinde bulunan ve ortadan kaybolduklarında ne özlem duyduğumuz, hatta ne yokluklarını fark ettiğimiz insanlar, bu oluyor olamaz, çünkü alabildiğine saçma ve akıl almaz derecede kötü bir talih, üstüne üstlük kimselere anlatamayacağım bir şey, öyle ya en büyük talihsizliklerimizi bir nebze olsun rahatlatan tek şey değil mi halbuki anlatmak, insan asla yegâne ölümünün neyin ya da kimin kılığında belireceğini bilemez, kitlesel bir felaketle başkalarıyla birlikte hayatını kaybettiğinde bile yegâne bir ölümdür bu daima, ama kimi ön verileri vardır, kalıtımla geçen bir hastalık, bir salgın, otomobil, uçak kazası, bir organın hasar görmesi, bir terörist saldırı, bir binanın çökmesi, trenin raydan çıkması, bir kalp krizi, yangın, saldırıyı planladıktan sonra bir gece eve giren hırsızlar, hatta henüz keşfedilmemiş bir kente yeni vardığında talihin insanı götürdüğü tehlikeli bir semtte biri, seyahatlerim sırasında gördüğüm yerler, özellikle daha genç ken ve sık sık yer değiştirirken ve riskleri göze alırken, Caracas'ta, Buenos Aires'te ve Meksika'da, New York'ta ya da Moskova veyahut Hamburg'da ve hatta Madrid'de bile tedbirsizlik ve cahillik nedeniyle başıma bir şey gelebileceğini hissetmişimdir, ama burada değil, bu sakin ışıklı ve ferah sokakta, avucumun içi gibi bildiğim benim sokağımda değil, her günkü gibi arabadan indiğimde değil, daha karanlık, baş belası, aşağılık yerlerde, neden bugün yarın ya da dün değil, neden bugün ve neden ben, başka birinin başına da gelebilirdi pekâlâ, hatta onunla benden daha kuvvetli dalaşmış olan Pablo'nun başına gelebilirdi; bu hayvan ona yumruğu attığında şikâyette bulunsaydı, onu bırakmasını tavsiye eden de ben olmuştum, ne salaklık ama, adını bile bilmediğim bu adama acımakla ne budalalık etmişim, halbuki kurtulabilirdik pekâlâ ondan ve dün şu an düşündüğüm şeyin haberini almıştı m, daha dün bana

öfkeyle çıkıştı ama bunu önemsemedim, çarçabuk unutma yoluna gittim, korkmam gerekirdi, daha tedbirli olmam gerekirdi halbuki, birkaç gün onun bulunduğu yerlerde görünmemem gerekirdi, beni hedef tahtasından indirene dek, bu gözü dönmüş kaçığın önüne çıkmamalıydım, bugün, bıçağını, üstüne üstlük kirli bıçağını bana saplasın diye, gerçi kirli olması en az önemli şey şu an, ölmem için enfeksiyona ne gerek? Ucu ve keskin ağzı, bedenime saplanıp kıvrılan ağzı daha çabuk öldürür beni, ne kötü kokuyor bu adam, çok yakınımda, yüzyıl olmuş yıkanmayalı, her zaman o terk edilmiş otomobilin içinde ya, yıkanacak yeri yoktur, bu kokuyu duyarak ölmek istemiyorum, insan seçemiyor, yeryüzünün beni sarıp sarmalamak için seçtiği son şey bu mu olmalıydı, bu ve çoktan beni istila etmiş kan kokusu, demir ve çocukluktan bir koku, insanın daha çok kan kaybettiğindeki koku, benim kanım, başkası olamaz ya, o deliyi yaralamadım, çok kuvvetli, burnundan soluyor, onunla başa çıkamazdım, bende onu doğrayacak şey yok, eğer karnımı deştiyse etimin ve derimin içine batırdıysa bıçağını, o deliklerden gidiyor hayatım şu an, kan kaybetmeye devam ediyorum, ne kadar giderse gitsin, yapacak bir şey yok, ne kadar giderse gitsin, sonum geldi." Hemen sonra şöyle düşündüm, "Ama bunlardan hiçbirini düşünememişti, ya da düşündüyse bile çok yoğunlaştırılmış bir haliydi aklından geçen."

Uzun süren sessizliğimin ardından Luisa'ya, "Kimseye tavsiyede bulunmak haddim değil," dedim, "Ama bana öyle geliyor ki, o anlarda onun aklından geçenleri bu kadar uzun uzadıya düşünmemelisin. Neticede çok kısa anlardı bunlar, hayatının bütünü içinde neredeyse yok denecek kadar önemsiz şeylerdi, belki de tek bir şey düşünecek zamanı bile olmadı. Bunu sürdürmenin bir manası yok, üstüne üstlük aylar olmuş, üstelik daha fazla da zaman geçse bununla eline ne geçecek? Onun da eline bir şey geçmeyecek. Ne kadar durup düşünsen de, ne o anlarda onun yanında bulunmak, ne onunla ya da onun yerine ölmek ne de onu kurtarmak elinden gelir. Orada değildin sen, bilmiyordun, ne yaparsan yap, ne kadar çabalarsan çabala bunu değiştiremezsin." Fark ettim ki ondan ödünç aldığım düşüncelerle konuşmadan ben daha çok zaman geçirmiştim, ayrıca onun verdiği esinle, ruh halinin bana bulaşmasıyla hayalinde bir başkasının zihnine girmek bayağı tehlikeli bir iş, sonrasında çıkmak zor olur bazen, sanırım bunun için pek az insan yapar bunu ve neredeyse herkes bundan kaçınır ve şöyle demeyi yeğler: "Oradaki ben değilim, onun başına geleni yaşama sırası benim değil, ne halt etmeye bir de onun acısını dert edeyim kendi kendime? Bu kötü deneyim ona ait, bana değil, herkes kendi ceremesini çeker." Nasıl olduysa oldu, ayrıca gitti bitti, artık bir hükmü yok. Artık ne o düşünüyor ne de bu olmaya devam ediyor.

Luisa bir kez daha doldurdu kadehini, çok küçüktü kadehler, sonra ellerini yanaklarına götürdü, yarı düşünceli, yarı dehşete kapılmış bir ifadeyle. Alyans dışında süssüz uzun parmaklı, güçlü elleri vardı. Baldırlarına dayadığı dirsekleriyle büzülmüş, küçülmüş gibi görünüyordu. Kısa bir süre kendi kendine mırıldandı, sesli düşünüyordu sanki.

"Evet, genellikle böyle düşünülür: Şu an olan, olup bitmiş olandan daha önemlidir, sona eriş bizi illa rahatlatırmış gibi. Şu an olan bir şeye nazaran olup biten bir şey sanki bize daha az acı vermelidir, ya da olaylar sona erdiğinde bunlara tahammül etmek daha

kolay olur, ne denli tüyler ürpertici olursa olsun. Ama bu aynı zamanda, şu an ölmekte olan birine nazaran ölmüş birinin de daha az ciddiye alınır olduğu anlamına gelir ki pek manası yoktur. Sence de öyle değil mi? En çok acı veren, en çok çaresizlik yaratan ölmüş olmasıdır ve ölüm kalım noktasının yaşanıp bitmiş olması, insanın onu tekrardan yaşamayacağı anlamına da gelmez. Eğer o ölüm eşiği bizimle yani hayatta kalmayı sürdürenlerle paylaştığı son şeyse, insan nasıl onu bugününe taşımasın. Tam o anında olup bitenler erişebileceğimiz bir yerde değildir ama olup biterken, hâlâ hepimiz buradayızdır aynı boyutta, o ve biz aynı havayı soluyarak. Henüz zamanda ve dünyada çakışarak... Bilmiyorum nasıl açıklayacağım." Durdu, bir sigara yaktı; ilk sigarasıydı, baştan beridir elinde tutuyordu ama o dakikaya kadar yakmamıştı, adeta sigara içmeye alışkın değilmiş gibi, ya da belli bir süre önce bırakmış ya da azaltmış da şimdi yeniden başlamış gibi; sigara satın almış ama içmekten kaçınmaya çalışır gibiydi. "Ayrıca hiçbir şeyin geçtiği filan da yok, rüyalar işte, ölülerin diri ve biz canlıların da ölü olduğu rüyalar. Pek çok akşam rüyamda tam o anı görüyorum: ben oradayım bu kez, evet orada, biliyorum, otomobildeyim, ikimiz birlikte iniyoruz, olacakları bildiğim için onu uyarıyorum, yine de kaçamıyor. Bu işlerin nasıl olduğunu bilirsin, rüyalar hem karmaşık hem de çok katidir. Uyanır uyanmaz silkinirim onlardan, birkaç dakikaya kalmadan silinip giderler, ayrıntıları unutuveririm; ama derken birden fark ederim ki olay hâlâ varlığını sürdürmektedir, gerçektir bu, olmuştur, Miguel ölmüştür ve tam da rüyamda gördüğüme benzer bir biçimde öldürmüşlerdir onu, rüyada gördüğüm sahne anında gözümün önünden silinip yok olmasına rağmen..." Duraksadı, yarılanmış sigarayı elinde görmüş olmaktan ötürü şaşırmış gibiydi, sigarayı söndürdü. "En kötüsü ise nedir biliyor musun? Ne öfkelenebiliyor ne de kimseyi suçlayabiliyorum. Miguel saldırı sonucunda hayatını kaybetmiş olmasına ya da güpegündüz sokak ortasında cinayete kurban gitmiş olmasına rağmen kimseden nefret edemiyor olmam. Onu bir nedenden ötürü öldürmüş olsalardı, zira onu hedef alarak, kim olduğunu bilerek, biri onu bir engel olarak görmüş olsaydı, ya da intikam almak isteseydi, ne bileyim en azından hırsızlık yapmak için filan. Şayet ETA kurbanlarından biri olsaydı, ben de diğer mağdurlarla birleşir ve hep birlikte teröristlerden hatta tüm Basklılardan nefret ederdik, nefreti ne kadar payla-

şabilir, yayabilirsen o kadar iyidir. Değil mi? Ne kadar çoğaltırsan o kadar iyidir. Hatırlıyorum da gençken bir erkek arkadaşım beni küçük bir Kanarya adalı kız için terk etmişti. Sadece ondan değil tüm Kanarya adalılardan nefret ettim. Bir çılgınlık, saçmalık. Televizyonda Las Palmas ya da El Tenerife'nin bir futbol maçını izleyecek olsam karşılarındaki kim olursa olsun bunların yenilmelerini isterdim, üstelik futbolla ilgilenmediğim, futbol seyretmediğim, sadece babam ve erkek kardeşim seyrettiği halde. Şayet o budalaların bir güzellik yarışması olacak olsa, adanın temsilcilerinin kazanmamasını arzulardım ve genellikle de Kanarya Adalılar çok güzel olduklarından kazandıkları zaman sinir krizlerine girerdim." İçinden gelerek, elinde olmadan güldü o haline. Ona komik gelen şey gerçekten komik geliyordu, kâbuslarının orta yerinde bile olsa... "Hatta kendi kendime Galdós okumayacağıma dair söz bile verdim: ne kadar Madridli olsa da köken olarak Kanarya Adaları'ndandı, kati suretle kendi kendime uzunca bir müddet yasakladım." Bir kez daha güldü ve bu kez o kadar samimi bir gülüştü ki bana da bulaştı, engizisyoncuları aratmayan bu fikre güldüm. "Çocukça, akla mantığa sığmayan tepkiler bunlar ama insana anlık olarak yardım eder, ruh halini değiştirir. Artık genç değilim ve günün bir kısmını da üzüntü yerine öfkeyle geçirmek için bu kaynaktan da yoksunum."

"Peki ya değnekçi?" diye sordum, "Ondan nefret etmiyor musun? Ya da tüm evsizlerden?"

Bu konuya daha önce kafa yormuş gibi, "Hayır," diye yanıtladı duraksamadan. "Bu adam hakkında daha fazla şey bilmek istemedim, sanırım ifade vermeyi reddetmiş ve ilk andan itibaren tam bir suskunluk içine gömülmüş ve sonrasında da konuşmamış, ama biriyle karıştırdığı ve kafasının pek yerinde olmadığı açık. Anlaşılan fahişelik yapan iki kızı, iki genç kızı varmış ve Miguel'le Pablo'nun –şoförün– onlarla bir alakası olduğunu sanıyormuş. Zırvalık. Pablo'yu ya da oraya park eden mahalle sakinlerinden herhangi birini de Miguel'i öldürdüğü gibi öldürebilirdi. Sanırım onun da düşmanlara ihtiyacı var, talihsizliğinin suçunu atacağı birilerine. Dünya âlemin yaptığı şey bu, alt sınıflar kadar orta sınıfların, üst sınıfların ve sosyal sınıfını kaybetmiş olanların da yaptığı bu: kimse olayların bazen ortada bir suçlu olmadan da gelişebildiğini, ya da kötü talih diye bir şey olduğunu ya da insanların doğru yoldan

sapabileceğini, yolunu kaybedebileceğini ve mutsuzluğu ya da felaketi bizzat kendilerinin bulduğunu kabul etmez." Bunun üzerine, artık sözleri pek dikkate alınmayan Cervantes'in, "Talihinize biçim vermiş olan sizdiniz," cümlesi geçti aklımdan. "Hayır, hayır hiç nedensiz yere onu öldürmüş, şans eseri onu gözüne kestirmiş birine karşı öfke besleyemem, en kötüsü de bu; bir deli, aklını kaçırmış, bizzat ona garaz bağladığı yok, adını bile bilmiyordu, sadece onu başına gelen belaların ete kemiğe bürünmüş hali ya da acıklı durumunun müsebbibi olarak görüyordu. Ne bileyim ne gördüğünü, umurumda değil, kafasının içinde değilim ve bunu istemiyorum da. Arada sırada onun hakkında Miguel'in en iyi dostlarından Javier'in avukatı ya da ağabeyim de benimle konuşmaya çalışıyor ama onları susturup üç aşağı beş yukarı varsayımlara dayanan açıklamalar ya da şüpheli değerlendirmeler duymak istemediğimi söylüyorum, çünkü olup bitenler o kadar ciddi ki onu öldürme nedeni de bana aynı hissi yaşatıyor, hele bu anlaşılmaz, duhul etmek için bir sebep göremediğim o hasta ve halusinasyonlar gören zihnin dışında mevcut olmayan ve olamayan bir nedense." Luisa hiç de kıt olmayan bir söz dağarcığıyla genel kullanımda pek sık rastlanmayan "garaz bağlamak" "duhul etmek" gibi fiiller kullanıyordu, neticede İngiliz Filolojisi'nde öğretim görevlisi olduğunu söylemişti, dil öğretiyordu; okumuş ve çokça çeviri yapmış olmalıydı. "Bir parça abartıya kaçarak söyleyecek olursam, benim açımdan bu adam yerinden oynayıp tam siz altından geçerken tepenize devrilen bir korniş gibi. Tam o anda geçmiş olmayabilirsiniz; bir dakika önce geçseniz ruhunuz bile duymazdı. Ya da aceminin teki ya da salağın biri tarafından av sırasında ateşlenmiş bir silahtan çıkan, serseri bir kurşun, o saatte kırsal alanda olmayabilirdiniz. Ya da sizi tam seyahatte yakalayan bir deprem gibi, orada olmayabilirdiniz. Hayır, nefret etmek işe yaramıyor, teselli etmiyor, güç de katmıyor insana. Ne ona mahkümiyet vermelerini ummak ne de hapislerde çürümesini arzulamak içimi serinletiyor. Hayır, ona acıdığım yok, bunu da yapamıyorum. Ona ne olmuş ne olmamış umurumda değil, hiç kimse ve hiçbir şey bana Miguel'i geri getiremeyeceğine göre. Sanırım psikiyatri merkezine götürürler onu, cinayet işleyen dengesini yitirmiş insanlara ne yapıyorlar bilmiyorum. Yaptığını yinelemesini engellemek ya da bir tehlike yaratmasını engellemek için herhalde onu ortalıktan uzak tutarlar. Ama onun ceza alması değil

beklentim, bir subayı üzerinden fırlatarak kazayla ölümüne neden oldu diye atı tutuklayan ve hatta infaz eden insanların zamanına has, daha saf olduğumuz zamanlara has o eski zaman ordularının aptallığına düşmekle aynı anlama gelirdi bu. Dilenciler ve evsiz barksızlara karşı da öfke besleyemem. Evet, onlardan korkuyorum artık. Birini gördüm mü kaldırım değiştiriyorum ya da hemen oradan uzaklaşıyorum, makul bir gerekçesi olan bir refleks bu, sanırım hep devam edecek. Ama bu farklı bir şey. Tıpkı bir kiralık katil tuttu diye tüm rakip şirketlerden nefret ettiğiniz gibi onlardan etkin biçimde nefret etmek gelmiyor elimden. Bilmem bunun giderek nasıl da yaygın hale geldiğinden haberin var mı Ispanya'da bile, kendileriyle çok fazla rekabete giren ve büyümelerine engel olan ya da basitçe bir işin önünü tıkayan insanı güpegündüz dışarıdan gelen birine, bir Sırp, bir Meksikalı ya da bir Kolombiyalıya öldürtüyorlar. Adamın birini getiriyorlar, o işini yapıyor, parasını ödüyorlar ve çekip gidiyor, hepsi en fazla iki ya da üç gün içinde olup bitiyor, ketum ve işlerinin ehli tipler, asla izini bulamıyorlar, gayet temiz çalışıyorlar ve arkalarında iz bırakmıyorlar, birileri gelip cesedi kaldırırken onlar çoktan havaalanında ya da dönüş uçağında oluyorlar. Bir şeyi ispat etmenin yolu yok hemen hemen, onları tutanın kim olduğunu, kimin azmettirdiğini, emri kimin verdiğini bile bulmanın imkânı yok. Böyle bir şey olsaydı şayet, Çinlinin ya da başkasının tuttuğu, elini kolunu sallayarak gezinen o meçhul kiralık katilden de çok nefret edemezdim; ne Miguel'i tanıyor olacaktı ne de ona karşı bir kini olacaktı. Ama tahrikçilere gelince, birilerinden şüphelenme ihtimalim olurdu, herhangi bir rakipten, mağdurdan ya da küskünden, malum tüm işletmeler, istemeden de olsa, ellerinde olmadan mağdurlar yaratır, geçen gün bunu bir kez daha Covarrubias'ta okudum." Söylediğini pek anlamadığımı gösteren yüz ifademe baktı Luisa. "Bilmiyor musun yoksa? *İspanyol Dilinin Hazinesi* Sebastián de Covarrubias tarafından 1611'de yazılmış ilk sözlüktür." Ayağa kalkıp eline yeşil ciltli tuğla gibi bir kitap alarak sayfalarını çevirmeye koyuldu. "İngilizce tanımıyla karşılaştırma yapabilmek için 'kıskançlık' kelimesine bakmam gerekiyordu, bak nasıl bitiyor." Yüksek sesle okumayı sürdürdü, " 'En kötüsü, bu zehir birbiriyle en sıkı dost olanların bağrında doğar ve böylelerine olanca güven beslediğimizden açık ve aleni düşmanlara nazaran daha tehlikelidirler.' Bu bilgelik çok eskilere dayanıyor,

çünkü bak nasıl devam ediyor. 'Bu pek çoklarınca ele alınmış beylik bir meseledir; diğerlerinin bir araya devşirdiğini tırpanlamak değil niyetim. Böylece kalsın.' " Sözlüğü kapatıp kucağında tutarak yeniden oturdu, sözlüğün içinden hiç de az sayılmayacak kâğıt parçaları sarkıyordu. "Aklım başka bir şeyle meşgul olacaktı, sadece ağıt ve hasretle değil. Durmaksızın özlüyorum onu biliyor musun? Yataktan kalktığımda, yatağa yatarken, rüya görürken ve tüm gün boyunca, adeta onu durmaksızın beraberimde götürüyormuşum gibi, sanki onu kendime, bedenime katmışım gibi." Kocasının başı kollarındaymış gibi kollarına baktı. "Bana şöyle diyenler var, 'bırak da en iyi anılar kalsın geride, son olan değil, en çok sevdiğini düşün, diğerlerinin hiç bilmediği muazzam anları düşün.' İyi niyetli insanlar hepsi, tüm anıların o kanlı ve üzücü son sahne tarafından lekelendiğini anlamaktan acizler ama. Ne zaman aklıma güzel bir şey gelse son görüntü anında onun yerini alıyor, yok yere ve zalimce, bu denli budalaca öldürülmesi geliyor aklıma. Evet, benim için en kötüsü de bu, bunca suçsuz yere ve budalaca olması her şeyin. Böylelikle anılar bulanıklaşıyor ve kötüleşiyor. Aslına bakarsan bana iyi bir şey kalmadı geriye. Hepsi bana aşırı saflık gibi geliyor. Hepsi kirlendi."

Suskunlaştı, çocukların oturduğu bitişik odaya baktı. Televizyonun sesi geliyordu, her şey yerli yerinde olmalıydı. Gördüğüm kadarıyla bugünün normlarına göre terbiyeli çocuklardı. Tuhaf gelecek ama, Luisa'nın benimle adeta onun arkadaşıymışım gibi böylesine içtenlikle konuşması bana ne şaşırtıcı geliyor ne de beni sarsıyordu. Belki de başka bir konudan bahsedemiyordu ve Deverne'in ölümünü takip eden aylar boyunca yakınlarını şaşkın hali ve sıkıntıları nedeniyle bezdirmişti ya da onların yanında habire aynı konuda ısrar ediyor olmaktan ötürü mahcuptu ve sanırım bir kez daha içini dökmek için fırsatı ganimet biliyordu. Belki de benim yerimde kim olsa fark etmeyecekti, her şeyi sıfırdan anlatabileceği yıpranmamış dinleyici olarak karşısında bulunmam yetiyordu ona. İşte bir talihsizlik yaşamanın bir sakıncası daha, ateş düştüğü yeri yakar, dinlemeye ve acıyı paylaşmaya hazır olanların sabrı, yaşananların bıraktığı etkiden daha kısa ömürlüdür daima, koşulsuzluk tekdüzelikle bezendiğinde asla çok uzun değildir. Ve böylece er ya da geç kederli insan bir başına kalır, henüz acısı dinmediği, hâlâ yatıp kalktığı yegâne dünya olan o konudan artık bahsedip durmasına izin verilmediği halde, zira bu ıstıraplı dünya dayanılır gibi değildir ve insanın içine dehşet salar. İnsan o zaman başkaları açısından, herhangi bir mutsuzluğu paylaşmanın belli bir sosyal müddeti olduğunu fark eder, kimse acıyı anlamaya alışkın değildir, bu manzara sadece belli bir süreliğine tahammül edilebilir bir şeydir, bir diğer yandan seyreden ve eşlik edenler açısından, bunun içinde kendilerini kaçınılmaz, olmazsa olmaz, kurtarıcı ve yararlı görenler açısından hâlâ biraz şaşkınlık ve yüzsüzlük de vardır ve belli oranlarda kendini önemseme de. Ama bir şeyin değişmediğini ve acı çeken insanın bir adım ileri gidip acıdan sıyrılamadığını fark edince, kendilerini hakarete uğramış, lüzumsuz hissederler, bunu neredeyse bir aşağılama olarak algılayıp uzaklaşırlar: 'Yetmez mi bu kadarı acaba? Onun yanında olduğum halde kuyudan neden çıkmıyor hâlâ? Bu kadar zaman geçmiş olmasına rağmen, o ka-

dar dikkatini dağıtmama ve tesellime rağmen neden acıda bu denli ayak diriyor? Başını kaldıramıyorsa batsın ya da kaybolup gitsin, ne yapayım o zaman.' Bunun üzerine, morali bozulan en sonuncuyu yapar, geri çekilir, ortadan yok olur, saklanır. Belki de Luisa o akşamüstü ben hâlâ oralarda olduğum ve saklanmadığım için bana tutunmuştu: Teselli bulmaz bir dul: Takıntılı, sıkkın, acı dolu.

Çocukların odasına bakarak başımla o yönü işaret ettim.

"Bu koşullar altında onların sana yardımı dokunmuş olmalı," dedim. "Onlarla ilgilenmek zorunda olman seni her sabah belli bir moralle kalkmaya, başını dik tutmaya ve güçlü olmaya sevk ediyordur sanırım. Öncekinden daha fazla, bütünüyle sana bağımlı olduklarını bilmek. Bu hem bir yük ama hem de metazori bir can simidi olmalı, güne başlamak için bir neden olmalı onlar. Değil mi? Yoksa değil mi?" Yüzünün öncekinden daha çok karardığını ve iri gözlerinin kısılarak yüzüne oğlunu andıran bir ifade kattığını görünce cümlenin sonuna böyle eklemiştim.

Adeta sonradan söyleyeceği şeyler için daha çok sükûnet bulmak üzere derinden içini çekerek, "Hayır. Tam aksine," diye yanıtladı. "Şu anda burada olmamaları için, onlara sahip olmamış olmak için nelerimi vermezdim. Yanlış anlama beni: Birdenbire bundan ötürü pişmanlık duyduğum filan yok, onların varlığı benim için yaşamsal ve dünyada en çok sevdiğim varlıklar onlar, Miguel'den bile çok muhtemelen. Fark ediyorum ki, onların kaybı çok daha beter olurdu, ikisinden birinin kaybında çoktan ölmüş olurdum. Ama şu anda baş edemiyorum onlarla, çok ağır geliyorlar. Keşke onları bir parantezin içine almam, hareketsiz olmalarını sağlamam mümkün olaydı, bilmiyorum sanki yeni bir habere kadar uyanmamalarını sağlamak gibi bir şey. Beni rahat bıraksınlar istiyorum, ne bir şey istesinler ne bir şey sorsunlar, beni çekiştirmesinler, her zamanki gibi eteğime asılmasın zavallıcıklar. Yalnız kalmaya ihtiyacım vardı, sorumluluklarımın olmamasına, yapamayacağım şeyler için haddinden fazla güç harcamak zorunda kalmamaya; yediler mi içtiler mi, üstlerini giydiler mi, nezle mi oldular, kavga dövüş mü ettiler, ateşleri mi çıktı bunu düşünmemeye. İsterdim ki tüm günü yataktan çıkmadan ya da hiçbir şeyle ilgilenmeden ya da sadece kendimle ilgilenerek, kafama göre geçireyim ve böylece araya girenler, mecburiyetler olmadan ağır ağır kendimi toparlayayım. Tabii günün birinde kendimi toparlayacaksam, nasıl olacaksa bu

hiç bilmiyorum. Ama öyle zayıf düşmüş durumdayım ki, en son ihtiyacım olan şey, kendilerine bakmaktan aciz ve olup bitenleri benden çok daha az anlayan, benden daha da zayıf iki insanın yanı başımda bulunması. Üstelik bana üzüntü veriyorlar, söküp atamadığım, koşulların çok ötesinde sabit bir üzüntü. Koşullar bunu pekiştiriyor ama bu üzüntü daima vardı."

"Nasıl daima? Nasıl koşulların ötesinde yani? Nasıl her zaman?"

"Senin çocuğun yok değil mi?" diye sordu, başımla hayır anlamında yanıt verdim. "Çocuklar neşe kaynağıdır, ayrıca bir çok şeyin de kaynağıdır. Ama daimi olarak üzüntü de verirler, büyüdüklerinde de bunun değiştiğini sanmıyorum, bunun böyle olduğunu pek az söyleyen çıkar. Olaylar karşısındaki şaşkınlıklarını görürsün ve bu üzer seni. İyi niyetli çabalarını, yardım etmek istediklerinde, senin yanında olmak istediklerinde bunu yapamadıklarını görürsün, bu da acı verir. Ciddiyetleri, basit şakaları, gelip geçici yalanları, hayal kırıklıkları ve aynı zamanda hayalleri, gelecek beklentileri ve küçük hüsranları, saflıkları, anlayışsızlıkları, öylesine mantıklı soruları ve hatta ara sıra kötü fikirleri, hepsi üzüntü verir sana. Daha öğrenecek tonla şeyleri olduğunu görmek acı verir ve karşılarına çıkan uzun yolda onlar için kimsenin elinden bir şey gelmeyecek olması. Yüzyıllardır aynı yoldan gidilmiş olsa da, doğan herkes sil baştan o yolu kat etmek zorunda olsa da. Her birimizin üç aşağı beş yukarı sonsuza kadar benzer sıkıntılar ve keşiflerden geçiyor olmamızın anlamı nedir kuzum? Elbette onların başlarına bir de üstüne üstlük pek sık olmayan bir şey, aslında kaçınılması mümkün olabilecek bir şey geldi. Bizim toplumlarımızda insanın babasının öldürülmesi sık rastlanır bir şey değildir ve hissettikleri ıstırap beni fazladan kederlendiriyor. Bir kaybı tek başına yaşayan biri değilim, keşke öyle olsaydım. Bunu açıklamak tamamen bana düşüyor, gelgelelim onlara verecek bir açıklamam yok. Tüm bunlar benim takatimi aşıyor. Onlara bu adamın babalarından nefret ettiğini, onu bir düşman bellediğini söyleyemem, ne de onu öldürecek raddede aklını kaçırmış biri olduğunu söyleyebilirim, bunu anlamaları zor. Carolina belki biraz daha iyi anlar ama Nicolás değil."

"Pekiyi ne dedin? Nasıl tepki gösterdiler?"

"Aslında, alıştılar sayılır. Oğlana bir şey anlatayım mı anlatmayayım mı tereddütte kaldım, çok küçük, ama okuldaki arkadaşlarından öğrenirse daha beter olabileceğini söylediler. Basında

çıktığından bizi tanıyan herkesin anında haberi oldu ve dört yaşındaki çocukların ağzından bunun nasıl anlatılacağını bir tahmin et, gerçekte olup bitenlerden çok daha tüyler ürpertici ve gülünç olabilirler. Bunun için onlara, o adamın kızlarını elinden aldıkları için çok öfkeli olduğunu ve bunu yapan kişiyle babalarını karıştırıp onun yerine babalarına saldırdığını söyledim. Çocuklarını elinden kimin aldığını sordular, bunun üzerine ben de bilmediğimi ve kesinlikle o adamın da bunu bilmediğini ve öfkesinden çatacak birini aradığını söyledim. İnsanları iyi ayırt edemediğini ve önüne çıkan herkesten şüphelendiğini, bunun için de önceki gün de sorumlunun Pablo olduğunu düşünerek, onu dövdüğünü anlattım. Garip ama bunu gayet çabuk anladılar, yani kızlarını birinin çalıp götürmesinden ötürü birinin öfkelenmesini, hatta şimdilerde birkaç kere onlar hakkında bir şey bilip bilmediğimi ya da ortaya çıkıp çıkmadıklarını sorar oldular, sanki bu konu muallakta bekliyor gibi, sanırım çocukların hayal gücü bu. Hepsinin talihsizlikten olduğunu söyledim onlara. Tıpkı bir kaza gibi, bir otomobilin kaldırıma çıkması ya da binalarda kullanılan bir tuğlanın düşmesi gibi. Babalarının bir suçu olmadığını ve kimseye bir şey yapmadığını söyledim. Küçük olan, bir daha geri dönüp dönmeyeceğini sordu. Hayır dedim, artık çok uzaklarda olduğunu, çok uzaklara bir yere seyahate gitmiş gibi, geri dönmenin imkânsız olduğu bir yere gitmiş gibi, ama bulunduğu yerden onları görmeye ve onlara göz kulak olmaya devam ettiğini söyledim. Hatta birdenbire böyle bıçak gibi kesilmesin diye, onunla akşamdan akşama konuşabildiğimi ve eğer ondan istedikleri bir şey, önemli bir şey varsa ona iletmek için bana söyleyebileceklerini belirtmek dahi geldi aklıma. Kızın bu kısma inandığını sanmam, çünkü tek bir mesaj iletmedi, ama oğlan inandı, arada sırada benden babasına şu veya bu şeyi anlatmamı istediği oluyor, önemli olay olarak gördüğü okuldaki ıvır zıvırlarını, sonra da ertesi gün babasına söyleyip söylemediğimi ve onun ne yanıt verdiğini soruyor ya da futbol oynadığını öğrenmenin onu mutlu edip etmediğini. Ona henüz konuşmadığımı söylüyorum, beklemek gerektiğini, temas kurmanın kolay olmadığını. Bir iki gün geçsin diye bekliyorum, baktım ki ısrar ediyor, başka bir şey bulup uyduruyorum. Buna alışana ve tamamen unutup gidene kadar her seferinde aradan daha çok zaman geçmesini sağlayacağım, uzun vadede zar zor anımsayacaktır bunu. Ablasının ve be-

nim ona anlattıklarımı anımsayacaktır sanırım. Ablasına gelince, o daha endişeli. Bunu neredeyse hiç dile getirmiyor, daha ciddi ve sessiz; olup bitenleri anlattığımda kardeşine babasının güldüğünü, ya da diğer çocuklara değil sadece topa tekme atmasını tembihlediğini söylediğimde bana öyle bir acıma dolu ifadeyle bakıyor ki, adeta onların bende uyandırdığı acıma dolu ifadeyle. Sanki yalanlarım onu üzüyor; öyle ki bir an geliyor hepimiz birbirimize acı çektiriyoruz, ben onlara onlar bana, ya da ben özellikle kıza. Beni daha önce asla görmedikleri kadar kederli görüyorlar, gerçi inanmazsın, ağlamamak için ve onlarla birlikte olduğumda bunu fark ettirmemek için nasıl çaba sarf ediyorum. Ama eminim fark ediyorlar bunu. Sadece bir kez onların yanında ağladım." Üçünü bir sabah terasta gördüğüm vakit kız çocuğunun bende bıraktığı izlenimi anımsadım; annesine elinden geldiği kadarıyla göz kulak oluyor, neredeyse gözünü üstünden ayırmıyordu ve ayrılıp veda ederken yanağını okşayıvermişti. Luisa içini çekerek bir kadeh daha doldurdu ve "Ayrıca benim adıma korkuyorlar," dedi. Bir süredir içmiyordu, kendini frenliyordu, belki de nerede durmak gerektiğini bilen ve aşırıya kaçmayan, tehlikenin kıyısına gelip asla daha ileri gitmeyen insanlardandı, kaybedecek bir şeyi olmadığını ve yaşanıp yaşanacak ne varsa gördüğünü hissettiği anda bile. Son derece çaresiz olduğuna şüphe yoktu, öte yandan onu asla ve kata büsbütün kendini bırakmış bir halde kafamda canlandıramıyordum: kendisi için önem arz eden şeyi unutup gitmek adına ne hayvan gibi sarhoş halde, ne çocukları tamamen umursamaz halde kendini haplara vermiş, ne işini ihmal eder ne de kendini bir erkekten diğerinin kucağına bırakır halde (daha ileride); adeta içinde nihai bir aklıselim kaynağı vardı, ya da bir sorumluluk bilinci, ya da sükûnet, ya da korunma mekanizması, pragmatizm, ne olduğunu pek bilemeyeceğim. Çıkacak bu durumdan, diye düşündüm, sandığından çok daha çabuk toparlayacak, bu aylar boyu yaşadıkları nasıl da gerçek dışı gibi görünecek ona ve hatta yeniden evlenecek, belki de Desvern kadar mükemmel biriyle, ya da en azından tekrar kusursuz, veyahut hemen hemen kusursuz çifti oluşturabileceği biriyle. "İnsanların ölebildiğini fark ettiler, üstelik de en yıkılmaz gibi görünenlerin, babaların da ölebileceğini. Bu artık bir kâbus filan değil. Tam kâbus görme yaşındalar. Henüz ortada hiçbir şey yokken Carolina benim mi yoksa babasının mı öldüğünü görmüş-

tü rüyasında. Bizi gecenin bir yarısı odasından çağırmıştı ve biz de bunun imkânsız olduğuna ikna etmiştik onu. Bizim yanıldığımızı ve belki de yalan söylediğimizi gördü; korkmak için neden olduğunu, rüyalarda kendini gösteren şeyin gerçek olduğunu. Bana bundan ötürü açıkça serzenişte bulunmadı ama Miguel'in gömüldüğünün ertesi günü artık bunun bir geri dönüşü olmadığında, hayata onsuz devam etmek dışında bir çare görünmediğinde mantıkla yüklü gibi, 'Görüyor musun görüyor musun?' dedi. Anlamadan, 'Neyi görüyor muyum Allah aşkına?' diye sordum. Anlayamayacak denli afallamış bir haldeydim. Bunun üzerine kabuğuna çekildi ve o saatten beri öyle. 'Hiçbir şey, hiç. Babamın artık evde olmadığını görmüyor musun?' diye yanıt verdi. Gücüm yoktu, yatağın ucuna oturdum, benim odamdaydık. 'Elbette görüyorum tatlım,' dedim ve gözyaşlarına boğuldum. Daha önce beni ağlarken görmemişti ve bu üzdü onu, o günden beri de üzüyor. Yanıma geldi ve elbisesiyle kurulamaya koyuldu gözlerimi. Nicolás'a gelince, daha bunun rüyasını görmeye ya da ondan korkmaya bile fırsat bulamadan bunu çok erken tecrübe etti. Henüz ölüm hakkında kafasında bir kavram oluşmadan, bunun nasıl bir şey olduğunu çok da iyi anlamadığını düşünüyorum hâlâ, bunun artık insanların aramızda olmayacağı, bir daha onları göremeyeceğimiz anlamına geldiği anlatılsa da. Ve eğer ki babası ölüyorsa, bir günden diğerine ortadan yok oluyorsa, daha da kötüsü, birden babasını öldürüyorlar ve hiç habersiz ortadan kalkmasına neden oluyorlarsa, sefilin birinin ilk hunharca saldırısıyla mahvolup gidecek denli kırılgan oluyorsa, günün birinde aynısının bana olmayacağını nasıl düşünmesinler, daha güçsüz olan bana? Evet, benim için korkuyorlar, başıma kötü bir şey gelmesinden ve onları büsbütün yalnız bırakmamdan, anlayışlı anlayışlı bakıyorlar bana, adeta korumasız halde, risk altında olan onlar değil de benmişim gibi. Oğlan daha içgüdüsel, kızsa daha bilinçli. Sokaktayken nasıl da etrafımı kolaçan ettiklerini fark ediyorum, tanımadık biri ya da yabancı bir adam karşısında nasıl tetikte durduklarını. Yanımda dostlar ya da kadın arkadaşlarım olduğunu söyleyerek, yalnız değilim diye sakinleştiriyorum onları. Şimdi bir süredir içi rahat, çünkü evdeyim ve seninle birlikteyim ya, görüyorsun bin bir bahaneyle içeri girip rahatsızlık vermiyor. Seni yeni tanıdığı halde güven telkin ediyorsun ona, bir kere kadın olduğundan, seni tehlike olarak görmüyor. Tam aksine seni bir kalkan, bir

savunma olarak görüyor. Bu beni biraz endişelendiriyor, erkeklere karşı korku geliştirmiş olmaları, onlar karşısında tetikte ve gergin durmaları, özellikle tanımadıkları karşısında. Umarım geçer gider bu, hayatın geri kalanı türümüzün yarısından korkarak geçirilmez çünkü."

"Babalarının tam olarak nasıl öldüğünü biliyorlar mı? Yani şeyi demek istiyorum," Tereddüt ettim yeniden konuya gireyim mi girmeyeyim mi, "Yani bıçağı?"

"Hayır, asla ayrıntılara girmedim. Onlara sadece bu adamın saldırdığını söyledim, nasılını hiç anlatmadım. Ama Carolina biliyor muhakkak, gazetenin birinde okumuştur ve arkadaşları etkilenip muhakkak bir yorumda bulunmuştur. Bu fikir ona öyle bir dehşet vermiş olmalı ki ne tek bir soru sordu ne de bir atıfta bulundu. Sanki aramızda söylemeden de olsa, bu konuda konuşmamaya, bunu anımsamamaya, Miguel'in ölümünden bu öğeyi (bıçak öğesini, ona neden olan şeyi) çıkarıp atmaya sözleşmişiz gibi, ölümü öyle yalıtılmış ve steril bir şey olarak kalsın diye. Gerçi, ölüleri söz konusu oldu mu bu herkesin yaptığı bir şeydir. Nasılını unutmaya çalışır herkes, yaşarkenki haliyle kalmak ya da belki ölü haliyle kalmak için, ama sınırı, geçişi, ıstırabı ve nedeni düşünmekten kaçınarak. Birisi şu anda hayatta ve sonra ölmüş, hiç arası yok, adeta bir durumdan diğerine hiç geçişsiz ve sebepsiz yere geçilebilirmiş gibi. Ama ben buna hâlâ engel olamıyorum, yaşamama ve kendimi toparlamaya başlamama engel olan da bu, tabii bundan bir biçimde toparlanmanın imkânı var diye farz ediyorsak. "Toparlanacaksın, toparlanacaksın," diye düşündüm yine içimden. "Tahmin ettiğinden daha önce ve ben de senin için canı gönülden bunu diliyorum biçare Luisa." "Carolina'yla, evet, bunu yapabiliyorum, bu ona uyuyor ve bana da yetiyor. Öte yandan yalnız kaldığımda benim için mümkün değil bu, özellikle de bu saatlerde, henüz gecenin çökmediği ve gündüz de olmayan saatlerde. Vücuda giren o bıçağı ve Miguel'in ne hissetmiş olabileceğini düşünüyorum, bir şey düşünmeye zaman bulup bulamadığını, öleceğini düşünüp düşünmediğini. Bunu anlatmanın bir yolu yok, tam anlamıyla hasta oldum. Tüm vücudum birden sızlıyor."

Zil çaldı ve kim olduğu üzerine tahmin yürütmeksizin konuşmamızın ve ziyaretimin bittiğini anladım. Luisa benim hakkımda ne bir şey sormuş ne de sabah ona terasta sorduğum sorulara değinmişti. Nerede çalıştığımı sormamış, kahvaltıda rastlaştığımızda Deverne'le ona ne isim taktığım konusunu da açmamıştı. Merak edecek hali yoktu, kimse ilgisini çekmiyordu, ne de başka hayatlara burnunu sokacak hali vardı, kendininki onu tüketiyordu ve tüm gücünü, tüm dikkatini ve muhtemelen tüm hayal gücünü yoğunlaştırarak sürdürüyordu hayatını. Talihsizliğini ve dinmek bilmeyen inatçı düşüncelerini boca edeceği bir kulaktan ibarettim ben, yerine başkasının geçebileceği bakir bir kulak ya da bunlar değil de hepsinden öte tıpkı kıza olduğu gibi ona da aşinalık ve güven telkin eden biriydim muhakkak ve belki de bu denli açıklıkla başka kimseye içini dökmezdi, sokaktan geçen birine yani. Neticede pek çok kez kocasını görmüştüm, dolayısıyla kaybını bir çehreyle somut kılabiliyordum, harap olmasının nedeni olan yokluğun ne olduğunu biliyordum, bir günden ertesi güne, sonra diğerine ve bitmek bilmeyen monoton bir biçimde günler boyu görsel sahasından kaybolup giden şahsı tanıyordum. Belli anlamlarda ben dolayısıyla "önceye aittim", merhumu kendime has bir tarzda ben de özleme yetisine sahiptim, her ne kadar ikisi daima beni hiçe saymış ve Desvern de bundan böyle mecburen sonsuza dek beni yok sayacak olsa da, onun için çok geç kaldım, çok az dikkatini verdiği ya da ancak göz ucuyla baktığı Ölçülü Genç olmayacağım artık. Şaşırmış bir halde, "Burada olma nedenim de onun ölümü," diye geçirdim içimden. "Bu gerçekleşmemiş olsaydı evlerinde ne işim olacaktı, öyle ya, burası onun evi, burada yaşıyordu, bu onun salonuydu ve belki de şu an benim oturduğum yerde otururdu, onu gördüğüm son sabah, karısının da gördüğü son sabah belki buradan kalkıp çıktı." Onun hoşuna gittiğime emindim, kendi tarafında algılıyordu beni, merhametli ve üzgün; fark ettim ki başka koşullarda arkadaş olabilirdik. Ama şu anda bir kürenin içinde gibiydi, konuşkan

ama derinlerinde, dışarıdaki her şeyden tecrit olmuş ve her şeye yabancıydı, bu kürenin patlaması epey zaman alacaktı. Ancak o zaman onu gerçekten görebilirdim, ancak o zaman kafeteryadaki Ölçülü Genç olmaktan çıkardım onun gözünde. Şayet o dakikalarda adımı sormuş olsaydı da zaten anımsamayacaktı veya belki sadece adımı hatırlayacaktı ama soyadımı değil. Bir daha görüşecek miydik, bunu da bilmiyordum, fırsat olacak mıydı buna? Buradan çıktıktan sonra puslu bir bulutun içinde kaybolup gidecektim.

Kapıya bakmasını beklemiyordum, en azından bir hizmetçi var diye düşünmüştüm, geldiğimde beni o karşılamıştı. Ayağa kalktı ve girişe giderek ahizeyi kaldırdı, "Evet?" dediğini, sonra "Merhaba, sana kapıyı açıyorum" dediğini duydum. Beklediği her gün bu saatlerde uğrayan yakın ahbaplarından biriydi, ses tonunda ufacık bir şaşkınlık ya da heyecan sezmemiştim, hatta sipariş getiren bakkal çırağı bile olabilirdi. Ziyaretçi evle yolun arasındaki küçük bahçeyi kat edip yürürken kapıyı aralık tuttu, bir nevi müstakil ahşap evde oturuyordu, Madrid'in merkezi bölgelerinde sadece el Viso'da değil Castellana'nın da sırtlarında Fuente del Berro ve diğer yerlerde mucizevi bir biçimde canavar trafiğin ve biteviye genel kaosun arasına sıkışıp kalmış muhtelif konutlar vardı böyle. Derken benimle Deverne'den de söz etmediğini fark ettim. Ne onun adını anmış, ne karakterini ne de halini ahvalini tarif etmişti, şu veya bu özelliğini, birlikte yapmayı âdet edindikleri herhangi bir şeyi ne denli özlediğini, ya da onun hakkında edindiğim izlenime göre, onun kadar hayattan zevk alan biri için, sözgelişi, hayatın sona ermesinin kendisini ne kadar üzdüğünü de söylememişti. Fark ettim ki evden içeri adımımı attığımda, adam hakkında ne biliyorsam şimdi de bildiğim o kadardı. Belli anlamlarda sanki anormal bir şekilde ölmesi, geri kalan her şeyi silip götürmüş ya da gölgede bırakmış gibiydi, bu olan bir şeydir bazen; birinin ölümü öylesine beklenmedik, acı dolu, çarpıcı, zamansız ve trajik biçimde –kimi durumlarda son derece pikaresk ya da gülünç ya da sinsice– gerçekleşir ki bu son onu yiyip bitirmeden ya da lekelemeden, daha önceki hayatının bütünü o şaşaalı ölüm tarzı tarafından lekelenmeden ve belli oranda kişi o hayattan mahrum edilmeden –ki bu en büyük adaletsizliktir– o kişiye bir atıfta bulunmak imkânsız gibidir. Yakıcı ölüm, buna maruz kalan şahsın bütünselliğinde öylesine baskın durumdadır ki, bu son imha edici veri üzerimize derhal

çullanmadan o insanı yâd etmek ya da perdenin böylesine ağır ve ani biçimde kapanacağından kimselerin şüphe beslemediği o uzun zaman dilimini yeniden düşünebilmek bayağı zahmet ister. Her şey bu son anın ışığında görülür, ya da daha doğrusu, bu son, eskilerden öyle kuvvetli ve kör eden bir nitelik arz eder ki ondan önce olanların gözümüzde canlanmasına, hülyalara, hatıralara dalıp gülümsememize engel olur; ayrıca denebilir ki böyle ölenler daha derin ve daha katıksız bir ölüme maruz kalırlar, veya diğerlerinin belleklerinde olsun gerçeklikte olsun çifte ölüme, zira saçma sapan kapanış olayının sonsuza dek gözleri perdelediği, çarpılmış, acılaşmış, ayrıca kim bilir belki de zehirlenmiş bir bellektir bu.

Luisa'nın da tam da aşırı bencillik etabında olması muhtemeldi, yani Desverne'in değil sadece kendisinin yaşadığı talihsizliği görebiliyordu, üstelik de adamın bunun bir elveda olduğunu anladığı son anı için duyduğu olanca ıstıraba rağmen. Aslında, dünya pek az ölenlerin, çoğunlukla yaşayanların dünyasıdır –ölülerin hepsi de yeryüzünde kalmasına ve sayıları kuşkusuz çok daha fazla olmasına rağmen böyledir bu– insanlar sevilen birinin ölümünün, aslında bunu bizzat yaşayan merhumdan ziyade kendi başlarından geçen bir şey olduğunu düşünme eğilimindedir. Halbuki, neredeyse daima kendi iradesi sorulmadan veda etmeye mecbur kalan odur, kendisini bekleyen geleceği göremeyecek olan (Deverne açısından çocuklarının büyüyüp serpilmesini görmek mesela), öğrenme şevkinden ya da merakından feragat etmesi gereken, bitirilmemiş projelerini, ileride daima zamanı olacağını düşünerek dile getirmediği sözlerini yarıda bırakmak zorunda olan odur, artık katılamayacak olan odur; şayet bir yaratıcıysa, filmini, kitabını, tablosunu ya da bir eserini tamamlayamayan, ya da sadece bir alıcıdan ibaretse okuyamayan, seyredemeyen, dinleyemeyen odur. Gidenin ardından odasına bir göz atmak, nelerin yarım yamalak ve boşlukta kalakaldığını, bir anda nelerin işe yaramaz ve lüzumsuz hale geldiğini fark etmeye yeter: Evet, daha fazla ilerlemeyecek olan bir roman, apansızın alabildiğine beyhude hale geliveren, fırlatılıp atılması gereken ilaçlar, ya da ne başın ne de gövdenin artık yaslanamayacağı özel minder ve yastıklar; bir daha kimsenin tek yudum içmeyeceği su bardağı, içinden sadece üç adet alınmış yasaklı sigara paketi, satın alınan ve adeta bir hırsızlık ya da saygısızlık gibi sayıldığı için asla bitirme cesareti gösterilmemiş şekerlemeler, bir daha

kimselerin işine yaramayacak olan gözlükler, ta ki birisi oradan indirmeye cesaret edene dek günler, hatta yıllar boyu dolabında asılı kalan kıymetli giysiler, gidenin hevesle suladığı ve baktığı, belki de kimsenin bundan böyle bakmayı üstlenmeyeceği bitkiler, akşamları sürdüğü kremi, kutusunda hâlâ onun parmaklarının görünebilen yumuşak dokunuş izleri; evet uzaklarda bir kulenin üstünü yuva belleyen leylekleri izleyerek vakit öldürmek için kullandığı teleskobunu birisi almak isteyecek, ama kim bilir kim ne için kullanacak ve çalışmaya ara verdiğinde baktığı camın artık dışarıya bakan bir seyircisi olmayacak ya da camın bir manzarası kalmayacak; randevularını ve yapılacakları not aldığı ajandasına tek sayfa olsun yazılmayacak ve en son günü de "Bugünü de tamamladım," anlamına gelecek bir son nottan mahrum kalacak. Konuşan, dile gelen tüm nesneler dilsiz ve hissiyatsız kalır, sanki gece çökmüş de sessizleşmişler gibi ya da onlar da sahiplerinin kaybına ağıt yakar gibi ve aniden işe yaramazlık ve boşta kalmış olmalarının tuhaf bilinciyle kendi kabuklarına çekilir, hep bir ağızdan sorarlar: "Peki ne işimiz var şimdi burada? Emekliye ayrılma sırası bize geldi. Artık bir sahibimiz yok. Ya sürgün ya çöpü boylamak bizi bekleyen. Vazifemiz bitti." Beki de Desvern'in tüm eşyaları ölümün ardından gelen aylarda böyle hissetmişti. Luisa bir eşya değildi. Luisa dolayısıyla böyle hissetmiyordu.

Luisa "sana kapıyı açıyorum," demişti ama iki kişiydi gelen. Luisa'nın merhabalaştığı ve anlaşılan beklenmedik olan ikinci ziyaretçiyi tanıştıran diğerine ait sesi duydum: "Merhaba, sokağın ortasında bırakmayayım diye sana Profesör Rico'yu getirdim. Akşam yemeğine kadar oyalanması gerek. Bu bölgede buluşmak üzere sözleşmiş, ama otele dönüp geri gelecek kadar vakit de yok. Senin için sorun olmaz değil mi?" dedi ve hemen akabinde onları tanıştırdı: "Profesör Rico, Luisa Alday." Luisa'nın sesini duydum, "Elbette ki hayır, bir zevk benim için. Misafirim vardı, buyurun girin. Ne alırsınız?"

Profesör Rico'nun siması bana gayet tanıdık geldi, pek çok kez televizyona ve basına çıkmıştı, yayvan ağzı, iyiden iyiye kelleşmiş başı, umursamaz seçkinliği, biraz İngiliz biraz İtalyanvari küçümseyen ses tonu, bakışlarından ayırt edilen ve derinlerde yatan bir melankoliyi belki de gizlemek için kayıtsız ve müstehzi tavrı, adeta geçmişte kaldığını hisseden ve buna rağmen çoğu aklı bir karış havada ve cahil dönemdaşlarıyla hâlâ ilişki kurmaya mahkûm olan ve aynı zamanda, bu hissiyatın gerçekle örtüşeceği veda anı gelip çattığında onlarla ilişkisini mecburen bitireceğini peşinen öngören ve onlarla ilişkide olmayı aslında bir mola gibi algılayan ve daha şimdiden buna hayıflanan bir adam gibiydi. İlk yaptığı şey, beraberinde geldiği arkadaşının söylediğini çürütmek oldu.

"Bak Díaz-Varela, ne yapacağımı tam olarak bilmez halde dışarıda kalsam da, ki bu başkalarına nazaran daha çok gelir benim başıma, asla sokak ortasında kaldığım vaki değildir. Çoğunlukla yaşadığım yer Sant Cugat'tan çıkarım," –ve bu açıklamayı tanıştırılmadığımız halde hem Luisa'ya hem de yan gözle bana bakarak yapıyordu– "ve bir de bakarım neden çıktığını bilmiyorum. Ya da Barselona'ya gelmişim ama orada neden bulunduğumu anımsamıyorum. Bunun üzerine bir müddet sessiz beklerim, ne avare avare gezinir ne de tek adım atarım, ta ki oraya gitmekteki amacım aklıma gelene kadar. Pekâlâ, böylesi durumlarda bile sokağın ortasında

kalmış değilimdir, zira sokakta edilgen ve şaşkın halini belli etmeyen pek az insandan biriyimdir. Bıraktığım izlenim tam aksi, ne yaptığını gayet iyi bilen birinin halidir: Tabiri caizse, can alıcı öneme sahip bir keşfin ya da zihnimde üst düzey bir soneyi tamamlamanın eşiğindeymişim gibi, olur da bu şartlar altında bir tanıdığa rastlayacak olursam, beni yalnız ve sessiz sedasız kaldırımın orta yerinde gördüğü halde, sırf derin bir tefekkür halini veyahut dikkat isteyen bir mantık yürütmeyi bölmekten korktuğundan selam vermeye bile cesaret edemez. (Asla duvara filan yaslanmam, insanın uzunca süredir bekliyor olduğu anlamına gelir zira bu.) Asla itilip kakılmam da çünkü gayet ağırbaşlı ve dalgın duruşum buna yeltenecek olanı peşinen caydırır. Entelektüel becerileri teyakkuza geçmiş, tam kapasite çalışan (tam gaz yani) bir birey olduğumu algılar ve bana bulaşmamayı yeğlerler. Onlar için tehlikeli olacağını fark ederler, sıra dışı bir çevik öfkeyle tepki vereceğimi. Böyle işte."

Luisa elinde olmadan gülüverdi, ben de. Yeni tanıdığı bir insan sayesinde, az önce bana anlattığı sıkıntılarından neşeli ruh haline nasıl da çarçabuk geçmişti, hayattan tat alma ve nasıl derler günü birlik yaşama ya da anlık mutlulukları yakalama konusunda muazzam bir becerisi olduğunu düşündüm yeniden. Çok değilse de böyle insanlar mevcut, mutsuzluk içinde daralan ve sabırsızlanan, onu bir süre için devasa boyutlarda yaşasalar da her halükârda, mutsuzluğun nesnel olarak pek gelecek bulmadığı insanlar. Ona ilişkin edindiğim izlenime bakarak, Desvern de böyle biriydi muhakkak ve bana öyle geliyordu ki, Luisa ölmüş ve hayata devam etmek zorunda kalan Desvern olmuş olsaydı, karısının şu anki tepkisine benzer bir tepki verirdi. (Eğer bir dul olarak o hayatta kalmış olsaydı, o zaman ben burada olmazdım tabii.) Evet, talihsizliklere dayanamayan insanlar var. Boş kafalı ya da havai olduklarından değil. Başlarına geldi mi katlanırlar kesinlikle en kötüsüne de. Ama pek de gayrete gerek duymadan, sanki bir nevi uyuşmazlık neticesinde ondan silkinip kurtulmaya yazgılıdırlar. Tasasız ve güler yüzlü olmak doğalarında vardır, insanlığın can sıkıcı çoğunluğundan ve hiçbir şey onu yolundan saptıramadığı ve bozamadığı için doğamızın bize daima sunduğu şeyden farklı olarak onlar acı çekmeyi itibarlı saymazlar. Belki de Luisa'nın samimi bir yapısı vardı, onu ağlatan şeyler oldu mu ağlıyor güldüren şeyler oldu mu gülüyordu, hiç kesinti olmadan biri diğerini takip edebiliyordu, dürtülere

karşılık veriyordu. Samimiyeti aklıyla da çatışmıyordu, bu da ayrı. Onun zeki biri olduğuna şüphem yoktu. Kötülük düşünmemesi ya da hemen gülüvermesi kesinlikle değerini düşürmüyordu, bunlar onun elinde olmayan, karakteriyle ilgili şeylerdi ki bu başka bir alan, başka bir kategori demektir.

Profesör Rico'nun üzerinde, haki yeşil bir ceket, içinde fildişi bir gömlek ve kaygısızca gevşetilmiş daha yoğun, daha parlak renk bir kravat vardı – belki karpuz yeşili. Söz konusu bileşim üzerine pek de kafa yormadan güzel bir uyum oluşturmuştu, gerçi ceketin cebinden yeşilin bir başka tonunda, yonca yeşili bir mendilin ucu görünüyordu.

"Ama seni bir kez burada Madrid'de soymuşlardı ya Profesör," diye itiraz etti Díaz-Varela adlı adam. "Çok uzun yıllar oldu ama gayet iyi anımsıyorum. Gran Via'nın ortasında bankamatikten para çeker çekmez. O neyin nesiydi?"

Profesör bunun kendisine anımsatılmasından pek hoşlanmamıştı. Bir sigara çıkarıp yaktı, hiç sormadan bunu yapmak kırk yıl önceki kadar normalmiş gibi. Luisa derhal bir küllük getirdi ve beriki öteki eline aldı onu. Ikisi de dolu olan ellerini handiyse bir haç görünümünde iki yana açtı ve safsata ya da budalalıktan ötürü öfkeye kapılmış bir konuşmacı gibi, "Bu tamamen farklıydı. Hiç alakası yok," dedi.

"Neden? Sokaktaydın ve soyguncu sana saygı göstermedi."

Sigara tutan eliyle küçümseyici bir harekette bulundu, bunu yaparken sigara elinden kaydı. Hoşnutsuzluk ve merakla karışık yere baktı, adeta yürüyen bir hamamböceğine bakar gibi, birinin onu oradan almasını, basıp öldürmesini ya da tekmelemesini beklercesine. Kimse yere eğilmeyince başka bir sigara çıkarmak için elini paketine attı. Düşen sigaranın ahşabı yakabileceği ona önemli görünmüyordu anlaşılan, hiçbir şeyin ciddiyet arz etmediği ve daima bir şeyleri intizama sokan, bozuklukları gideren birileri olduğunu varsayan adamlardandı muhakkak. Büyüklendikleri için ya da düşüncesizlikten ötürü beklemezlerdi bunu, sadece zihinleri pratik şeylere ya da etraflarındaki dünyaya işlemediğinden. Luisa'nın çocukları zili duyunca başlarını odadan uzatmıştı ve şimdi de ziyaretçileri görmek için salona doğru sokulmuşlardı. Sigarayı yerden almak üzere seğirten oğlan oldu ve daha ona elini sürmeden annesi önce davranarak bitirmeden söndürdüğü sigaraları için daha önce

kullandığı küllükte söndürdü. Rico ikincisini yakıp yanıt verdi. Ne onun ne de Díaz-Varela'nın tartışmayı bırakmaya pek niyeti yoktu, karşımızda sanki bir tiyatro oyunu oynuyorlardı, sanki iki aktör konuşarak sahneye girmiş ve izleyenleri yok saymıştı.

"Bir kere sokağa sırtım dönüktü, yani bankamatiklerin sizi mecbur bıraktığı o aşağılık duruşa mecburdum ve bu da yüzün duvara dönük demektir, saldırgan caydırıcı bakışımı görebilecek durumda değildi, bu bir. Ikicisi, bir sürü beyhude soruya yanıt vermek için tuşlara basmakla meşguldüm. Üçüncüsü, bankamatikle hangi dilde işlem yapacağım sorusuna karşılık olarak İtalyancayı seçmiştim, (İtalya'ya yaptığım sayısız seyahatim neticesinde yarı hayatımı orada geçiriyordum) ve ekranda beliren ve anlaşılan sahte bir Italyancaya sahip bir dolandırıcının programladığı korkunç imla ve yazım hatalarını hatmetmeye çalışırken alabildiğine dikkatim dağılmıştı. Dördüncüsü, tüm günü insanlarla dansta geçirmiştim ve istemeden de olsa farklı mekânlarda artan dozlarda birkaç kadeh içmeye mecbur kalmıştım; bu koşullara dikkatim aynı değildir, biraz bitkin ve kimseninkine benzemeyen hafiften bir çakırkeyiflik hali vardır. Beşincisi, zaten bu sebeple geç kaldığım bir randevuya gidiyordum ve tüm bunları dikkatimi vermeden ve tam bir kafa bulanıklığı içinde gerçekleştiriyordum, beni bekleyen kişinin sabırsızlanacağından, umudunu kaybedip yeniden buluşmak üzere sözleştiğimiz yerden ayrılacağından korkarak, üstelik de onunla yalnız görüşmek için, aman ha sadece sohbet etmek amacıyla, geceyi uzatması için onca dil döktükten sonra... Altıncısı, tüm bunların üstüne bir de saldırıya uğrayacağıma dair ilk işareti, daha paraları cüzdana koymamışken, elimde tutuyorken, adamın bastırdığı ve dolayısıyla bir parça canımı yakan, bel bölgesindeki bir bıçağın ucunu hissettiğimde algıladım; gecenin sonunda otelde üstümü başımı soyunup döküdüğümde burada bir parça kan vardı. Burada." Ceketin eteklerini bir kenara çekerek, orada bulunanlardan kimsenin tam olarak yerini anlayamayacağı kadar hızlı, göz açıp kapayana kadar kemerin altında bir yeri gösterdi. "İster orada ister başka bir yaşamsal bölgede olsun, o bıçak ucunun hiç direnme görmeden etin içine girivermesinin an meselesi olduğu bu küçük batmayı daha önce yaşamadıysa insan, diğerinin istediği her ne olursa olsun tek yapılacak şeyin teslim olmak gerektiğini bilemez; 'Geç bu tarafa!' dedi sadece. İnsan kasıklarında ve tuhaf biçimde tüm bedenine yayılan bir karınca-

lanma hissediyor. Ama insana yönelen tehditin ilk yeri burası değil, şurasıdır." Ve aynı anda iki ortaparmağıyla iki kasığını birden işaret etti. Neyse ki bir de ellemedi. "Dikkat edin, hayalar değil, kasıklar, hiç alakası olmasa da insanlar karıştırır ve bundan ötürü," baş ve işaretparmaklarıyla boğazını sıkarak, " 'boğazıma dayadı,' derler," dedi, "Çünkü karıncalanma oradan yukarı çıkar da ondan. Pekâlâ, dünyanın biçare tekeri dönmeye başladığı andan itibaren insanlar bunun adının pusuya yatmak ya da hileli saldırı olduğunu ve bu koşullarda olduğu gibi, bunu önceden görmenin de, kendini savunmanın da imkânsız olduğunu bilir. Böyle işte. Ayrıntılı liste mi yapmamı isterdiniz yoksa? Zira bunu yapmaya hiç üşenmem, saat ona kadar zamanım var nasılsa." Díaz-Varela'nın ona yanıt vermediğini görünce mahcup olduğu için tartışmanın neticelendiğini düşündü ve ilk kez etrafına bakındı; beni, çocukları ve kendisine merhaba demiş olmasına rağmen Luisa'yı yeni fark etti. Bizi sahiden de görmemiş olmalıydı, aksi takdirde sanırım haya gibi bir kelime kullanmaktan imtina ederdi, en azından çocukları düşünerek. Tam bir özgüvenle, "Pekâlâ, kiminle tanışıyorum?" diye ekledi.

Díaz-Varela'nın da Luisa'yla aynı sebeple sessizleştiğini fark etmiştim, beriki divana kadar üç adım atmış ve diğer iki adamı buyur etmeden kendi oturmuştu, bacaklarının dermanı kalmamış, dizlerinin bağı çözülmüş gibi. Bir dakika önceki, doğal güler yüzlü olan ifadesinin yerini keder dolu bir ifade almış, bakışları donuklaşmış, beti benzi solmuştu. Evet muhakkak çok yalın bir yapısı vardı. Elini alnına götürdü ve gözlerini yere eğdi, ağlamasından korktum. Profesör Rico'nun birkaç ay öncesinde olanları, defalarca kez saplanan bıçağın hayatlarını nasıl mahvettiğini bilmek için bir nedeni yoktu, muhtemelen arkadaşı da anlatmamıştı ona –ama tuhaftı bu, başkalarının talihsizlikleri istemesek de anlatılırdı bize ya da aklından çıkmıştı düpedüz: şöhretine bakılırsa (pek şöhretliydi) ancak bir zamanlar dünya çapında otorite olduğu çok önceki yüz yıllara dair bilgileri aklında tutma eğilimi vardı ve yakın zamanda olup bitenleri zorlukla sabredip dikkatini veremeden dinlerdi. Ortaçağ veya Ispanyol Altın Çağı'nda cereyan etmiş herhangi bir olay ya da işlenmiş bir cinayet daha dün olanlardan daha fazla ilgilendiriyordu onu.

Díaz-Varela Luisa'ya düşünceli bir edayla yaklaşarak elini tutup, "Tamam, tamam ne olursun. Özür dilerim gerçekten. Bu saçmalı-

ğın nereye varabileceğini kestiremedim," diye mırıldandı. İnsanın hayatını feda edeceği bir yaratığı teselli ederken yapacağı cinsten yüzünü okşama dürtüsü hissettiği ve onu bastırdığı izlenimine kapılmıştım.

Ama mırıltısını benim gibi profesör Rico da duymuştu.

"Ne oldu? Ne dedim ben? 'Haya' kelimesi mi sorun? Aman ne kadar da titizlendiniz! Yerine daha kötüsünü de kullanabilirdim, neticede haya örtmeceli bir laf. Kaba ve çok açık seçik kabul ediyorum ama yine de örtmeceli."

Profesör'ün kasıklarını gösterme hareketi gözünden kaçmayan oğlan, "Titizlenmek de ne demek, hayalar ne demek?" diye sordu. Neyse ki kimse onu umursayıp yanıt vermedi.

Luisa çarçabuk toparlandı ve beni henüz tanıştırmamış olduğunu fark etti birden. Soyadımı anımsayamadı ve diğer iki erkeği adları ve soy adlarıyla (Fransisco Rico, Javier Díaz-Varela) tanıştırırken benim için sadece çocukmuşum gibi ön adımı kullandı, bunu telafi etmek için takma adımı ekledi (benim yeni arkadaşım, María, onu hemen her gün kahvaltı saatinde gördüğümüzde, Miguel'le kendisine Ölçülü Genç derdik ama bu vakte kadar konuşmamıştık hiç). Unuttuğunu düzeltmenin münasip olacağını düşündüm (María Dolz diye belirttim). Bu, Miguel'in en iyi arkadaşı diye az önce sözünü ettiği Javier olmalıydı. Öyle ya da böyle, geçen sabah, Deverne'in eski otomobilinin direksiyonunda gördüğüm ve büyük ihtimalle çocukları her zamankinden biraz geç bir saatte okula bırakmak üzere kafeteryadan alan adamdı. Şoför değildi demek ki, o zaman öyle sanmıştım. Belki de Luisa artık şoförsüz yapması gerektiğini düşünmüştü, ne de olsa insan dul kaldığında, bir ihmalkârlık ya da kabuğuna çekilme refleksi olarak, kendisine bir servet dahi kalsa ilk anda daima masraflarını kısar. Nasıl bir mali durumda kaldığını bilmiyordum, ama iyi olduğunu farz ediyordum, herhangi bir biçimde öyle olmadığı halde kendini güvensiz bir durumda da hissediyor olabilirdi; sarsıcı bir ölümün ardından tüm dünya ayaklarının altından kayıyor gibi gelir insana, kimse kendini güvende hissetmez ve en çok etkilenen eş kendine şöyle sorma eğilimindedir: "Şu ne için bu ne için, para ne için, ticaret ve onun entrikaları, bir ev ne için, kütüphane, niye dışarı çıkalım, niye çocuk sahibi olalım, ne için, bir hiç uğruna. Hiçbir şeyin ömrü yeterliymiş gelmez insana, çünkü her şeyin bir sonu vardır

ve isterse yüz yıl sürsün, sona erdiğinde yeterli gelmez. Benim için Miguel çok kısa sürdü, öyleyse neden geride kalan ne varsa onların ömrü uzun olsun. Ne para ne ev ne de çocuklar. Hepimiz uçurumun kıyısında tehdit altındayız." Aynı zamanda bir de her şeye son verme dürtüsü vardır: "O her neredeyse orada olmak istiyorum, onunla buluşabildiğimiz yegâne yer geçmiş ve olmamak, ama hâlâ varım. O çoktan geçmiş oldu, oysa ben hâlâ bugünüm. Eğer o geçmiş olduysa hiç değilse bu açıdan ona eş olaydım, hiç yoktan iyidir, onu anımsamak ya da özlemek durumunda olmazdım o zaman. Bu anlamda onunla aynı seviyede olurdum, onun boyutunda ya da zamanında; ve alışkanlıklarımızı elimizden alıp götüren bu fani dünyada kalmazdım. Biz kendi kendimizin işini bitirirsek elimizden hiçbir şeyimiz alınmaz. Biz her şeyi bitirirsek artık hiçbir şeyimiz sona erdirilmez."

Sessiz, erkeksi ve hoş görünümlüydü şu Javier Díaz-Varela. Özenle tıraş olmasına rağmen, hafiften mavimtırak bir gölge halinde sakalı seçilebiliyordu, çizgi film kahramanları gibi özellikle de kuvvetli çenesinin üstünde (açıya ya da ışığın düştüğü yöne göre ayrılmıyordu). En üstteki açık düğmesinden görüldüğü kadarıyla göğsü kıllıydı, kravat takmıyordu. Desvern'inse daima kravatı olurdu, arkadaşı ona göre daha gençti. Yüzünün çizgileri zarifti, uykulu ya da miyop gibi bakan gözleri, bir hayli uzun kirpikleri, kalın dudaklı oldukça biçimli bir ağzı vardı, öyle ki dudakları adeta bir kadının yüzünden alınıp konmuş gibiydi, gözünü oradan almak imkânsızdı, ister suskun ister konuşur halde olsun, mıknatıs gibi cezbediyordu insanın bakışlarını. İnsanda öpme, dokunma, öylesine biçimli adeta fırçayla çizilmiş gibi duran hatlarının üzerinden parmakla gitme, aynı zamanda hem sert hem de yumuşak duran kırmızılıklarına dokunma arzusu uyandırıyordu. Ayrıca sağduyulu da görünüyordu, en ufak bir biçimde Profesör Rico'yu gölgede bırakmaya çalışmıyor (hoş, bu da pek mümkün görünmüyordu ya), Profesör Rico'nun pot kırmaya devam etmesine izin veriyordu. Espri anlayışına sahip biriydi kuşkusuz, çünkü hem konuşmayı devam ettirmeyi, hem de tanımadığı kadınların önünde gösteriş yapmasına olanak tanıyarak, becerikli biçimde tam aksi noktasına çevirmeyi başardı; profesörün hemen her şart altında kadınlara teorik olarak cilve yapan flörtçü bir adam olduğu anlaşılıyordu. Teorik olarak derken bunun gerçek bir niyetten yoksun olduğunu kast ediyorum, yani kimseyi gerçekten ya da ciddi anlamda fethetmeyi değil (her halükârda ne beni ne de Luisa'yı) bir daha onlarla asla karşılaşmayacak olsa bile salt kendi kişiliğine yönelik merak uyandırmayı ya da mümkünse göz kamaştırmayı hedefliyordu. Díaz-Varela bu çocuksu gösteriş merakıyla eğleniyor ve konuyu sündürüp durmasına izin veriyor ya da buna çanak tutuyordu, adeta bu rekabetten korkusu yokmuş ya da her tür sonucun ya da tehdidin ötesinde, kendi

sahip olduğu öylesine kesin ve özlemle beklenen hedefe, er ya da geç ulaşacağından hiç şüphe duymuyormuş gibi.

Orada çok uzun zamandır bulunmuyordum, Profesör Rico'nun doğaçlama katıldığı ve muhtemelen Díaz-Varela'nın alışıldık ziyaretiyle bir araya gelmiş insanların arasında bir yerim yoktu o evde ya da o hayatın içinde, Luisa'nın dul hayatının içinde uyandırdığı izlenime bakılırsa, Díaz-Varela daimi bir varlık gösterir gibiydi. Aynı gün içinde bu ikinci kez ortaya çıkışıydı bildiğim kadarıyla ve muhtemelen her gün böyle oluyordu. Çünkü çocuklar Rico'yla birlikte içeri girdiklerinde onu kayıtsız denebilecek bir aşırı doğallıkla selamlamışlardı, adeta akşamüstü ziyaretleri (şöyle bir uğraması) bilindik bir şey gibiydi. Elbette onu bu sabah da görmüşler ve üçü kısa bir otomobil yolculuğu da yapmıştı. Herkesten, hatta ailesinden daha fazla, Luisa'ya göz kulak olan bir hali vardı, en azından bir avukat ağabeyi olduğunu biliyordum, Javier'den bahsettiği sırada onu da anmıştı. Bana öyle gelmişti ki Luisa onu sonradan ortaya çıkan manevi ağabeyi gibi görüyordu; gelip giden, eve girip çıkan, çocuklara ya da beklenmedik herhangi bir durumda başka bir şey için yardım eli uzatan, neredeyse her durumda öncesinden sorgusuz sualsiz güvenebileceğin, anlık tepki verir gibi tereddütte kalınca tavsiyelerine başvuracağın, ne kendisini ne de yanında oluşunu fark ettirmeden insana eşlik eden, daima bunu kendiliğinden ve karşılıksız sunan, gelmesi için aramanın gerekmediği, peyderpey hiç fark etmeden tüm sahayı paylaşan ve kaçınılmaz hale gelen biri gibi. Varlığını çok fark ettirmeden orada olan ve geri çekildiğinde ya da ortadan kaybolduğunda tarif edilemeyecek denli özlenen biri. Díaz-Varela'nın ortadan kaybolması elbette söz konusuydu her an, çünkü koşulsuz ve asla gözden kaybolmayacak vefakâr bir erkek kardeş değil, ölen eşin dostuydu ve dostluk birinden diğerine aktarılası bir şey değildi. Ancak belki ele geçirilip kullanılacak bir şey olabilirdi. Belki de canciğer dostlarından biriydi, bir zayıflık ya da uğursuz önsezilerin peydahlandığı anda bir şey istenen ya da emanet edilen dostlardan.

Deverne günün birinde, "Olur da bir gün başıma bir felaket gelecek olursa ve ben olmazsam," demiş olabilirdi, "Luisa ve çocuklara göz kulak olma konusunda sana güveniyorum."

Díaz-Varela ise, muhtemelen irkilmiş ve endişeye kapılmış halde, "Ne demek istiyorsun? Ne kast ediyorsun? Bir şeyin mi var?

Nereden çıktı bu şimdi? Sana bir şey olmayacak değil mi?" diye yanıt vermiştir.

"Hayır, hayır bir şey olacağını sezdiğim filan yok. Eli kulağında bir şey değil bu, o kadar yakın değil, somut bir şeyden bahsetmiyorum, sağlığım filan da gayet yerinde. Sadece, ölümü düşündüğümüzde bunun geri kalanlar üzerindeki etkisini görmezden gelemiyoruz, bizden sonra neler olur diye sorup duruyoruz elimizde olmadan, onca anlam ifade ettiğimiz insanların ne durumda kalacaklarını, ne raddeye kadar etkileneceklerini merak ediyoruz. Ekonomik durumdan söz etmiyorum, bu üç aşağı beş yukarı ayarlanmıştır ama ya geri kalanlar... Sanırım çocuklar kötü bir dönemden geçerdi o zaman ve Carolina ömür boyu anımsardı beni, ama giderek daha muğlak ve silik şekilde, bundan ötürü de beni kafasında idealize ederdi, malum insan muğlak ve belirsiz olan şeye dilediğini yapar ya, istediği gibi oynar onunla, onu her şeyin yerli yerinde olduğu, kimsenin, hiçbir şeyin noksan olmadığı zamana, kayıp bir cennete dönüştürür. Ama günün birinde bundan sıyrılıp hayatına dolu dizgin devam ederdi ve her yaşa tekabül eden binlerce hayali sırası geldiğinde yaratırdı. Hafif bir melankoli özrüyle birlikte normal bir kız olurdu. Ne zaman hoşlanmadığı bir şey olsa ya da işler yolunda gitmese benimle olan anılarına sığınmak isterdi, ama az ya da çok bu hepimizin yaptığı bir şeydir zaten; bir zamanlar var olan ve artık olmayan birine sığınmak. Her halükârda gerçek, yaşayan birinin, mümkün mertebe ona yardım eli uzatacak birinin benim yerimi alması ona yardım ederdi. Sıklıkla göreceği ve alışacağı bir baba figürünün yakınlarda olması gerekirdi. Bu rolü benden sonra üstlenmeyi senden daha iyi becerecek birini göremiyorum. Nicolás'a gelince o beni o kadar çok endişelendirmiyor: Mecburen unutacak beni, çok küçük çünkü. Ama sorunlarını çözmesine yardım edersen mutlu olur, karakteri sorun çıkaran cinsten, bayağı hem de. Ama en çok telaşa kapılan ve kırılgan Luisa olurdu. Elbette yeniden evlenebilir, bunu pek mümkün görmüyorum gerçi, hele erken bir evrede olacağını hiç sanmam ve yaşı geçtikçe daha da zor olurdu bunu yapması. Bana kalırsa her şeyden önce, ilk umutsuzluk ve acı geçtikten sonra –ki bu ikisi de birleşince bayağı uzun sürer– tüm o süreci yaşamak için sonsuz bir tembellik çökerdi üzerine. Malum işte: yeni biriyle tanışmak, kaba hatlarıyla olsa da hayatını anlatmak, seninle flört etmesine izin vermek ya da mümkünse bir ilgi

uyandırmak ve ilgi göstermek, en iyi yüzünü sergilemek, kendini anlatmak ve o kendini anlatırken dinlemek, kıskançlıkları alt etmek, birine alışmak ve birinin sana alışması, hoşa gitmeyen şeylerin es geçilmesi. Bunların hepsi de ona sıkıcı gelecektir, ama bir düşün, kime gelmez ki neticede. Önce bir adım atmak, sonra bir adım daha. Çok yorgun hissedip kaçınılmaz olarak bir nevi tekrar ve denenmişlik hissi duyacaktır, ben olsam o yaşta yeniden istemezdim artık bunu. Öyle değilmiş gibi görünse de taşlar yeniden yerine oturana kadar çok adım atmak gerekir. Onu azıcık bir merak ya da umutla gözümün önüne getirmekte zorlanıyorum, ne huzursuz ne de mutlu edilmesi zor biridir. Demek istediğim eğer bu gerçekleşseydi, bir müddet sonra beni kaybetmiş olmakta bir avantaj ya da telafi görebilirdi. Bunun tam farkına varmasa da görürdü. İnsan kendini buna mecbur hissetti mi bir hikâyeye son nokta koymak ve başlangıç noktasına geri dönmek, uzun vadede acı yüklü gelmez. Kişi bitip giden şeyle mutlu olduğu halde. Eşini kaybetmiş öyle avuntusuz kadın ve erkekler gördüm ki bir daha asla iyi olamayacaklarını düşünürlerdi. Öte yandan, sonrasında bir başkasıyla çift olabildiklerinde en sonuncunun iyi ve sahici olduğu gibi bir hisse kapılırlar ve eskisinin yok olup gitmesinden, o anda inşa ettikleri şey için meydanı boş bırakmış olmasından ötürü, içten içe bir sevinç duyarlar. Bu, şimdiki zamanın korkunç gücüdür, mesafe açıldıkça daha fazla ezip geçer geçmişi, üstelik de geçmiş daha ağzını bile açamadan, itiraz edemeden, aksi bir şey söyleyemeden onu çarpıtır. Ve burada birbirlerini terk etmeye cesareti olmayan evli çiftlerden, bunu nasıl yapacağını bilemeyen ya da fazla zarar vermekten korkanlardan söz etmiyoruz: Onlar sorunla yüzleşip makul biçimde çaresini bulmaktansa, gizliden gizliye ötekinin ölmesini arzular. Saçma görünüyor ama böyledir bu, derinlerde onlar için hiç kötü bir şey dilemezler ve kişisel olarak kendilerini feda ederek sessiz sedasız hamaratça her şeyden korumaya çalışırlar (dolayısıyla böylelikle geri döndürülemez biçimde gözlerinin önünden kaybolmasını arzularlar) ama buna sebebiyet vermeye razı gelmezler; sırf yakın varlıkları ve onları birbirine bağlayan bağ –cesaretleri olsa kesiverecekleri o bağ– sebebiyle işkence çektiren insanların mutsuzluğuna dahi yol açmak istemezler. Ama hiç cesaretleri olmadığından, diğerinin ölümü gibi köklü bir şeyi dilerler içten içe. 'Kolay bir çözüm ve muazzam bir rahatlama olurdu,' diye düşünür-

ler, 'Ve benim bunda hiçbir payım olmazdı, kimseye ne acı ne üzüntü vermiş olurdum, çektiği acının suçlusu ben olmazdım, bir hastalık, amansız bir kaza, ne dahlimin ne kabahatimin olmadığı bir talihsizlik; tam tersine tüm dünya âlemin gözü önünde ben de bir kurban olurdum, kendi nezdimde de zorunlu bir mağdur. Ve özgür olurdum.' Ama Luisa onlardan biri değildir. Luisa evliliğimizin içinde tam anlamıyla yerleşmiş, oturmuştur ve seçip sahip olduğu hayat dışında bir başka hayatı almaz dimağı. Hiçbir değişiklik olmaksızın hevesle istediği tek şey aynı hayattan biraz daha fazlasıdır. Bir şey ekleyip çıkarmadan birbirinin aynı günler. Bu o denli böyledir ki aklından bir kez olsun benim aklımdan geçen şey, yani benim ya da kendi ölümü geçmemiştir, onun açısından bu ufukta görünen bir şey değildir, aklının ucuna gelmez. Pekâlâ, onun ölümü de benim için düşünülür bir şey değildir, kendimi böyle bir durumda farz etmesi çok zordur ve onun ölümünü neredeyse hiç düşünmem. Ama kendiminkini düşünürüm, ara ara böyle nöbetler gelir, ne kadar sevilen biri olursa olsun herkes kendi faniliğiyle boğuşmak zorundadır. Bilmiyorum, ara sıra benim olmadığım bir dünyayı gözümde çok kolay canlandırabilirim. Dolayısıyla günün birinde bana bir şey olursa Javier, kesin bir şey, seni karşısında yedek kuvvet olarak bulabilmeli. Evet bu kelimenin pek de soylu olmadığı ve biraz çıkarcı manalar taşıdığı doğru ama tam yerinde. Korkma, beni iyi anla. Onunla evlenmeni filan istiyor değilim senden kesinlikle. Senin bekâr hayatın ve bir hiç uğruna ya da ölmüş bir arkadaşa, artık sana hesap soramayacak, hiçbir şeyi yüzüne vuramayacak, artık gıkını çıkaramayan, maziye gömülmüş bir arkadaşına iyilik yapmak uğruna vazgeçmeyeceğin kadınların var hayatında. Ama eğer ben olmazsam lütfen yakınlarında ol onun. Benim yokluğumdan ötürü sen de elini ayağını çekme, tam aksine, eşlik et ona, destek ol, muhabbet ve teselli ver, her gün bir süreliğine uğra ona, ne zaman elin değerse, bahane olmaksızın ara onu bu doğal bir şeymiş gibi, onun günlük hayatının bir parçasıymışsın gibi. Biliyorum bu, evli olmadan bir nevi kocalık etmek gibi, benim bir uzantım olmak gibi. Luisa'nın gündelik bağlamda bir dayanağı olmadan ileri gidebileceğine inanmıyorum, düşüncelerine iştirak eden, günlük mesaisini anlatabildiği biri, şu an benimle yaptığının en azından bir bakımdan bir yedeği olmadan bunu atlatabileceğini sanmam. Seni epey bir müddettir tanıyor, hiç tanıma-

dığı biriyle olsa, içinden gelen direnişi kırmak zorunda kalacak ama seninle buna gerek yok. Hatta ona maceralarını anlatıp eğlendirebilirsin bile, kendi namına asla bir daha yaşayamayacağı şeyleri senin aracılığınla yaşarmış gibi hissetmesine olanak tanırsın. Senden çok şey istediğimin ve sana bunun bir fayda değil çokça yük getireceğinin farkındayım. Ama aynı zamanda Luisa da bir açıdan, seni ilgilendiren kısmıyla benim yedeğim olabilir. İnsan ölümden sonra daima en yakınları vasıtasıyla yaşamaya devam eder ve onlar da merhum sayesinde tanışıp kaynaşır, adeta onunla geçmiş temasları, onları bir kardeşlik birliğine ya da kasta ait kılar gibidir. Şöyle diyelim, tamamen kaybolup gitmem, biraz onun içinde korunurum. Çeşit çeşit kadınlar var etrafında ama aynı zamanda dostların da var. Beni az buz özleyeceğini sanma. Sözgelişi onunla benim espri anlayışlarımız benzerdir. Bu uzun yıllar birlikte geçirilen şaka dolu günlerin sonucu."

Díaz-Varela, muhtemelen arkadaşının uğursuz ses tonunu azaltmak niyetiyle ve aynı zamanda bu alabildiğine aşırı ve beklenmedik isteği, kaçınılmaz olarak ona komik de geldiğinden gülmeye başlamış olmalı.

Soru ile onaylama karışımı bir ifadeyle, "Yani sen öldükten sonra yerine geçmemi istiyorsun," diye yanıtlamış olmalı. "Yalancıktan koca ve belli anlamda baba olup çıkmamı... Nereden aklına geldi bu bilmiyorum, yani dediğin gibi, sağlığın gayet yerindeyse ve sana bir şey olmasından gerçekten korkmak için bir neden yoksa, yakında onların hayatında olmayabileceğini nasıl düşündün? Sana bir şey olmayacağından eminsin değil mi? Bir hastalığın filan yok. Başın belada da haberim mi yok? Karşılığı ödenmeyecek meblağlarda bir borcun yok değil mi? Kimse seni tehdit etmiyor değil mi? Kendi adına ortadan yok olmak uzaklaşıp gitmek gibi bir derdin de yok..."

"Hayır. Yok. Sahiden. Senden bir şey gizlediğim yok. Sadece sana söylediğim gibi, arada sırada kendimin olmadığı bir dünya tasavvur ediyorum ve korku kaplıyor içimi. Çocuklar ve Luisa adına, merak etme, başka bir şey için değil. Onların sorumluluğunu üstleneceğinden emin olmak istiyorum, en azından ilk zamanlarda. Onlara destek olmak için bana en yakın duran sensin. Bundan hoşlanırsın hoşlanmazsın, bunun farkındasındır ya da değilsindir, bana en yakın duran sensin. Gerçi bu sadece uzun süreli ilişki için geçerli."

Díaz-Varela bir müddet düşünceli durmuş olmalı, tamamıyla olmasa da muhakkak yarı yarıya içtendir şunları söylerken:

"İyi ama beni neye bulaştırdığının farkında değil misin? Uzun vadede gerçek kocaya dönüşmeden yalancı koca rolü yapmanın ne kadar zor olduğunu bilmiyor musun? Senin tanımladığın gibi bir durumda, dul kadının ve bekâr erkeğin çok geçmeden haklı olarak bir çift olduklarını düşünmesi işten değil. Bir kimseyi bir diğerinin günlük hayatına yerleştir, ona karşı sorumluluk ve korumacılık hissetmesini, diğerininse onu kaçınılmaz bulmasını sağla da bak sonu nasıl bitiyor! Hele her ikisi de çekiciyse ve aralarında öyle aman aman bir yaş farkı da bulunmuyorsa. Luisa çok güzel bir kadın, Amerika'yı yeniden keşfedecek değilim ve kadınların bana nasıl baktığından da hiç şikâyetçi olmadım. Asla evlenmeyeceğim, hayır. Ama sen günün birinde ölecek olursan ve ben de her Allahın günü senin evine gidersem, sen hayattayken asla olmaması gereken şeyin olmaması çok güç. Bunu bile bile ölmek ister miydin? Hatta daha ötesi: çabalayarak ve teşvik ederek bizi buna sürüklemek ister miydin?"

Desvern adeta bu isteğini dile getirmezden evvel böyle bir bakış açısıyla bakmamış gibi, söyledikleri üzerine derin düşüncelere dalarak bir müddet sessiz kalmış olmalı. Sonrasında babacan bir edayla muhtemelen şöyle demişti:

"İflah olmaz bir kendine güvenin ve iyimserliğin var. Bundan ötürü bu kadar iyi bir dayanak ve desteksin işte. Söylediğinin olacağını sanmıyorum. Bilhassa onun için son derece aşina olduğundan, tıpkı başka gözle bakamayacağı bir kuzeni gibi..." –Burada bir parça tereddüt etti ya da edermiş gibi yaptı– "...veya benimkilerden başka gözle bakamayacağı... Senin hakkındaki görüşü benden kaynağını alıyor, miras alınmış ve sakatlanmış. Sen tahmin edebileceğin gibi kocasının defalarca kez çokça sevgi ve yer yer şakayla bahsini geçirdiği eski bir dostusun. Luisa seninle tanışmadan evvel nasıl olduğunu anlatmıştım zaten, senin tablonu çizmiştim. Seni daima bu ışıkta, bu çizgilerle gördü ve artık değişmez bunlar, siz tanışmadan önce sana ilişkin tamamlanmış bir tasavvur oluştu onda. Ayrıca senden saklayacak değilim, münasebetlerin bizi güldürüyor, ya da nasıl diyelim, şu aşırı kendine güvenin. Korkarım sen onun ciddiye alacağı biri değilsin. Bunu söylememin seni rahatsız etmeyeceğine eminim. Bu senin erdemlerinden biri değil

mi, daima peşinde olduğun bir şey, fazla ciddiye alınmamak. Şimdi bana karşı çıkmayacaksın ya."

Díaz-Varela biraz rahatsız olacaktı muhtemelen ama bunu saklayacaktı. Biriyle ilişki yaşama olasılığının sıfır olduğunu söylemek kimsenin hoşuna gitmez, istediği kadar o birisine gerçekten ilgi duymamış veyahut onun gönlünü fethetme çabasına girişmemiş olsun. Pek çok kez baştan çıkarma, inattan ya da meydan okuma duygusundan, sadece bundan veyahut bir iddiadan ya da bir savı çürütme isteğinden hareketle hayata geçirilir ya da ilk adım böyle atılır. İlgi sonradan gelir. Bu tür durumlarda genellikle sarf edilen çaba ve yapılan manevraların sonunda ilgi de gelir. Ama ilk başta mevcut değildir, en azından meydan okuma ve ayartma safhasından önce. Kim bilir belki de Díaz-Varela, Desverne'in tam o an ölmesini dileyecekti içinden, sırf arada kimse olmazsa Luisa'nın kendisini ciddiye alacağını kanıtlamak için. Öyle ya bir ölüye bir şeyi nasıl kanıtlardınız? Söylediğini geri almasını, kabullenmesini nasıl sağlardınız? İhtiyacımız olanı yapıp hakkımızı teslim etme imkânı asla yoktur ve geriye bir tek "Mezardan dirilip bakabilseydi," diye düşünmek kalır. Ama hiçbiri başını kaldırmaz. Kocasının söylediği gibi, Desverne'in bir uzantısının kiminle beraber bir müddet yaşamaya devam edeceğini, kimin içinde kalacağını Luisa'ya kanıtlayacaktı, kocası böyle dememiş miydi. Belki de böyle olacaktı, kesin böyle olacaktı. Ta ki beriki Desverne'i ortalıktan tamamen kaldırana dek. Anıları ve yüz hatları kaybolup gidene ve onun yerini alana dek.

"Hayır, buna karşı çıkamam ve elbette beni rahatsız etmez de. Ama bakış açıları çokça değişikliğe uğrar, hele portreyi çizen kişinin artık onun üzerinde rötuşlar yapma şansı yoksa ve bu portre de portresi resmedilenin elinde kalmışsa. O zaman insan bunları düzeltebilir, teker teker tüm çizgilerin üzerinden geçip onları inkâr ederek değiştirir ve sonunda portrenin ilk ressamı bir uydurukçu olup çıkar. Ya da hatalı biri, kötü, yüzeysel, kavrayışı kıt bir sanatçı. Onu izleyen kişi, 'Nasıl da hatalı bir fikir sahibi olmaya sevk etmiş beni,' diye düşünebilir. 'Bu adam bana tarif ettikleri gibi değil, bilakis, ağırlığı var, tutkulu, derinliğe ve kendine özgü bir duruşa sahip.' Bu her gün olur Miguel, durmaksızın. İnsanlar başta bir şeye inanır ve sonra onu tam aksi şekilde görmeye başlar. Önce âşık olur sonra nefret eder. İlkin kayıtsız kaldığı şeye birden hay-

ranlık besler. Asla bizim için neyin hayati önem arz edeceğinden ya da kimin bizim için önemli olacağından emin olamayız. Kanaatlerimiz geçici ve fanidir, en kuvvetli olduğuna inandıklarımız dahi. Duygularımız da öyle. Onlara güvenmemek gerekir."

Deverne gururunu incittiğini algılar, ama fark etmemiş gibi yapar.

"Öyle bile olsa," der sonra, "Şayet ben bunun olmayacağına inanıyorsam, ölümümden sonra neticede bu hayata geçse bile ne fark eder. Bundan benim haberim olmayacaktır. Ve ikinizin arasında böyle bir bağın imkânsızlığına inanarak ölmüşüm, insanın öngörebileceği şeyler zannedebildikleridir, kişinin son anda gördüğü ve yaşadığı şeydir hikâyenin sonu, kendi hikâyesinin sonu. İnsan kendisi olmadan da hayatın tekerinin döndüğünü bilir, hiçbir şey o ortadan kayboldu diye durmaz. Ama bu sonrası onu ilgilendirmez. Can alıcı olan insanın durmuş olmasıdır, neticede her şey onunla durur, aslında öyle olmasa da dünya harfiyen son noktaya gelmiş kişinin son anındaki gibidir. Ama bu 'aslında'nın da bir önemi yoktur artık. Artık geleceğin hiç var olmadığı ve şimdiki zamanın bize değişmez ve sonsuz göründüğü yegâne andır bu, zira bundan gayri ne tek bir olaya ne de değişime katılabiliriz. Öyle insanlar vardır ki, sırf babaları yayımlandığını görsün, başarılı bir yazar olduğunu görerek bu dünyaya veda etsin diye kitaplarının basılmasını öne almıştır, sonrasında isterse tek satır daha yazmamış olsunlar, ne fark eder. Ölüm döşeğindeki garibanın teki artık sulh yapıldığına, her şeyin yoluna girdiğine inansın diye iki insanı anlık olarak uzlaştırmak gibi çaresizce girişimler de olmuştur, vefattan iki gün sonra düşmanlar birbirlerinin kafasını yarmış yarmamış ne önemi vardır artık, hükmü olan şey, aklında son kalan ya da tam ölümün arifesinde geçerli olan durumdur. Ölüm döşeğindeki insan huzur içinde ya da daha rahat dünyaya gözlerini kapasın diye af dilermiş gibi yapan insanlar da vardır, af dileyişinin ertesinde kalbinin derinliklerinden cehennemde yansın diye geçirmiş geçirmemiş ne fark eder. Adamın ya da kadının yatağının başında deliler gibi yemin billah eden, ona asla sadakatsizlik etmediğine ve sonsuza kadar sadece ve sadece onu seveceğine ikna eden insanlar olmuştur, ölümünden daha bir ay geçmeden yıllanmış sevgilileriyle birlikte yaşamışlar ne olmuş. Yegâne ve kesin hakikat, ölen kişinin gitmeden hemen önce gör-

düğü ve yaşadığı şeydir, çünkü onun için başka bir hikâye yoktur. Düşmanları tarafından infaz edilen Mussolini'nin inandığı şeylerle, sevdiği varlıklar ve kendisine hayranlık besleyen yoldaşlarıyla etrafı sarılmış halde yatağında ölen Franco'nun inandığı şeyler arasında dağlar kadar fark vardır, bugün o yoldaşların en iki yüzlüleri ne derse desin... Babam anlatırdı; Mussolini ve sevgilisi Clara Petacci'nin, öldürüldükten sonra ibreti âlem olsun diye Milano'daki benzin istasyonunda domuz gibi ayaklarından sallandırıldıkları fotoğraf dururmuş Franco'nun başucunda, ziyaretine gelip de irkilen ve şaşıranlara ise şöyle dermiş: 'Evet bakın. Benim asla böyle bir fotoğrafım olmayacak.' Haklıydı da, böyle olmasını sağlamıştı. Kuşkusuz mutlu öldü, olabildiğince, her şeyin kendi hükmettiği gibi devam edeceğine inanarak. Pek çokları bu büyük adaletsizlikle avunur ya da sonrasında 'Mezardan başını kaldırsaydı,' sahip olacağı öfkeyle ya da 'işlerin böyle gittiğini bilse mezarında ters dönerdi,' fikriyle, halbuki, ne kimsenin mezarından başını kaldırdığı ne mezarında ters döndüğü ne de vadesi dolduktan sonra olup bitenlerden haberdar olmadığı pek kabul edilmez burada. Bu üç aşağı beş yukarı, henüz doğmamış biri için dünyada olup bitenlerin bir önem arz ettiğini düşünmeye benzer. Henüz var olmayan biri her şeye karşı kayıtsızdır, dolayısıyla ölen kişi de öyle. İkisi de bir hiçtir, ikisinin de bilinci yoktur, ilki önceden hayatını hissedemezse ikincisi de ona hiç sahip olmamış gibi bir şey anımsama yetisine sahip değildir. İkisi de aynı düzlemdedir, ne vardırlar ne bilirler, bunu kabul etmek zor olsa da. Bir kez bu dünyadan göçüp gittikten sonra olup bitenler neden umurumda olsun. Sadece şu an inandığım ve öngördüğüm şeyin bir önemi var. Eğer yakınlarında olursan çocuklarıma bunun iyi geleceğine inanıyorum. Ona bir dostluk eli uzatırsan, Luisa'nın daha çabuk toparlanacağına ve daha az acı çekeceğine inanıyorum. Seninle ve Luisa'yla ilgili de olsa başkalarının tahminlerinin derinliklerine giremem, sadece kendiminkilere dikkatimi verebilirim ve sizi başka türlü gözümde canlandıramam. Yani hâlâ aynı şeyi istiyorum senden, olur da bana bir şey olursa onlara göz kulak olmaya söz vermeni."

Díaz-Varela belki bir şeyler söyleyip tartışmayı sürdürmüştü:

"Evet, bir anlamda hakkın var. Ama bir konu hariç, ölenle henüz doğmamış olan aynı şey değildir, çünkü ölen kişi arkasında

iz bırakır ve bilir. Hiçbir şeyden haberi olmayacaksa bile ardında iz ve anılar bıraktığını bilir. Özleneceğini ve senin de dediğin gibi, onu tanıyan insanların o hiç yokmuş gibi davranamayacaklarını bilir. Onunla ilgili olarak kendini suçlu hissedenler olacaktır, sağken ona daha iyi davranmış olmayı arzulayan, onun için gözyaşı döken ve yanıt vermeyişini anlamlandıramayan, yokluğundan ötürü umutsuzluğa kapılacak olanlar... Doğmamış birinin kaybını atlatmak kimse için zorlu değildir, belki bir tek düşük yapan anne için zordur bu, umut kolay kolay terk edilmez ve ara sıra yaşamış olsa çocuk için ne olabilirdi diye sorar anne kendine. Ama gerçekte burada herhangi bir tür kayıp söz konusu değildir, ne boşluk ne de geçmiş yaşanmışlıklar vardır. Öte taraftan, yaşayıp ölen hiç değilse birkaç nesil bütünüyle ortadan kaybolmaz; eylemlerinin ısrarlı neticeleri vardır ve ölürken bunun bilincindedir. Bundan sonra hiçbir şeyi göremeyeceğini, kurcalayıp öğrenemeyeceğini bilir, o andan itibaren tam bir cehalet içinde kalacak ve tarihin sonu tam o an olacaktır. Ama sen bizzat karın ve çocuklarını bekleyen şeyden ötürü endişeleniyorsun, mali meseleleri düzene sokmakla uğraşmışsın, ardında bırakacağın uçurumun bilincindesin ve onu doldurmamı ve sen olmadığında bir raddeye kadar boşluğunu doldurmamı istiyorsun benden. Öleyazan ceninin elinde olmazdı bunların hiçbiri."

Desverne muhakkak, "Elbette," diye karşılık verecekti. "Ama tüm bunları yaşayan kişi yapar, onun ölüyle bir ilgisi yoktur, her ne kadar onun aynı insan olduğuna inansak ve böyle söylense de. Öldüğünde ne kişi kalır ne bir şey isteyebilir ne de bir şeyi halledebilir, ne bir şeyin bilincindedir ne de kaygı duyar. Aynı zamanda hiçbir şey onun elinde değildir, bu anlamda henüz doğmamış olana benzer. Diğerlerinden söz etmiyorum, bizden sonra hayatta kalanlardan, bizi yâd edenlerden ve hâlâ zamanın içinde var olanlardan, ne de henüz terk edip gitmemiş şimdiki benden söz ediyorum. O bir şeyler yapar elbette ve onları düşünür, hiçbir şey noksan kalmaz, planlar yapar, önlemler ve kararlar alır, etki etmeye çalışır, arzuları vardır, kırılgandır ve aynı zamanda hasar verebilir. Kendi ölü halimden söz ediyorum, görüyorum ki bunu gözünün önüne getirmekte benden daha çok zorlanıyorsun. Ama karıştırmamalısın ikisini birbirine, sağ ve ölü beni. Birincisi senden ikincinin talep edemeyeceği, anımsayamayacağı ve yerine ge-

tirip getirmediğini bilemeyeceği bir şey istiyor. Bana söz vermek sana neye mal oluyor ki o zaman. Onu tutmamanı engelleyen bir şey yok, bedavaya bir söz."

Díaz-Varela bunun üzerine elini alnına götürür ve şaşkınlık ve biraz da usanmışlık içinde bakardı muhtemelen, adeta hayal âleminden ya da bir uyuşukluktan çıkar gibi. Her halükârda uygunsuz, beklenmedik ve uğursuz konuşmadan bir biçimde sıyrılırdı.

"Sana şeref sözü veriyorum, ne diyorsan, inan ona," derdi. "Ama lütfen bir daha böyle hikâyelerle başımın etini yeme, canıma oku-dun. Haydi gidip birer kadeh içelim ve biraz daha iç açıcı şeylerden konuşalım."

Profesör Rico'nun, kitaplık raflarının birinden bir kitap alıp, "Bu ne boktan bir edisyon böyle," diye mırıldandığını duydum, bir süredir evde kimse yokmuş gibi kitaplara göz atıyordu. Adeta içi gıcıklanmış gibi parmak uçlarıyla tuttuğu kitabın bir Quijote edisyonu olduğunu gördüm. "Benimki varken nasıl böyle bir edisyonu alır insan. Sezgilerin çalışmadığı bir dangalaklık, bunda ne yöntem ne bilim var, nükteli de değil, çokça kopyacı. Üstüne üstlük yanlış anlamadıysam bir üniversite öğretim görevlisinin evinde, rezaletin daniskası. İşte Madrid üniversitelerinin hali," diye devam etti sözlerine, Luisa'ya ayıplayarak bakıyordu.

Beriki içten bir gülüş koyuverdi. Serzenişler ona yönelik olsa da dile geliş tonu komiğine gitmişti. Díaz-Varela da gülümsedi, yağcılıktan ya da onu taklit ettiğinden –onun açısından Rico'nun yapacağı münasebetsizlikler ya da senli benli halleri şaşırtıcı değildi– ve Luisa'nın daha çok gülebilmesi ve kasvetli ortamından çıkabilmesi için eteğinde ne varsa ortaya dökmesi için uğraştı. Ama doğaçlama davranıyor gibi görünüyordu. Şirin davranıp umrundaymış gibi yapıyordu, şayet rol yapıyorsa...

"Pekâlâ, bu edisyonun sorumlusunun saygın, kimi çevrelerde senden hayli itibar gören biri olduğunu söylemeyeceksin ya," dedi Rico'ya.

Profesör, "Hah! Cahiller ve harem ağaları tarafından saygı gören bir edisyon, bu ülkeye hiç yakışmayan tembeller ve berduşların arkadaş çevrelerinde saygı gören bir edisyon," diye yanıt verdi. Elindeki kitaptan rastgele bir sayfa açtı, küçümser hızlı bir bakış attı ve ardından biri ona vurup dürtmüş gibi işaretparmağını bir satırın

üstüne bastırdı: "İşte burada okkalı bir hata var," hemen ardından daha fazla bakacak bir şey kalmamış gibi pat diye kapattı kitabı. "Onu bir makaleyle fırçalayacağım," muzaffer bir edayla gözlerini kaldırdı otuz iki dişini birden meydanda bırakacak şekilde gülümseyerek (esnek ağzının izin verdiği kadarıyla kocaman bir gülümsemeydi), "Ayrıca beni de kıskanıyor!" diye ekledi.

II

Yollarımız Luisa Alday'le bir kez daha kesişene dek aradan epey zaman geçti; bu süre zarfında şöyle böyle hoşlandığım bir adamla çıkmaya başlamıştım ki gizliden gizliye ve salakça, bir diğerine âşık oldum, biriyle karşılaşmak için en münasebetsiz yerde karşıma çıkan, Luisa'ya sevdalı Díaz-Varela'ya; Deverne'in öldüğü yerin çok yakınlarda bulunan, daha doğrusu yirmi metre çapı, takribi yirmi yedi metre boyuyla, pırıl pırıl cam ve çelik çatısıyla Endüstri Mühendisliği Fakültesi'nin bitişik binası olan, 1881'de inşa edilmiş Doğa Bilimleri Müzesi'nin kırmızı binasında karşılaşmıştık; ilk inşa edildiğinde elbette bu kompleks ne müze ne de okuldu, o yıllarda önemli bir sergiye ev sahipliği eden yepyeni Sanat ve Endüstri Ulusal Sarayı'ydı ve bu bölge eskiden, burada bulunan tepelerden ötürü ve atlara yakınlığı sebebiyle –o zamanlardan bugün hayatta kimse kalmadığından, dolayısıyla o günleri hatırlayan kimse olmadığından, kahramanlıkları iki kere hayali kalan kimi atlara yakınlığı sebebiyle– Altos del Hipodromo olarak bilinirdi. Bilhassa İngiltere'de bulunanlarla kıyaslandığında Bilim Müzesi zayıf kalıyor, yine de yeğenlerimi camlarının ardından doldurulmuş hayvanları görebilsinler ve aşinalık kazansınlar diye muhtelif zamanlarda alıp giderdim oraya ve kendi namıma o zamandan beri, –elbette onlar beni görmese de– çileden çıkmış ya da sabırlı bir öğretmen eşliğinde ilkokul ve liselerden gelen öğrenci gruplarının, ya da müzenin varlığını ayrıntılı bir şehir rehberinden öğrenip gelen, vakti bol dalgın turist kafilelerinin arasına karışarak orayı ziyaret etmek bende alışkanlık olmuştu: Bugünlerde neredeyse hepsi de güney Amerikalı olan sayısız nöbetçiyi saymazsak, tüm bilim müzeleri gibi kısmen perili, gerçek dışı, lüzumsuz bu yerin yegâne yaşayan varlıklarıydı onlar.

Bir timsahın açık haldeki çene maketine bakıyordum –daima onların içine sığabileceğimi ve şansıma bu sürüngen tayfasının olduğu yerlerde yaşamadığımı düşünmüşümdür– birden birisi arkamdan adımı seslendi ve ben de beklenmedik durum karşısında

biraz telaşla döndüm: İnsan yarı yarıya boş bir müzenin içindeyken, neredeyse kesin ve rahatlatıcı biçimde kimsenin nerede olduğunu bilmediği gibi bir güven duyuyor.

Kadınsı dudakları, yalancıktan ortadan ayrılmış çene çukuru, sakin gülümseyişi ve hem insana ihtimam gösteren hem de hafifçe tepeden bakan ifadesiyle onu hemen tanıdım. Orada ne aradığını sordu ve ben de, "Arada sırada buraya gelmeyi seviyorum. İnsanın korkmadan yaklaşabileceği, vahşilerin sakin sessiz durduğu bir yer burası," diye yanıtladım. Bunu söyledikten sonra vahşi hayvan namına pek az tür bulunduğunu ve cümlenin de zırvalık olduğunu fark ettim, üstelik de berbat bir neticeye yol açarak kendimi ilginç göstermek için eklemiştim son cümleyi. Daha fazla süs püs olmadan "Sakin bir yer," diye bitirdim. Ben de aynı soruyu yönelttim ona ve o da "Ben de ara sıra gelmekten hoşlanıyorum," dedi, benimki gibi bir salakça yorum bekledim boş yere, Díaz-Varela'nın beni etkilemek gibi bir derdi yoktu. "Epey yakınlarda oturuyorum. Çıktığımda bazen bir de bakmışım adımlarım beni buraya getirmiş." Adımlarım beni buraya getirmiş lafı bana biraz cicili bicili, edebi geldi ve umuda kapıldım. "Sonrasında burada terasta oturup eve dönüyorum. Haydi seni bir şeyler içmeye davet edeyim, tabii diğer köpek dişlerine ya da salonlara bakmak için burada kalmayacaksan." Dışarıda hâlâ tepeliğin üzerine bulunan ağaçlıkların altında, okulun önünde bir soğuk içecek büfesinin yanında, açık havaya masa ve sandalyeler konmuştu.

"Yo, hayır," diye yanıtladım, "Ezberledim artık bunları. Sadece Adem ve Havva'nın şu absürd figürlerine bakmak için aşağı inmeyi düşünüyordum." Hiç tepki vermedi, ya da müzeyi sıklıkla ziyaret eden herhangi birinin yapacağı gibi, "Hımm, evet," filan gibi bir şey de söylemedi: Bodrum katında çok büyük ebatta olmayan dikey bir camekân içinde Rosamund filan feşmekân diye bir İngiliz ya da Amerikalı tarafından yapılmış eksantrik bir cennet tasviri mevcuttu. İlk kadın ve erkek çiftinin etrafını çevreleyen tüm hayvanlar, porsuk, horoz, kır at, maymun, hatta bir tukan ve elma ağacının yeşil mi yeşil yapraklarının arasından bir hayli insani bir ifadeyle başını uzatmış duran yılan bile güya canlı ve hareket halinde ve uyanıktı. Öte taraftan, Adem ve Havva ise ayakta ve birbirlerinden ayrıydı, her ikisi de safi kemikten ibaretti ve konunun uzmanı olmayan birinin, ikisini birbirinden ayırt etmesini sağlayacak yegâne

ayrıntı birinin sağ elinde tuttuğu elmaydı. Elbette bir keresinde ilgili yazıyı okumuştum ama herhangi tatmin edici bir açıklama veriyor muydu, anımsamıyorum doğrusu. Şayet konu kadın ve erkeğin kemiklerini sergilemek ve aralarındaki farkı açığa çıkartmak idiyse, bunu eski inanışa göre ilk atalarımız olan Adem ve Havva ile yapmanın ve onları bu sahneye oturtmanın ne gereği vardı; yok eğer mesele cenneti daha ziyade fakir faunasıyla temsil etmek idiyse, diğer bütün hayvanların eti budu, kürkü tüyü yerindeyken kemikler meselesi anlaşılmıyordu. Doğa bilimleri müzesinin en ipe sapa gelmez enstelasyonlarından biri bu ve bunu ziyaret eden kimse de fark etmeden geçemez, güzelliğinden ötürü değil manasızlığından ötürü.

Terasa oturduktan sonra Díaz-Varela, "María Dolz, Dolz deniyor değil mi?" dedi. Adeta bilgiyi akılda tutabilme becerisinin ve hafızasının ne kadar iyi olduğunu sergilemek ister gibi bir hali vardı, ne de olsa soyadımı çabucak, araya girerek o gün orada bulunanların dikkatine nail olamadan ben söylemiştim: Bu ayrıntıdan ötürü pohpohlanıyor gibi hissettim, kur yapılıyor gibi değil.

Kibarlığı elden bırakmadan, "Çok iyi bir hafızan ve kulağın var," dedim. "Evet, Dolz. Dols ya da Dolç değil," dedim. "Luisa'nın durumu nasıl?"

"Ha, görüşmediniz demek. Ben arkadaş oldunuz sanmıştım."

"Evet, şayet tek bir gün için bunu söyleyebilirseniz öyle. Evinde görüştüğümüz o seferden sonra bir daha görüşmedik. O zaman gayet iyi anlaştık ve benimle sahiden arkadaşıymışım gibi konuştu, sanırım zayıflıktan, başka bir şeyden ötürü değil. Sonrasında bir daha buluşmadık. Nasıl?" diye sordum ısrarla. "Sen onunla hemen her gün görüşüyorsun galiba."

Bu biraz onu rahatsız etmişe benziyordu, birkaç saniye sessiz kaldı. Bir an aklıma, Luisa'yla ikimizin ilişkimizi canlı tuttuğumuzu sanarak, belki de sırf ağzımdan laf almak istedi diye geldi ve birden bana yanaşması ta baştan amaçsız, hatta daha ziyade ironik kalmıştı: Onun hakkında bana bilgi verecek olan kendisi olmuştu.

Nihayet, "Pekâlâ, şey... İyi değil ve ben de bunun için endişeleniyorum," diye yanıtladı. "Tamam çok uzun zaman geçmedi henüz ama tepki vermeyi bırakmadı, bir milim olsun ilerlemedi, azıcık olsun başını kaldırıp şöyle bir etrafına bakmaktan ve elinde avucunda kalanları görmekten aciz durumda. Bir insanın kocasının

ölümünden sonra bile geride pek çok şey kalır: Onun yaşında biri için koca bir ömür... Dul kalan kadınların çoğu hemen yola devam eder, özellikle de hâlâ genç sayılabilecek olanlar, ayrıca ilgilenmesi gereken çocukları da var. Ama ilgilenmeyi bıraktığı sadece çocuklar olsa... Bir görebilse, şu anda etrafında durmaksızın dolanan Miguel'in görüntüsünün birkaç yıla, hatta bir yıla kalmadan gün be gün soluklaşacağını, daha da cılızlaşacağını fark ederdi; yeni ilgi alanları nedeniyle onu –değişmeyecek bir kederle olsa da– bugünden baktığında şaşırtıcı gelecek bir sükûnetle ve artık huzursuzluk duymadan, üstelik ancak seyrek aralıklarla anımsayacağını görürdü. Çünkü kuşkusuz yeni yeni ilgileri olacak ve ilk evliliği neredeyse hayal âlemine ait bir şey, sönük ve istikrarsız bir anı gibi gelecek sonunda ona. Bugün için trajik, anormal olay olarak görülen şey, ileride kaçınılmaz olarak normal bir durum, hatta arzulanır bir durum olarak algılanacak, çünkü köprünün altından nice sular akıp gidecek. Miguel'in bugün var olmaması ne denli kabul edilmez geliyorsa, bir an gelecek, idrak edilemez gelen, olup bitmiş gibi sineye çekilecek; olası mucizevi bir dirilmenin, yeniden doğumun düşüncesine dahi katlanmak imkânsız olacak, çünkü o ebedi mekânına yollandı, çehresi de zaman içinde silikleşti, sabit ve ölüp gitmiş bu çehrenin, hâlâ sağ olan şeylerin geçirdiği değişikliklere maruz bırakılınasına razı gelinemez, bundan ötürü bu umulmayan bir durumdur. Bize eşlik eden kimsenin ölmemesini, hiçbir şeyin sona ermemesini arzulama eğilimindeyizdir, en güzide alışkanlığımızdır bu, oysa alışkanlıklarımızı dokunulmaz kılan biricik şeyin, aynı zamanda hiç beklenmedik bir anda onu elimizden alan şey olduğunu fark etmeyiz, hem de ne bir yolundan sapma ne olası bir evrim olmaksızın, ne biz onları ne onlar bizi bırakmadan. Uzun süre devam eden şey hasar görür ve sonunda da çürür, bizi sıkar, aleyhimize bir şey haline dönüşür, canımıza tak ettirir, yorar, bezdirir bizi. Bizim için yaşamsal önemde ne çok insan bizi yarı yolda bırakmıştır, kaçı bizi tüketmiş ve kaçıyla ilişkimiz hatırı sayılır, gözle görünür bir sebep olmaksızın seyrekleşmiştir. Bizi hiç aldatmayan ya da bize yanlış yapmayanlar, bizim bıraktıklarımız değil, elimizden zorla çekilip alınanlardır, irademizin dışında, apansızın ortadan yok olan ve dolayısıyla bize hoşnutsuzluk ya da hayal kırıklığı yaşatacak kadar zamanı olmayanlardır. Bu gerçekleştiğinde büyük bir umutsuzluk hissederiz ilkin, çünkü ne kadar olacağını

kestiremesek de onlarla birlikte daha uzun bir süre geçireceğimize inanmışızdır. Bu anlaşılır bir yanılgıdır. Sürenin uzaması her şeyi değiştirir, bir önceki gün muhteşem olan bir sonraki gün bir azaba dönüşür. Yakın birinin ölümüne verdiğimiz tepki, kraliçe olan karısının ölüm haberi karşısında Macbeth'in verdiği tepkiye benzer: Biraz esrarlı bir havayla, '*She should have died hereafter*' diye karşılık vermiştir; 'Şu andan itibaren' ya da 'bundan böyle ölmüş olmalıydı,' gibi bir şey. Aynı zamanda bu denli müphemlik olmadan da, daha açık seçik de anlaşılabilir bu, sadece 'daha sonra olsaydı' ya da 'biraz daha beklemiş, dayanmış olmalıydı' anlamına gelir; her halükârda söylenen, 'şu anda, bu seçilen anda değil'dir. Peki ya seçilen zaman ne zaman olacaktır? O an bize asla hakkaniyetli gelmez, hoşumuza giden, bize neşe ve ferahlık veren ya da bize yardım eden, günleri geçirirken bizi teşvik eden şeylerin biraz daha, bir yıl, birkaç hafta, birkaç saat daha sürmesini dileriz daima, şeylerin ya da insanların sonunun gelmesi bize daima erken gelir, kendiliğimizden şöyle diyeceğimiz uygun anı asla bilemeyiz: 'Tamam. Pekâlâ. Yeter, fazlasına lüzum yok. Şu saatten sonra gelecek olan daha kötüsü olacaktır, bozulma, azalma, bir leke olacaktır.' Asla şunu söylemeye cesaret etmeyiz, 'Bizim de olsa geçti gitti bu zaman,' bundan ötürü hiçbir şeyin sonu kendi ellerimizde değildir, öyle olsaydı sonsuzca sürgit devam ederdi, kendi kendini zehirleyerek ve kirleterek, hiçbir canlı asla ölü haline gelmeden..."

Birasından içmek için kısa bir ara verdi, konuşmak boğazını kurutmuş ve ilk anlık şaşkınlığın ardından neredeyse büyük bir iştahla adeta susuzluğunu gidermek için fırsatı değerlendirir gibi atılmıştı bardağa. Ağzı iyi laf yapıyordu ve dağarcığı da kuvvetliydi, boş ya da alakasız değildi söyledikleri, İngilizce telaffuzu yapmacık değildi, ne işle meşgul olduğunu merak ettimse de, sözünü kesmek istemediğimden soramamıştım. Hiç durmadan ağzından kelimeler dökülürken dimdik ve korkarım biraz yüzsüzce dudaklarına bakıyordum ve gözlerimi o kelimelerin döküldüğü yerden alasım yoktu hiç, sanki öpülesi bir ağızdı, bolluk bereket akıyordu adeta ondan, her şey oradan çıkıyordu; bizi ikna eden ve ayartan, bizi yoldan çıkartan, pohpohlayan, bizde hayranlık uyandıran ve bizi inandıran ne varsa... İncil'in bir yerlerinde "Gönlün zenginliği ağızdan dökülür," mealinde bir şeyler vardır. Neredeyse hiç tanımadığım bu adamın nasıl hoşuma gittiğini, hatta ona hayran kaldı-

ğımı fark edince afalladım, hele böylesine bakılası ve dinlenesi bir adamın karşısında, Luisa'nın kör ve sağır kaldığını anımsayınca. Nasıl oluyorsa insan vurulduğu kişi karşısında cümle âlemin de iç geçireceğini sanıyor. Efsunu bozmamak için bir şey söylemek istemiyordum, ama düşündüm de bir şey söylemeyecek olursam, tek bir kelimesini kaçırmak istemediğim ve o dudaklardan dökülen ne olursa olsun ilgimi çektiği halde, kendisine kulak asmadığımı sanabilirdi. Dikkatini dağıtmamak için ne söyleyeceksem şu veya bu şekilde kısa tutmalıydım.

"Pekâlâ, intihar söz konusu olduğunda sonlar bizim elimizdedir. Cinayeti hiç söylemiyorum bile," dedim ve az kalsın şöyle ekleyecektim: "Tıpkı şuracıkta arkadaşın Desvern'i feci bir biçimde öldürdükleri gibi. Şu anda burada oturmuş olmamız, hiçbir şey olmamış gibi her şeyin sükûnet içinde ve lekesiz olması tuhaf. O gün olsaydı bu, belki de onu kurtarabilirdik. Gerçi eğer ölmemiş olsaydı, herhangi bir yerde bir arada olmamız da imkân dahilinde değildi. Tanışmamız dahi..."

Söylememe ramak kalmıştı ama söylemedim, çünkü başka şeylerin yanı sıra –o arkası dönük bense sokağa karşı oturuyordum– bıçaklanmanın gerçekleştiği sokağa doğru bakmıştı yan gözle ve aklımdan geçen şeylerin aynısı ya da benzeri, en azından ilk kısmı onun da mı aklından geçiyor diye düşündüm. Saçlarını parmaklarıyla geriye doğru taradı, geriye doğru taranmış müzisyen saçlarını, sonra aynı elin dört parmağıyla bardağın kenarında ritim tuttu, tırnakları düzgün kesilmiş güçlü parmakları vardı.

"Onlar istisna, anormallik. Hayatına son vermeye karar verenler olur elbette ve yaparlar da bunu, ama sayıları çok azdır ve bunun için çokça etkilerler herkesi; çünkü böylelikle çoğumuza hükmeden baki kalma hevesine, hani hep daha fazla zamanımız olduğuna bizi inandıran ve her şey sona erdiğinde bizi daima biraz daha, azıcık daha talep etmeye sevk eden o hevese isyan etmişlerdir. Sözünü ettiğin katil ellere gelince, onları *kendimize* ait gibi görmeyi asla aklımız almaz. Tıpkı bir kazanın ya da hastalığın son noktayı koyması gibi son noktayı koyar onlar, demek istediğim, dışsal sebeplerdir; hatta ölen kişi ya tercih ettiği kötü hayat sebebiyle ya aldığı risklerden ötürü ya da birini öldürüp karşısında bir intikama maruz kaldığı için ölümü aranmış olsa bile öyledir. Mütemadiyen bir suikaste kurban gitme tehlikesi altında yaşayan bireylerden sözgelişi, ne eli kanlı bir mafya üyesi ne de Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, her gününü bu suikast olasılığını hesaba katarak sürdürür, bu tehdidin, bu alttan alta süren işkencenin, dayanılmaz gerginliğin asla sona ermemesini arzular ikisi de. Ne denli nefret edilesi ne denli maliyetli olursa olsun, mevcut olan herhangi bir şeyin sona ermesini istedikleri filan yoktur; bir sonraki gün de onun orada olacağı umuduyla günlerini geçirirler, biri diğerinin tıpkısının aynısı ya da çok benzeridir, bugün var olabildiyse yarın niye olmasın ki diyerek ve yarın düne götürür, dün de diğerine. Böylelikle hepsini yaşar dururuz, mutluluk ve mutsuzluk yüklü olanları, talihli ve talihsiz olanları ve bize kalsa zamanın sonuna

kadar böyle devam eder gideriz." Biraz kafasının karıştığını ya da benim kafamı karıştırma niyetinde olduğunu düşündüm. "Katil elleri sahiden bizim oldukları durumlar haricinde bizim değildir ve her halükârda ait oldukları biri vardır, 'benimkiler' diye konuşan birine aittir. Kimin elleri olursa olsun, onların hiçbir canlının asla ölmemesini arzuladıkları filan doğru değildir, aksine arzuladıkları tam da budur ve üstelik talihin yüzlerine gülmesini de zamanın üzerine düşen vazifeyi yerine getirmesini de bekleyemezler; onu dönüştürme işini bizzat üstlenirler. Onlar her şeyin hiç kesintiye uğramadan devam etmesini istemez, tam aksine birini ortadan kaldırmaya ve kimi alışkanlıkları bozmaya gerek duyarlar. Kurbanları hakkında asla, 'Gelecekte ölmüş olmalıydı,' demezler, 'Dün ölmüş olmalıydı,' derler, ya da yüzyıllar önce, çok uzun zaman önce ölmüş olmalıydı; hatta keşke hiç doğmamış olsaydı, dünyada tek bir iz bırakmamış olsaydı, o zaman onu öldürmek zorunda da kalmazdık. Otoparkçı, bir darbede kendi alışkanlıklarını, Deverne'inkini, Luisa ve çocuklarınkini ve bir karışıklık nedeniyle hayatta kalıp kıl payı kurtulan şoförünkini bozdu: Díaz-Varela'nın alışkanlıklarını bozdu ve kısmen benimkileri bile." Ama bunların hiçbirini söylemedim, lafa girmek, konuşmak istemedim, o sözlerine devam etsin diye. Sesine kulak vermek ve zihninin derinliklerinde iz sürmek, dudakların kıpırdayışını izlemek istiyordum. Büyülenmiş gibi baktığımdan, dediklerini anlamama riski vardı. Bir yudum daha aldı ve yoğunlaşmak istercesine boğazını temizleyip devam etti. "En hayret verici olan şey, olaylar olduktan, hayat kesintiye uğradıktan, ölüm gerçekleştikten sonra, çok kez zaman içinde olup bitene onay verilmesidir. Beni yanlış anlama. Kimse bir ölümü, hele de bir cinayeti onayladığından değil. Öyle şeyler vardır ki yasını bir ömür tutarsın, oldu mu olur. Ama hayatın getirdiği, neticede baskın gelir, öylesine kuvvetle yapar ki bunu, uzun vadede onsuz bir hayatı tasavvur edemez hale geliriz, nasıl açıklayacağımı bilmiyorum, hani olmuş bir şeyin olmamış olabileceğini tasavvur edememek gibi. İnsan, acıyla yüklü, öfkeyle veya küskünlükle 'Babamı savaş sırasında öldürdüler,' diye anlatabilir. 'Gecenin birinde onu almaya geldiler, evden götürdüler bir arabaya koydular, nasıl direndiğini gördüm, nasıl sürüklediklerini. Adeta ayakta duramıyormuş gibi kollarından sürüklediler onu, bacakları felç olmuş gibi. Kentin dışına götürdüler ve orada ensesine bir kurşun sıkıp bir çukura

attılar, ibreti âlem olsun diye.' Anlatan kişi için bu kuşkusuz bir üzüntü kaynağıdır, hatta hayatını katillere karşı öfke besleyerek geçirmiştir, onların ismini cismini, kim olduklarını bilmeden beslediği evrensel ve soyut bir öfkedir bu, İç Savaş yıllarında sıkça rastlandığı üzere, onların 'ötekiler' olduğu haricinde bir şey çoğun bilinemez. Ama sonunda o nefret edilesi olay, ekseriyetle bu kişinin oluşumuna katkıda bulunan asla vazgeçemeyeceği bir olgu haline gelir, çünkü aksi halde kendi kendini inkâr etmek, kendisini silmek ve yerine koyacak bir şey bulamamak anlamına gelecektir bu. O, İç Savaş yıllarında kötü bir biçimde infaz edilen birinin oğludur; İspanya'da yaşanan şiddetin bir mağdurudur, trajik bir yetimdir; onu bu şekillendirir, kimliğini bu tanımlar ve koşullar. Bu onun hikâyesi, ya da hikâyesini başlatan mekanizma, kökenidir. Belli anlamlarda bunun olmamış olmasını arzulamaktan acizdir, çünkü o halde kendisi bir başkası olacaktır, bunun kim olduğuna dair bir fikri yoktur. Ne görülebilir ne tahayyül edilebilir bu, neye dönüşeceği, babası hayatta kalmış olsa onunla arasının nasıl olacağı, ondan nefret mi edecek onu sevecek mi, ona kayıtsız mı kalacağı bilinmez, özellikle de bu yük ve ona ezelden beri eşlik etmiş bu derin kin olmadan nasıl biri olacağını gözünde canlandıramaz. Olayların kuvveti kendini öyle bir hissettirir ki herkes hikâyesinden, başına gelenlerden, yaptıklarından, yapmaktan vazgeçtiklerinden ötürü bir biçimde memnundur, istendiği kadar aksi yönde düşünülsün ve buna karşı çıkılsın. Gerçekte herkes bir an gelir kaderine lanet okur ve hemen hiç kimse bunu kabullenmez."

Burada araya girmek dışında bir çarem kalmamıştı, "Luisa olup bitenlerden ötürü memnun olamaz. Kimse kocasının bir hiç uğruna, salakça, karışıklıktan ötürü ve kendisi buna hiç zemin hazırlamadığı halde öldürülmesinden memnun filan olamaz. Kimse hayatının sonsuza dek tarumar edilmiş olmasından ötürü memnun olamaz."

Díaz-Varela dirseği masaya ve yumruğu da yanağına yaslanmış halde tepeden tırnağa inceledi beni. Bakışlarımı kaçırdım, hareketsiz gözleri beni rahatsız etmişti, ne ardına geçit veren ne insanın içine nüfuz eden gözleri, belki bulutlu ve sarıp sarmalayan ve her halükârda biraz miyopluk nedeniyle yumuşatılmış çözülemez gözleri (muhtemelen lens takıyordu), bademgözleri sanki bana şöyle der gibiydi: 'Neden beni anlamıyorsun?' Sabırsızlıkla değil, serzenişte bulunarak.

"Bu hatalı işte," dedi, birkaç saniye içinde, gözlerini üzerimden çekmeden, duruşunu değiştirmeden, sanki konuşmak yerine dikkatini topluyor gibi. "Bu çocukların yaptığı bir hatadır ya, ölecekleri güne dek kimi yetişkinler de aynı hataya düşer, adeta tüm ömürleri boyunca onun işlevini fark etmeyi başaramamış ya da tamamen tecrübeden yoksunmuş gibi. Şimdiki zamanın sonsuza dek süreceğine inanma hatası bu, her bir verili anda mevcut olan şeyin katiliğine inanma hatası, halbuki pek az zamanımızın kaldığını ve hiçbir şeyin kati olmadığını bilmemiz gerekir. Omuzlarımızda bir hayli değişim ve bir hayli yön değişikliği taşırız, sadece yazgının eseri olanları değil, kaynağını kendi ruh halimizden alanları da. Bir gün bize büyük ciddiyetle görünen şeye bir sonraki gün tarafsız bakabildiğimizi, onun bizim için bir veriden, salt bir gerçeklikten ibaret olduğunu keşfederiz. Onsuz var olamayacağımız, uyku tutmadığımız, varlığımızın bir anlam ifade etmediği, gün be gün kelimelerine, varlığına bağlı olduğumuz kişi, bir an gelir düşüncelerimizde bile yer tutmaz hale gelir ve yer tutacak olursa bile bir müddet sonra omuz silkmesinden ibaret olur ve bu düşünce aklımıza geldiğinde varıp varacağı nokta en fazla bir saniyeliğine, herhangi bir endişe ya da merak kırıntısı dahi olmadan öylesine 'ne oldu ona acaba' sorusudur. Vakti zamanında, bizi aramasını ya da buluşmayı iple çektiğimiz ilk sevgilimizin yazgısı bizim ne denli umurumuzdadır ki bugün? Görüşmeyeli henüz bir yıl olan sonuncu sevgilimizinki sanki umurumuzdadır da. Okuldan ya da üniversiteden arkadaşlarımız veyahut sonrakiler umurumuzda mı, istediği kadar hayatlarımızdan uzun, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen zaman dilimleri vaktiyle onların etrafında cereyan etmiş olsun. Kopanlar, gidenler, sırt çevirip uzaklaşanlar, bizim bırakıp görünmez kıldıklarımız, ancak hasbelkader adları kulağımıza çalındığında anımsadığımız ve salt bir isimden ibaret olanlar, ölüp bizi terk edenler umrumuzda mı? Bilmiyorum, annem öleli yirmi beş yıl oldu, onu anımsamanın bana üzüntü vermesi gerektiğini düşünmeme ve ne zaman bunu yapsam kederlenmeme rağmen, o zaman hissettiklerimi yeniden yaşayabilmem imkânsız, o zamanki gibi ağlamayı bırak bir kenara. Artık bu salt bir gerçeklikten ibaret: Annem öleli yirmi beş yıl oluyor, ben o günden beri annesizim. Bu benim bir parçam, açıkçası diğer pek çoklarının yanı sıra bana şeklini veren bir veri bu: Genç yaşımdan beri annesizim, hepsi bu ya da hemen hemen bu, tıpkı

bekâr olduğum ve başkalarının da yetim, tek çocuk, yedi çocuğun en küçüğü olmaları gibi, ya da bir askerin, doktorun ya da suçlunun soyundan geliyor olmaları gibi, son tahlilde bunların hepsi de veriler ve hiçbirinin aman aman bir önemi yok, başımıza gelen ya da zamanca daha önceye tekabül eden her şey bir hikâyenin satırları olmaktan öteye gitmiyor. Luisa'nın şu anda sahip olduğu hayatı paramparça oldu elbet ama gelecekteki değil. Daha önünde yaşanacak ne çok vakit olduğunu bir düşün, bu anın içinde hapsolup kalmayacak, kimsenin kaldığı görülmüş değil, en kötüleri bile olsa, daima çıkılır içinden, hastalıklı bir beyne sahip olanlar, konforlu mutsuzluk içinde kendilerine mazeret yaratan ve hatta öylece korunaklı hissedenler hariç. Yüreğimizi ikiye yaran ve dayanamayacağımızı düşündüğümüz büyük talihsizliklerin en kötü tarafı, ona maruz kalanların, kendileriyle birlikte dünyanın da sonunun gelmesi gerektiğine inanmaları, hatta bunu talep etmeleridir, halbuki dünya buna kulak asmaz ve yoluna devam eder, talihsizliğe maruz kalanı da içine çeker üstelik, demek istediğim insanın tiyatro salonundan çıktığı gibi çıkıp gitmesine izin vermez, meğer ki talihsiz kişi canına kast etsin. Arada sırada olur bu, hiç olmaz demiyorum. Ama çok nadiren ve bizim çağımızda diğerlerine nazaran çok daha seyrek. Luisa inzivaya çekilebilir, kendi kabuğuna çekilebilir, eğer benden usanmazsa ve başından savamazsa, benim ve ailesinin dışında kimsenin kendisini görmesine izin vermeyebilir; ama kendini öldürmeyecektir, gerçi bunu yapmama nedeni onun karakterine uygun olmadığından ve bakması gereken iki çocuğu olduğundan... Zaman içinde öyle veya böyle acısı dinecek ve umutsuzluğu da o kadar yoğun olmayacak, şaşkınlığı silinip yok olacak ve her şeyden önce de şu fikri benimser olacak: Dulum ben, ya da dul kaldım. Bu bir veri ve gerçeklik, tanıştığı ve medeni durumunu soranlara verdiği yanıt halini alacak ve kuşkusuz olayla araya biraz mesafe girdikten sonra, yeni tanışılan birine anlatmak için epey bahtsızca ve tüyler ürpertici kalan ve her tür konuşmayı kara bulutlarla kaplayacağını düşündüğü olayın aslını astarını açıklamak istemeyecek. Ve aynı zamanda, bu onun hakkında da anlatılan olacaktır ve her ne kadar yüzeysel ve belirsiz olsa da hakkımızda anlatılanlar kendi kendimizi tanımlamaya da katkıda bulunur; neticede tüm dünya âlem için sadece kabataslak çizilmiş bir eskizden ibaret, yüzeysel varlıklarızdır. 'Dul' diyeceklerdir onun için 'kocasını asla tam

olarak aydınlanmamış ve benim de şüphelerimin olduğu korkunç koşullarda kaybetti, sanırım sokakta bir adamın saldırısına uğramış, kiralık katil mi yoksa delinin teki mi, var gücüyle direndiği ve neticesinde saldırganın oracıkta adamın işini bitirdiği bir kaçırılma olayı mıydı bilmiyorum; varlıklı bir adamdı, ya kaybedecek çok şeyi vardı veyahut normalden fazla direnmişti, emin değilim.' Ve Luisa taş çatlasın bundan birkaç yıl sonra yeniden evlendiğinde, birbiriyle özdeş olan gerçeklik ve veri artık değişmiş olacaktı ve kendisi hakkında artık, 'Dul kaldım ya da dulum ben,' diye düşünmeyecek çünkü kesinlikle böyle değil, 'İlk kocamı kaybettim ve gittikçe benden uzaklaşıyor. Onu görmeyeli uzun zaman oldu, öte yandan diğer adam şimdi burada yanımda ve daima olacak. Ona da kocam diyorum, bu tuhaf. Yatakta onun yerini işgal ediyor ve ikisini yan yana koyduğumda diğeri silinip yok oluyor. Her geçen gün, her geçen gece biraz daha fazla.'"

Bu konuşma başka şartlarda da devam etti, sanırım her görüştüğümüzde –çok fazla değildi sayısı– gündeme geldi ya da Díaz-Varela getirdi; ona Javier demekte zorlanıyordum, gerçi herkes öyle diyordu ve ben de kimi geceler onunla kısa süre yattıktan sonra eve döndüğümde onu aklımdan geçirirken içimden böyle sesleniyordum (insan yabancı yataklarda ancak bir müddet, o da ödünç almış gibi yatabilir, meğer ki orada uyumak üzere davet edilmiş olsun, ki onunla durum hiç böyle olmamıştı, üstelik de çekip gideyim diye lüzumsuz ve saçma sapan bir yığın bahaneler uyduruluyordu, halbuki istenmediği zaman bir yerde fazladan kalma huyum da yoktu) Gözlerimi yummadan evvel açık pencereye, zar zor seçerek sokak lambasının aydınlatmadığı ağaçlara baktım, ama çok yakınımdan hışırdamaları çalındı kulağıma, Madrid'de her zaman patlak vermeyen fırtınaların giriş müziği gibi hışırdıyorlardı ve kendi kendime şöyle dedim, 'Bunun anlamı ne, en azından benim için. Benden saklamıyor, beni aldatmıyor, ne beslediği umudu ne de kendisine yaşama sevinci veren şeyi gizliyor benden, o bunun çokça farkında değil belki, ama fazlasıyla belli: Kadının derin buhrandan ya da uyuşukluğundan çıkmasını ve ona kocasından miras kalan vefalı dost gibi değil de başka gözle bakmaya başlamasını beklerken beslediği umuttan söz ediyorum. Bunu dikkatle hayata geçirmek zorunda, küçük küçük adımlarla ve son derece doğal olan mutsuzluğuna ve hatta ölünün anısına saygısızlık ediyor gibi görünmemek için mecburen çok küçük adımlarla, aynı zamanda kimsenin bu sırada araya sızmaması için de tetikte olmak gerek, en çirkininden en budalasına, yaşı ilerlemiş olandan ruhsuz olanına her rakibi küçümsemeden dikkate almak gerek, herhangi biri beklenmedik bir tehlike arz edebilir. Bir yandan onun için pusuda beklerken, arada sırada benimle ve belki de başka kadınlarla da görüşüyordu (soru sorınama konusunda sözleşmiştik) ve ben de belli anlamlarda onun yaptığını mı yapıyorum bilmiyorum, beni terk etmeye karar verdiğinde yerime birini koyması zor olsun diye, o farkına varma-

dan kendimi vazgeçilmez kılacağıma güvenip ne kadar münferit olsa da alışkanlıklarının bir parçası mı olmaya çalışıyorum, bilmem. Öyle erkekler vardır ki kimse onlardan istemediği halde ta baştan her şeyi açıkça ortaya koyarlar. "Seni uyarayım, her şey şu anda olup bitenlerden ibaret, daha fazlasını bekleme, eğer başka bir şey istiyorsan en iyisi şimdiden keselim ilişkiyi." Ya da, "Sen ne teksin ne de tek olmaya çalış, eğer aradığın tek olmaksa, burası değil yeri." Ya da Díaz-Varela'yla olduğu gibi, "Henüz açılmanın uygun zamanı gelmedi ama ben başkasına âşığım. Gerçi zamanı gelecektir, ısrarlı ve sabırlı olmam gerek sadece. Beklerken kendimi oyalamanın kötü bir yanı yok, eğer sen de istersen, ama birbirimiz için geçici birer arkadaş, eğlence ve cinsellik ve olsa olsa dost ve kontrollü sevgi ilişkisi yaşadığımızı akıldan çıkarmamakta fayda var." Díaz-Varela'nın bunları asla kelimelere döktüğü yoktu, aslında gerek de yoktu, zira buluşmalarımızdan açığa çıkan, yanılgıya yer bırakmayan mana buydu. Buna rağmen böyle uyaran erkekler, gel zaman git zaman bazen gerçeklerle dediklerini boşa çıkarırlar, ayrıca biz kadınlar da ekseriyetle erkeklerden daha derin bir biçimde iyimser ve kibirli olma eğilimindeyizdir, aşkın sahasında onlar için gelip geçici olduğumuz, daima öyle olacağımız unutulur: Artık tavırlarını ya da kanaatlerini değiştireceklerini, peyderpey biz olmadan hayatı kotaramayacak hale geleceklerini düşünürüz; hayatlarında birer istisna olacağımızı, varlığından şüphe duyar olduğumuz ya da var olmadıklarını düşünmeyi yeğlediğimiz o görünmez kadınlara yaptıkları ziyaretlerden sonunda gına getireceklerini –onlarla yaşadığımız şeylerin tekrarlanmasına bakarak ve istemeye istemeye de olsa onları daha çok severek– şayet hiç mızmızlanmadan ve ısrar etmeden yanlarında duracak metanet varsa bizi seçeceklerini düşünürüz. Hemen o anda bir tutku yaratamasak bile, sadakat ve talip olunduğunda hazır bulunmanın neticede mükafatını bulacağına ve herhangi bir fani hevesten de, kendinden geçiren delicesine sevdadan da uzun ömürlü, dayanıklı olacağına inanırız. Bu tür durumlarda eğer en büyük beklentilerimiz gerçekleşirse gururumuzun okşandığını zar zor hissederiz ama doğrusu bunlar hayata geçerse sessiz sedasız bir zafer hissi vardır. Ama mücadele uzadıkça uzar, beri yandan bunun asla bir kesinliği yoktur ve kendine güvenmekte haklı sebepleri olanlar ve o zamana kadar dünya âlemin kur yaptıkları bile boyun eğmeyen ve kibirli uyarılarda bulunan

erkekler konusunda hayli büyük hayal kırıklıkları yaşayabilir. Ben bu sınıfa dahil değilim, kendine güvenenler sınıfına yani, doğrusu zafer umutları beslediğim yok, ya da geçit verdiğim tek umut Díaz-Varela'nın evvela Luisa'da hüsrana uğraması, sonra da şansım yaver giderse bir yere kıpırdamadan belki benim yanımda kalması, öyle ya en girişken ve hamarat ya da düzenbaz erkekler bile bilhassa da bir yenilginin, hüsranın ya da beyhude çok uzun bir bekleyişin ardından tembelleşebilir. Birinin yedeği olmanın bana ağır gelmeyeceğini biliyorum, çünkü başlangıçta herkes için durum budur: Díaz-Varela, Luisa için kocasının yokluğunda biri; sadece şöyle böyle hoşlanmama rağmen büsbütün –sanırım her ihtimale karşı– bertaraf etmediğim Leopoldo benim için öyle olacaktı ve ne zamanlama, tam Díaz-Varela'yı Doğa Bilimleri müzesinde görmemden az evvel çıkmaya başlamıştık; şimdi de ne zaman birlikte olsak hâlâ yaptığım gibi gözlerimi ayırmadan dudaklarına bakarak, şayet ayırırsam da ancak buğulu gözlerine kadar kaldırıp konuşmasını dinlediğim o günden az evvel; hani birilerinin kötülük yaptığını ya da terk ettiğini tahayyül etmenin imkânsız olduğu ve buna rağmen bir hiç uğruna bıçaklanmış ve unutulma yoluna girmiş, öylesine kibar ve güler yüzlü adam Deverne için de ilk evliliğinin ardından, belki de vakti zamanında Luisa da bir yedekti. Öyle ya hepimiz hiç tanımadığımız kimi insanların berbat bir kopyasıyız; şu anda sevdiğimiz kişilerin yanına yaklaşmayan ya da onları es geçen ya da eğer duruyorsa bile zaman içinde bunu yapmaktan yorulan, geride iz bırakmadan toz olup giden, ya da ardında sadece kaçıp giden ayakların toz zerreciklerini bırakan insanların ya da ölüp giderek, sevdiklerimizde ölümcül yaralar açan, en nihayet kapanıp iyileşmiş kimi yaralar açanların kopyasıyız... İlk olmaya çalışamayız, ya da tercih edilen olmaya, biz sırf orada hazır bulunanız, kalıntı, artık, hayatta kalan, geriye kalan, ucuzluktaki ve bu pek de soylu olmayan şeyden yeşerir en büyük aşklar ve en iyi aileler oradan temelini atar, konfor merakının ve tesadüfün bir ürünü olan oradan geliriz hepimiz, birilerinin elenmesinden, çekingenlikten, başkalarının hüsranından; hatta bazen bir açık artırmadan ya da tavan arasından kurtardığımız, bizi piyangodan çeken ya da döküntülerin arasında bulan birinin yanında kalmaya devam etmek için her şeyimizi feda ettiğimiz bile olur; inanılması güç bir biçimde tesadüfi aşk hikâyemize inanmayı başarırız, pek çokları bunda kaderin

cilvesini görürken, yaz sıcağı bastırdığında piyangodan çıkan bir serinleticiden başka bir şey değilizdir oysa." Derken komodin lambasını söndürdüm ve birkaç saniye içinde rüzgârın salladığı ağaçları pek az görebilir oldum ve yapraklarının sallanışını izleyerek ya da tahmin ederek uykuya dalabildim. 'Ne anlamı var,' diye geçti aklımdan. Bunun yegâne anlamı her türde işaretin, dayanağın böylesine alt edilmez, budalaca koşullarda bizim için kıymetli olduğudur. Yanı başında bir saatçik daha bir gün daha geçirmek, her ne kadar o saatin gelmesi için yüzyıl geçse de; ortada kalmış boşta geçen pek çok gün ve geceye rağmen onu bir daha göreceğine dair muğlak vaat... Bizi aradığı ya da görüştüğümüz günleri kaydederiz ajandaya, habersiz gelişenleri sayarız, ya da bir günü kati olarak kayıp ya da boşa geçmiş diye kaydetmek için gecenin bir vakti olana dek bekleriz, olur ya bakarsınız son dakikada telefon çalar da gereksiz yere ayaklarımızın yerden kesildiğini, hayatın merhamet dolu ve iyilik dolu olduğunu hissetmemize yol açacak bir saçmalık fısıldar. Aptalca ve vaat yüklü olarak mana atfettiğimiz sesinin tonlamasındaki her değişikliği, ipe sapa gelmeyen her bir lafı yorumlar, kendi kendimize tekrarlarız. Her tür iletişimin bizim için önemi vardır, isterse kaba saba, kibirli bir mazereti sunmak için olsun ya da üzerinde hiç düşünülüp taşınılmamış ya da pek az kotarılmış bir yalanı dinlemek için olsun. Müteşekkir bir edayla, "Hiç değilse bir anlığına da olsa beni düşünmüş," deriz, ya da "canı sıkıldığında beni anımsadı, ya da onun için önemli olan kişiyle bir tatsızlık yaşadıysa, ki bu Luisa demek oluyor, ben de ikinci sırada geliyorum ki bu da epey bir şey." Bazı zamanlar ama sadece bazen, birinci sırayı tutanın devre dışı kalmasının yeteceği manasına gelir bu, kralla kraliçelerin küçük kardeşlerinin ve hatta o kadar yakın olmayan dışlanmış akrabaların ve uzak bazı piçlerin hissettiği şeydir bu, çünkü böylelikle onuncudan dokuzuncu sıraya, altıncıdan beşinci sıraya ya da dördüncülükten üçüncülüğe terfi edileceğini bilirler ve herhangi bir anda dile getirilemez olan o arzularını kelimelere dökerler, "Dün ölmüş olmalıydı" ya da yüzyıllar önce; ya da en yüzsüz olanların zihinlerinde bunun hemen akabinde çakan ampul şöyledir: "Yarın da ölmek için iyi bir zamanlama ne de olsa ertesi günün dünü olacak bu, ben o zaman hayatta kalmaya devam edeceğime göre." Kendi gözümüzde aşağılık bir noktaya düşmek umurumuzda olmaz, neticede kimse bizi yargılayamaz, tanık da

yoktur. Örümceğin ağına takıldığımızda, sınırsız hayaller kurarız, beri yandan en ufacık kırıntıyla da idare ederiz, onun sesini duymakla, kokusunu almakla, göz ucuyla onu izlemekle, onu hissetmekle, henüz ufkumuzda bulunan ve yok olup gitmemiş olanlarla, henüz geride kalan tek şey uzaklaşan ayaklarının ardında bıraktığı toz duman değilken...

Díaz-Varela, en gözde sohbet konusuna geldiğimizde Luisa'dan saklamaya mecbur hissettiği sabırsızlığı benden saklamıyordu, yani onunla birlikte olamamaktan ötürü yaşadığı sabırsızlığı; bana kalırsa onu sahiden ilgilendiren tek şey buydu, adeta geri kalan ne varsa bu mesele halledilmeden ertelenebilirmiş, geçiciymiş gibi, buna zerk etmesi gereken çaba öylesine büyükmüş ki, geri kalan kararları askıda bekleyebilirmiş ve o meselenin şu veya bu anlamda çözülmesini bekleyebilirmiş, gelecekteki yaşamının bütünü, hangi tarihte bir çözüme kavuşacağı belirsiz bu meselenin başarısına ya da başarısızlığına bağımlıymış gibi. Belki de kati bir başarısızlık bile olmazdı, Luisa onun yaklaşmasına ve taleplerine ya da şayet açıklarsa tutkusuna büsbütün tepkisiz kalır ve yalnız kalmaya devam ederse ne olacaktı? Bunca uzun zamana yayılan nöbeti ne zaman bırakmayı düşünecekti? Ben de manasız biçimde bu hataya saplanıp kalmak istemiyordum, bunun için Díaz-Varela'nın varlığından haberdar etmemeyi yeğlediğim Leopoldo'yu da cesaretlendirmeye devam ettim. Benim adımlarımın tesellisiz bir dulun atacağı ya da atmayacağı adımlara bağlı olması eğer gülünçse, o kadını hiç tanımayan ve zincirin halkalarına öylesine eklenen bahtsız bir adamın adımlarının buna eklenmesi daha da gülünç olurdu: bu zincir biraz kötü şansla ve ne sevilmekten vazgeçilmiş ne reddedilmiş ne yanıt verilmiş olan bir dizi daha sevdalıyla sonu gelmez bir hale bürünebilirdi. Herkes için bir yabancı olan o kadının fethedilmesini bekleyen, domino taşları gibi sıralanmış bir dizi insan: kimi terk edip yola kiminle devam edeceklerine ya da kiminle kalacaklarına karar vermek için bekleyen bir dizi insan...

Gayretlerini sergilemenin benim sinirime dokunabileceği Díaz-Varela'nın aklına hiç gelmemişti, gerçi asla kendisini Luisa'nın kurtuluşu ya da yazgısı gibi de ifade etmiyordu: Asla 'Bulunduğu uçurumdan kurtulduğunda ve yanımda yeniden soluk almaya başladığında ve gülümsediğinde,' gibi şeyler söylemiyordu mesela, 'Yeniden evlendiğinde ve bu benimle olduğunda,' filan hiç demiyordu.

Aday olarak öne çıkıp kendini araya sokmuyordu asla, kusursuzdu, bekleyen hareketsiz adamdı, başka bir çağda yaşamış olsaydı matemin ya da yas döneminin sona erdiği ya da acıların dindiği zaman, ya da eski zamanda adı her neyse o vakitler gelesiye günleri sayar ve yaşı büyük kadınlara, bu soruların yanıtını vermekte en ferasetli olanlarına, gerçek yüzünü gösterip ona davetkâr bakmak için hangi tarihin uygun olacağını danışırdı. Artık tüm bu kuralların kaybolup gitmiş olması ne kötü, hiçbir şeyin yerini, sırasını, neye uymak gerektiğini, ne zaman erken ne zaman geç, ne zaman bizim zamanımızın geçmiş olduğunu hiç bilmiyoruz. Kendi kendimize rehberlik etmemiz gerek ve yaş tahtaya basmak işten değil.

Her şeyi bu ışık altında mı görüyordu yoksa savlarına dayanak teşkil eden ve imdadına yetişen edebi ve tarihi metinlerin arayışına mı giriyordu bilmiyorum (engin bilgi birikimiyle belki de Rico onu yönlendiriyordu, gerçi bildiğim kadarıyla, o mağrur allameyi Rönesans ya da ortaçağ konularından çıkarmak beyhude bir işti, 1650 yılından sonra olan, kendi varlığı da dahil hiçbir şey anlaşılan saygıyı hak etmiyordu onun gözünde.)

"Varlığından haberdar dahi olmadığım hayli meşhur bir kitap okudum," diyerek kütüphanenin rafından Fransızca kitabı aldı ve adeta konuşurken davasına dair daha bilgili olacağını ve gerçekten de onu okuduğunu gösterircesine gözümün önünde salladı, "Luisa konusunda bana hak veren Balzac'ın kısa bir romanı, yakında olacaklar konusunda beni haklı çıkaran bir kitap. Eylau savaşında öldüğü varsayılan Napoléon'un subaylarından birinin hikâyesini anlatıyor. Doğu Prusya'da aynı ismi taşıyan köyün yakınlarında 7-8 Şubat 1807'de olmuş bu savaş ve öldürücü bir soğukta Fransız Rus orduları çarpışmış, bunun belki de tarihin görüp gördüğü en kötü hava şartlarında cereyan eden savaş olduğu söyleniyor, gerçi bunu bilip öne sürmenin nasıl mümkün olduğunu bilemiyorum. Süvari alayının komutasından sorumlu Chabert ismindeki bu albay muharebe sırasında kafatasına kötü bir kılıç darbesi alır. Romanın bir yerinde bir avukatın önünde başındaki şapkayı çıkardığında taktığı peruk da çıkar ve kafasının arkasından sağ gözüne kadar inen çaprazlamasına korkunç bir yara izi açığa çıkar, gözünün önüne getir bir," işaretparmağını ağır ağır kafasında gezdirerek hayali izin üstünden gider, "Balzac'ın sözleriyle, 'göze çarpan devasa bir yara izi' oluşturarak, aynı zamanda böylesi bir yaranın insanda uyan-

dıracağı ilk düşüncenin 'aklının oradan uçup gittiği' olduğunu da ekler. Madrid'deki 2 Mayıs ayaklanmasını bastıran mareşal Murat, bin beş yüz süvariyi onun imdadına yetişmek için yola çıkarır ama Murat başlarında olmak üzere hepsi, Chabert'in henüz yere yıkılmış olan bedeninin üzerinden geçer. Öldüğüne hükmedilse de, ona saygısı olan imparator, savaş alanında vefatını doğrulamak üzere muharebe alanına iki sıhhiyeci yollar, ancak berikinin kafasının ortadan ikiye yarıldığını, sonra da iki suvari alayının üstünden geçtiğini bilen bu iki ihmalkar adam, yaralının nabzına bakmaya zahmet dahi etmez, çarçabuk ve resmi olarak ölümü raporlarlar ve bu ölüm ayrıntılı olarak Fransız ordusunun bültenlerinde yer alır ve dolayısıyla bir tarihsel olaya dönüşür. Âdet gereği, bir hendeğin içinde diğer ölülerle üst üste yığılır: Tanınmış bir insan iken şimdi buz gibi soğuğun ortasında bir ölüdür ve hepsinin boylayacağı yer aynıdır. Derville isminde, onun davasını üstlenen Parisli bir avukatın akla hayale durgunluk veren ama inandırıcı bir üslupla anlattığına bakılırsa, gömülmeden önce bilinci açılan albay önce öldüğünü sanır ve derken sağ olduğunu fark eder ve kim bilir kaç saat boyunca bu hayaletler piramidinde, onların arasından biri olduktan sonra büyük zorluklarla ve şansı yardım ettiğinden yakayı kurtarmayı başarır; burada Díaz-Varela kitabı açıp adamın sözlerinden birini alıntı yapmak için bakındı, arada sırada bana sunmak için işaretlemişti onları, kitabı da ondan almıştı eline, 'içlerinde yattığım cesetlerin dünyasından yükselen iniltiler,' der ve şöyle ekler, 'kimi geceler hâlâ o boğazlanan iç çekişleri duyarım sanki.' Karısı dul kalır ve bir müddet sonra Ferraud adında bir kontla yeniden izdivaç yapar, ilk evliliğinin ona vermediği iki çocuğu olur ondan. Kahraman ve şehit askerden hatırı sayılır bir servet miras kalır, kocasının ölümünün üstesinden gelir ve hayatına devam eder, hâlâ gençtir ve önünde yaşayacak uzun yıllar vardır ve kati olan bir şey varsa o da budur: Anlaşılan bize kalan şey, önümüzdeki o uzun hayattır ve henüz ölüm tazeyken adeta bizi peşlerinden sürüklemek istercesine çok kuvvetli bir çekim uygulayan hayaletlerin ardından gitmeye değil de dünyada kalmaya karar verdiğimizde, o yılları nasıl kat etmeyi istediğimizdir baki olan... Savaş zamanlarında olduğu gibi, çevremizdekilerin çoğu ya da sadece sevilen biri bile öldüğünde, ilk anda onlarla birlikte gitme dürtüsü duyarız ya da en azından onun tüm yükünü omuzlamak, onun çekip gitmesine

izin vermemek... Buna karşılık insanların çoğu, bir müddet sonra bizzat kendilerinin hayatta kalmasının tehlikeye girdiğini, ölülere ve onların karanlık tarafına çok fazla bağımlı yaşanırsa, onların büyük bir yük haline geldiğini ve herhangi bir ilerlemeye ya da ferahlamaya mani olduklarını fark eder etmez, ölülerin tamamen çekip gitmelerine izin verir. Maalesef artık tablolar kadar sabit ve kımıltısızdırlar, ne bir şey ekler ne bir şey söyler hatta yanıt bile vermez ve bizi kistleştirerek, tamamlandığı için artık rötuş kabul etmeyen tablolarının bir kuytusuna girip saklanmaya sürüklerler. Roman, dul kadının acısından Luisa'nın çektiği gibi bir acıdan söz etmiyor; ne acısından ne mateminden bahsediyor, roman karakteri ölüm haberini aldığında değil bundan on yıl sonra, 1817'de gösteriliyor, ama tüm zorunlu yollardan geçmiş olmalı (şaşkınlık, keder, üzüntü, çökkünlük, kayıtsızlık, zamanın akıp geçtiğini fark ettiğinde ürküntü, korku ve sonrasında silkinip toparlanma), dolayısıyla su katılmadık bir vicdansız gibi de görünmüyor, en azından başından beri öyle gibi değil, hakikat belli değil, bu muallakta kalmış."

Díaz-Varela konuşmasına ara verdi ve doldurduğu buzlu viskiden bir yudum içti. Kitabı almak için kalktığından beri oturmamıştı, sofasında arkaya yaslanmıştım henüz yatağına gitmemiştik. Genellikle böyle oluyordu, önce oturup hiç yoksa bir saat konuşuyorduk, ben daima bir sonraki eylemin gelip gelmeyeceğinden şüphe duyuyordum, birbirimize ilk baştaki davranış tarzımız herhangi bir biçimde buna dair bir işaret sunmuyordu, birbirine anlatacak, birbiriyle söyleşecek şeyleri olan iki insanın, kaçınılmaz olarak sekse geçmesi gerekmeyen iki insanın davranış tarzıydı. Bu olabilir de olmayabilir de gibi bir his vardı bende, her iki olasılık da eşit derecede doğalmış ve hiçbiri verili kabul edilemezmiş, adeta her seferinde ilk kezmiş ve bu alanda olup biten hiçbir şey birikmiyormuş – sırlar ve yüzü okşama da dahil– ve izlenecek yol sonsuzca yeniden başlamak zorundaymış gibi. Aynı zamanda, o ne isterse ya da teklif ederse öyle olduğuna da emindim, çünkü bir kelimeyle veyahut bir mimikle, ama sadece konuşma seansının bitiminde ve asla yenemediğim çekingenliğim karşısında bunu teklif eden hiç sektirmeden o oluyordu. Bir gün gelip de beni odasına geçmeye ya da hemen akabinde ya da biraz duraksadıktan sonra eteğimi çıkarmaya davet eden o hareketi yapmak yerine, konuştukları konudan

sıkılan, yapılacak işleri olan iki arkadaşmışız gibi konuşmaya ve buluşmaya son verecek ve yanağıma bir öpücük kondurup sokağa yollayacak diye ödüm patlıyordu, ziyaretimin bedenlerimizin sarmaş dolaş olmasıyla sonlanacağına dair bir güvencem asla yoktu. Bu garip belirsizlik hem hoşuma gidiyor hem de gitmiyordu: bir taraftan her koşul altında benim ona eşlik etmemden hoşlandığını ve beni sırf sağlıklı bir cinsel rahatlama aracı olarak görmediğini düşündürüyordu bu; diğer taraftan onun yakınında olmama bu kadar uzun süre dayanabilmesine, hazırlık safhası olmaksızın, daha kapıyı açar açmaz üstüme atlama ve arzularını tatmin etme yönünde yakıcı bir ihtiyaç hissetmemesine de öfkeleniyordum; ya onu bastıracak kadar kuvvetliydi ya da ben ona bakıp onu dinlediğim esnada bu arzuyu devşirmesi gerekiyordu. Ama bu çekinceyi bize hâkim olan rahatsızlığa yormak gerekirdi, öte yandan o olmasa ilişkimizin nasıl ilerleyeceğini bilmiyorduk, zira her şeyden önce, olmayacak diye korktuğum şey daima oluyordu ve ayrıca şikâyeti olan yoktu.

"Devam et sonra neler oldu, bu kitap sana hangi açıdan hak veriyor?" dedim. Kesinlikle ağzı iyi laf yapıyordu ve neden söz ederse etsin onu dinlemeye bayılıyordum, isterse bana kafasından uydurduğu değil de, alıp kendim okuyabileceğim ve evet biraz çarpıttığı ve kendi yorumunu kattığı Balzac'ın eski bir hikâyesini anlatsın fark etmezdi. Seçtiği herhangi bir şeyle ilgimi çekmeyi ve daha kötüsü eğlendirmeyi başarıyordu. (Daha kötüsü diyorum, çünkü günün birinde sıranın ayrılmaya geleceğini biliyordum) artık evine asla gitmediğime göre bu ziyaretleri gizli bir yer, küçük bir macera gibi anımsıyorum; belirsiz olan ve belirsizliğinden ötürü o zamanlar iyiden iyiye özlenen ikinci bölümden ziyade ilk bölümün hatırına anımsıyorum.

"Albay ismini, mesleğini, onurunu, rütbesini, servetini ya da en azından servetinin bir kısmını (yıllar yılı sefalet içinde yaşamıştır) ve en karmaşığı karısını geri kazanmak istemektedir - Chabert'in gerçek Chabert olduğu, bir dolandırıcı ya da kaçık olmadığı anlaşılırsa iki eşli olup çıkacak karısını... Belki de Madame Ferraud onu gerçekten sevmiştir ve ölümü ilan edildiğinde ağlamış, dünyanın başına yıkıldığını hissetmiştir. Ama yeniden ortaya çıkışı istenmeyen bir olaydır, dirilmesi gerçek anlamda bir rahatsızlık kaynağı, büyük bir sorun, felaket ve yıkım tehdidi, çelişkilerin do-

ruğu, dünyanın yeniden kararması anlamına gelir. Ortadan kaybolmasını sindirdiği birinin geri dönüşü şimdi nasıl sindirilecekti? Burada açıkça görülür ki, zaman içerisinde olup bitenler olmaya devam etmelidir ya da devam etmeliydi, hayat böyle tasavvur edilir, yapılan bozulamaz ve yaşanan yaşanmamış farz edilemez, dolayısıyla ölenler oldukları yerde kalmalı, hiçbir şey düzeltilmemelidir. Onlara özlem duymaya izin veririz kendimize, çünkü onlarla ilgili hiçbir şeyimiz tehlike altında değildir: Söz konusu kişiyi kaybederiz ve yeniden ortaya çıkmayacağını ve boş bıraktığı, aniden doluveren yerini talep etmeyeceğini bildiğimizden, var gücümüzle geri dönüşünü özlemekte özgürüzdür. Açıkça ilan ettiğimiz arzularımızın asla gerçekleşmeyeceğini bilmenin sükûnetiyle, geri dönüş olasılığı olmadığının bilinciyle özleriz onları, ne yaşantımıza ne de dünya meselelerine artık karışamayacaklarına, artık ne gözümüzü korkutup ne de gölge edip bize ket vuramayacaklarına göre, bizden iyisi olamaz. Gidişlerine içtenlikle yas tutarız ve öldüklerinde keşke ölmeselerdi, deriz; dehşetengiz bir gedik, hatta bir anlığına bizi uçurumdan aşağı atlamaya sevk eden bir boşluk açıldığı da gerçektir. Böyledir anlık olarak, bu eğilimin neticede galip gelmemesi tuhaftır. Derken günler ayları, aylar yılları kovalar ve alışırız; bu boşluğa alışırız ve öyle ki ölünün gelip onu yeniden doldurması olasılığını bile aklımızdan geçirmeyiz, ölülerin âdeti değildir bu çünkü, onlardan uzakta, korunaklı bir yerdeyizdir, ayrıca da bu boşluğun üstü örtülmüştür, dolayısıyla artık ilk günkü gibi değildir ya da kurmaca olup çıkmıştır. En yakınlarımızı her gün anımsarız ve onları bir daha göremeyeceğimizi, birlikte gülemeyeceğimizi, öptüklerimizi öpemeyeceğimizi düşündüğümüz her seferinde üzülürüz. Ama hiçbir ölüm yoktur ki, insanı bir bakımdan, bir açıdan rahatlatmasın, ya da bir avantaj sağlamasın. Elbette bu bir kez olup bittikten sonrası için geçerlidir, yoksa kimse muhtemelen düşmanı için bile peşinen böyle bir dilekte bulunmaz. Babamızın ölümüne ağlarız sözgelişi ama mirası kalır, evi, parası ve mal varlıkları, şayet geri dönecek olursa bizi açmaza sokup, içler acısı bir eziyete maruz bırakarak geri vermemiz gerekenler yani. Karıya ya da kocaya ağlanır ama kimi zaman, epey vakit sonra onlar olmadan daha rahat ve mutlu yaşadığımızı keşfederiz ya da yeniden başlayabildiğimizi, tabii bunun için fazlasıyla yaşımızı almamışsak: Tüm insanlık elimizin altındadır işte, tıpkı bir zamanlar daha genç olduğumuzda-

ki gibi; eski kusurlara düşmeden seçme ihtimali biziindir; erkeğin ya da kadının hoşumuza gitmeyen taraflarına katlanmak zorunda olmamanın rahatlığı vardır, öyle ya, daima ortada olan, önümüzde ardımızda, sağımızda solumuzda, nereye baksak orada olan insanın muhakkak hoşumuza gitmeyen bir tarafı olacaktır; evlilik insanı çevreler, kuşatır. Büyük bir yazar ya da ressam öldüğünde gözyaşı dökülür, halbuki dünyanın bundan böyle daha yoksul ve sefil bir yer haline geldiğini, kendi yoksulluğumuzla sefaletimizin böylelikle göze daha çok batmayacağını bilmenin getirdiği bir sevinç de vardır, öyle ya varlığıyla vasatlığımızı öne çıkaran o kişi artık yoktur, yetenek yeryüzünden silinip gitmeye doğru başka bir adım atmıştır, ya da giderek daha çok ınaziye kayar, bir daha asla çıkmaması gereken ınaziye; oraya mahkûm kalacaktır, olur da karşımıza çıkarsa bile, bu salt geçmişe dönük olabilsin diye geçmişe mahkûm olmalıdır, böylesine daha kolay tahammül edilir, daha az yaralayıcıdır. Çoğunluktan söz ediyorum elbette, herkesten değil. Ama bu sevinç gazetecilerin tavrına varasıya aşikârdır; "Piyanonun son dahisi öldü" ya da "Sinema efsanesi hayatını kaybetti", adeta büyük bir coşkunlukla nihayet böyle birinin artık var olmadığını ve olamayacağını kutlar gibidirler, sanki defnedilmesiyle beraber evrensel bir kâbustan bir anda kurtulur gibiyizdir, elimizde olmasa da hayranlık beslediğimiz, üstün ya da özel olarak ınaharetli insanların var olduğu kâbusundan... Bu laneti biraz daha savuşturmuş ya da en azından azaltmış oluruz. Ve benim Miguel'e ağladığım gibi insan kuşkusuz arkadaşına da ağlar, ama o zaman bile hayatta kalmış olmanın hoşnutluğu gibi bir duygulanım vardır ya da daha iyi bir bakış açısıyla, ölen değil, ölüme iştirak eden taraf olmanın, onun tablosunu tamamını görebilecek ve sonunda hikâyeyi anlatacak olmanın ve geride kalan savunmasız insanlara sahip çıkan ve onları teselli eden taraf olmanın hoşnutluğu vardır. Arkadaşları öldükçe insan daha çok kabuğuna çekilir ve daha yalnız hisseder kendisini ama aynı zamanda eksilenleri tek tek sayar: "Biri gitti, biri daha, son ana kadar kalan ben olacağım, onların arasından anlatmak için geride kalan ben olacağım, biliyorum. Bana gelince beni sahiden önemseyen hiç kimse görmeyecek ölümümü ne de beni tamamıyla anlatabilecek, sonrasında belli anlamlarda daima tamamlanmamış gibi kalacağım, çünkü eğer öldüğümü göremezlerse, sonsuza kadar sağ kalıp kalmayacağımdan hiç emin olamayacaklar."

Konuyu saptırmak, durmadan nutuk çekmek, hababam konuşmak güçlü bir alışkanlıktı onda: Sayısı hiç de az olmayan yazarlarda görüldüğü gibi, istisnalar haricinde, şayet kibirli, korkunç, acınası değillerse bile, yaşadıklarıyla ve ipe sapa gelmez hikâyeleriyle sayfalar dolusu yazmak onlara yetmiyor gibi görünür. Ama Díaz-Varela yazar değildi ve onun durumunda bu beni rahatsız etmiyordu, ayrıca onunlayken, Müze'nin bitişiğindeki terasta ikinci karşılaşmamızda olanlar başıma geliyordu daima; o konuşmaya devam ederken ben gözlerimi alamıyordum ve insanın içine işleyen ciddi sesi ve çoğunlukla kasti olarak yaptığı bağlı cümleleri hoşuma gidiyordu, bunun tamamı bir insandan değil de, anlamlı sözler iletmeyen bir müzik aletinden, belki de maharetle çalınan bir piyanodan gelir gibiydi. Gerçi bu durumda Albay Chabert ve Madame Ferraud'nun akıbetini ve özellikle de bu romanın Luisa konusunda neden ona haklı bir gerekçe sunduğunu merak etmiştim, gerçi bunun nedenini tahmin edebiliyordum.

"Peki, ne oldu Albay'a?" diye sözünü kestim, baktım bunu kötüye yormadı, alışkanlığının farkındaydı ve belki de ona ket vurulmasına müteşekkirdi. "Hayatta olanların dünyası geri dönmek isteyeni kabullendi mi? Karısı onu kabullendi mi? Yeniden var olmayı başarabildi mi?"

"Neler olup bittiği, konunun en önemsiz tarafı. Bu bir roman ve ne olursa olsun fark etmez, bir kez bitmeye görsün, unutulur gider. İlginç olan, kurmaca olaylar vasıtasıyla bize aşıladıkları, bize sunduğu olasılıklar ve fikirlerdir, bunlar gerçek olaylardan daha sarih biçimde kalır zihnimizde ve daha fazla akılda tutulur. Albay'a ne olup bittiğine gelince, bunu kendi olanaklarınla bulup çıkarabilirsin, günümüze ait olmayan yazarları da ara sıra okumakta fayda var. İstersen kitabı ödünç vereyim. Ya da Fransızca okuyamıyorsan... Bendeki tercümesi kötü. Artık Fransızca bilen de kalmadı." O, lisede öğrenmişti Fransızcayı; kendi hayatlarımıza dair pek az şeyi anlatmıştık ya bunu bir ara yeri geldiğinde söylemişti. Bura-

da önemli olan Chabert'in dirilişinin mutlak bir mutsuzluğa yol açması, özellikle de ölümünün üstesinden gelmiş, yeni bir hayata başlamış karısı açısından; ona o hayatta yer yoktur artık, varsa bile sadece geçmişinde kalmış bir anı, giderek soluklaşan bir anı olarak, olduğu gibi, ölü, aradan on yıl geçtikten sonra artık kimsenin anımsamadığı ve anımsamak istemediği, Eylau savaşında onunla birlikte kaybedilenlerle beraber belirsiz bir hendeğe gömülmüş bir ölü olarak vardır; çünkü başka sebeplerin yanı sıra o savaşı yapmış olan Napoléon, Santa Helena adasında sürgün ve hapis tutulmaktadır artık, 18. Louis baştadır ve her rejimin ilk yaptığı kendisinden önce geleni yok saymak, küçültmek ve silmek; ona hizmet etmiş olanları da sessiz sedasız solup gitmeye, ölmeye mahkûm etmek, mazide kalmış beş para etmez insanlar haline dönüştürmektir. Albay bunun, yani açıklanamaz biçimde hayatta kalmış olmasının kontes için bir lanet anlamına geleceğini, başından beri bilmektedir zaten; kontes ilk baştaki mektuplarına yanıt vermemiş, onu görmek istememiştir, onu tanıma riskini göğüslemeye hazır değildir ve onun aklını kaybetmiş biri ya da dolandırıcı olmasına; ya da öyle değilse bile kederle, acılık ve tükenmeyle isteğinden vazgeçeceğine bel bağlamıştır. Ya da artık reddedemeyeceği noktada ise, onun buz gibi savaş alanına dönerek, yeniden ve bu kez geri dönmeyecek biçimde ölmesine bel bağlamıştır... Merhum olarak bilinmenin bitmek bilmeyen zorluklarıyla geçirdiği uzun sürgünlüğü boyunca onu sevmekten vazgeçmek için bir nedeni olmayan albay nihayet buluşup konuştuklarında şöyle sorar ona," Díaz-Varela burada küçük kitaptan bir başka alıntı aradı, gerçi bu öyle kısaydı ki istese bunu ezberinde tutabilirdi: "ölüler geri dönmekle yanlış mı yapmış olurlar?" Ya da (şöyle de anlaşılabilirdi) "Ölüler bir kabahat mi işlemiş olur geri dönerek?" *Les morts ont donc bien tort de revenir?* diyor Fransızcasında. Bu dilde de aksanı gayet güzel gelmişti kulağıma. Kontes iki yüzlü bir edayla şöyle yanıtlar onu: "Ah, efendim hayır size nankörlük ettiğimi düşünmeyiniz. Şu anda sizi sevmek elimden gelmiyorsa da her şeyi size borçlu olduğumu biliyorum ve size bir kız evladın tüm sevgisini sunarım." Balzac, Albay'ın o sözlerle verdiği cömert ve anlayışlı yanıta kulak verdikten sonra kontesle ilgili şöyle der –Díaz-Varela bir kez daha okur alıntıyı (dolgun öpülesi dudaklar)– "'Kontes onu tanıdığına dair öyle bir bakış fırlatır ki, zavallı, Chabert Eylau'daki hendeğine geri dönmek ister.'

Yani anlamak gerekir, ona daha fazla sorun çıkarmak, rahatsızlık vermek, artık kendisine ait olmayan bir dünyaya burnunu sokmak istememiş olmalı, alt üst etmek istememiş olmalı, onun ne kâbusu ne hayaleti ne cefası olmadan silinip gitmek ve ortadan kaybolmak istemiş olmalı."

Duraksamasını fırsat bilerek, "Böyle mi yaptı yani? Sahayı terk ederek yenilgiyi mi kabullendi? Hendeğine geri döndü, geri çekildi öyle mi?"

"Sen oku kalanını artık. Ama ölü olduktan ve ordunun kayıtlarına bile ölü olarak geçtikten sonra (bir tarihsel olaydı bu) hayatta kalma talihsizliği sırf karısını değil kendisini de etkiler. Bir durumdan diğerine geçilemez, başka bir deyişle, ikinciden birinciye geçilmez ve beriki katıksız anlamda bir ceset olma bilinciyle doludur, resmen bir cesettir ve hatırı sayılır anlamlarda aslında gerçekte de bir cesettir, tamamen öldüğüne inanmıştır ve hayatta olan kimsenin duyamayacağı ölülerin iniltilerini duymuştur. Romanın başında avukatın bürosunda stajyer avukatlardan ya da büro çalışanlarından biri ona adını sorar. Beriki 'Chabert,' diye yanıtlar ve karşısındaki, 'Eylau'da ölen albay mı?' diye karşılık verir. Ve hayalet isyan etmekten, ona karşı bir şey söylemekten, itiraz etmekten uzak sadece başını sallamakla ve kuzu kuzu onu onaylamakla yetinir. 'Ta kendisi efendim.' Ve bir müddet sonra kendini tanımlamak için bunu kullanan o olur. Nihayet avukatla yani Derville'le şahsen görüşmeyi başardığında, avukat sorar, 'Efendim kiminle konuşma şerefine nail oluyorum?' Beriki yanıtlar, 'Albay Chabert'le' 'Kim?' diye ısrar eder avukat ve sonrasında duydukları saçmalığın daniskası olsa da gerçeğin ta kendisidir: 'Eylau'da ölen albay.' Başka bir seferinde ironik de olsa ona bu şekilde hitap eden Balzac'dır. 'Efendim der merhum,' diye yazar Balzac. Albay, öldü diye bilinmesine ve bizzat Napoléon'un emriyle ölümü saptanmış olmasına rağmen sağ kalmış bir adam olmanın nefret edilesi durumundan sonuna kadar müstariptir. Durumunu Derville'e açıklarken itirafta bulunur," bu sırada Díaz-Varela bir kez daha alıntı yapmak için sayfaları karıştırır: "Sizi temin ederim ki o dönemden beri ve hatta şimdi bile öyle zamanlar var ki kendi ismim bana rahatsızlık veriyor. Ben, ben olmak istemiyorum. Haklarımın olduğu duygusu beni öldürüyor. Bir hastalık geçmiş yaşantımın tüm anısını alıp götüreydi, bu beni mutlu ederdi." Dikkat et: "İsmim bana rahatsızlık verici geli-

yor, ben olmak istemiyorum." Díaz-Varela bu kelimeleri tekrar etti, altını çizdi. "Herhangi bir insanın başına gelebilecek en kötü şey bu, ölümden beter; aynı zamanda insanın başkasına yapabileceklerinin de en kötüsü, kimsenin geri dönmediği yerden geri dönmek, zamansızca dirilmek, hele de kimsenin beklemediği bir zamanda, iş işten geçtiğinde ve uygun olmadığında, hayatta kalanlar o insanı çoktan kafalarında bitirdiğinde ve artık ona bel bağlamadan hayatlarına yeniden başladıkları veya devam ettiklerinde... Geri dönen açısından, fazlalık olduğunu, varlığının arzulanmadığını, evrenin düzenini bozduğunu, onunla ne yapacağını bilmeyen sevdikleri açısından bir ayak bağı teşkil ettiğini fark etmekten daha büyük talihsizlik olamaz."

"Herhangi birinin başına gelebilecek en kötü şey? Nasıl yani? Bu olabilecekmiş gibi konuşuyorsun ama bu asla olmaz, ya da sadece kurmacada olur."

"Kurmacanın bize bilmediğimiz ya da farkında olmadığımız şeyi gösterme gücü vardır," diye yanıtladı çarçabuk, "ve bu durumda geri dönmeye mecbur kalmış bir ölünün duygularını tasavvur etmemize olanak tanıyor, ayrıca neden geri dönmemesi gerektiğini gösteriyor bize. Akıl sağlığı yerinde olmayanların ve yaşlı insanların haricinde dünya âlem er ya da geç ölenleri unutmak için çaba sarf eder. Onları düşünmekten kaçınır ve şu veya bu sebeple çare bulamayanlar geri çekilir, durur, gözyaşı döker ve karanlık düşünceden silkinene ya da durup durup anımsamayı bünyesinden atana kadar yaşamayı sürdürmekten aciz hisseder kendisini. Uzun vadede, kendini kandırma, daha yarı yolda herkes önünde sonunda ölülerden silkinip kurtulur, bu onların nihai kaderidir ve muhtemelen onlar da bu uygulamaya uyum gösterir ve bir kez durumları bilindikten ve saptandıktan sonra onlar da geri dönmeye hazır olmazlar. Hayatı sona eren, hayattan elini eteğini çeken biri, isterse bu ölüm onun iradesi dışında bir cinayetle ya da ona rağmen gerçekleşmiş olsun, yeniden hayatının iade edilmesini, var olmanın muazzam bitkinliğini devşirmeyi istemez. Bak işte albay Chabert, emsalsiz şeyler çekmiş ve hepimiz açısından dehşetlerin en büyüğünü, savaşın dehşetlerini yaşamıştı; Eylau'daki gibi insanlık dışı dondurucu hava koşullarında kazanılmış acımasız savaşlara katılan birisine korku ve dehşet dersi veremez hiç kimse ve üstelik bu katıldığı ilk savaş değil sonuncusuydu; orada karşılıklı

yetmiş beş bin askerlik iki ordu çarpışmıştı; ne kadarının öldüğü tam olarak bilinemiyordu, ama söylenenlere bakılırsa muhtemelen kırk binden az değildi ölenlerin sayısı ve muharebe on dört saat ya da daha fazla sürmüştü: Fransızlar muharebe alanını zapt etti ama burası üst üste yığılı cesetlerle dolu bir devasa düzlükten başka bir şey değildi ve geri çekildiğinde Rus ordusu çokça yara almış ama tamamen harap olmamıştı. Fransızlar öylesine harap ve bitap düşmüşlerdi, öylesine üşümüşlerdi ki, dört saat boyunca gece çökene dek düşmanlarının sessiz sedasız çekip gittiklerini fark etmemişlerdi bile. Onların ardına düşecek durumları yoktu. Ertesi gün mareşal Ney'in muharebe sahasını atla gezdiği ve dudaklarından dökülen yegâne yorumun da bıkkınlık, afallama ve kınama karışımı bir duyguyu yansıttığı anlatılır: Ne katliam! Üstelik beyhude yere. Ve buna rağmen, romanın sonunda tanık olduğu dehşetleri, cephede değil artçı kolunda icra ettiği meslek hayatı boyunca tanık olduklarını bize sergileyerek bunlardan bahsedecek kişi, asker Chabert değil, hayatında ne bir süvari saldırısı, ne bir süngü yarası ne top ateşinin tahribatlarını görmüş; savaşta değil barışta, tüm yaşantısını bürosuna kapalı ya da mahkeme salonlarında geçirmiş, Paris'ten neredeyse bir milim uzaklaşmadan fiziksel şiddetten uzakta yaşamış avukat Derville olur. Artık bir avukat olarak işe başlayan eski çalışanı Godeschal'e şöyle der: 'Biliyor musunuz sevgili dostum, toplumumuzda dünyaya değer vermeyen üç adam vardır. Din adamı, Doktor ve Adalet adamı. Siyah giysileri vardır, belki de tüm erdemlerin, tüm yanılsamaların yasını onlar tuttuğu için. Üçünün içinde en talihsiz olanı avukattır. İnsanlar din adamına başvurduğunda, bunu nedametle yapar, pişmanlıkla yapar, ona saygınlık kattıklarına, ilgi bahşettiklerine inanarak belli anlamlarda arabulucunun ruhunu teselli ederler. Ama biz avukatlara gelince,'" Díaz-Varela romanın son sayfasını duraksamadan İspanyolcaya doğaçlama tercüme eder: "'Bizlerse kötücül duyguların habire tekrarlandığını görür dururuz, hiçbir şey onları düzeltemez, avukat büroları asla temizlenemeyecek birer bok çukurudur. Görevimi ifa ederken haberimin olmadığı ne çok şey olur! Beş kuruşsuz bir babanın bir tahıl ambarında kırk bin poundluk gelir bıraktığı iki kızı tarafından ölüme terk edildiğini görmüşümdür! Vasiyetlerin yakılıp kül edildiğini, çocuklarını mal mülkten mahrum bırakan anneleri, karılarını soyup soğana çeviren kocaları, onları birer bu-

dala ya da kaçık haline dönüştüren ve gözlerini kör eden aşkları uğruna, âşıklarıyla yaşamak uğruna kocalarını öldüren kadınları, sevgilisinden olan çocuğunu zengin etmek uğruna ilk kocasından olan çocuğuna öldürücü damlalar veren anneleri. Gördüğüm her şeyi anlatamam size, çünkü adaletin kifayetsiz kaldığı cinayetler gördüm. Neticede romancıların icat ettiğini düşündüğü tüm o tüyler ürpertici şeyler hakikatte yaşananların çok altındadır. Tüm bu güzel şeyleri siz de bileceksiniz, size kalıyor bunlar: Ben karımla birlikte kırsal alana yaşamaya gidiyorum, Paris bana dehşet salıyor.'"

Díaz-Varela ince kitabı kapadı ve her tür sona yakışan biçimde bir müddet sessizliğini korudu. Bana bakmadı, gözlerini kitabın kapağına sabitlemişti, sanki yeniden açıp açmama konusunda, yeniden başlama konusunda tereddüt eder gibi. En azından bir kez daha Albay hakkında sormadan edemedim:

"Peki Chabert'in sonu nasıl oldu? Sonuç bu kadar karamsar olduğuna göre sanırım kötü olmalı. Ama aynı zamanda bu son derece insafsızca bir görüş, karakter de bunu kabul ediyor; yani onun tabiriyle dünyaya değer vermeyen üç adamdan içlerinde en talihsiz olanı... Neyse ki daha pek çokları var ve çoğunlukla bu üçünden farklılar."

Ama bana yanıt vermedi. Dolayısıyla ilkin beni duymadığı gibi bir izlenime kapıldım.

"Böyle bitiyor işte hikâye," dedi, "Yani aşağı yukarı böyle, Balzac şu Godeschal'e konuyla alakasız ve az önce sana okuduğum o görüşün tüm kuvvetini ortadan kaldıran bir yanıt verdiriyor, neticede bu küçük bir kusur. Bu roman 1832 yılında kaleme alınmış, yüz seksen yıl olmuş, gerçi iki avukat arasındaki, çömez ve kıdemli avukatın arasındaki konuşmayı Balzac tuhaf biçimde 1840 yılında yaptırıyor onlara, yani kendisine göre gelecek sayılan bir tarihte, hayatta kalıp kalmayacağının bile belli olmadığı bir tarihte, sanki hiçbir şeyin değişmeyeceğinden adı gibi emin, sadece ilerleyen sekiz yıl içinde değil, asla ve kata değişmeyeceğinden emin. Eğer niyeti bunu belirtmek idiyse yerden göğe hakkı var. Bugün de işler, o zaman Balzac'ın keşfettiği gibi sürmekle kalsa iyi, çok daha beter, istediğin avukata sor. Her zaman böyleydi. Cezasız kalan cinayetlerin sayısı cezalandırılanları misli misli geride bırakır; hiç bilinmeyen ya da gizli kalmış olanlarından bahsetmiyoruz, bilinen

ve kayıtlı olanlara nazaran kesinlikle sonsuzca daha fazla sayıda olmalı. Chabert'in değil Derville'in dünyadaki dehşetlerden bahsetmekle yükümlü kişi olması aslında doğal. Öyle ya da böyle bir asker nispeten daha temiz iş görür, yapıp ettikleri bilinir; ne aldatır ne ihanet eder ve emirlere uyma nedeni sırf itaat değil aynı zamanda gereksinimdir; ya kendi hayatı ya düşmanınki söz konusudur; hayatına kast eden ya da en azından onunki gibi bir açmazla karşı karşıya kalmış düşmanınki. Asker genellikle kendi inisiyatifiyle hareket etme alışkanlığında değildir, ne nefret ne küskünlük ne kıskançlıklar besleyebilir, uzun vadede ne tamahkârlık ne de kişisel hırsla hareket eder; içi boş, belagate dayanan ve kof bir vatanperverliğin ötesinde saikleri yoktur, hissettiği ve kendini teslim ettiği inançları bunlardan ibarettir: Napoléon'un zamanı geçti ve böyle insan tipi artık neredeyse hiç yok, en azından paralı askerliğin hüküm sürdüğü bizim gibi ülkelerde. Savaşlardaki katliamlar insanın kanını donduracak cinstendir evet ama onlarda parmağı olanlar sadece icra eder, planlamaz, ne de siyasetçiler ve generaller planlar bütünüyle, bu katliamlara dair her geçen gün daha soyut ve gerçek dışı görüşlere sahip olacak hale gelmişlerdir ve elbette bizzat katılmazlar bunlara, bugün her zamankinden daha nadir gerçekleşir bu; aslında cepheye ya da bombalamaya yolladıkları kişiler, asla yüzlerini görmedikleri kurşun askerlerden farksızdır, ya da bugün daha ziyade adeta kendilerini bir bilgisayar oyununa kaptırıp harekete geçmiş gibidirler. Halbuki sivil hayatın cinayetleri insanın kanını dondurur, dehşet vericidir. Belki savaşlar kadar değildir, daha az çarpıcı, sağa sola serpiştirilmiş, dozu ayarlanmış halde ve azar azar gerçekleşir gibi bir görünümde olmaları nedeniyle ne denli aralıksız cereyan ederse bunlara daha az isyan edilir, itiraz dalgaları yükselmez gibidir: Şayet toplum varlığını bunlarla bir arada sürdürmekteyse ve fi tarihinden beri bu onun karakterine nüfuz etmişse nasıl olsun ki aksi bir şey? Ama anlamı açısından öyle olmalı. Burada daima bireysel irade ve kişisel saikler işin içine girer, her biri tek bir zihin tarafından tezgâhlanıp tasarlanmıştır, pek azı için bir fesat tertibi söz konusudur; bugün bulunduğumuz noktaya gelesiye kadar, sayısız cinayet işlenmiş olması ve bunun sürüyor olması için, birbirinden kilometrelerce uzakta, birbirinden yıllar ve yüzyıllarla ayrılan pek çok farklı cinayete, başlangıçta birbirine sirayet etme olgusuna maruz kalmamış pek çok örneğe gerek ol-

muştur; ki bu tek bir adam tarafından işlenen, her zaman insanlık dışı, talihsiz bir istisna olarak addedebileceğimiz tek bir kafanın emrettiği kitlesel bir katliamdan daha cesaret kırıcıdır: Adaletsiz ve merhametsiz bir savaşın ortaya koyduğundan ya da gaddar bir infazın başlattığından, bir cihadın ortaya çıkardıklarından ya da bir imhanın taşıdığı anlamlardan daha cesaret kırıcı... Tüyler ürpertici olma konusunda işin en kötü tarafı da bu değildir ya da bu sadece işin niceliksel kısmını temsil eder. En kötüsü, birbirinden farklı çağlarda ve ülkelerde, onca insanın her biri kendi namına ve kendi tehlikeleriyle, her biri kendilerine özgü kimseye devredilemeyen düşünceleri ve gayeleriyle, başlarından atmak istedikleri arkadaşlarına, dostlarına, kardeşlerine, babalarına, oğullarına, eşlerine, sevgililerine karşı aynı hırsızlık, dolandırıcılık, cinayet ya da ihanet araçlarını kullanmış olmalarıdır. Muhtemelen bir zamanlar en çok sevdiklerine, başka bir zamanda uğruna hayatlarını verecekleri ya da onları tehdit edenleri öldürecekleri insanlara karşı; hiç gözlerini kırpmadan ve pişmanlık duymadan öldürücü darbeyi indirmeye hazır olan gelecekteki o hallerini görebilseler, muhtemelen kendi kendileriyle çarpışırlardı. Derville'in de söylediği bu, 'Bizlerse kötücül duyguları habire tekrarlar halde buluruz kendimizi, hiçbir şey bizi düzeltemez, avukat büroları asla temizlenemeyecek birer bok çukurudur... Size gördüğüm her şeyi anlatamam...'" Díaz-Varela bu kez aklından alıntı yaptı ve duraksadı, belki gerisini anımsamadığından ya da devam etmek için bir amacı kalmadığından. Yeniden sabit gözlerle kitabın kapağına baktı, kapakta kartal burunlu, uzun kıvırcık sakallı ve miğferli, dalgın bakışlı, muhtemelen Géricault'ya ait –ya da benim ona benzettiğim– bir süvari resmi vardı ve adeta aynı dalgın bakışın etkisinden ve bir hayal âleminden çıkarcasına ekledi, "Bu bir hayli tanınmış bir romanmış, bilmiyordum. Düşün, üç film bile çekilmiş."

İnsan âşık olduğunda ya da daha doğrusu kadın âşık olduğunda ve ilişki henüz başlangıç safhasındaysa ve aşk ilişkisi hâlâ karşılıklı itiraf etmenin çekiciliğini koruyorsa, genellikle biz kadınlar sevdiğimizin ilgilendiği ya da sözünü ettiği her tür konuya ilgi gösterme mahareti sergileriz. Salt onu memnun etmek, fethetmek ya da pek kırılgan konumumuzu sağlamlaştırmak için öyleymiş gibi yapmayız, bilakis gerçekten ilgi gösterir ve o ne hissederse hissetsin ve ne aktarırsa aktarsın bize bulaştırmasına izin veririz, isterse coşkunluk, açgözlülük, sevgi, korku, endişe, hatta takıntı olsun bu. Bir anda akıllarına geliveren ve ortaya çıkmalarına teşvik ettiğimiz, gelgelelim o andan sonra sürüklediklerini, sonra sündüğünü, sallantıda kalarak tökezlediğini gördüğümüz düşüncelerine eşlik ettiğimizi söylemiyorum bile. Ömür boyu asla durup düşünmediğimiz konuların hararetli bir taraftarı kesiliriz birden, beklenmedik çılgınlıklar ediniriz, normalde algımızın ömrümüzün sonuna dek ihmal edip üzerinden atlayacağı ve fark etmeden es geçtiğimiz ayrıntılara dikkat kesiliriz, bizi ancak bir büyülenmenin ya da bulaşıcılığın etkisiyle dolaylı olarak etkileyen sorulara enerjimizi yoğunlaştırırız, sanki bir ekranın, bir sahnenin ya da romanın içinde hayatımızı sürdürmeye karar vermişiz gibi; bizi içine çeken ve kendi gerçek dünyamızdan, geçici olarak askıda bıraktığımız ya da ikinci plana attığımız gerçek dünyamızdan daha fazla eğlendiren yabancı kurmaca bir dünyanın içinde yaşamaya karar kılmışız ve bu arada gerçek hayata kısa bir mola vermişiz gibi (isterse bu salt hayal gücüyle olsun, bir başkasının hayatına teslim olmak ve onun problemlerini –bize ait olmadıkları için daha hafif gelen problemleri– kendimizin kılmak ve onun yaşantısının içine dalmak kadar cazibi yoktur.) Belki bunu böylece ifade etmek biraz aşırı olacak ama, sevdiğimiz kişinin hizmetine ta baştan gireriz, en azından elinin altında bulunuruz ve genellikle bunu büyük bir saflıkla yaparız, öyle ki, günün birinde yerimizi sağlamlaştırıp güçlendirdiğimizde, anlattığı konular değişmemiş, ilginçliğini kaybetmemiş

olsa da, vaktiyle bizde heyecan uyandıran şeye dikkatsiz yaklaştığımızı, bundan sıkıldığımızı görmenin onu hayal kırıklığı ve şaşkınlıkla dolduracağını göz ardı ederek yaparız bunu. Başlangıç aşamasındaki heveskâr sevme çabasını bir kenara bırakmamızdır bunun yegâne nedeni, yoksa ta baştan itibaren rol yapmamız değil. Leopoldo'yla bu çabanın zerresi olmadı asla, çünkü aynı zamanda gönüllü, saf ve koşulsuz sevgi de olmadı; halbuki içten içe –demek istediğim onu sıkıp bunaltmadan, hatta fark ettirmeden tedbirli biçimde– kendimi verdiğim Díaz-Varela'yla oldu, üstelik de bana karşılık vermeyebileceğini, kendi adına Luisa'nın hizmetinde olduğunu ve mecburen uzun süredir uygun fırsatın çıkmasını beklediğini peşinen biliyor olmama rağmen.

Balzac'ın romanını aldım (evet Fransızca biliyorum) çünkü okumuştu ve ondan bahsetmişti, öyle ya sevdanın tam açığa vurulduğu etapta nasıl olur da onun ilgilendiği bir şeyle ilgilenmezdim. Aynı zamanda meraktan almıştım kitabı: Her ne kadar iyi sonlanmadığını farz etsem de, ne karısını yeniden kazanabilmiş ne servetini ne onurunu geri alabilmiş, muhtemelen bir ceset olduğu zamanları mumla arayan albaya ne olup bittiğini de merak ediyordum. Daha önce hiç bu yazarın bir kitabını okumamıştım, diğer pek çokları gibi göz atmadığım ünlü yazarlardan biriydi, bir yayınevinde çalışmanın çelişkili biçimde edebiyatın yarattığı değerleri tanımaya engel teşkil ettiği bir gerçektir – zamanın, mucizevi bir biçimde giderek daha da kısalan ve kıpkısacık olan anın çok ötesinde kalmaya mahkûm ettiği, orada kalmasına izin verdiği o değerlerden söz ediyorum. Ama aynı zamanda Díaz-Varela'nın ona neden bunca dikkat gösterdiğini ve bunun üzerinde durduğunu öğrenmeyi de istiyordum, neden aklında bu düşünceleri uyandırmıştı, ölülerin –üstelik de ölümleri Desverne'inki gibi ne denli münasebetsiz, budalaca, ucuz, tesadüf eseri olursa olsun– durdukları yerde iyi olduklarına ve asla geri dönmemeleri gerektiğine bir gösterge olarak neden onu kullanmıştı – üstelik de Desverne için böyle bir risk, dirilme söz konusu olmadığı halde. Adeta arkadaşının dirilmesinin mümkün olduğu durumdan korkuyor ve bunun ne büyük bir hata, uygunsuzluk anlamına geleceğine ve üstelik sanki gerçek ölüler sahiden böyle bir duruma maruz kalabilirmiş gibi, bu geri dönüşün hayatta olanların yanı sıra merhuma yapacağı kötülüğe –hayatta kalan hayalet kabilinden Chabert'e Balzac da ironik olarak böyle

hitap ediyordu– bunun herkese yaşatacağı gereksiz sıkıntılara beni ya da kendini ikna etmeye çalışıyordu. Aynı biçimde bana kalırsa, Díaz-Varela avukat Derville'in kötümser görüşüne hak vermeye, onu doğrulamaya çalışıyor gibiydi: Normal bireylerin (benim onun senin) açgözlülük ve suç işleme kapasitesine dair; her tür merhametin, sevgi hatta korkunun önüne sefilce çıkarlarını geçirebilme kapasitelerine dair karanlık görüşüne... Adeta romanda –bir vakayiname, tarihsel kayıt ya da tarih kitabında değil– insanlığın doğası gereği ve ezelden beri böyle olduğuna, bundan bir kaçış olmadığına ve en aşağılık tavırlardan, ihanet ve zalimlikten başka bir şey beklememek gerektiğine; emsallere ya da taklit edilecek örneklere gerek duyulmadan her çağda ve her yerde işlenen, pıtrak gibi çoğalan ihlaller ve hileler dışında bir şey beklenmemesi gerektiğine ikna etmeye çalışıyordu; sorun şu ki aradan yüz yıl geçse bile çoğunluğu gizli saklı, üstü örtülü kalıyordu, kayıt dışıydı bunlar ve yüz yıl da geçse aradan, o kadar zaman önce olup bitenler kimsenin umurunda olmadığından asla gün ışığına çıkmıyordu. Ve bunu açıkça söylemiyorsa da çıkarsamak zor değildi; her ne kadar iyimser birileri olabilirse de bunun çok fazla istisnası olmadığına inanıyordu aynı zamanda, eğer var gibi görünüyorsa, bunun nedeni daha ziyade hayal gücünden, gözü peklikten ya da soygunu cinayeti gerçekleştirecek maddi beceriden yoksun olunması, ya da bizim cehaletimiz, her şeyden bihaber oluşumuz, insanların ne yaptığını ne planladığını, ifa edilmesi için neye emir verdiğini gizlemeyi başarmasıydı.

Romanın sonuna geldiğimde Díaz-Varela'nın bana doğaçlama olarak tercüme edip alıntıladığı kelimelerin tercümesinde bir hataya düşmüş olabileceği dikkatimi çekti, belki isteyerek belki de daha çok haklı çıkmak için kasten yapmış ya da yanlış anlamıştı: Kim bilir belki de metinde olmayan bir şeyi okumak istemiş ya da böyle yeğlemişti, kasti ya da değil, hatalı tercümesiyle onun savunmak istediği şey kuvvetleniyor ve insanların –ve roman söz konusu olduğunda kadınların– ne kadar acımasız olduklarının altı çiziliyordu. Şöyle yapmıştı alıntıyı: "İlk kocasından olan çocuğuna sevgilisinden olan çocuğunu zengin etmek uğruna öldürücü damlalar veren anneleri gördüm." Bu cümleyi duyduğumda kanım donmuştu, çünkü bir annenin yavruları arasında bir ayrım yapmasını dimağımız almaz, hele de babalarının kim olduğuna bakarak,

birini daha çok sevmiş, ötekinden nefret etmiş ya da acı çekmiş olmasına bakarak; kayırdığı çocuğun çıkarına ilk evladına tuzak kurup zehir vermesini, evladının, bizzat kendisini dünyaya getiren, ömür boyu besleyip büyüten, hastalanınca iyileştiren insana olan körü körüne güveni fırsat bilip onun ölümüne neden olmasını hiç almaz aklımız. Ama metnin aslında böyle bir şey dediği yoktu, romanda yazan, *"J'ai vu des femmes donnant à l'enfant d'un premier lit des gouttes qui devaient amener sa mort..."* "damlalar" anlamına gelen "des gouttes" değil, "des goûts", "zevkler," idi, gerçi bunu öyle tercüme etmek uygun kaçmazdı çünkü biraz muğlaklık yaratır, kafa karıştırırdı. Kuşkusuz eğer lisede öğrendiyse Díaz-Varela'nın Fransızcası benden daha iyiydi, ama Balzac'ın yazdığına eşdeğer olma anlamında en uygun olanın şöyle bir şey olduğunu söylemeye cüret ettim: "Sevgililerinden olan çocuklarını zengin etme niyetiyle ilk evliliklerinden olan çocuklarına, onların ölümüne yol açacak kimi meraklar (veya eğilimler) telkin eden anneler gördüm." İyi bakılırsa, bu tercümeye göre bu da yeterince açık bir cümle değil, ne de Derville'in tam olarak ne kast ettiğini tahmin etmek kolay. Ne demek ölümlerine mahal verecek meraklar telkin etmek? İçki, uyuşturucu, kumar, yoksa suç işlemeye meyilli bir zihniyet mi? Öyle bir hayata sahip olma ihtimali yokken lükse olan düşkünlük ve onu elde etmek uğruna yasaları ihlal etmek mi yoksa bir enfeksiyon kapmasına neden olacak veyahut tecavüze yeltenmesine neden olacak hastalıklı şehvet düşkünlüğü mü? Yaşadığı ilk terslikte intihara kalkışmaya itecek denli zayıf ve pısırık bir karakter mi? Evet, bu muğlak ve handiyse esrarlıydı. Ne olursa olsun, her halükârda bu arzu, bu ölüm planı uzun vadede gerçekleşecektir, uygulamaya konması uzayacak, plan ağır işleyecektir... Ve aynı zamanda, bundan ötürü ilk evladına gizli öldürücü damlalar veren bir annenin sapkınlığı buna nazaran kat be kat fazla olurdu, belki de ancak meraklı ve inatçı bir doktor saptayabilirdi bunu. Bir insanı, kötü yola düşmesi ve ölümü yönünde eğitmekle, gözünü kırpmadan onu öldürmek arasında fark vardır ve normal olarak ikincinin daha ciddi ve mahkûm edilmesi gereken bir şey olduğuna inanırız, şiddet bizi dehşete düşürür, doğrudan eylem bizi daha fazla afallatır ya da belki de onda şüphelere ya da mazerete yer yoktur, onu icra eden kişi hiçbir bahanenin ardına sığınamaz, ne yanlışlığa, ne kazaya ne yanlış hesaba ne de herhangi bir kusurun mazeretine. Çocuğunun

yozlaşmasına neden olan, onu şımartan ya da kasti olarak sapkınlık geliştirmesine neden olan bir anne felaket getiren koşulların karşısında daima şöyle diyebilir: "Oh hayır, bunu istememiştim. Tanrım nasıl da elime yüzüme bulaştırdım. Nereden bilebilirdim ki böyle olacağını? Ne yaptımsa ona aşırı düşkün olduğum için iyi niyetle yaptım. Onu bir ödlek yapacak denli korudum, yolundan saptırıp onu bir despota dönüştürene kadar isteklerine boyun eğdim, tek istediğim onun mutluluğuydu. Ne kadar kör ve kötücül olmuşum." Ve hatta evladını kendi elleriyle kendi karar verdiği anda öldürdüyse, böyle bir şey düşünmesi ve söylemesi imkânsızken bile buna inandırabilir kendini. Eline silah almamış kişiye göre ölüme sebebiyet vermek, onu hazırlamaktan ve olayın kendi seyrinde hayata geçmesini beklemekten, işleri oluruna bırakmaktan çok farklıdır: Aynı zamanda o ölümü arzulamaktan da onun emrini vermekten de farklıdır, bazen arzu ve emir birbirinin içine girer; hele de daha ağızlardan çıkar çıkmaz ya da ima eder etmez ve hatta akıllarından geçirir geçirmez yerine getirilmesine ifa edilmesine alışkın olanlar açısından... Bundan ötürü en kurnaz ve kudretli olanlar asla ne ellerini ve hatta ne de dillerini lekelemez, ancak böylelikle günü gelip de kendilerinden en memnun oldukları ya da vicdanları tarafından kuşatılmış oldukları anda şöyle diyebilme olasılığı bulurlar: "Aman öyle ya da böyle ben değildim. Ya orada olsaydım, onun sonunu getiren silahı, bıçağı, hançeri tutan el benim olaydı? Öldüğünde dahi orada bulunmuyordum ben."

Bir akşam keyfim ve moralim yerinde Díaz-Varela'nın evinden geri döndükten sonra, sallanan karanlık ağaçlarının önüne yatmış halde bir de baktım, Luisa'nın öldüğünü ve meydanın bana kaldığını –üstelik zavallı o meydanı doldurmak için hiçbir şey yapmadığı halde– arzular ya da bunun hayalini kurar halde bulmuşum kendimi, derken şüphelenmeye değilse de kendi kendime sormaya başladım. Aramız iyiydi, anlattığı şeyler ilgimi çekiyordu ve aman aman bir çaba sarf etmeden ilgimi vermeye de hazırdım, ayrıca ona eşlik etmemden hoşlandığı ve benimle hoşça vakit geçirdiği de açıktı; elbette yatakta ama yatağın dışında da ve bu ikincisi belirleyici olandı, daha doğrusu birincisi gerekli ama tek başına yetersizken, ikinci olmaksızın eksik kalırdı ve ben her iki avantaja da güveniyordum. Kendime güvenimin kabardığı anlarda, şu eski takıntısı olmasa, beynindeki o köhnemiş tutku olmasa –ona eski projesi demeye dilim varmıyordu, çünkü bu şüphe duymak anlamına gelirdi ve bu henüz aklıma sökün etmiş değildi– benimle mutlu olmakla kalmaz, peyderpey onun için vazgeçilmez olurdum diye düşünme eğilimindeydim. Ara sıra beni terk edemeyecekmiş gibi –yani bana bağlanacakmış gibi– bir hisse tutulduğum oluyordu, çünkü epey zaman önce seçtiği kişinin Luisa olmasına karar vermişti, üstelik hayallerinin gerçekleşmesi için zerrece olasılık görünmezken, her ikisinin de sevdiği, en iyi dostunun karısıyken her tür umuttan yoksun olduğuna kanaat getirdiği zamanda vermişti bu kararı. Belki de kimseyle yeterince taahhüt altına girmemek için iyi bir mazeret teşkil etmişti bu, hiçbirine fazlaca önem atfetmeden, hiçbiri uzun süreli olmayan bir kadından diğerine atlamanın mazereti olmuştu, çünkü bir yandan sarılırken o yan gözle omuzlarının üstünden (bizim omuzlarımızın üstünden diye eklemeliyim, sarıldıklarının arasına kendimi de katmak zorunluluğuyla) daima başka tarafa bakıyordu. İnsan bir şeyi uzunca müddet arzulamayagörsün ondan vazgeçmesi çok zor olabilir, demek istediğim, onu artık arzulamadığını ya da başka bir şey tercih ettiğini kabul etmesi... Bekleyiş

bu arzuyu besler ve büyütür, bekleyiş beklenen şey için biriktirme vazifesi görür, onu katılaştırıp taşlaştırır ve derken yıllarımızı bir işaret gelsin diye beklemekle heba ettiğimizi kabullenmeye yanaşmayız, nihayet o işaret geldiğindeyse artık bizi ayartmayan ya da güvensizlik duyduğumuz, gecikmiş çağrısına karşılık vermekte sonsuz bir atalet hissederiz, belki de harekete geçmek işimize gelmediğinden. İnsan bir türlü belirmeyen fırsatın beklentisiyle yaşamaya alışır, derinlerde sakin, korunaklı ve edilgendir, derinlerde onun geleceğine dair inançsızlık vardır.

Ama ah, aynı zamanda kimse bu fırsattan büsbütün feragat etmez ve bu dayanılmaz rahatsızlık bizi tetikte tutar ya da tam olarak uykuya dalmamıza engel olur. En imkânsız şeyler gerçekleşmiştir hayatta ve bunları hepimiz sezeriz; tarih hakkında, dünyanın önceki hali hakkında, bizler gibi kararsız adımlarla ilerleyen dünyanın şimdiki hali hakkında her şeyden bihaber insanlar dahi sezebilir bunu. Bazen ta ki birisi bize parmağıyla gösterene, kelimelere dökene dek farkına varmadığımız bu türde şeylere tanık olmayan var mıdır: Okulun en beceriksizi milletvekili, en tembeli bankacı, en çirkini ve kaba saba adamı bir kadın fatihi, en sadesi hayranlık uyandıran bir yazar oluvermiştir ve Nobel ödülüne adaydır –tıpkı günün birinde Garay Fontina'ya da olacağı gibi, belki de gerçekten Stockholm'den onu arayacakları bir gün gelecektir– hayranların içinde en sıkıcı ve ilkel olanı idolüne yanaşmayı ve sonunda onunla evlenmeyi başarır; yozlaşmış hırsız gazeteci, ahlakçı ve bir dürüstlük timsali olarak algılanır; tahtın vârislerinden en ürkek ve kıyıda köşede kalmış olanı, listenin en altındaki felaket getiren aday tahta çıkar; en burnu büyük, en çok aşağılayan korkunç kadına iktidar koltuğundan ezip geçtiği ve hor gördüğü halk kitleleri nefret besleyecek yerde hayranlık duyar; kötü davranışlarla hipnotize olmuş ya da kandırılmaya, intihar etmeye hazır ve nazır bir insan nüfusunun oybirliğiyle en budala ve en utanmaz kişi başa getirilir; siyasi katil işin gidişatı değiştiğinde serbest bırakılır ve o zamana kadar suçlu durumunu sakladığı kalabalıklar tarafından vatanperver ilan edilir; derken en su katılmadık hödük büyükelçi ya da cumhurbaşkanı seçilir ya da yoluna aşk çıkarsa kraliçenin kocası yapılır, neredeyse her zaman budala ve yanlış kişidir sevilen. Herkes bir fırsatını kollar ya da bunu arar, kimi zaman bu sadece bir arzunun, hevesin sonuçlanmasına ne denli irade vakfedildiğine, ne denli me-

galomanca ve çılgınca olsa da bir amaç için ne kadar heves ve sabır gösterildiğine bağlıdır. Díaz-Varela'nın en nihayetinde benimle kalacağı fikrini neden benimsemeyeyim, çünkü gözleri açılacak ya da şimdi fırsat doğmuş olmasına ve merhum arkadaşı Deverne'e verdiği olası sözü ya da o sorumluluğu yerine getirme fırsatı olmasına rağmen Luisa'yla hayal kırıklığı yaşayacak. Albay Chabert'in ihtiyar hayaleti bile bir anlığına canlıların daracık dünyasında kendine yeniden yer edineceğine, servetinin ve sevgisinin iade edileceğine –her ne kadar bu kocasının dirilişi karşısında gözü korkan, dehşete kapılmış kadının babasına besleyeceği türde bir sevgi olsa da– inanmışsa benimkinin gerçekleşmeyeceğini niye düşüneyim. Şayet yanımızda yöremizde beş para etmeyen yeteneklere sahip olduğu halde çağdaşlarını muazzam yetenekli olduklarına inandıran insanlar ve başarılıymış gibi görünen, hayatının yarısı ya da fazlası boyunca aşırı zeki gibi algılanan, ağzından çıkan laflar kâhin gibi dinlenen soytarılar, laf ebeleri varsa; uğraştıkları şey için hiç mi hiç yeteneği olmadığı halde en azından dünyadan göçüp gidişine dek, derhal unutulmasına yol açacak göçüp gidişine dek evrensel alkışlar alarak o uğraşta parlak bir yol çizen insanlar varsa; eğitimli insanların nasıl giyineceğine karar veren ve modayı belirleyen, kendilerine gizemli bir hava veren ve dedikleri harfiyen izlenen muazzam hödükler varsa; ve gittikleri her yerde tutkuları uyandıran çarpık, namussuz, kötü niyetli kadınlar ve erkekler varsa; ve iddialı halleriyle gülünç kaçan, felaket ve alaya mahkûm, neticede tüm tahminlerin ve akıl mantığın üstüne çıkarak, tüm bahislere ve olasılıklara karşı gelerek gerçekleşen aşklar da yok değilse, ben neden hayal âlemlerine daldığım gecelerde ya da hafiften duygusal huşu yaşadığım zamanlarda bunu geçirmeyeyim aklımdan? Her şey olabilir, her şey yaşanabilir, üç aşağı beş yukarı herkes bundan bir biçimde haberdardır ve bundan ötürü büyük mücadelesi olanların pek azı pes eder –her ne kadar yarı uykulu ve gel gitlerle dolu olsa da bu mücadele– elbette söz konusu olanlar herhangi bir büyük amacı olanlardır ki bunlar asla dünyayı biteviye bir çarpışma ve kahramanlıkla doyuramayacak denli az sayıdadır.

Ama bazen, tüm nesnel koşullar aleyhinde olsa da, onu yapmak için yaratılmamış ve eskilerin tabiriyle Tanrı alınyazısını öyle yazmamış olsa da, belirli bir şey olmak ya da sonunda ona erişmek, bir gayeye ulaşmak için var gücüyle ve münhasıran ona kendini

adayan birinin olması da yeter, bunun en çok göze çarptığı yerse fetihler ve karşılaşmalardır: Karşısındakine beslediği düşmanlık ve nefretle hiçbir yere varamayacak birisi olabilir, nefret duyduğu kişiyi bertaraf edebilecek kuvvet ve araçlardan yoksundur ve rakibinin karşısında adeta aslan kafesine saldıran yabani tavşanı andırır, ama buna rağmen bu kişi azmin eseriyle, vicdansız olduğu için, savaş hilesiyle, domuzluk ve yoğunlaşmayla, hayatında düşmanını alt etmek, onun kanını dökmek ve sonrasında işini bitirmek dışında bir gayesi olmadığından zaferle çıkabilir, görünüşüne bakarak, bu özelliklere sahip bir düşmanı kim zayıf addedebilir; eğer insanın aynı tutkuyla kendini verme zamanı ve isteği yoksa nihayetinde ona teslim olacaktır, çünkü bir savaşta ister açık ister örtülü olsun dalgın muharebe yürütmenin imkânı yoktur, ne de bize ne denli masum, zarar vermekten, hatta bir çizik dahi atmaktan aciz görünse de, sebatkâr bir rakibi küçük görmenin imkânı vardır: Aslında herhangi biri bizi imha edebilir, aynı biçimde bizi fethedebileceği gibi ve bu bizim asli kırılganlığımızdır. Eğer biri bizi tahrip etmeye karar vermişse bu yıkımın önüne geçmek çok zorlu olabilir meğerki geri kalan her şeyi bırakıp sadece bu mücadeleye yoğunlaşacak olalım. Ama birincil gereklilik, bu mücadelenin var olduğunu bilmektir ve her zaman haberimiz de olmaz, en çok başarı güvencesi sunanlar en kalleş, hileli ve sessiz olanlardır, tıpkı açıkça ilan edilmemiş ya da saldırının görünmez olduğu ya da tarafsız kılığında veyahut müttefikmiş gibi göründüğü savaşlar gibi, Luisa'ya karşı arkadan ve çarpık bir saldırıda bulunabilirdim, bir düşmanın pusuda beklediğinden habersiz olduğundan ruhu duymazdı. Hiç istemeden biri için engel olabiliriz, irademiz dışında ve fark etmeden yolunda ilerlemesine mani olan bir engel, dolayısıyla hiçbirimiz de muaf değiliz bundan, hepimiz nefret edilen olabiliriz, ne denli zararsız ve mutsuz görünürsek görünelim hepimizi ortadan kaldırmak isteyen biri olabilir. Biçare Luisa hem mutsuz hem zararsızdı, ama kimse bütünüyle fırsattan feragat etmez ve ben de başkalarından aşağı kalacak değildim. Díaz-Varela'dan ne beklemem icap ettiğini bilmeye biliyordum, beni asla kandırmadı buna rağmen, onda tuhaf bir değişim ya da bir talih kuşu beklentisinin önüne geçemiyordum, hani günün birinde bensiz yapmaktan aciz olduğunu ya da her ikimizle birlikte olmaya gerek duyacağını keşfedecekmiş gibi. O akşam gerçekten talih kuşu olma ihtimali taşıyan tek şeyin

Luisa'nın ölmesi olduğunu düşünüyordum ve o ortadan kaybolursa, artık var olmayacağı için, uzun uzun hasreti çekilen amaç ortadan kalkacağı için Díaz-Varela'nın sahiden beni görmek ve bana sığınınaktan başka çaresi kalmayacağını... Birisi, yerimizi tutacak daha iyi birinin yerine bizimle yetindi diye gocunacak değiliz.

Şayet ben odamın karanlığında bir başıma kaldığımda bir süreliğine de olsa, bana hiçbir zararı dokunmamış ve hakkında olumsuz tek bir fikir beslemediğim, bilakis bende merhamet ve sevgi duyguları uyandıran hatta belli oranda duygusallık yaratan Luisa'nın ölümünü hayal edebiliyorsam, neden Díaz-Varela'nın da aklından misli sebepten ötürü arkadaşı Desverne'le ilgili aynısı geçmemiş olsun diye sordum kendi kendime. İnsan handiyse hayatının bir parçasını oluşturacak denli kendisine yakın olanların ölümünü ilkesel olarak istemez ama arada sırada içlerinden bazıları aramızdan ayrılırsa ne olur diye hesaplamaktan da kendini alamaz. Kimi durumlarda bu hesaplama sadece korkudan ya da dehşetten, onlara beslediğimiz aşırı sevgiden ve onları kaybetme telaşından ileri gelir. 'O olmasa ne yapardım ben? Ne olurdu bana? Daha fazla devam edemezdim, onun arkasından gitmek isterdim ben de.' Sırf bunu aklımızdan geçirmek bile başımızı döndürür ve genellikle düşünceyi bir irkilme ve gerçekdışı bir kurtulma hissiyatıyla anında savuşturma eğilimi taşırız, adeta uyandığımız vakit tam olarak sonlanmamış inatçı bir kâbustan silkinir gibi... Ama başka seferler bu hayalin içine başka şeyler de karışır ve o kadar saf değildir. İnsan kimsenin ölümünü arzulamaya cesaret etmez, hele de yakın birini ama filanca şayet ilerlemiş yaşında bir kaza geçirir ya da ölümcül bir hastalığa yakalanırsa, evrende bir şeylerin ya da insanın kendi kişisel durumunun düzeleceğini sezer. 'Eğer o olmasaydı...' diye düşünmeye başlanabilir 'Her şey nasıl da farklı olabilirdi, üzerimden nasıl da yük kalkardı, yokluklarım sona ererdi, dayanılmaz rahatsızlığım da, ya da nasıl da öne çıkardım o zaman.' 'Luisa yegâne ayak bağım benim,' diye düşünmeye başladım. 'Díaz-Varela'nın ona yönelik takıntısı aramıza giriyor. Eğer onu kaybedecek olsaydı, eğer bu emelinden, bu hevesinden mahrum bırakılmış bulsaydı kendini...' Bunun üzerine ona aklımdan soyadıyla hitap etmeye zorladım kendimi, hâlâ Javier'di ve bu isme adeta elde edilemeyecek bir şey gibi tapıyordum. Evet şayet ben böylesi bir

düşünme tarzına meyledebiliyorsam, Deverne bir ayak bağı iken aynısı onun başına neden gelmemiş olsundu. Díaz-Varela'nın bir yanı her Allahın günü can dostunun ölmesini, ortadan silinip yok olmasını arzulamış olmalıydı ve aynı kısmı ve belki de daha fazlası, hiçbir ilgisinin olmadığı beklenmedik bıçaklanma olayı karşısında sevince kapılmış olmalıydı. Haberini aldığında muhtemelen, "Ne talihsizlik ve ne büyük talih" diye düşünmüş olmalıydı. "Hem üzülüyor hem bunca seviniyorum, Miguel'in tam o anda, o adamın saldırganlık nöbetine tutulduğu sırada orada olması ne büyük talihsizlik, başka birinin de başına gelebilirdi bu, hatta benim bile ve o başka bir yerde olabilirdi, bu nasıl olup da onun başına geldi, yolumdan çekilmiş olması ve sonsuza kadar işgal altında olduğuna inandığım sahanın temizlenmiş olması ne talih, üstelik de ne bir ihmal ne dikkatsizlikle ne de geçmişe dönük lanet okuyacağım bir tesadüf nedeniyle bunun müsebbibi ben olmadığım halde, ne onu yanımda fazladan tuttuğum ne de gideceği yerden alıkoymadığım halde, onunla görüşmüş olaydım bu olabilirdi pekâlâ, ama onu ne gördüm ne konuştum onunla, daha sonra arayacaktım doğum günümü kutlamak için, ne büyük keder ne dehşet, ne büyük kayıp ve kazanç... Ama benim ayıplanacak bir şeyim yok."

Sabahın ilk ışıklarını asla onun evinde karşılamadım, ne onun yanında bir gece geçirdim ne de gözümü açar açmaz karşımda ilk önce onun yüzünü görme mutluluğuna erişebildim: Ama bir kez oldu evet, ya da daha çok kez, istemeden de olsa akşamın bir vaktinde ya da karanlık çoktan bastırdığında yatağında uyuyakaldığım oldu, yatağın bana sağladığı memnuniyet ve yorgunluğun ardından kısa ve derin bir uyku, sadece ikimize mi aitti o yatak bilmiyorum, bize söylenenlerin doğru olup olmadığını bilemeyiz, bizden kaynağını almayan hiçbir şeyin garantisi yoktur asla. O seferinde –en sonuncusuydu– bir zil duydum gibi geldi hayal meyal, gözlerimi hafiften araladım, çoktan tepeden tırnağa giyinmiş halde yarım saniyeliğine onu gördüm yanımda, (benim yanımda bir an olsun sevgililerin buluşma sonrası yaptığı mahmur ve mesut tembelliğe izin vermiyor gibi, daima zaman geçirmeden üstünü başını giyiyordu zaten.) komodindeki lambanın ışığında bir resim kadar sessiz görünüyordu, kitap vardı elinde, sırtı yastığa yaslanmış, ne beni izliyor ne benimle ilgileniyordu, ben de kımıldamadan öylece kalakaldım. Zil bir kez daha çaldı, iki ya da üç kez, her seferinde

daha uzun ve ısrarlı, istifimi bozmadım ve beni ırgalamadığından iyice uykuya koyuverdim kendimi. Zilin üçüncü ya da dördüncü çalışında Díaz-Varela'nın yana doğru sessiz bir hareketle yataktan kaydığını fark etmeme rağmen kımıldamadım ve gözümü yeniden açmadım. Bu onun yükümlülüğüydü, hiçbir biçimde benim değil, kimsenin burada olduğumdan haberi yoktu (dünyada başka yatak kalmamış gibi bu yatakta). Birden bunun bilincine varmak, her halükârda henüz yarı uykuda olsam da beni biraz telaşlandırdı. Yatak örtüsünün üstünde yarı çıplak ya da tamamen elbisesiz uyuyakalmıştım ve şimdi üşütüp hasta olmayayım veya belki de benimle az önce yaptığı şey alenen gözüne batmasın ve bedenimi görmeye devam etmesin diye üzerime bir battaniye attığını fark etmiştim; onun için boşalmalarından sonra bir şey değişmiyordu, harikulade olsa bile olmamış gibi yapıyordu, davranış tarzı öncekinin aynıydı. Refleks olarak battaniyeye sarındım ve gözlerim yumulu olsa da uykum hafiflemişti, bu hareket beni daha da uyandırdı, odadan çıktığı, beni bıraktığı için hafiften tetikteydim.

Aşağıda kapının önünde biri vardı çünkü kapının açıldığını değil, Díaz-Varela'nın diyafondan yanıt veren kısık sesini duydum; kelimeleri anlamadan, sadece rahatsız ve şaşkın arası ses tonu, kendisini çokça rahatsız eden ve istemediği halde ilgilendiren bir şeyi gönülsüzce kabul eden birinin sonrasında teslim olan, tenezzül eden ses tonuydu bu. Birkaç saniye içinde –ya da belki de birkaç dakika– kapıdan giren kişinin sesi daha kuvvetle ve berraklıkla geldi kulağıma, sıkıntılı bir adam sesi, Díaz-Varela kapının girişindeki zile de basmak zorunda kalmasın veya içeri dahi davet etmeden onunla orada ilgilensin diye onu kapının eşiğinde bekliyor olmalıydı.

"Baksana cep telefonunu kapamışsın, kimin aklına gelir, salak gibi buraya kadar gelmem gerekti," diye azarladı adam onu.

"Sesini alçalt. Yalnız olmadığımı söyledim. Bir kız var, uyuyor, uyanıp bizi duyınasını istemezsin değil mi? Üstelik kadını tanıyor. Ne sanıyorsun yani, aramak aklına gelir diye cep telefonumu sürekli açık tutmamı mı? Bir kere beni aramak için bir nedenin yok, ikimiz ne kadar oldu konuşmayalı? Bana anlatman gereken çok önemli bir şey olmalı herhalde. Bakalım bekle."

Tamamen uyanınam için bu yetti de arttı. Bir şeyi duymamamız gerektiğini anlamak, onu öğrenmek için elimizden geleni yapma-

mıza yeter de artar, halbuki, kendi iyiliğimiz için, hayal kırıklığına uğramayalım diye, ya da bizi bulaştırmamak için, hayat bize o kadar da kötü görünmesin diye bunların bizden saklandığını fark etmeden yaparız bunu. Díaz-Varela cevap verirken sesini alçalttığını sanıyordu ama sinirlendiği, belki de endişelendiği için bunu başaramadı ve dolayısıyla cümlelerini gayet iyi duydum, 'Bekle' kelimesi nedeniyle benim hâlâ uyuyup uyumadığını kontrol etmek için odanın kapısından eğilip bakacak diye tahmin ettim, dolayısıyla uykum çoktan açılmış olmasına rağmen gözlerimi sımsıkı yumarak sessiz durdum. Ve öyle de oldu, odaya girişini ve yastığın olduğu yerde başucumda duracak şekilde beş altı adım attığını ve birkaç saniye bana baktığını hissettim, sanki bir deneme yapar gibi, adımları tedbirli değil odada yalnızmış gibi normaldi. Gerçi çıkarken attığı adımlar çok daha temkinliydi, bir kez derin uykuda olduğuma kanaat getirdikten sonra beni uyandırmayı göze almıyormuş gibi. Kapıyı nasıl da dikkatlice kapadığını, konuşmaların sızacağı tek bir aralık kalmayacak biçimde kapının elceğini sıkıca çektiğini fark ettim. Salon bitişik odadaydı. Gerçi klik sesini duymadım, kapı tam kapanmıyordu. "Bir kız," diye düşündüm, komiğime gitmişti, ama alınmıştım da, sevgili, arkadaş, kız arkadaş filan değil. Muhtemelen ne ilktim ne ikinci ne de kelimenin en geniş en muğlak anlamında her zaman devreye giren bir üçüncü olacaktım. 'Bir kadın' diyebilirdi. Neyse belki de karşısındaki, her yerde bolca bulunan o adamlardan biriydi, insanın her zaman konuştuğu şekilde değil de sadece belli bir kelime dağarcığıyla, kendini rahatsız kifayetsiz hissetmesin, şüphe duymasın diye benimsemenin ehven olduğu dilde konuşulabilen biriydi. Dünyadaki 'erkek'lerin gözünde bir kızdan ibaret olmak bir anlamda kötü geldi bana.

Derhal olduğum gibi, çıplak halde yataktan atladım (etek her halükârda üzerimde kalıyordu) temkinle kapıya yanaştım ve kulağımı yasladım. Gevşek bir iki kelimeyle sadece bir mırıltı geldi böylece kulağıma, her iki adam da istek ve iradeleri dışında seslerini gerçekten alçaltmayı başaramayacak kadar gergindi. Díaz-Varela'nın dışarıdan yumuşak itişle kapamaya gayret ettiği aralığı azıcık genişlettim; neyse beni ele verecek bir gıcırtı olmadı; eğer nezaketsiz davranışımı fark edecek olursa, mazeret olarak bir ses duyduğumu ve ziyareti süresince ortada görünmekten imtina edeyim ve Díaz-Varela'yı da beni tanıştırma ya da herhangi bir açık-

lama yapma mecburiyetinden koruyayım diye, biri mi geldi diye kendim bakmak istedim diyecektim. Tek tük buluşmalarımız gizli saklı olduğundan veyahut bu konuda öyle anlaştığımızdan değil, ama bu sırrı kimseye verdiğinden şüpheliydim, belki de ben de kimseye söylemediğim için... Ya da belki de her ikimiz de şüphesiz aynı kişiden, Luisa'dan saklıyorduk, benim açımdan bunun nedeni neydi bilmem, Díaz-Varela'nın sessiz sedasız yaptığı planlarına, onları ileri taşıyıp günün birinde karı koca yapacak planlara yönelik muğlak ve manasız bir saygı dışında bir nedeni yoktu. Aralık demeye bin şahit gerektiren o küçücük aralık (ahşap biraz şişmişti ve bundan ötürü kapı tam kapanmıyordu) kimin konuştuğuna, niyet ettikleri üzere fısıltıyla konuşmayı başarıp başarmamalarına bağlı olarak, kimi zaman tam cümleleri kimi zaman sadece kısım kısım cümleleri duymama ya da hiçbir şey duymamama olanak tanıyordu. Ama birden ellerinde olmadan sesleri yine yükseldi, biraz etekleri tutuşmuş hatta korkmuş değillerse de heyecanlılardı. Díaz-Varela eğer beni casusluk ederken görürse, (belki de tedbirli davranıp bir kez daha kapıdan eğilerek bakacaktı) aradan geçen zaman oranında müşkül durumda kalacaktım, gerçi ne zaman olursa olsun, ziyaretçisiyle konuştuğu gizli saklı olduğundan değil de beni uyandırmamak için kapıyı kapadığını sandığımı söyleyebilirdim mazeret olarak. Bunu yutmazdı ama en azından resmi olarak durumu kurtarırdı, tabii şayet sonucuna bakmaksızın beni yalancılıkla suçlayıp haşin ve öfkeli bir tavırla benimle yüzleşmezse. Böyle bir durumda yerden göğe haklı olurdu, çünkü konuşmanın benim dinlemem için olmadığı baştan beri aşikârdı, herkesten saklanan bir sır olduğundan değil, bilakis 'üstelik,' 'kadını' tanıyor olduğumdan ve bu kelime 'karısı' manasında kullanılmıştı, bu birisi de olsa olsa Desverne olabilirdi.

Díaz-Varela'nın "Pekâlâ ne oldu? Nedir bu kadar acil olan?" dediğini duydum, aynı zamanda diğer adamın da yankılanan sesini, tane tane ve çok düzgün telaffuzunu, hiçbir biçimde Madridli aksanı değildi –her bir heceyi çokça birbirinden ayırdığımız ve üzerini vurgulu söylediğimiz sanılır, halbuki şehrimde kimsenin böyle konuştuğunu duymadım, belki bir tek filmlerde ve eski tiyatro oyunlarında ya da belki de fıkralarda– ama konuşması şayet nefes verirken fısıltı gibi çıkmamışsa ve konuşması da ses tonu da seçilemez olmamışsa kelimeleri neredeyse hiç birbirine bağlamıyordu.

"Anlaşılan herif tavsamaya başladı. Dili çözülmeye başladı."

"Kim? Canella mı?" İnsanın üzerine düşen laneti duyması gibi, Díaz-Varela'nın ağzından çıkan bu kelimeyi de gayet açık ve net duymuştum: Bu adı anımsıyordum, internetten okumuştum ve çekici bir manşet ya da bir dize gibi tam adı da aklımdaydı, Luis Felipe Vázquez Canella; aynı zamanda telaşını ve irkilmesini de algılamıştım; ya da daha ziyade, kendisinin ya da çok sevdiği birinin mahkümiyetini duyan ve kulaklarına inanamayan, duyduğu anda buna itiraz eden ve bunun mümkün olmadığını, bunun olmasının imkânsız olduğunu söyleyen, duyduklarını duymadığını, olagelenlerin olmadığını düşünmek isteyen birinin irkilmesi gibi; ya da sevdiğimiz kişi, başka koşullarda, sözgelişi ağzı çok yakınımızda tam boynumuzun yanındayken ya da nefes nefese içimizdeyken asla başvurmadığı ilk adımızla hitap ederek, "Konuşmamız gerek María" deyip her dilde karşılığı olan o meşum evrensel cümleyi söylediğinde ve hemen akabinde de hepsi de üzüntü ifade eden girizgâhlarla başlayıp hemen sonrasında bizi mahkûm eden, "Neler olup bittiğini bilemiyorum, bunu ben de açıklamaktan acizim," ya da "Başka biriyle tanıştım" ya da "Son zamanlarda tuhaf ve soğuk bir şeyler fark ettim" diye biten cümleler kurduğunda hissettiğimiz türde bir irkilmeydi. Ya da doktorun ağzından, başkalarının maruz kaldığı, bizi ırgalamayan bir hastalığın ismini duyan ama bu kez inanılmaz biçimde hastalığın kendisine atfedildiğini öğrenen biri

gibi; nasıl olabilir bu, bir hata olmalı, duyduklarım yalan olmalı, bu benim başıma gelmez, bana olmaz, ben asla talihsiz biri olmadım, bunlardan biri değilim ve olmayacağım hissi gibi...

Ben de irkildim, telaşa kapıldım ve daha fazlasını işitmemek için az kalsın kapıdan ayrılacaktım ki böylelikle yanlış duyduğuma ya da aslında hiçbir şey duymadığıma kanaat getirebileyim. Ama insan bir kez başlamayagörsün daima dinlemeyi sürdürür, kelimeler birer ikişer havada uçuşur, yere konar ve onları durduracak bir Allahın kulu da yoktur. Bir kez daha sesleri alçaltmalarını diledim içimden ki böylelikle haberdar olmak ya da olmamak benim irademe bağımlı olmasın ve her şey puslu hale gelsin, gölgede kalsın ve şüphelenecek bir şey olmasın; duygularıma itibar etmeyeyim diye...

Diğeri biraz küçümsemeyle ve sabırsızlıkla "O tabii ya kim olacaktı" diye yanıtladı, ortalığı velveleye veren kendisi olduğuna göre adeta patronluk taslamak hakkıymış gibi, haber getirenlerde vardır bu eda daima, ağzından baklayı tamamen çıkarana ve onu aktarıp dımdızlak kalana ve dinleyenin de artık ona gereksinimi kalmayana kadar... Ulağın hâkim pozisyonu pek az sürer, sadece bildiğini anlattığı sürece ve akabinde sessizliğe gömülür.

"Ne söyleyebilir ki? Çok bir şey söyleyemez. Ne söyleyebilir ki değil mi? Bir kaçığın söylediklerinin ne önemi olabilir?" Díaz-Varela her şeyden evvel cümleyi kendi kendine tekrarlıyor gibiydi, gergindi, adeta bir laneti bertaraf etmek isteyen biri gibi.

Ziyaretçisi daha fazla kendini tutamadı ve patladı, elinde olmadan sesi alçaldı ve yükseldi bu arada. Verdiği yanıttan sadece küçük parçalar çalındı kulağıma ama yeterliydi.

"...telefon konuşmalarından, ona anlatan sesten bahsediyor," dedi, "Deri ceketli adamdan, bendim o," dedi "Hiç hoşuma gitmiyor, çok ciddi değil... ama yıllardır üzerimde o, çöpe atmak gerek... telefon filan bulamazlar, onu hallettim, onun için bu uydurma gelecektir... ona inanıp inanmamaları değil tehlike, çatlağın teki. Ama birinin aklına gelirse, öyle kendiliğinden değil de birinin azmettirmesiyle... Muhtemelen olmayacaktır, dünya tembel kaynıyor. Yeterince zaman geçti üzerinden... Bunu bekliyorduk, susması bir nimetti, şimdi başta beklediğimiz gibi her şey... en kötüye hazırlıklıydık... o zaman sıcağı sıcağına daha kötü olurdu... daha inandırıcı. Ama bundan hemen haberin olsun istedim, bu bir değişiklik

ve hafife alınır gibi de değil, gerçi şu an bizi etkilemiyor, ayrıca sanınam ki etkilesin... Haberin olsun da her koşulda."

"Hayır, hayır küçük değil Ruibérriz," dediğini duydum Díaz-Varela'nın ve pek de sık rastlanmayan soyadını gayet iyi duydum, sesini kontrol edemeyecek kadar heyecanlıydı. "Kaçık da olsa birinin telefon konuşmalarıyla onu ikna ettiğini, fikri kafasına soktuğunu söylüyor. Suçu paylaştırıyor ya da genişletiyor, unutma bir sonraki bağlantı sensin, senden sonra da ben geliyorum, lanet olası, hiç hoş değil. Düşün ki senin bir fotoğrafını gösteriyorlar ve o da seni tanıyor. Senin sabıkan var mı, yok mu? Sabıkalısın değil mi? Sen kendin söylemiştin bunu, hayatın boyu cümle âlem seni o deri pardösüler ve tişörtlerle tanımış, bu arada senin yaşında birine hiç yakışmıyor bu kıyafet. Başlangıçta bana asla gitmeyeceğini söylemiştin, ortalarda görülmeyeceğini; bir dürtükleme, daha fazla aklını çelme gerekirse üçüncü birini yollayacağını, güvenebileceği bir yüz çıkaracağını söylemiştin karşısına. En azından seninle onun arasında iki adım olacaktı o zaman, bir değil ve en uzakta olan, varlığımdan bile haberdar olmayacaktı. Şimdiyse ortada sadece sen varsın ve seni de teşhis edebilir. Sabıkalısın değil mi? Doğruyu söyle bana, yalapşap önlemlerin sırası değil, ne yapmam gerektiğini bilmem gerek."

Bir sessizlik oldu, belki de Ruibérriz denen adam Díaz-Varela'nın talep ettiği gibi doğruyu söylesin mi söylemesin mi, onu düşünüyordu ya da sabıkalı olup olmadığını, fotoğraflarının kayıtlı olup olmadığını... Sessizliğe, fark etmeden de olsa benim yaptığım bir gürültünün neden olmasından korktum, mesela tahtanın üzerine basan bir ayak, sanmıyordum ama korku böyledir, hiçbir şeyi, var olmayanı dahi dışta bırakmamayı gerektirir. Duran iki adamın bir anlığına nefeslerini tutarak, kulak kesilerek, yan gözle yatak odasına doğru bakarak, elleriyle "bekle, kız uyandı," anlamına gelecek bir hareket yaptıklarını geçirdim aklımdan. Birden içimi korku kapladı, ikisi beni korkutuyordu, Javier'in yalnızken beni korkutmadığına inanmak istiyordum: Az önce onunla yatmıştım, göstermeye cesaret ettiğim tüm aşkımla sarılıp öpmüştüm onu, yani saklanmış ve içimde hapsedilmiş onca sevgiyle, sadece muhtemelen onun üzerinde durmayacağı ayrıntılarda gün ışığına çıkmasına izin verdiğim sevgiyle, en son istediğim onu korkutmaktı, vaktinden önce dehşete kapılmasına neden olmak, korkutup ka-

çırmaktı; zamanı gelecekti, bundan emindim. Bu saklı aşkın sınıfta kaldığını fark ettim, herhangi bir türde saklı aşk korkuyla aynı anda var olmazdı; ya en uygun ana ertelenirdi ya da unutuş ya da inkâra, bizim için her ikisinin de mümkün olmadığı dikkatimden kaçmadı. Uyumaya devam edip etmediğimi, konuşmaya kulak misafiri olup olmadığını kontrol etmek için geri döner diye böylelikle kapıdan uzaklaştım. Yatağa geri döndüm, inandırıcı bir pozisyon aldım, bekledim, hiçbir şey duymuyordum artık ve Ruibérriz'in ben yatmadan önce ya da sonra verdiği yanıtı da kaçırdım. Kim bilir belki de böyle bir iki üç dakika kaldım, hiçbir şey olmadı, öyle ki cesaretimi devşirip yeniden yataktan kalktım, kapıya yaklaştım, hâlâ yarı çıplaktım, daima onun beni bıraktığı gibi sadece etekle. Kulak misafiri olmanın cazibesine dayanamaz insan, bunun uygun olmadığını fark etsek bile. Hele de öğrenme bir başlamayagörsün...

Sesler artık daha az duyulabiliyordu, bir mırıltı vardı, adeta ilk korku anının ardından sakinlemişler gibi. Belki de her ikisi de ayaktaydı ve şimdi bir an geldiğinde oturmuşlardı, insan oturdu mu konuşurken sesi o kadar yüksek çıkmaz.

"Ne yapacağız sence?" dediğini duydum sonunda Díaz-Varela'nın konuyu çözüme kavuşturmak istiyordu.

Ruibérriz sesini yükselterek, "Bir şey yapmaya gerek yok," diye yanıt verdi belki emir verdiğinden ve anlık olarak yeniden kontrolü eline aldığını hissettiğinden. Lafı sonlandırıyor gibi geldi sesi, birazdan çıkacağını düşündüm, belki de pardösüsünü yeniden giymiş ya koluna atmıştı, tabii çıkardığını varsayarsak, ani ve münasebetsiz bir ziyaretti onunki kuşkusuz, Díaz-Varela su bile ikram etmemişti. "Bu bilgi kimseyi hedef göstermiyor, bizi ilgilendirmiyor, ne senin ne de benim bununla bir ilgimiz var, benim tarafımdan herhangi bir ısrar geri tepecektir. Bir kez haberin olduktan sonra artık unut. Bir şey değişmez, değişmedi. Bir yenilik daha olursa haberim olur ama olması için bir neden yok ortada. Büyük olasılıkla not alıp arşivleyip bir şey yapmayacaklardır. Nereden soruşturma yapacaklar, o cep telefonundan iz yok, ortada öyle bir telefon yok. Canella numarayı asla bilmedi ki, anlaşılan üç dört farklı numara vermiş, şifreler dans ediyor, hepsi de uyduruk ya da hayal ürünü. Ona telefonu verildi ama asla numarası söylenmedi, böyle anlaşmıştık ve öyle yapıldı. Ne var burada yeni olan? Herif sesler duyuyor, öyle diyor şimdi, kızlarının kendisiyle konuştuğunu ve

ona suçluyu gösterdiklerini, tıpkı diğer tüm kaçıklar gibi yani. Ha kafasının içinden ya da gaipten ses gelmiş ha bir cep telefonundan, bunları hezeyan ya da kendini önemsetme isteği olarak algılayacaklardır. İneklerin, delilerin bile haberi var dünyadaki ilerlemelerden ve cep telefonu olmayana zavallı gözüyle bakılıyor. Bırak olsun. Gereğinden fazla korkma, bununla elimize bir şey de geçmez."

"Ya deri pardösülü adam? Sen kendin de telaşlandın Ruibérriz. Bunun için soluğu yanımda aldın ya. Şimdi de bana telaşa mahal yok deme. Ne konuşmuştuk..."

"Tamam, evet duyunca ben de biraz korkuya kapıldım, kabul ediyorum tamam. İfade vermeyecek, hiçbir şey söylemeyecekti, ikna olmuştuk ama. Beni hazırlıksız yakaladı, bu saatten sonra beklemiyordum. Ama sana anlatırken aslında bir şey olmadığını fark ettim. Ayrıca birkaç kez deri pardösülü adamla görüşmüşse ne olmuş, ha o ha kutsal Fátima ona görünmüş, pratik etkileri açısından. Sana söyledim ya, beni sadece Meksika'da arıyorlar, tabii hâlâ zamanaşımına uğramadıysa, eminim uğramıştır, bunu kontrol etmek için oraya gidecek değilim: Gençlik zamanından kalma bir iş, yüzyıl olmuş artık. Ayrıca o zamanlar deri pardösü giymiyordum." Ruibérriz yaş tahtaya bastığının bilincindeydi, o değnekçinin kendisini görmesine asla izin vermemeliydi. Bundan ötürü şimdi getirdiği bilgiyi önemsizleştirmeye çalışıyordu.

"Yine de ne var ne yoksa kurtulabilirsin, her halükârda. Bundan başlayarak. Yak onu, parçala. Seni herhangi bir olayla ilişkilendirmek akıllarına gelmesin. Burada sabıkalı olmayabilirsin ama birden fazla polis tanıyor seni. Dua edelim de cinayet masası elindeki verileri diğer suçlarla ilgili verilerle karşılaştırmıyor olsun. Pekâlâ, burada görünüşe bakılırsa kimse kimseyle bilgi alışverişi yapmıyor. Her birim kendi işiyle ilgileniyor, aksi tuhaf olurdu." Díaz-Varela da şimdi kendini teskin etmeye, iyimser olmaya çalışıyordu. Tüm bunların ortasında bile konuşmaları son derece normal insanlar gibi geliyordu, tıpkı benim gibi, el yordamıyla yolunu bulan amatörler gibi. Suç işlemeye alışkın olmayan ya da çıkarsadığıma göre birini kışkırtacak hatta belki azmettirecek denli yeterli bilgisi olmayan insanlar...

O Ruibérriz denen adamı görmek istiyordum, veda etmek üzere olmalıydı, yüzünü ve aynı zamanda yok edilmeden önce meşhur deri pardösüsünü görmek istedim. Dışarı çıkmaya karar verdim,

çabucak giyinmek geldi içimden. Ama eğer böyle yaparsam Díaz-Varela o zaman evde birinin daha olduğundan bir süredir haberim olduğundan ve belki de dinlediğimden şüphelenebilirdi, en azından elbisemi giyerken geçen süre zarfında. Oysa ki olduğum gibi salona girecek olsam yeni uyanmışım ve kimsenin varlığından haberim yokmuş sanabilirdi. Hiçbir şey duymamış olmam mümkündü, onunla her zamanki gibi yalnız olduğumuzu sanıyordum, kimi akşamlar arada sırada yaptığımız buluşmalarımıza tanıklık edecek olası biri olmadan. Uyku mahmurluğuyla onun yanımda yatakta olmadığını keşfettikten sonra doğallıkla karşısına çıkacaktım. Yarı çıplak yarı giyinik karşısına çıkınam daha iyiydi, hiçbir tedbir almadan ve gürültü patırtı yaparak, hâlâ hayal âleminde yüzen masum biri gibi.

Ama aslında yarı giyinik değil neredeyse çırıl çıplaktım, giysilerin geri kalanı demek, etek hariç hiçbir şey demekti, çünkü üzerimde bir tek etek kalmıştı; Díaz-Varela ateşli hallerimiz sırasında onu kaldırdığını görmekten ya da kendisi kaldırmaktan hoşlanıyordu ama zevkten ya da rahatlıktan diğer giysilerimi çıkarmıştı; pekâlâ bazen çoraplarımı çıkardıktan sonra sadece giydiğim topuklu ayakkabıysa tekrar ayakkabıları giymemi istiyordu, pek çok erkek böylesi klasik imgelere sadıktır ve anlıyorum onları, benim de kendime göre bazı şeylerim var, itiraz etmem buna, bu talepleri tatmin etmek bana zahmet vermiyor, ayrıca itibar yüklenmiş bir fanteziye karşılık vermek, birkaç nesil boyunca yaşamış olmasına katkıda bulunmak koltuklarımı kabartıyor bile diyebilirim, az buz bir erdem değil bu. Dolayısıyla üzerimdeki giysinin aşırı derecede kıt olması –etek muntazaman yerinde olduğunda tam dizüstündeydi ama şimdi buruşuk ve yerinden sıyrılmış olduğundan ha var ha yok birdi– beni durdurdu ve bir an Díaz-Varela'yla evinde yalnız olduğumuzu düşündüğümde gerçekten odadan göğüsler fora mı yoksa onları örterek mi çıkardım diye hesaplama ihtiyacı duydum, öylece birinin önünde yürürken hâlâ sarkmadıklarından ya da aşırı sallanarak ihanet etmeyeceklerinden emin olmak gerekirdi (yaşını başını almış nüdistlerin aldırmazlığı bana asla anlaşılır gelmemiştir). Bir adamın biz kadınları uzanmış dinlenir vaziyette ya da yakından ve bir patırtının ortasında görmesiyle uzaktan ve kontrol dışı bir hareket esnasında görmesi aynı şey değil. Ama bu şüpheyi çözüme kavuşturamadım, çünkü işin içine mahcubiyet de dahil oldu ve derhal kontrolü ele geçirdi. Hiç tanımadığım birinin karşısında kendimi böyle teşhir etmek bana dayanılmaz geldi, hele de karanlık ve vicdan yoksunu birinin karşısında. Az önce öğrendiklerim uyarınca Díaz-Varela da belki de daha fazla vicdan fukarasıydı ama hâlâ bedenimin görünebildiği kadarını bilen kişiydi o ve bu kadarla kalmıyordu, hâlâ sevilen kişiydi, köklü bir şüphe hali ve nüve halinde, kaşıntı gibi bir tiksinti hissediyordum, az önce öğrendiğimi zan-

nettiğim şeyleri kabullenmeye yanaşmıyordum –nerede kaldı tahlil etmek– "zannettiğim" dediysem, bunun nedeni o konuşmayı hatalı biçimde yorumlamış olduğuma, yanlış duyduğuma, ya da daha sonrasında 'Nasıl böyle bir şeyi geçirdim aklımdan, ne budala ne adaletsiz oldum,' diye düşünmeme olanak tanıyacak bir yanlış anlaşılmaya inanmaktı. Aynı zamanda bunun ortaya çıkardığı olayları çaresizce içselleştirdiğimi, onlarla kaynaştığımı fark ediyordum, kendimi ciddi anlamda tehlikeye atmadan onların inkâr edilmesini talep etmem imkânsızken onlar zihnime kurulup kendilerine yer ediniyordu. Hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi yapmam lazımdı, sırf bir casus ya da münasebetsiz gibi görünmekten kaçınmak için değil, –beni nasıl gördükleri benim için önemini koruduğu müddetçe böyle olmalıydı, öyle ya hiçbir değişiklik ne tek bir seferde ne aniden ne de korkunç bir keşfin sebep olmasıyla gerçekleşir– bu benim için en uygunu, hatta benim için kelimenin tam manasıyla hayati olduğundan... Aynı zamanda korku da duyuyordum kendim için, biraz korku, çok fazla korkmak, olup bitenlerin menzilini ve gerektirdiğini hesaplayıp kitaplamak elimden gelmiyordu, *post coitum* sükûnet ya da uyku mahmurluğundan yanı başındaki adama karşı korku duymaya geçiş yapmak kolay iş değildi. Tüm bunlarda ruhumuzu sıkan ve dayanamadığımız inanılmaz gerçek dışı, küçük düşürücü ve trajik bir rüya yanı vardı, bir kez eşiği geçti ve denedi diye Díaz-Varela'nın gözümde aniden, tekrar tekrar cinayete kalkışabilecek bir katil olup çıkıvermesi imkânsızdı. Aslında böyle değildi, daha sonra düşünmek istiyordum: Ne eline bir bıçak almıştı, ne kimseye bıçak sallamıştı, ne de o katil değnekçi Vazquez Canilla'yla konuşmuşluğu, ona herhangi bir sorumluluk yüklemişliği vardı, anladığım kadarıyla onunla bir teması olmamış, tek kelime olsun etmemişti. Belki de bu plandan dahi haberi yoktu, kendi sorunlarından Ruibérriz'e söz etmişti ve o da bunu tamamen kendi namına planlamıştı –boş kafalı, sapkın kafalı, başkasının hoşuna gitme arzusu duyan biriydi– ve hatta her şey olup bittikten sonra beklenmedik bir armağan sunan biri gibi çıkagelmişti: "Bak nasıl da yolu temizledim sana, sahayı boşalttım, artık hepsi senin elinde" diyerek. Bu Ruibérriz denen adam da cinayetin faili değildi, o da ne bıçak sallamış ne de birine kesin talimatlar vermişti: Anladığım kadarıyla üçüncü bir emir eri vardı ve düşkünün sanrılı imgelemini zehirlemekle yetinmişler ve şiddete başvurma mekanizmasına ve tepkisine

güvenmişlerdi, bu gerçekleşebilirdi de gerçekleşmeyebilirdi de, şayet evvelden düşünülüp tasarlanmış bir cinayetse bile tuhaf biçimde aşırı düzeyde tesadüfe terk edilmiş bir cinayetti. Ne dereceye kadar eminlerdi ne dereceye kadar sorumluluk sahibiydiler belli değildi. Tabii şayet ona talimat ve emirler vermedilerse, ona baskı uygulamadılarsa ve tamamı etin içine giren yedi santimlik ağzı olan sustalı bıçağı onlar temin etmedilerse; güya yasaklı olduğundan kolayca elde edilmemesi gereken ve zor bela birkaç kuruş bahşişi kazanan ve harap olmuş bir arabada uyuyan biri açısından hiç de ucuz sayılmayan o sustalıyı yani... Kuşkusuz onun kullanması için değil onu aramak için, kulağına fısıldar gibi, onu ikna etmek için bir cep telefonu tedarik etmişlerdi –belki de arayacak kimsesi bile yoktu, kızları ne idüğü belirsiz bir yerdeydi ya da kasıtlı olarak onun erişiminin hayli uzağındalardı, bu denli öfkesi burnunda, bağnaz ve kaçık bir adamdan yangından kaçarcasına uzaklaşmışlardı– telefonda bize söylenen şeyin uzaktan değil çok yakından geldiği ve bundan ötürü de söylenenlerin yüz yüze yapılan bir konuşmadan daha ikna edici olduğu kimsenin aklına gelmez, yüz yüze konuşmuş olsalar bir kulağından girer diğerinden çıkar ya da çok nadiren etkilerdi. Genel olarak bu düşüncenin bir faydası dokunmaz ya da tam tersi işleri kızıştıran bir niteliktedir ama benim açımdan anlık olarak teskin edici bir işe yaradı ve başlangıçta veya o zaman, Díaz-Varela'nın evinde de, odasında da, yatağında da kendimi tehdit altında hissetmememe yardımcı oldu: Birkaç yıldır kahvaltıda bana uzaktan uzağa o denli hoş gelmiş en candan dostunu öldürmek için elini kana bulamadığı kesindi.

Ama ya öbürünü ne yapmalı, yüzünü görmek istediğim, bunun için karşısına yarı çıplak çıkmaya hazır olduğum, çekip gitmeden ve sonsuza kadar görüş alanımdan çıkmadan önce yüzünü görmek istediğim o adamı... Belki de o daha tehlikeliydi ve beni görmek ya da o andan itibaren görüntüsünün aklımda kalacak olması şuncacık hoşuna gitmeyecekti; belki de böylelikle kendimi sahiden riske atacak ve gözlerinde şu cümleyi okuyacaktım: "İşte yüzün aklımda, ne adını ne de nerede yaşadığını öğrenmek benim için büyük iş bilakis çocuk oyuncağı." Beni ortadan kaldırmanın ayartıcılığına karşı koyamazsa ya.

Ama elimi çabuk tutmam gerekiyordu, daha fazla tereddüt edemezdim, böylelikle sutyeni ve ayakkabıları giydim –uyuya kalma-

dan evvel topuklarını yatağın kenarına sürterek çıkarmıştım. Sutyen yeterliydi, belki de bir davetsiz misafir olsun olmasın ayakta ve hareket halinde daha iyi olacağından zaten takacaktım onları: Az önce onları doğal halleriyle görmüş Díaz-Varela'nın önünde dahi. Üzerime olandan daha küçük bir bedendi; gösterişli buluşmalarda daima sonuç veren eski bir hile, göğüsleri daha dik biraz daha dolgun gösterirdi, gerçi benim şu ana kadar kendiminkilerle bir sorunum olmamıştı ya. Neyse işte. Bunlar küçük yemlerdir ve başka şeylerin yanı sıra, içeriğinin ne olacağı konusunda önyargı taşınan randevulara giderken hayal kırıklığının önüne geçer. Bu sutyen beni belki de daha çarpıcı yapıyordu –ya da belki de değil, daha çekici– tanımadık birinin gözünde ama aynı zamanda daha korunaklı hissediyordum, utancım yatışıyordu.

Kapıyı açmaya hazırdım, öncesinde topukların tahtada çıkardığı sesi önemsemeden ayağıma ayakkabıları giydim, telaşlı ve dalgın değil de dikkatli iseler onları haberdar etmenin bir yoluydu bu. Yüz ifademe dikkat kesilmem gerekiyordu, Ruibérriz denen adamı görünce tam bir şaşkınlık olmalıydı, inandırıcı bir ilk tepkinin nasıl olması gerektiğine karar veremiyordum, kuşkusuz hemen gerisingeri dönüp çabucak kendimi odaya atmak ve o gün üzerimde olan hafif ya da bir hayli dekolte bluzu giyene kadar da çıkmamak olmalıydı bu. Ya da ellerimle göğüslerimi kapamak, yoksa bu aşırı bir iffet kumkumalığı mı sayılırdı? İnsanın kendini kurmaca bir duruma sokması asla kolay değil, hayatı 'mış gibi' yaşayan nasıl onca insan var aklım ermiyor, çünkü son noktasına varana dek en gerçek dışı ayrıntıyı, her bir öğeyi, üstelik de var olmadıkları ve hepsini uydurmak gerektiği hallerde akılda tutmak külliyen imkânsız.

Derin bir nefes aldım ve komedimi sergilemeye hazır bir halde kapının kolunu çektim, daha Díaz-Varela görüş sahamın içine girmeden yüzümün kızardığını anladım, çünkü beni sutyen ve düzeltilmiş etekle göreceğini biliyordum ve tanımadık, üstelik kötü bir izlenim edindiğim biri karşısında kendimi böyle teşhir etmek beni utandırıyordu, belki de mahcubiyetim az önce duyduğum şeyden, üzerime sökün eden inanamazlık duygusuna rağmen bir türlü dindirmeyi başaramadığım öfke ve korku karışımı şeyden ileri geliyordu; her halükârda huzursuz olmuştum, karmaşık düşünce ve duygulanımlar içinde ruh halim son derece çalkantılıydı.

Adamlar ayaktaydı, hemen bana baktılar, ne ayakkabımı giyerken ne başka bir zaman duymamış olmalılardı beni. Díaz-Varela'nın gözlerinde hemen bir soğukluk ya da güvensizlik, kınama, hatta gaddarlık okudum. Ruibérriz'in gözlerindeyse hepi topu şaşkınlık ve aşina olduğumu sandığım bastıramadığı erkekçe bir beğeni kıvılcımı, muhtemelen böylesi bakarken gözbebeği çok seri hareket eden erkekler vardır, onu frenlemeyi bilmezler, kaza geçirmiş, yolda yatan kanlar içinde bir kadını bulduklarında kalçalarına odaklanabilecek ya da kendi yaralı durumda olduğunda, kurtarmak üzere eğilen kadının göğsünün çatalına bakacak tıynettedirler, bu güdüleri iradelerine baskın gelir ya da iradeleriyle de bir ilgisi yoktur, bu ölüm döşeğine dek onlar açısından dünyada bir varoluş tarzıdır ve göz kapaklarını sonsuza dek kapamadan evvel bile mutlulukla hemşirenin dizlerini dikizlerler, ayağındaki topak topak olmuş beyaz çoraplara rağmen.

Evet, ellerimle örtüyordum, içgüdüsel olarak ve gayet samimi bir biçimde; arkamı dönüp geri çekilmedim, çünkü bir şey söylemem, bir irkilme ya da şiddetli bir tepki vermem gerektiğini düşündüm. Bu o kadar kendiliğinden olmamıştı.

"Hay Allah özür dilerim affedersiniz," diye Díaz-Varela'ya döndüm, "Birinin geldiğini bilmiyordum. Özür dilerim üzerime bir şey giyeyim."

Ruibérriz bana elini uzatarak, "Hayır, gidiyordum ben de zaten," dedi. Díaz-Varela, "Bir arkadaş," diye kısa ve öz biçimde rahatsız olmuş bir edayla tanıttı. "Bu María," Luisa'nın, evinde yaptığı gibi beni soyadsız bırakmıştı ama bunu bilinçli olarak beni azıcık olsun korumak için yapmış olması da muhtemeldi.

"Ruibérriz de Torres, memnun oldum," diye belirtti beriki, pek afralı tafralı bir soyadı olduğunu vurgulaması lazımdı. Ve eli hâlâ uzanmış durumdaydı.

"Memnun oldum."

Hızlıca elini sıktım –bir yandan bir saniyeliğine gözlerinin o göğse değer biçtiğini fark ettim– yatak odasına girdim, kapıyı kapamadım, böylece onların yanına geri dönme niyetimi açıkça belli ettim, ziyaretçi hâlâ gözünün hizasında olan ve yeni tanıştığı kişiyle vedalaşmadan gitmeyecekti. Bluzu aldım ve onun bakışları altında giyindim –giyinmek için yan döndüğümde bana gözlerini dikmiş olduğunu fark ettim– ve yeniden çıktım odadan. Ruibérriz de Torres'in boynuna doladığı bir fuları vardı –safi süs için ve belki de tüm bu süre boyunca onu çıkarmamıştı– ve o meşhur deri pardösüsünü omuzuna atmıştı, teatral edayla ya da karnaval havasında aşağı sarkıyordu. Siyah deriden bir pardösüydü, nazi filmlerinde SS subaylarının giydikleri cinsten bir şey, reddedilmeye yol açma riskine rağmen, çabuk ve kolay yoldan dikkati çekmeyi seven biriydi, şayet şimdi Díaz-Varela'nın sözünü dinleyecek olursa bu giysiden kurtulması gerekiyordu. Aklımdan ilk geçen şey, yüzünden bu denli arsızlık akan birine nasıl olup da güvendiğiydi; yüzünden olsun, tavırlarından, davranışlarından ya da duruşundan olsun bunu gözden kaçırmak mümkün değildi, bunun varlığını saptamak için tek bir bakış yeter de artardı. Ellisini tamamlamış olmasına rağmen her haliyle genç olmaya özenir gibiydi: Hoş saçları arkaya doğru taranmıştı ve şakaklarında dalgalar vardı, suni gibi durduğu için itibar katmayan lüleler ve kırlaşmış açık renk saçları biraz kabarmış ve uzun ama alışılmışa uygundu; tıpkı karnından kilo almamak için her türlü çareye başvuran ve göğsü şişmanlayan insanlar gibi, artık hafiften bombeleşmiş olsa da atletik bir göğüs, ışıl ışıl bir diş yapısını gözler önüne seren yayık bir gülümseme, üste doğru kıvrılan ve nemli iç kısmını gözler önüne sererek böylelikle bütününe bir şehvet katan üst dudak... Son derece düz ve elle çizilmiş gibi keskin bir burnu vardı, Madridliden

ziyade Romalıları andırıyordu ve Vittorio Gassman denen aktörü anımsatıyordu, daha soylu havalara büründüğü yaşlılığında değil, dolandırıcı taklidi yaptığı zamanlardaki halini. Evet dost canlısı ve sahtekâr olduğu açıktı. Her iki eli de pazılarının üstünde duracak şekilde kollarını kavuşturmuştu; bir refleks hareketi olarak onları bir anlığına gerginleştirdi, adeta ölçecekmiş ya da sıvazlayacakmış gibi, pardösünün altında olmalarına rağmen onları öne çıkarmak istermiş gibi, beyhude bir hareketti. Onu tişört içinde kusursuz biçimde gözümün önüne getirebiliyordum, hatta ayağında uzun çizmelerle, bir kez olsun atına binmesine izin verilmemiş, hüsran içindeki bir polo oyuncusunun ucuz taklid çizmeleriyle. Evet, böylesine hassas ve karmaşık, bunca lekeleyen bir girişim için Díaz-Varela'nın onu suç ortağı olarak seçmiş olması bir hayli tuhaftı; "ileride ölmesi gereken" birine, ölümün, –yarın ya da yarın değilse de asla bugün değil– kapısını daha ileride çalacağı birine ölümü getirme işi için... İşte sorun da burada yatıyor, hepimiz ölüyorduk eninde sonunda ve pek bir şey değişmiyordu –öz olarak hiçbir şey değişmiyordu– sıra öne alındığında ve biri öldürüldüğünde sorun 'ne zaman' sorusunda yatar, ama adil ve yerinde olan zamanı kim bilecek ki; şimdiki zaman doğası gereği değişkense 'şu andan itibaren' ve 'bundan sonra' ve 'başka zaman' ne anlama gelir, tek bir zamandan başka bir zaman yoksa ve o da süreğense, bölünemiyorsa ve sonsuzcasına sabırsız ve amaçsız, insana tazı gibi peşinden gelindiğini hissettiriyorsa; kendini frenlemek elinde değilmiş ve kendi amacından bihabermiş gibi atlı kovalarcasına telaşla hareket eder buluyorsa kendini, 'başka bir zamanın' ne anlamı olabilir? Ve neden olaylar, cereyan ettikleri zamanda cereyan ediyorlar, neden o tarihte de, öncesinde ya da sonrasında değil, o anı belirleyici ya da özel kılan nedir? Neye işaret eder bu, bunu seçen kim ve sonrasında Macbeth'in dediği şey nasıl söylenebilir –Díaz-Varela ondan alıntı yaptıktan sonra gidip metne bakmıştım– hemen akabinde eklediği şuydu: "Böylesi bir kelimenin zamanı gelecekti" *There would have been o time for such a word.* Yani yaveri Seyton'un –rahatlamanın veya talihsizliğin haberini getiren kişinin– az önce ağzından duyduğu 'Efendim Kraliçe öldü' sözünün, 'böylesi bir bilgi' ya da 'böylesi bir cümle'nin zamanı gelecekti: Shakespeare konusunda pek çok kez olduğu gibi, böylesine meşhur satırların gizemi ve muğlaklığı üzerinde kafa yoranlar hemfikir olamamıştır. Ne demektir

bu? 'Bunun daha uygun bir zamanı olacaktı' mı? 'Bu bana uymadığı için daha iyi bir fırsatı olacaktı' mı? Belki de, 'Son vazifelerin yapılabileceği, benimle onca şeyi, hırsı, suçu, umut, iktidar ve korkuyu paylaşan insan için durup layıkıyla gözyaşı dökebileceğim daha münasip ve sakin bir zaman olabilirdi' mi... Macbeth bunun hemen akabinde tüm dünyanın ezbere bildiği "Yarın ve yarın ve yarın..." diye başlayan on meşhur dizeden ibaret monologuna başlar; Ve bitirdiğinde, –ama bitmiş midir yoksa lafı kesilmiş olduğunda başka bir şeyler de ekleyecek midir kim bilir– dikkatini kendisine vermesini talep eden bir ulak belirir, çünkü büyük Birnam ormanının harekete geçtiğini, yükseldiğini, ilerlediğini ve Macbeth'in bulunduğu Dunsinane doruğunun tepesine çıktığını, bu korkunç ve doğaüstü olayın haberini vermektedir ki bu onun yenildiği anlamına gelmektedir. Yenilmişse ölmüş demektir ve öldükten sonra kafası kesilip ibreti âlem olsun diye başını taşıyan bedeninden ayrılıp sergilenecektir, bakışsız konuşurken, "Bunu işitmek için artık burada olmadığım, aynı zamanda görmediğim ve hiçbir şeyi hayal etmediğim bir zaman, ileride ölmüş olmalıydım: Zamanın içinde olmadığım, bir şeyden haberimin olmadığı bir zaman."

Ruibérriz de Torres'in yüzünü daha tanımadığım, onları görmediğim sırada kulak misafiri olduğumda aklıma gelenlerin aksine, onlarla birlikte olduğum kısa süre içinde bana korkutucu görünmemişlerdi, üstelik ne yüz ifadeleri ne tavırları hiç de teskin edici olmadığı halde. Doğrusu suratından arsızlık akıyordu ama tekinsiz bir adam değildi; kesinlikle binlerce ufak tefek kötü fiil ve davranışta bulunacak tıynetteydi ki, bu da zaman zaman büyük bir suç işleyebileceğinin göstergesiydi, –ne var ki bilinmedik bir coğrafyaya akına çıkmaktan ziyade, komşu bir ülkeye günübirlik yapılan bir ziyaret gibi,– yoksa her gün akına çıkmak, onu dehşete düşürürdü. Birbirlerine aşina olmadıklarını ve hatta aynı telden çalmadıklarını fark ettim ve bir katil çift olarak birbirlerini güçlendirmek yerine bilakis birinin varlığı diğerinin tehlikesini nötr hale getiriyor gibi geldi bana ve istediği kadar bir cinayetin planlanmasında suç ortaklığı etmiş olsunlar, ikisi de ne şüphelerini ortaya dökmeye, ne beni sorguya çekmeye ne de bir tanığın bakışları önünde bana bir şey yapmaya cesaret edebilirdi. Adeta tesadüf eseri ve geçici olarak, münferit bir eylem için bir araya gelmiş gibi bir halleri vardı, herhangi bir biçimde sabit bir ortaklık kurmamış ve uzun vadede de planları yokmuş gibiydiler, sırf ifa edilip bitmiş bu girişim ve onun olası sonuçları açısından bağlantılıydılar; şartlar gereği bir ittifak, muhtemelen ikisi tarafından da arzulanmayan, kim bilir belki Ruibérriz'in borçları ve para nedeniyle ve Díaz-Varela'nınsa daha iyi –daha kirli– bir ahbabı bulunmadığı ve kurnaz bir tilkinin ellerine teslim olmaktan başka çaresi kalmadığı için girdiği bir ittifaktı. "Bir kere beni aramak için bir nedenin yok, sen ve ben konuşmayalı ne kadar zaman oldu? Bana anlatacak önemli neyin olabilir?" Beriki telefonu kapalı olduğu için diğerinin kendisini azarlamasına müsaade ettikten sonra böyle demişti. Temas halinde olmak gibi bir alışkanlıkları yoktu, birbirlerini azarlayacak kadar birbirlerine yakın olmaları sırf paylaştıkları sırdan, ya da suçtan ileri geliyordu, tabii bir suçları varsa, bende mutlak

olarak bu izlenim uyanmamıştı, sözleri kulağıma ilgisizler gibi gelmişti. İnsanlar birlikte bir suç işlediklerinde bir şeyi planlayıp tasarladıklarında aralarında bir bağ olduğunu hissederler, hele bir de onu hayata geçirmişlerse. O zaman işte aniden senli benli olurlar çünkü maskelerini çıkarmışlardır ve benzerleri karşısında, oldukları bir şeyi olmamış, yaptıkları bir şeyi asla yapmamış gibi davranamazlar. Karşılıklı bu bilgi sebebiyle birbirlerine bağlıdırlar, gizli sevdalıların tavrı gibi, hatta gizli saklı olmadıkları ve buna gerek bulunmadığı halde ketum davranmaya karar verenlerin, dünyanın geri kalanının mahremiyetlerine burunlarını sokmaması gerektiğini düşünenlerin hali ve tavrı gibi; Díaz-Varela ve benim gibi, neden her bir kucaklaşma ve öpücüğün hesabını vermemiz gerekseydi diye düşünüyorduk, kendimize ait olan hakkında sessizdik ve şu Ruibérriz ilk haberdar olan kişiydi. Her suçlu, ortağının neye muktedir olduğunu bilir ve diğeri de karşısındaki için bunu bilir. Her âşık zayıf noktasının karşısındaki tarafından bilindiğinin farkındadır ve öteki karşısında, fiziksel olarak cazip bulmuyormuş gibi yapamaz, ona karşı kayıtsızsa, onda tiksinti uyandırıyorsa onu artık küçümsüyor ya da reddediyorsa numara yapamaz. En azından uzunca bir müddettir bize rağmen erkeklerin pek çoğu açısından şiirsel güzellikten mahrum olan –ta ki yavaş yavaş birbirine alışılana ve o zaman duygusal hale gelene dek– bu tensel sahada. Ve şansımız varsa buluşmalarımızın kısmen esprili bir tonu da vardır, öyle ki bu kimi katı erkekler için şefkat göstermeden önceki safhadır.

Nasıl ki tanıdık ya da tanımadık biri yatağımızdan geçtikten –ya da fark etmez, biz onun yatağından geçtikten– sonra verdiği sırlar rahatsız edici gelirse, paylaşılmış bir suçun getirdiği neticeler de öyledir muhakkak ve bunlardan biri kesinlikle saygı noksanlığıdır; hele de suç ortaklığı arıziyse, suçlular hayata geçirdikleri şeyi bir başkasının ağzından duyduklarında dehşete kapılacak özellikte alelade bireylerse... İnsanlar bir cinayete çanak tuttuktan, hatta onun gerçekleşmesi emrini verdikten sonra bile kendileri hakkında inançla şöyle söylerler: "Ben katil değilim, bana böyle denmesi için herhangi bir neden yok. Olaylar cereyan ederken, bir aşamada birisi araya girer, bunun olayın orta yerinde mi yoksa patlak verdiği anında mı yoksa daha doğum aşamasında mı olduğunun ne önemi var; hiçbiri dişerleri olmadan bir anlam ifade

etmez. Etkenler daima çok sayıdadır ve tek biri asla sebep teşkil etmez. Ruibérriz ya da değnekçinin aklını bulandırmak için onun tarafından yollanan adam bunu yapmayı geri çevirebilirdi. Beriki kendisini bir süre boyunca zehirleyen telefonlara yanıt vermeyebilirdi, onu biz hediye ettik ona ve telefonları da biz açtık ve kızlarının fahişeliğinden Miguel'in sorumlu olduğu konusunda onu ikna ettik; kandırmacaya aldırmayabilirdi, ya da son anda kişiyi karıştırıp beşi ölümcül on altı bıçak darbesini şoföre yöneltebilirdi, günler önce bir yumruk attığı şoföre, ki bu garip olmazdı. Miguel doğum gününde arabayı kendi kullanmayabilirdi ve o zaman hiçbir şey olmazdı, ne o tarihte ne de bir başka tarihte, belki de tüm öğeler bir daha asla bir araya gelmezdi. Değnekçinin elinde sustalı olmayabilirdi, ona satın almalarını emrettiğim hemen açılıveren sustalı... Tesadüflerin bir araya gelmesinde benim nasıl bir sorumluluk payım olabilir? İnsanın tasarladığı planlar, girişimler, deneme ve hamlelerden ibarettir; teker teker açılan iskambil kâğıtları gibi, istediğin kâğıt çoğu zaman gelmez. İnsanın suçlu olacağı yegâne durum bir silah alıp kendi eliyle kullanmasıdır. Geri kalanlar ihtimallerdir, insanın tasavvur ettiği şeylerdir –satrançta çapraz ilerleyen fil, diğer taşların üzerinden geçebilen at– insanın arzuladığı, korktuğu, azmettirdiği, bahis oynayıp hayaller kurduğu ve arada sırada olagelen şeylerdir. Ve eğer bir şey gerçekleşiyorsa, insan onu istemediği halde de gerçekleşir, bir şey için yanıp tutuştuğu halde, olmayacaksa olmaz, öyle ya da böyle bunlar bize çok az bağlıdır, hiçbir entrika son anda yoldan sapma ihtimalinden muaf değildir. Bir kırsal alanın ortasında havaya ok atmaya benzer bu; normal olan durum, inişe geçtiğinde, ucu artık aşağıya dönük halde yolundan sapmadan, kimseyi yaralamadan ve kimseye değmeden yere inmesidir. Ya da illa birini yaralayacaksa okçuyu yaralamasıdır."

Bu katıksız saygı yoksunluğu Díaz-Varela'nın Ruibérriz'e hitap etme, hatta ona veda etmek için emirler verme tarzında kendini gösteriyordu: (kısa diyalogumuzun sonunda, 'Pekâlâ beni yeterince oyaladın, misafirimi daha fazla ihmal edemem. Yani şimdi haydi lütfen git artık. Ruiberriz uza!' diyecek cesareti olmuştu: Kuşkusuz ona para ödemişti veya hâlâ ödemeye devam ediyordu, aracılık için, cinayetin organize edilmesi için, sonuçlarının izlenmesi için) ve diğerinde de bu durum ilk andan kapıdan çıkıp gittiği ana kadar beni gözleriyle süzüp durmasında kendini açığa vuruyordu: İlk an-

daki şaşkınlıktan ötürü hoş görülebilecek mültefit bakışını benim orada, o odada ilk kez bulunmadığını anladıktan sonra da düzeltmedi; halbuki oradaki varlığının rastlantısal olmadığı ya da bunun tek bir seferle sınırlı kalan deneme babında bir durum olmadığı, bir adamın evine tek bir gece için gelmiş bir kadın olmadığım ilk bakışta anlaşılacak bir şeydi; yani hoşlandığı herhangi bir başkasıyla eve gidebilecek biri değil, bilakis arkadaşıyla birlikte olduğum, en azından görünüşe bakılırsa, o süre zarfında 'dolu' olduğum anlaşılmalıydı... Bu durum fark etmedi onun için: Ne erkekçe bakışlarına ne de dişetlerini ortalıkta bırakan, flörtçü şehvetli gülüşüne bir biçimde çekidüzen verdi, adeta etekli sutyenli bir kadının beklenmedik bir biçimde zuhur etmesi, kendisiyle tanıştırılması, onun açısından yakın geleceğe dair bir yatırım manasına geliyormuş da beni çok yakında başka bir yerde yalnız görmeyi umut ediyormuş ve tüm gönülsüzlüğüne rağmen çaresiz kalırsa bizi tanıştıran kişiden telefonumu istemeyi dahi aklından geçiriyormuş gibi...

Bu kez üzerimde bluzumla bir kez daha salona geçtikten sonra, "Böyle apansız çıktığım için özür dilerim gerçekten," dedim. "Yalnız olmadığımızı bilseydim asla öyle çıkmazdım." Şüphelerini yok etmek için özellikle bu konuya vurgu yapmak gelmişti aklıma. Díaz-Varela hâlâ bana ciddiyetle, neredeyse kınayarak ya da sertçe bakıyordu: Ruibérriz gibi değil.

Nuh nebiden kalma o mültefit tavrıyla, "Özür dileyecek bir şey yok, kılık kıyafet ancak bu kadar göz alıcı olabilirdi, kısa sürdü ne yazık ki tabii o ayrı," diyecek cüreti buldu.

Díaz-Varela yüzünü ekşitti, olup bitenlerin hiçbiri ona şuncacık olsun komik gelmiyordu; ne suç ortağının gelip ona kötü haberler getirmiş olması, ne benim sahneye fırlayıp onunla tanışmış olmam, ne uyuduğumu sandığı sırada onları kapı eşiğinden duymuş olma ihtimalim ne de Ruibérriz'in eteğim ve sutyenim veya sutyenin pek az saklayabildiği göğüslerim hakkında vermiş olduğu hüküm ne de sonrasında ne denli edepli olursa olsun ağzından dökülen iltifatlar kesinlikle ona komik gelmiyordu. Az önce Díaz-Varela'nın benden ötürü kıskançlık ya da daha ziyade kıskançlık kalıntısı gibi bir şey hissettiğini fark ettikten sonra kısa bir an da olsa çocukça bir yanılsamaya kapılmıştım. Keyfinin kaçtığı her halinden belliydi, Ruibérriz deri pardösüsü omuzlarında asansöre doğru ağır adımlarla gittikten sonra yalnız kaldığımızda hiç

keyfi kalmamıştı; berikinin adeta görünümünden çok memnunmuş ve kendisine arkadan hayran olayım diye bana zaman tanırmış gibi bir hali vardı, kuşkusuz yaşlandığının farkına varmayan iyimser tiplerdendi. Asansöre girmeden önce bize döndü ve biz de ona bakışlarımızla eşlik ettik, evli bir çiftmişiz gibi, bir elini kaşına götürerek şapka çıkarma hareketini taklit edip bizi selamladı. Geldiği zamanki endişesi sönüp gitmiş gibiydi, herhangi bir şeyle moralini yükseltecek, ortamda bulunan herhangi biriyle aklı sıkıntılardan başka yöne kayabilen, hercai bir adam olmalıydı. Arkadaşının sözünü kulak arkası edeceğini ve deri pardösüsünü ortadan kaldırmayacağını düşündüm, üzerinde o varken halinden pek bir memnundu.

Kayıtsız veyahut maksatsız olmaya çalışan bir ses tonuyla, Díaz-Varela'ya "Kimdi o?" diye sordum, "Ne iş yapar? Tanıştığım ilk arkadaşın, pek de ilgi göstermedin. Yanılıyor muyum? Hayli tuhaf bir hali var."

Sanki bu yeni bir veriymiş ya da onu tanımlıyormuş gibi, kuru bir ses tonuyla "Ruibérriz," diye yanıtladı. Hemen akabinde yanıtının yavanlığının ve hiçbir şey ifade etmediğinin farkına vardı. Taahhüt altına girmeden bana ne anlatabileceğini ölçüp biçercesine, birkaç saniye sessiz kaldıktan sonra "Rico'yla da tanışmıştın ya," diye belirtti. "Pek çok şeyle uğraşır ama özel olarak hiçbir şeyle uğraşmaz. Bir arkadaş değil, gerçi uzunca süredir tanışıyoruz, yüzeysel olarak. Ona para getirmeyen ne idüğü belirsiz işler yaptı, anlayacağın her tarakta bezi var. Paralı bir kadını bulsa yan gelip yatar ve hiç usanmaz. Olmadı televizyona senaryo yazar, bakanlar, kuruluş başkanları, bankerler kim düşerse onlar için konuşmalar hazırlar, yasa dışı işler... Fazla kılı kırk yaran tarihsel roman yazarları için bilgi belge toplar, 19. yüzyılda ya da otuzlu yıllarda insanların nasıl giyindiklerini, ulaşım ağlarının nasıl olduğunu, ne tür silahlar kullanıldığını, tıraş fırçalarının, tokaların ne tür malzemeden yapıldığını, bilmem hangi binanın ne zaman yapıldığını, filmin ne zaman gösterime girdiğini, okurların sıkıldıkları ve yazarlarınsa gösteriş yaptıklarını sandığı tüm o yüzeysel şeyleri yani. Gazete ve dergi kütüphanelerini arar tarar, kendisinden istenen verileri temin eder. Salaklar ordusundan bir dolu tanıdığı vardır: Sanırım gençliğinde başarısız birkaç roman yayımlamış. Ne bileyim. Şurada burada iyilik yapıp durur, muhtemelen asıl olarak bununla yaşar, pek

çok bağlantısıyla; yararsızlığıyla yararlı bir adam ya da tam tersi." Duraksadı, sıradakini söylemek tedbirsizlik mi olur karar veremedi ve sonra duraksamak için bir neden olmadığına ya da zararsız bir hayat hikâyesini tamamlamaya yanaşmayarak daha kötü bir izlenim bırakmamaya karar verdi. "Şimdi bir ya da iki lokantanın ortağı ama işleri iyi gitmiyor, işleri uzun müddet tutturmaktan aciz, bir açılıp bir kapanıyor. Tuhaf olanı, bir müddet sonra, toparlanır toparlanmaz daima bir yenisini açmayı başarması."

"E, ne istiyordu? Haber vermeden geldi değil mi?"

Sorduktan hemen sonra bunu yaptığıma pişman oldum.

"Neden merak ediyorsun ki? Sana ne bundan?"

Neredeyse hiddetli, aksilenerek sormuştu. Çok geçmeden bana güvensizlik göstereceğine emindim, beni bir baş belası gibi görecekti, belki de tehdit, rahatsızlık verici bir tanık gibi, gardını almıştı, tuhaftı bu, kısa bir süre önce hoş ve zararsız biriydim, bir endişe kaynağı olmak dışında her şeydim, kesinlikle tam aksine, zamanın geçmesini, yaraların iyileşmesini ve umutlarına kavuşmayı beklerken veyahut bu geçen zamanın ona uzak olan vazifeleri mesela ikna, yakınlaşma, baştan çıkarma ve hatta sevdalanmayı yerine getirmesini beklerken gayet hoş bir eğlence aracıydım; gereksiz beklentileri olmayan ve ondan vermeye hazır olmadığı bir şeyi talep etmeyen biri... Şimdiyse bir şüphe, bir kuşku peydahlanıvermişti. Konuşmalarını duyup duymadığımı bana soramazdı; şayet duymadıysam hiç üstüme vazife olmadığı, dikkatimi vermediğim halde Ruibérriz'le konuşmalarına dikkatimi çekmiş olacaktı, eğer duyduysam ona hayır diyeceğim de kesindi, her halükârda doğruyu öğrenemeyecekti. Bu andan itibaren bir gölgeden, daha da kötüsü bir baş belasından, rahatsızlık kaynağından ibaret olmamın önüne geçmek olası değildi ne yazık ki. Bunun üzerine içime yeniden bir korku düştü, evet o korkutuyordu beni, önünde onu frenleyebilecek kimse olmadığı durumda onunla yalnız kalmak korkutuyordu. Belki de sırrını güvence altına almanın yegâne yolu, güpegündüz beni ortadan kaldırmaktan geçiyordu, denir ki bir kez cinayete kalkışmayagörsün insan, yeniden kalkışmak, bu fiili tekrarlamak o kadar da zor gelmez, çizgiyi bir kez geçtikten sonra geri dönüşü yoktur ve yapılan sıçramanın boyutu karşısında nicelik ikinci planda gelir, insanı sonsuza dek bir katil haline getiren niteliksel sıçrama bir

kez gerçekleşmeyegörsün, ömrünün son gününe dek bu silinmez, hatta olaydan haberi olan veya sonradan öğrenmiş, hayatta kalan bizlerin belleklerinde de varlığını devam ettirir, artık işin içine girmek ya da inkâr etmek içimizden gelmediğinde dahi. Bir hırsız çaldığını iade edebilir, bir iftiracı iftirasını kabul edebilir ve onu düzelterek suçlanan insanın adını temize çıkarabilir hatta bir hain bile iş işten geçmeden ihanetini düzeltebilir bazen. Cinayetin kötü yanı ise daima iş işten geçmiş olmasıdır, dünya yüzünden yok edilenin geri döndürülmesi imkânsızdır, bu değiştirilemez ve bunu düzeltmenin de bir yolu yoktur, istendiği kadar çok sayıda hayat kurtarılsın gelecekte, birinin hayatına son verildiği gerçeğini değiştirmez bu. Ve şayet affedilme olanağı yoksa gerektiğinde girişilen yolda devam etmek gerekir. Asıl olan lekelenmemek değildir, ne de olsa insan bağrında asla silinmeyecek bir lekeyi taşımaktadır, asıl olan keşfedilmemektir, olayın gün ışığına çıkmaması, bizi belaya sürüklememesidir; bundan ötürü başka bir lekeyi ilkine eklemek o kadar da önemli değildir, birinciyle karışır ya da onun içinde erir, ikisi bir araya gelip aynılaşır ve insan öldürmenin hayatının bir parçası olduğu, tarihteki pek çok başka insan gibi kaderinin bu olduğu fikrine alışır. Bu durumdaki insan için hiçbir değişiklik olmadığı söylenir, bu tür deneyimden geçen ve sonrasında pek fazla bir cezalandırma ve dibe gömülme olmadan bununla birlikte yaşayan ve hatta ara ara unutmaya başlayan pek çok birey olmuştur, bizi gün be gün sürükleyen ve ayakta tutan şeyin içinde her gün birazı unutulur. Hiç kimse somut bir şeyden ötürü saatler saatler boyu pişmanlık duyarak ya da artık geride kalmış, yaptığı bir şeyi tam anlamıyla bilincinde taşıyarak da yaşayamaz, hercai ve sıkıntısız anlar her zaman vardır ve en berbat katil bile bunların tadını çıkarır, muhtemelen herhangi bir masum kadar üstelik... Ve ileri giderek cinayeti artık canavarlık kabilinden bir istisna ya da trajik bir hata olarak görmekten vazgeçer, bilakis ona en gözü pek ve direngen, en kararlı ve en dayanıklılara hayatın sunduğu bir başka seçenek olarak bakmaya başlar. Bir anlamda kendilerini yalıtılmış hissetmezler, aksine, arkalarında kadim ve uzun bir silsile eşlik eder onlara ve bir nevi bir soyun ferdi olmak kendilerini o denli anormal ve ayrıcalıksız görmelerini engellemeye, kendilerini anlamaya ve mazur görmeye yardım eder: Adeta onların eylemlerini miras almış gibi, ya

da hiç kimsenin içinde yer almaktan kaçamadığı bir karnavalda piyango onlara çıkmış gibi ve dolayısıyla olayın ifa edilmesinden bütünüyle sorumlu olan kendileri değilmiş ya da bunu yaparken yalnız değillermiş gibi.

Verdiği savunma tepkisinden ötürü, gırtlağımdan çıkabilecek en masum ve hayli şaşkın bir ses tonuyla, mümkün mertebe çabucak, "Hayır, bir şey için değil, affedersin," diye yanıtladım. Zaten korkuya kapılmış bir gırtlaktı, elleriyle her an onu sarabilirdi ve onun için sıkmak çocuk oyuncağı olurdu, boynum inceydi ve en ufak bir direniş göstermezdi, ellerim onun ellerini uzaklaştıracak, parmaklarını açacak kuvvetten yoksundu, bacaklarım üst üste biner yere devrilirdim, o da pek çok kez yaptığı gibi üzerime çullanırdı, bedeninin ağırlığını ve sıcaklığını hissederdim –belki de soğukluğunu– ne onu ikna edecek ne de yalvarıp yakaracak kadar bile sesim çıkmazdı. Ama daha teslim olur olmaz bunun sahte bir korku olduğunu fark ettim. Díaz-Varela şahsi olarak bu dünya yüzünden birini yok etme işini asla üstlenmezdi, tıpkı arkadaşı Deverne'i de kendisi yok etmediği gibi. Tabii kendisini umutsuz ve ensesinde bir tehdit varmış gibi hissetmediği, tesadüfen ya da münasebetsizliğim sebebiyle öğrendiğim şeyi dosdoğru Luisa'ya yetiştirmemden korkmadığı koşullarda. Kimseyi mutlak olarak hiçbir şeyden muaf tutamazdınız, en kötüsü buydu, korku gelip gidiyordu, bir parça suniydi, "Sırf sormak için sordum," dedim ve yine de, "Pekâlâ, madem bu Ruibérriz iyilik yapıyor, senin için ben bir şey yapabilir miyim bilmiyorum... Neticede, sanmıyorum ama olur da sana bir faydam dokunursa emrine amadeyim," diye ekleyecek kadar tedbirsiz ya da cüretkâr olabiliyordum henüz.

Bana çok uzun gelen birkaç saniye boyunca gözlerini dikip baktı, adeta beni tartar gibi, çözümlemek ister gibi, sanki bakıldığının farkında olmayan insanlara bakar gibi, orada değilmişim de televizyon ekranındaymışım ve o canının çektiği gibi böylesi bir ısrarlı bakışla, içime nüfuz etmesinin karşısında vereceğim karşılıktan ötürü kaygılanmadan beni gözetleyebilirmiş gibi; yüzünün ifadesinin dalgınlıkla, uzağı görmemekle alakası yoktu, her zamankinin aksine, keskin ve tehditkâr idi. Ben de gözlerimi dikip baktım, (ne de olsa sevgiliydik ve sessizce hiç utanmadan bakıştı-

ğımız olmuştu) anlama noksanlığı ifade eden ya da sorgularcasına bir mimikle –ya da öyle sanıyorum– ona sorgulayıcı ifadesini iade ederek ve gözlerimi hiç ayırmadan... Ta ki ben pes edip bakışlarımı ilk tanıştığımız günden beri ister konuşsun ister sussun, bakmaya onca alışkın olduğum ve beni hiç bıktırmayan, bana asla korku değil bilakis cazibe telkin eden dudaklarına kaydırana dek. Anlık sığınağım oldu benim, gözlerimin orada sabitlenmesinde bir tuhaflık yoktu, bu çok sık olan bir şeydi, normaldi, şüphenin bundan ötürü pekişmesi için bir sebep yoktu, bir parmağımı kaldırdım ve dokundum dudaklarına, yumuşak bir hareketle hatlarının üzerinden geçtim, parmağımın ucuyla, uzun bir okşama, ruh halimizi yatıştırmanın, ona güven ve yakınlık telkin etmenin de bir yolu olacaktı. Şöyle demenin bir yolu olacaktı: "Hiçbir şey değişmedi, ben hâlâ buradayım ve seni sevmeye devam ediyorum. Sana hiçbir şey söylemiyorum açıkça, epey bir süredir bunun farkındasın ve seni sevmeme izin veriyorsun, senden hiçbir şey talep etmeyecek biri tarafından sevildiğini hissetmek hoştur. Sen ne zaman yeter diye karar verirsen o zaman geri çekileceğim, kâfi geldiğinde, kapıyı açtığında ve asansöre binerken gördüğünde bir daha geri dönmeyeceğimi bileceksin. Nihayet günün birinde Luisa'nın acısı dindiğinde aşkın karşılık bulacak ve ben de tek kelime olsun etmeden bir kenara çekileceğim, senin hayatında gelip geçici olduğumu biliyorum, bir gün daha, belki bir gün daha ve derken bir başka gün yok. Ama şimdi içini sıkma, dikkat et, çünkü hiçbir şey duymadım, saklamayı ya da kendinde tutmayı arzuladığın hiçbir şeyden haberim olmuş değil, ayrıca haberim olsaydı da umurumda olmazdı, benim yanımda güvendesin, seni ele vermeyeceğim, ayrıca duyduklarımı gerçekten duydum mu, onlara inanayım mı emin bile değilim, muhakkak bir hata olmalı, eminim bir açıklaması, ya da hatta kim bilir belki de mazereti olmalı... Belki de Deverne sana büyük bir zarar vermişti ya da senden önce, o da üçüncü kişiler vasıtasıyla, düzenbazca seni öldürmeye kalkışmıştı ve belki de şimdi ya sen ya o kalacaktınız, kendini mecbur hissettin, ikinize birden bu dünya fazla geliyordu belki de ve bu daha çok meşru müdafaa gibiydi. Benden korkmana gerek yok, senin tarafındayım ben, seni yargılamayacağım şu an. Ayrıca bunların sadece kafanda tasarladığın şeyler olduğunu unutma, gerçekte hiçbir şey bilmiyorum."

Tam olarak ve açık seçik tüm bunları düşünsün diye değil ama dudaklarının üstünde oyalanarak parmaklarımla iletmek istediğim buydu, bile isteye ona yolladığım mesajla çelişen bir işaret arayışıyla bir yandan dikkatle beni süzerken, bunu yapmama müsaade etti; hâlâ benden nasıl da şüphelendiğini fark ediyordum. Bunun ayarı bozulmuştu, ya da ayarı yoktu, tamamen ortadan kalkmayacaktı bu durum, azalacak ya da artacaktı, yoğunlaşacak ya da sönükleşecekti ama daima oracıkta var olacaktı.

"Bana iyilik yapmaya gelmedi," diye yanıtladı, "Benden iyilik istemeye geldi bu kez, bunun için beni acilen görmesi gerekti. Her halükârda teklifin için sana teşekkür ederim."

Bunun doğru olmadığını biliyordum, ikisi de aynı açmazın içindeydi, birinin diğerini çıkarması zordu, tüm yapabilecekleri karşılıklı olarak birbirlerini sakinleştirmek ve değnekçinin söylediklerinin boşlukta asılı kalacağını, kimsenin onları soruşturmak zahmetine katlanmayacağını bilerek, daha başka bir şey olmayacağına güvenerek, olayların seyrini beklemeye yönelik birbirlerine telkinde bulunmaktı. Yaptıkları da buydu zaten, sakinleşmek ve telaşı uzak tutmak...

"Yardım edecek bir şey yok."

Derken bir elini omzumun üstüne koydu, bir ağırlık gibi geldi bu bana, üzerime muazzam bir et parçası yığılmış gibi. Díaz-Varela için öyle çok iri yarı ya da güçlü kuvvetli denemese de yapısı sağlamdı, ama erkeklerin gücü nereden aldığı bilinmez, hemen hepsi ya da ekserisi öyledir, ya da bizimle kıyaslandıklarında öyle görünürler, tehditkâr, gergin ya da iyi ölçülmemiş bir hareketle bizi dehşete sürüklemeleri an meselesidir, bileğimizden tuttukları, belimize kuvvetle sarıldıkları ya da bizi yatağa bastırdıkları bir hareketle... İyi ki omzum bluzun altındaydı, tenimin üstünde böylesi bir dokunuşu hissetmek beni ürpertirdi diye düşündüm, ondan yana görmeye alışık olduğum bir hareket değildi. Beni incitmeden omzumu sıktı sanki bana bir sır ya da öğüt vermek ister gibi, bu tek elin boynumda olacağı fikrini düşündürdü bana, iki değil biri yeterdi. İvecen bir hareketle elini oraya kaydıracağından korktum, telaşımı, gerginliğimi algılamış olmalıydı, omzumun üstündeki tazyiki devam ettirdi, sanki bana artırdı gibi gelmişti, elinden kurtuluvermek, sıvışıp gitmek istiyordum, o bir peder ya da öğretmen gibi, bense bir çocuk, bir öğrenci gibi, sağ eli sol omzumun üstün-

de, küçülmüş gibi hissettim kendimi, ona endişe değilse de açıkyüreklilikle yanıt vermem içindi, amacı kesinlikle buydu.

"Söylediklerimin hiçbirini duymadın öyle mi? Geldiğimde uyuyordun değil mi? Onunla konuşmadan evvel buna bakmak için geldim ve seni çok derin uyurken gördüm, uyuyordun değil mi? Bana anlattığı şey son derece mahrem ve hiç kimsenin ondan haberdar olmasından hoşlanmayacaktır. Her ne kadar onun için bir yabancı olsan da. Bazı şeyler vardır, birileri duyduğunda insanı mahcup eder, bana bile anlatması epey zor oldu, bunun için gelmişti, iyilik isteyeceğinden, başka çaresi yoktu. Hiçbir şeyi duymadın değil mi? Seni uyandıran ne oldu?"

İşte böyle açık açık sormuştu, boşu boşuna ya da o kadar boşuna değil: Nasıl yanıt verdiğime bakarak yalan söyleyip söylemediğimi anlayabilir ya da sonuç çıkarabilirdi, ya da böyle olacağına inanıyordu. Ama bu hepi topu bir çıkarsama, tahmin, bir farazi-ye, bir kanaat olacaktı, insanların arasında yüz yıllardır süregelen sohbet alışkanlığına rağmen, hâlâ ne zaman doğru ne zaman yalan söyleniyor bunu bilememek inanılmaz. 'Evet' dense de bize, bu daima 'hayır' demek olabilir. 'Hayır' denebilir ve bu daima 'Evet' anlamına gelebilir. Ne de bilim ve teknikteki sonsuz ilerleme bunu tam bir kesinlikle bulmamıza olanak tanır. Buna rağmen beriki beni doğrudan sorgulamaya karşı direnememişti, evet demişim hayır demişim ne olacaktı ki. En iyi arkadaşı değilse bile onlardan birinin uzun yıllar boyu Deverne'e her tür sevgi gösterisinde bulunmasının neticede ona ne faydası olmuştu. İnsanın aklına en son gelecek şeydir kendisini öldürecek olması, isterse uzaktan uzağa ve ardında tanık bırakmadan gerçekleşsin bu, araya girmeden, elini kire bulaştırmadan olsun isterse, öyle ki sonrasında ara ara mutlu günlerinde ya da kıvançla, "Aslında bunu ben yapmadım benim hiç ilgim yok," dedirtecek kadar uzaktan uzağa...

"Hayır hayır, hiçbir şey duymadım, endişelenme. Derin bir uykudaydım, çok uzun sürmedi gerçi. Ayrıca gördüm ki kapıyı kapamışsın, sizi duyamazdım."

Omzumun üzerindeki eli tazyik yapmayı sürdürdü, sanki biraz daha sıkılaştı gibi gelmişti bana, zor bela duyumsanır bir şeydi bu, adeta beni ağır ağır fark etmeden zemine gömmek istermiş gibi. Ya da belki de bastırmıyordu, bilakis ağırlığını bana vermesi nedeniyle baskı hissi keskinleşiyordu bende. Tam aksine kabaca omzumu

silktim, zarafetle, çekingence, adeta onun serbest olmasını yeğlediğimi, o et parçasının öyle üzerimde durmasını istemediğimi gösterircesine, bu alışılmadık temasta belli belirsiz bir aşağılama öğesi vardı. "Dene benim kuvvetimi," olabilirdi, ya da "Bir tahmin et bakalım nelere kadirim." Hafif hareketimi görmezden geldi –belki de haddinden fazla hafif olduğundan– ve yanıt verdiğim son sorusuna geri döndü ve ısrarla sordu:

"Seni ne uyandırdı? Benden başka kimse olmadığını düşünüyorsan neden dışarı çıkarken sutyenini taktın? Sana seslerimizin mırıltısı gelmiş olmalı, öyle değil mi? Ve bunun üzerine bir şey de duymuşsundur muhakkak."

Sakinliğimi korumam ve inkâr etmem gerekiyordu. Ne kadar çok şüphe ederse ben o kadar inkâr etmeliydim. Ama hararetli bir biçimde ve herhangi bir vurgu olmadan yapmalıydım bunu. Konuştuğunu bile duymadığım birinin kafasında ne olduğundan bana neydi, bu onu ikna etmek için en azından kafasındaki netliği ertelemek için yegâne temelimdi benim; onu ispiyonlayarak ne geçecekti ki elime, o yatak odasının dışında cereyan eden herhangi bir şey fark etmezdi benim için, hatta ben içinde değilsem odanın içinde olup bitenler bile, bunun açıklığa kavuşturulması gerekiyordu, bizim ilişkimiz sadece geçici değil aynı zamanda sınırlıydı da, onun evinde bir ya da iki odasında arada sırada gerçekleşen buluşmalarla sınırlıydı, gelip gitmeleri, geçmişi, dostlukları, planları, flörtleri ve hayatının tamamı uzaktı bana, onun içinde değildim ve 'bundan böyle' de olmayacaktım, günlerimiz sayılıydı ve asla mazisi yoktu. Ve buna rağmen, bunların hepsi öz olarak doğru olsa da, kesinkes doğru değillerdi: Merak duymuştum, kilit bir kelime çalınmıştı kulağıma, –belki 'bir kız', ya da 'tanıyor' veyahut 'karısı' kelimesi veya hepsi birden– yataktan kalkmış kulağını kapıya yaslamıştım, daha iyi duymak için küçük mü küçük bir aralığı açmaya zorlamıştım, Ruibérriz ve o, seslerini kontrol etmekten aciz olduklarında, bir türlü fısıltıyla konuşmayı beceremediklerinde, heyecan buna engel olduğunda sevinmiştim. Kendi kendime neden bunu yaptığımı sordum ve hemen akabinde bundan ötürü pişmanlık duymaya başladım: Neden bu öğrendiğimi bilmek zorundaydım, neden bu fikre kapılmıştım, neden artık kollarımı ona doğru uzatıp beline dolamak ve onu kendime çekmek benim için mümkün değildi, böylesi tek bir hareketle elini omzumdan almak çok basit olurdu halbuki,

birkaç dakika öncesine kadar son derece sıradan ve doğal olurdu; daha fazla gecikmeden ve tereddüt etmeden bana sarılmaya mecbur edemez miydim onu, işte oradaydı canım dudakları, her zamanki gibi öpmeyi arzuluyordum ve şimdi cesaret edemiyordum ya da bir şey hâlâ beni cezbetmesine rağmen aynı zamanda geri itiyordu veya beni geri iten dudaklarında değil –zavallıların bir kabahati yoktu– onun bütünündeydi. Onu hâlâ seviyordum ve korkuyordum da ondan, onu hâlâ seviyordum ve yaptığı şeye dair bildiklerim bana tiksinti veriyordu, onun kendisi değil ama, bildiklerim.

"İyi de ne biçim sorular bunlar?" dedim öfkeyle, "Ne bileyim ne uyandırdı beni, kötü bir rüya mı kötü bir yatış pozisyonu mu yoksa seninle birlikte olduğum zamanın boşa gittiğini bilmek mi... Burada olduğunu bile bilmediğim bir adamın anlattıklarından bana ne? Eğer sutyeni taktıysam bunun nedeni beni yatmış halde ya da kısa mesafeden görmekle, bölük pörçük görmekle, iç çamaşırı defilesine çıkar gibi evin içinde ayakta gezinirken görmek aynı olmadığı için – zaten onlar da daima sutyen takar. Sana açıklayabileceğim tek şey bu."

"Ne demek istiyorsun?"

Gerçekten kafası karışmış gibi görünüyordu, anlamamış gibiydi ve bu –yani ilgisinin dağılması, aklının başka yöne kayması– bana anlık ve hafif bir avantaj sağladı, çok geçmeden bana kurnazca sorular sormayı bırakacağını düşündüm, buradan çıkabilirdim, derhal o elin etkisinden silkinmem ve gözünün önünden kaybolmam gerekiyordu. Hâlâ ortalıkta kol gezen önceki halimin –henüz yerine bir başkası geçmemiş, yerini bir başkası almamıştı, nasıl bu denli çabuk olabilirdi ki– oradan çıkmak için bir acelesi yoktu: Gittiğinde bir daha ne zaman geri döneceği belli olmuyordu ya da geri dönüp dönmeyeceği de.

Kasıtlı olarak, "Siz erkekler bazen ne kadar anlayışı kıt oluyorsunuz," dedim, herhangi başka bir konuya geçerek konuşmanın seyrini değiştirmek onu yakınlaşmaya ve gardını düşürmeye davet eden zararsız, daha kaba bir zemine çekmek ehven olur gibi gelmişti. "Öyle bölgeler var ki biz kadınlar daha yirmimizde otuzumuzda yaşlandığını sanırız, nerede kaldı on yıl daha fazlası. Kendi kendimizi eskiyle kıyaslayarak her bir geçen senenin anısını koruyoruz. Dolayısıyla o yerlerin öyle tabak gibi ve münasebetsiz biçimde görünmesi hoşumuza gitmez. Anlayacağın bu bana hoş gelmiyor,

doğrusu pek çokları için de aynısı geçerlidir, plajlar seyirlik değil zalimane görüntülerle dolup taşıyor, felaket görüntülerle, içlerinde bir iki destek kiriş koyduranlar da yok değil ve tüm sorunu böylelikle çözmüş olduklarını sanıyorlar. Çoğu "tüylerimi diken diken eder," seçtiğim deyimden ötürü kısaca bir gülümsedim ve benzer başka birini ekledim, "Kanını dondurur insanın."

Kısa bir gülümseme koyuvererek, "Ha," dedi. İyiye işaretti bu, "Bana kalırsa senin hiçbir yerin ihtiyarlamış değil, hepsini de gayet iyi görüyorum."

Daha sakin, diye düşündüm, daha az endişeli ve şüphe dolu çünkü korkunun ardından böyle olmaya ihtiyacı var: Ama daha sonrasında yalnız kaldığında üstüme vazife olmayan şeyi, Ruibériz'den başka kimsenin bilmemesi gereken o şeyi bildiğime kanaat getirecek. Tavrımı, odadan çıktığımda yüzümdeki vakitsiz yüz kızarmasını, tüm bu süre boyunca bir şeyden haberim yokmuş numarası yapmamı anımsayacak, kendi kendine ateşli anların ardından normal olanın ne durumdaysam, sutyenliysem öyle sutyenli, değilsem değil, o halde çıkmak olduğunu söyleyecek, insan o anların ardından gevşer, uzun süre de korunmasız kalır çünkü; biz kadınlardan bazılarının her an görüntümüze dikkatimizi verdiğimizi, nefes nefese olduğumuz anlarda bile üstümüzü kapadığımızı ya da açtığımızı ya da utanma duygumuzu en kızışmış anlarda bile büsbütün kaybetmediğimizi aklının ucuna getiremeyeceği için şu anda şaşkınlıktan ötürü kabul ettiği açıklamaya inanmaktan vazgeçecek. Konuya bir kez daha geri dönecek ve ne yapmanın uygun olduğunu bilemeyecek, peyderpey ve doğal olarak beni uzaklaştırsın mı, yoksa benimle arkadaşlığı aniden kesintiye mi uğratsın, bir ihbar tehlikesini her gün ölçüp biçmek, beni kontrol altında tutmak adına, hiçbir şey olmamış gibi mi sürdürsün bilemeyecek; işte bu son derece ıstırap verici bir durumdur, bir insanı, bizi avcunun içine almış birini, mahvımız olacak, ya da bize şantaj yapabilecek birini durmaksızın yorumlamaya tabi tutmak; insan böylesi bir gerginliğe uzun süre tahammül edemez, nasıl olursa olsun bir umar bulmayı ister, yalan söylenir, tehdit edilir, kandırılır, para ödenir, anlaşma yapılır, işi bitirilir, bu sonuncu uzun vadede en güvenli olanıdır –en kesin olanı– ve o an için aynı zamanda en riskli olanıdır, şu an için ve sonrası için en zor olanı ve belli anlamlarda en uzun ömürlü olanıdır; ölüm biriyle sonsuza dek ilişkilendirir,

rüyalarda sanki sağmış gibi çıkar ortaya ve insan onun işini bitirmediğine inanır, derken onu öldürmemiş olduğu için rahatlama ya da korku ve tehdit hisseder ve bu eylemi yeniden planlar; ölen kişi sanki yüz yıl önce ya da daha evvelki gün gözlerini yummamış gibi, berikinin yatağına gelir her gece eski güler yüzü ya da çatık kaşlarıyla, fal taşı gibi açık gözleriyle ve artık kimsenin duymadığı, yanılgıya yer bırakmayan sesiyle, yalvarışlar veya küfürler fısıldar ve yerine getirilmesi gereken vazife daima tamamlanmamış ve yorucu gelir berikine, her sabah gözlerini açıp uyanmadan önce onu bekleyen sonsuz bir iş gibi... Ama tüm bunlar çok sonra gelecektir, olup bitenlerin, ya da olmasından korktuğu şeyleri iyice düşündükten sonra. O zaman belki de Ruibérriz'i bir bahaneyle, ağzımdan laf alsın ve beni yoklasın diye, bir aracı gibi bağlantıyı zayıflatsın şaşırtsın diye –ve umarım daha ciddi bir şey için değil– bana yollamaya karar verecektir, dolayısıyla ben de şu dakikadan itibaren huzurlu bir gün yüzü görmeyecektim. Ama daha zamanı gelmemişti bunun, görecektik, zihninin şüphelerinden başka yöne kaymış olmasından ve ona bir şeyin biraz olsun komik gelmesinden faydalanmak ve buradan sıyrılmak gerekiyordu şimdi.

"İltifat için teşekkür ederim, genellikle bu kadar cömert değilsindir," dedim. Sonra herhangi bir fiziksel çaba göstermeden, ama hatırı sayılır bir zihinsel çabayla yüzümü onunkine yakınlaştırdım, kapalı ve kuru dudaklarını hafifçe öptüm, susamıştım, daha öncesinde tıpkı parmak ucumla hatlarının üzerinden gittiğim gibi, dudaklarım onunkilere şöyle bir değip geçti, hepsi buydu, daha fazla değil.

Bunun üzerine elini kaldırdı, omzumu serbest bıraktı ve üzerimden nefret edilesi yükü kaldırdı, bende acıya yol açan aynı eliyle –ya da ben böyle hissetmeye başlamıştım– yanağını okşadı, yine ben bir çocukmuşum, o ise tek bir hareketle bana ödül verebilir ya da beni cezalandırabilirmiş ve hepsi de onun iradesine bağlıymış gibi. Bu okşamadan utanıp büzülecektim az kalsın, benim ona dokunuşum ile onun bana dokunuşu arasında artık fark vardı, neyse ki kendimi tuttum ve okşamasına izin verdim. Birkaç dakika sonra evden çıkarken her zamanki gibi, acaba yeniden buraya dönecek miyim diye sordum kendi kendime. Tek farkla, bu kez sırf umut ve arzuyla sormuyordum bunu, neler olacağı sorusu da karışıyordu işin içine: Tiksinti mi olacaktı korku mu, yoksa daha ziyade yıkım mı, bilmiyorum.

III

Eşitsiz, adı konmamış ve alenen tanınmamış tüm ilişkilerde, biri inisiyatifi almaya, aramaya, buluşma teklif etmeye eğilimlidir ve diğer tarafın da sırf ortadan silinip gitmemek ya da buharlaşmamak için seçebileceği iki olasılık ya da yol vardır, gerçi her halükârda onun nihai kaderi silinip yok olmak olacaktır. Birincisi beklemekten, tek bir adım dahi atmamaktan, özleneceğine güvenmekten, sessizlik ve yokluğunun şüpheye yer bırakmayacak kadar dayanılmaz ya da endişe verici olduğuna inanmaktan ibarettir, ne de olsa herkes gel zaman git zaman kendisine verilen armağana ya da halihazırda mevcut olana alışır. İkinci yol, gizliden gizliye bu kişinin gündelik hayatının içine sızmak, göze batmadan ısrarcı olmak, muhtelif bahanelerle kendine yer edinmektir, sözgelişi, bir şey teklif etmek için değil –bu hâlâ yasaklıdır– sadece bir şey danışmak için, öğüt almak ya da iyilik istemek için ya da olup bitenleri anlatmak için –burnunu sokmanın daha etkili ve zorlayıcı bir yoludur bu– ya da bilgi vermek için aramak; daima orada olmak, kendinin bir anımsatması gibi olmak, uzaktan mırıldanmak, vızıldamak, bir alışkanlığın fark edilmeden sızarcasına yerleşmesini sağlamak, ta ki günün birinde o kişi alışkanlık haline gelen telefon konuşmasına ihtiyaç hissedene dek, aksi halde alınganlık benzeri hafiften ihmale uğramış gibi bir hisse kapılana ve sabırsızca ve yok yere telefonu kaldırıp kendini telefonu çevirirken bulana dek.

Ben o ikinci yolu seçen, girişken ve yüzsüz insanlar grubuna ait değildim, bilakis sessiz, daha ağırbaşlı ve uysal olanlardan ve silinip gitmeye ve çok geçmeden unutulmaya daha çok maruz kalanlardandım ve o akşamın ardından memnuniyetle bu riski göze alacaktım, benim için alışkanlık gereği hâlâ Javier olan –ama hatırlamakta dahi zorlanacağım bir soyadına indirgeneceği günler uzak değildi– kişinin tekliflerine bağımlı olma, onu ne aramak ne de bulmak zorunda olma riskini alıyordum ve bunu yapmaktan imtina etmem dolayısıyla şüpheli kaçmaz, beni suçlu durumuna düşürmezdi. Onunla temasa geçmemem ne bundan kaçınmak is-

tediğim, ne de hayal kırıklığına uğradığım anlamına geliyordu –bu hafif bir tabir kalırdı– ne korkmuştum ne de en iyi arkadaşının bıçaklanması olayını planladığı için, öleceğinden emin olmadan da olsa bunu planladığı için onunla tüm ilişkiyi kesmek istiyordum; hâlâ önünde en kolay ya da en meşakkatli iş duruyordu, sevda işi (en anlamsız ya da en asli olan). Bir hayat belirtisi göstermiyor olmam, bu konuyla ilgili yeni bir şey bildiğim manasını taşımıyordu, sessizliğimin bana ihanet eden bir yanı yoktu, her şey kısa süreli bir araya gelmelerimiz sırasında nasılsa öyleydi, onun belli belirsiz özlem hissetmesine, beni anımsamasına, beni odasına çağırmasına bağımlıydım, ancak bu olursa neye yöneleceğimi ve ne yapmam gerektiğini düşünmek zorunda kalacaktım. Sevdalanmak önemsiz olsa da, onun bekleyişi asliydi.

Díaz-Varela bana albay Chabert'den söz ettiğinde onu Desverne'le özdeşleştirmişti: Ölen kişi daima ölü olarak kalmalıydı çünkü ölümü kayıtlara geçmişti ve tarihsel bir olay haline gelmişti, anlatılmış ve ayrıntılandırılmıştı, yeni ve anlaşılmaz hayatı uygunsuz bir postiş, diğerlerininkinde davetsiz misafirliktir; nasıl düzelteceğini bilemediği, bundan ötürü onsuz akmaya devam eden evreni rahatsız edip durur. Luisa'nın Deverne'in hayalinden hemen silkinememesi, hareketsiz ya da biteviye bir tarzda hayatını ona ya da onun henüz çok taze olan anılarına –elbette dul kadın için taze ama ortadan kalkmasını uzunca bir süredir aklında gezdiren kişi için uzakta kalmış anılara– maruz kalarak sürdürmesi Díaz-Varela'ya bir hayaletin davetsiz misafirliği gibi, en az Chabert kadar usandırıcı gelmiş olmalı, tek farkla, beriki çoktan unutulduğu bir anda eti kemiği ve yaralarıyla geri gelmişti; geri dönüşü de, doğasına aykırı biçimde tersine çevirmeye ve düzeltmeye zorladığı zamanın akışı için bile bir rahatsızlık kaynağı olmuştu; öte yandan Desvern'in ise ruhu tam olarak gitmemişti, elini ağırdan alıyordu ve bunu kesinlikle karısının yardımıyla yapıyordu; onun bırakıp çekip gitmesine ağır ağır alışma sürecine gömülmüş olan karısının yardımıyla; onu biraz daha kendisiyle tutmaya yelteniyordu, kimi zamanlar hıçkırıklar içinde kimi zaman büyülenmiş gibi bir gülümsemeyle ama daima yalnız ve saklanmış halde, gün gelip de hâlâ bakmaya gayret göstereceği onca fotoğraftan birinde birden inanılmaz biçimde yüzünün flulaşacağını, ya da donup kalacağını bilerek yapıyordu bunu.

Öte yandan bana Chabert gibi gelen daha ziyade Díaz-Varela'ydı. Biri sayısız acı ve cezaya maruz kalmıştı, ötekiyse onlara neden olandı; biri savaşın, ihmalin, bürokrasinin, anlayışsızlığın kurbanı olmuştu, öbürü infazcı haline gelmişti; zalimliği, belki de kısır bencilliği, muazzam saçmalığıyla evreni ciddi anlamda sarsmıştı. Ama her ikisi de bir hareketin, bir tür mucizenin, ferahlamanın bekleyişi içindeydi: Chabert neredeyse imkânsız bir şeyi, karısının kendisine yeniden sevdalanmasını, Díaz-Varela'ysa muhtemel olmayacak bir şeyi, Luisa'nın kendisine âşık olmasını ya da en azından onunla teselli bulmasını umuyordu. Her ne kadar eski askerin umuduna hâkim olan şüphecilik ve inançsızlık; benim geçici aşığımınkine hâkim olan da iyimserlik ve yanılsama ya da belki de ihtiyaç idiyse de, her ikisinin de umudunda ve sabrında ortak olan bir şey vardı. Her ikisi de görülmeyi, tanınmayı, hatta belki çağrılmayı bekleyerek kaş göz hareketleri, hatta masumane patırtılar yapan hayaletleri andırıyorlar, belki de şu sözleri duymayı arzuluyorlardı: "Evet tamam kabul ediyorum, sensin o!" Her ne kadar Chabert'in durumunda söz konusu olan şey, onun yaşadığını ispat eden mektubun kabul edilmemesiyse, Díaz-Varela'nın durumunda şu demek oluyordu: "Yanında olmak istiyorum, yaklaş ve burada kal, boş yeri sen doldur, gel bana ve sarıl," ve her ikisi de benzer bir şey düşünmüş olmalıydı, onlara güç veren, bekleyişlerinde onlara destek olan ve teslim olmaktan onları alıkoyan bir şey olmalı: "Başıma gelmiş olanlar yaşanmış olamaz, kafatasıma giren bir kılıç ve dört nala giden sayısız at beni öldürmüş olamaz ve buna rağmen benim gibi kırk bin insanı gerçek cesetlere dönüştüren uzun ve beyhude bir savaşın ardından ölüler dağının içinden çıkmış olamam, onlardan biri olmalıydım, sadece ceset; ayağa kalkıp yürümeme yetecek kadar zorlukla iyileşmiş olamam, yokluklardan geçerek, kimseler bana inanmasa da karşıma çıkan her budalayı hâlâ ben olduğuma, öyle gösterilse de mutlak bir ölü olmadığıma ikna etmeye mecbur halde yıllar yılı Avrupa'yı kat ettim; sonunda buraya kadar geldim, karımın, mevkiimin ve servetimin olduğu yere, yaşamımı sürdürdüğüm yere, ne için, en çok sevdiğim ve mirasımı alan insan varlığımı dahi inkâr etsin, beni tanımazdan gelsin ve dolandırıcılıkla yaftalasın diye. Sayısız ölümden geçip hayatta kalmamın, çırılçıplak, rütbelerim olmadan, benim gibi ölenlerle, subaylarla, rütbesiz askerlerle, yurttaşlarım ve belki de düşmanlarla beraber, öylece bı-

rakılmaya teslim olduğum çukurdan çıkmış olmamın ne manası olabilir, ne anlamı olabilir tüm bunların, bu yolun sonunda beni bekleyen inkârsa şayet, kimliğimden, anılarımdan ve ölümümün ardından bana olup biten her şeyden mahrum bırakılmaksa şayet... Çektiğim çilenin, servetimin bolluğunun, büyük çabalarımın, kader denebilecek şeyin ne anlamı olabilir..." Paris'e gidip gelirken albay Chabert'in aklından bunlar geçmiş olmalı ve dul karısıyken mezardan dirilişi sayesinde yeniden karısı oluveren madam Ferraud'nun –dolayısıyla tıpkı albay gibi, bahtına, vaktiyle gömülmüş ve mazide kalmış, nefret edilesi Madam Chabert'i mezardan çıkarmak düşen– madam Ferraud'nun ve avukat Derville'in kendisiyle ilgilenmesi ve onu kabul etmesi için yalvarıp dururken böyle geçirmiş olmalı aklından.

Díaz-Varela da kendi namına şöyle düşünmüş olmalı: "Bu yaptığım ya da olmasını planladığım ve ön ayak olduğum şeyi yapmış olamam, daha doğrusu uzunca bir müddet enine boyuna düşündükten ve şüpheler beni yiyip bitirdikten sonra, bir ölümün gerçekleşmesini, en iyi arkadaşımın ölümünü, bunun gerçekleşmesini tasarlamış olamam, güya gerçekleşip gerçekleşmemesini, olup olmamasını, hayata geçip geçmemesini ya da asla hayata geçmeyişini kısmen şansa bırakmış gibi yaparak... ya da belki de öyleymiş gibi yapmadım da aslında böyleydi; kendi nezdimde görüntüyü kurtarmak adına, işi sağlama almadım diyebilmek için, kendi kendime neticede bir sürü eksik gedik ve çıkar yol bıraktım, açık uçlarla dolu ve kusurlu bir plan tasarladım, ne kiralık katil tuttum ne de kimseye "öldür" emri verdim: Infazın çok uzağında, şayet hayata geçecek olursa, hayata geçecek olayların çok uzağında hissedeyim diye iki insanı hatta Ruibérriz'i, telefon konuşmalarını gerçekleştiren onun altındakini ve telefon konuşmalarını dinleyen değnekçiyi sayarsak belki de üç insanı araya sokmuş olamam; değnekçinin tepkisinin ne olacağına dair bir güvence yoktu, tamamen duymazdan gelebilir, Miguel'e hakaret etmekle ya da ikisini karıştırdığı gün şoföre yaptığı gibi, ona da sırf yumruk atmakla yetinebilirdi, ya da baştan itibaren bela çıkarma çabası boşa çıkabilir ve en ufak bir etkisi olmayabilirdi, ama oldu, ama ne demek bu; tüm olasılıklara karşı olaylar benim arzularım doğrultusunda gelişmeyebilirdi, bu minvalde tüm olası arızi ya da bahis özelliğini kaybedebilir bir trajediye, beni dolaylı bir katil haline getiren azmettirilmiş bir cina-

yete dönüşebilirdi; benimkisi başlama yönünde bir karar ve tahayyüldü, zarı tutarak atmaktı, hileli çarka ilk itişi vermek ve dönmeye koyulmasını sağlamaktı, "Kulağına fısıldamak için bir cep telefonu al, bu davranışla aklına, kaçık zihnine gir onun, onu ayartmak için, arada sırada açıp kapaması ve okşaması için bir sustalı al, silahı olan, onu kullanmak ister," diyen bendim, hayır hayır buna bulaşmış olamam ben, sonrasında hiçbir şeye yaramayacak ve amacımı gerçekleştirmeyecek şey sebebiyle üzerime leke sıçratmış olamam. Kendimi böylesine iliklerime kadar cinayete, fesat tertibine, korkuya batırmış olmamın, bağrımda daima kandırmaca ve ihanet taşıyacak olmamın, sadece yabancılaşma anları ya da asla tecrübe etmediğim o tuhaf huzurlu anlar dışında ne silkinebileceğim ne de unutabileceğim ihaneti ve hileyi bağrımda taşıyacak olmamın ne anlamı olabilir, bilmiyorum, rüyalarımda yeniden belirecek ve asla koparamayacağım bir bağ kurmuş olmanın, tüm bunların ne anlamı var, şayet yegâne amacıma ulaşamayacaksam, eğer bu yolun sonunda beni bekleyen, olumsuz bir sonuç, kayıtsızlık ya da pişmanlık, beni eski konumumda tutmaya devam edecek o eski sevecenlikse, bunca pisliğe bulaşmaya ne hacet? hatta daha beteri, ihbar edilmek, ifşa olmak, aşağılama, sırt çevrilme ve buz gibi sesiyle söylediği 'Yıkıl karşımdan ve bir daha da karşıma çıkma!' cümlesiyse. Sanki o bir kraliçeymiş ve en hararetli uyruğunu, en büyük hayranını sonsuza dek topraklarından sürgün ediyormuş gibi. Üstelik bunun gerçekleşmesi işten değil, eğer María, o kadın duymaması gerekenleri duyduysa ve ona anlatmaya karar verirse, inkâr edecek olsam bile, şüphesi dahi benim için gelecekteki olasılıkların silinip yok olmasına, ortadan tamamen kalkmasına yetecektir. Ruibérriz mesele çıkarmaz bunu biliyorum, zaten bu yüzden onu işin icrasıyla sorumlu kıldım, onu uzun zamandır tanıyorum, ağzından laf çıkmaz asla, onu tutuklasalar ve sorguya alsalar bile, dilenci onu teşhis etse bile, baskı görse dahi gıkı çıkmaz, zaten çıkmasa iyi olur onun için, gerçi güvenilir biridir. Ötekilerine gelince, Canella ve ona telefon edene, günde birkaç kez onu arayıp fahişe kızlarını anımsatan, ölümcül detaylarla onları tam iş üstünde tasavvur etmesine neden olan, Miguel'i suçlayarak ismini onun aklına sokan adama gelince, ömürleri boyunca ikisi de ne ismimi duydu ne sesimi, onlar için yaşamıyorum ben, tişörtü, deri pardösü ve şehvetli gülümsemesiyle sadece Ruibérriz var. Ama María'ya gelince bunu hiç bilmi-

yorum, aslında, âşık olmaya başladığını fark ediyorum ya da belki de çoktan âşık oldu bile, gerçi aşktan ziyade güçlü bir dürtü olsa gerek onunkisi, bu kadar hızlı geliştiğine göre, haliyle, her an, ne zaman isterse uzayıp gidebilir, yorgunluktan ya da garezden ya da iyi niyetten veya hayal kırıklığından; hayal kırıklığı hissettiğini ya da hissedeceğini sanmam, var olandan daha fazlasını beklememe konusunda hayatından memnun ve günün birinde onu görmekten vazgeçeceğimi veya nihayet Luisa beni çağırdığında onu hayatımdan çıkaracağını biliyor, bir anlamda bunun olması kesin değil ama olabilir, er ya da geç. Tabii şayet María'nın salakça ve güçlü bir adalet duygusu yoksa ve benim bir suçlu olduğumu bilmenin hayal kırıklığı onu başka bir düşünceye sevk etmezse ve bana küfretmek, benden uzaklaşmak ona yeterli gelmez de beni aşkımdan uzaklaştırmaya ihtiyaç duymazsa. O zaman eğer Luisa'nın haberi olursa, ya da aklına böyle bir fikir gelirse zaten, başka bir şeye gerek kalmaz, en pislik yolun derinliklerine kendimi soktuktan sonra eğer şuncacık bir umut bile olmayacaksa, yaşamamıza yardımcı olan o gerçekdışı umuda bile yer olmayacaksa, bunun ne anlamı kalırdı. Belki de bekleyiş bile bana yasaklı olurdu, umut değil bekleyiş de, biçare sefilin son sığınağı olan bekleyiş; hastaların, tükenmişlerin, mahkûmların ve ölüm döşeğindekilerin, önce akşamın gelmesini ve sonra günün doğmasını ve tekrar akşamın olmasını bekleyenlerin, sıranın neye geldiğini bilmek için, kalkmak mı uyumak mı gerektiğini bilmek için sadece ışığın değişmesini bekleyenlerin son sığınağı bekleyiş bile yasaklı olurdu bana. Hayvanlar bile bekler. Yeryüzündeki tüm varlıkların sığınağıdır bu, ben hariç..."

Díaz-Varela'dan hiç haber çıkmadan günler geçti, iki üç dört gün ama bu tamamen normaldi. Beş, altı, yedi, sekiz ama bu da aynı biçimde normaldi. Dokuz, on, on bir ve on iki ama bu o kadar da normal değildi, gerçi çok da tuhaf sayılmazdı, arada bir o seyahate çıkardı, arada bir ben de çıkardım, birbirimize önceden haber verme alışkanlığımız yoktu, hele veda etme alışkanlığı hiç yoktu, hiç bu denli sıkı fıkı olmamıştık; yer değiştirmelerimizden ya da şehirden ayrılmalarımızdan birbirimizi haberdar edecek denli temkinli değildik ya da bunun gerekli olduğunu düşünmüyorduk. Ne zaman bu denli ya da daha uzun süreler boyunca beni aramakta gecikecek olsa, hayıflanarak –ama daima rahatlayarak ya da belki teslimiyetle– sahneden çıkma sıramın geldiğini, hayatında işgal ettiğim kısa zaman diliminin sonunda gerçekten kısa mı kısa finale geldiğini düşünmüştüm; yorulduğunu farz ediyordum, ya da eğilimi göz önüne alınırsa, vakit geçirme amacıyla edindiği arkadaşını değiştirdiğini düşünürdüm (her ne kadar aksini düşünmek istesem de kendimi asla bundan fazla bir şey gibi görmedim); öyle ya fi tarihinden beri devam eden bir şey olarak gördüğüm o bekleyişi ya da pususu süresince pek çokları gelip geçmişti hayatından; ya da belki de Luisa'nın beklenenden önce onu kabul ettiğini, dolayısıyla ne bana ne de kesinlikle başka birine artık yer olmadığını farz ediyordum; ya da ziyaretleriyle, gösterdiği özenle, çocukları okula götürmesiyle, elinden geldiğince yardım etmesi ve yanında olmasıyla tüm zamanını ona vakfettiğini. 'Tamam işte, beni bıraktı, bitti, sona erdi,' diye düşündüm. Her şey öylesine kısa sürdü ki anılarında diğerleriyle üst üste gelecek, karışacağım onların arasına. Ayırt edilmez olacak, mazide kalan olacak, beyaz sayfa olacak, 'şu andan itibaren'in tam aksi ve artık bir hükmü olmayan şeye ait olacağım. Önemli değil, sorun değil, baştan beri biliyordum bunu, sorun değil, olur da on ikinci günde ya da on beşinci günde telefonum çalar da sesini duyarsam elimde olmadan sevinçten havalara uçar ve şöyle derdim kendi kendime: 'Pekâlâ, en azından şimdilik

değil, hiç değilse bir sefer daha olacak.' Ve tüm o benim gönülsüz bekleyiş sürelerim ve onun mutlak sessizlik süreleri boyunca ne zaman zil çalsa veyahut cep telefonumu açtığımda, kapalıyken gelen mesajlara dair bir uyarı almış olsam, hemen ardından onun çıkacağına inandım.

Şimdi de aynısı oluyordu ama kuruntuyla. Korku içinde, aynı anda onun ismini ve numarasını görmeyi hem istemeyerek hem de isteyerek –bu huzursuzluk verici olandı, tuhaftı– küçücük ekrana bakıyordum. Onunla daha fazla görüşmek istemiyordum, nasıl tepki vereceğimi, nasıl davranacağımı bilemediğim tek tür halimizle bir buluşmaya mecbur kalmak istemiyordum. Görüşürsek, hatta sadece konuşursak bile çekingen ve utangaç olduğumu fark etmesi işten değildi ve hele bir de daha fazlasına kalkışırsak –kesinlikle– nasıl olmasın. Ama yanıt vermesem, aramasına karşılık vermesem, bu da aynı etkiye yol açardı, ne de olsa daha öncesinde asla böyle bir şey yapmamıştım. Şayet evine gidecek olursam ve bana yatmayı teklif ederse, hani o her zamanki üstü kapalı, sanki olacak olan şey olmayacakmış gibi, ya da itiraf edilmeyi hak etmiyormuş gibi davranmasına izin veren haliyle daima sonunda yaptığı gibi bana yatmayı teklif ederse ve ben de herhangi bir bahaneyle reddedersem bu da onun şüphelenmesine neden olurdu. Eğer randevu verecek olur da atlatırsam bu da onu uyandırırdı, çünkü mümkün mertebe daima onun inisiyatifine tâbi kalmıştım. O akşamdan beri sessiz kalmış olmasını, bana başvurmamasını, soruşturmalarından, su katılmadık kurnazlıklarından, onunla bir kez daha yüzleşmekten, neye itaat edeceğimi ve ona nasıl davranacağımı bilmemekten, kuşkusuz sevda ve cinsel çekimle karışık korku ve tiksinti verecek olmasından azat edilmiş olmayı bir lütuf, bir şans olarak görüyordum; öyle ya, bu iki şey bir hamlede ve irade gücüyle ortadan kaldırılamazdı, bilakis bir nekahet dönemi ya da hastalığın kendisi gibi elini ağırdan alırdı iyileşirken; öfkenin de hemen hemen hiç yardımı olmaz bunda, verdiği dürtü anında kullanılıp biter, aşırı şiddeti korunmaz, veya geçip gider ve gittiği vakit ardında iz bırakmaz, biriken bir şey değildir, hiçbir şeyin altını oymaz ve yatıştığı anda unutulur, tıpkı terk edip gittiği vakit unutulan soğuk, acı ya da ateş gibi. Kimi duyguların değişmesi kolay değildir, umutsuz biçimde zaman alır. İnsanın içine bir kez yerleşmeyegörsün kurtulmak zor olur, birini sabit bir şekilde sürekli düşünmeye başladığımızda –

aynı zamanda onu arzulamaya da başladığımızda– bugünden yarına hatta haftalar aylar da geçse bundan kurtulmak kolay olmaz, bu bağlılık çok uzun sürebilir. Şayet hissedilen şey hayal kırıklığıysa, o zaman ilk olarak bu duyguyla mücadele edilir, mantığa uydurularak azımsanmaya çalışılır, reddedilir, ortadan kaldırılmak istenir. Kimi zamanlar duyduklarımı duymadığımı düşündüm, ya da muhakkak bir hata, bir yanlış anlaşılma, hatta Desvern cinayetini organize etmek üzere Díaz-Varela'nın kabul edilir –iyi ama nasıl böyle bir şey kabul edilebilir olurdu– bir açıklaması olduğu yollu zayıf bir fikrin etrafında dolandım, fark ettim ki bu bekleyiş sürerken 'cinayet' kelimesi çekingence zihnimde dolanıyor. Díaz-Varela'nın benden bir şey istememesini, kendimi toparlamam ve nefes alınam için beni rahat bırakmasını bir şans olarak görürken, aynı zamanda bundan ötürü endişeleniyor, acı çekiyordum. Belki de her şeyin böyle –soluk ve kötü bir sonla– benim onun sırrını keşfetmem ve onun bundan şüphelenmesiyle beni biraz sorguya çekmesinin ardından pat diye dağılıp gidecek olması bana imkânsız geliyordu. Bu bir oyunun çok erken sona ermesi gibiydi; her şeyin havada asılı, kararsız, yüzer gezer, ısrarlı çözümsüzlükleriyle kalması gibiydi, tıpkı bir asansörün içine sıkışıp kalan kötü bir koku gibi. Karmaşık düşünceler içindeydim, onun hakkında bir şeyler bilmek, aynı zamanda da bilmemek istiyordum, rüyalarım birbiriyle çelişiyordu ve bir gece sabaha kadar gözümü kırpmadığımda, doğrusu rüyayla gerçeği ayıramadım ve tek fark ettiğim, kafamın dolu olduğu ve benim onu boşaltmaktan aciz olduğumdu.

Uykusuzluğumun arasında Luisa'yla konuşup konuşmamam gerektiğini sordum kendi kendime. Artık kafeteryadaki kahvaltı sırasında rastlaştığımız vaki değildi, acıyı artırmamak, daha kolay unutmak için bu alışkanlığını terk etmiş olmalıydı veyahut belki de benim işe gittiğim vakitlerde, daha ileri bir saatte geliyordu (belki de sabah daha erken vakitte kalkan kocasıydı, o da sırf ayrılığı geciktirmek adına o zamanlar ona eşlik ediyordu). Kendi kendime onu uyarmak, muhtemelen taliplisi olduğunu bilmediği o arkadaşın, daimi koruyucusunun ne mene bir adam olduğu konusunda onu bilgilendirmek gibi bir mecburiyetim olup olmadığını soruyordum. Ama kanıtlarım yoktu ve bana deli, haset besleyen, intikamcı, dünyası alt üst olmuş biri gözüyle bakabilirdi, böylesine tekinsiz ve karanlık bir hikâyeyle birinin karşısına dikilmek son

derece karmaşık şeylere yol açabilirdi, hikâye ne kadar abartılı ve dolambaçlıysa inanması o denli zor olur, zaten barbarlık yapanlar kısmen buna güvenir, boyutlarından ötürü olaya inanmanın epey güç olacağına bel bağlar. Ama bir şey son derece tuhaf, az rastlanır cinsten olduğunda böyle işlemez: İnsanların çoğunluğu kabul etmeye hazırdır, çoğu gizli gizli parmakla göstermeye, suçlamaya ve ihbar etmeye, dostlarını gammazlamaya bayılır, komşulara, üstlerine ve patronlarına, polise, yetkililere, herhangi bir şeyin suçlusunu bulup teşhir etmeye bayılırlar, sırf bu onların tahminlerinden ibaret olsa da; ellerinden gelirse hayatlarını batırmaya, en azından zorlaştırmaya, vebalı haline sokmaya, kopuşlar yıkımlar yaratmaya, toplum dışına itmeye bayılırlar, adeta cezalandırılan her birinden ya da her bir mağdurun arkasından, "Onun işi bitti, defedildi ama ben değil," demek rahatlatacakmış gibi. Gün geçtikçe sayımız azalsa da tüm bu insanların arasında, tam aksine bu muhbir rolünü üstlenmekten tarif edilmez bir tiksinti duyan kimileri de yok değildir. Ve bu role beslediğimiz olumsuz duygu o denli ifrata varabilir ki gerektiğinde kendimizin ve başkalarının iyiliği için bile onu alt etmesi kolay olmaz. Bir telefon numarasını çevirip adımızı saklı tutarak dahi, "Bakın aranan bir terörist gördüm, gazetelerde resmi vardı, filanca yere girdi az önce," demek iğrenç gelir: Muhtemelen böylesi bir durumda bunu yaparız en nihayetinde, ama daha ziyade mani olacağımız cinayetleri göz önünde bulundurarak, yoksa geçmiştekilere yönelik suçlar cezasını bulsun diye değil, çünkü onlara kimse çare bulamaz ve dünyada suçların cezadan muaf olması öyle uçsuz bucaksız, geniş, kadim ve uzun bir silsiledir ki buna bir milim daha eklenmesi bir yere kadar bizim için fark etmez. Tuhaf ve kötü bir şey gibi geliyor kulağa ama olabilir; bu tiksintiyi hisseden bizler kimi zamanlar adaletsiz olmayı yeğleriz, kendimizi muhbir olarak göreceğimize –buna katlanamayız– bir şeyin cezasız kalmasını yeğleriz; neticede adaletin tecellisi bizim üstümüze vazife değildir ya, savcılık bizim işimiz değildir, hele de sevilen birinin gerçek yüzünü ifşa etmekse mesele, bu iş daha da nefret edilesi bir hal alır, daha da kötüsü: O birisi, ne denli açıklanamaz olursa olsun bilincimizde yaşadığımız korku ve mide bulantısına rağmen –ya da aslında onu yaşayan, gel zaman git zaman irkilmeleri azalan zihindir– sevmekten vazgeçmediğimiz biriyse. Derken tam olarak kelimelere dökemediğimiz bir şey düşünürüz; tutarsız, sürekli,

neredeyse ateşimiz yükselmiş de sayıklıyormuşuz gibi, şuna benzer bir sayıklama: "Evet yaptığı şey, çok ciddi, hem de çok. Ama o hâlâ o, hâlâ o!" Bekleyiş ya da adı konmamış elveda süresi boyunca Díaz-Varela'yı gelecekte kimse için yeni bir tehlike olarak görmeyi başaramadım, anlık olarak korkuya kapılmış olsam da, onun yokluğunda anılarım ya da düşüncelerim arasında aralıklı olarak öyle hissettiğim anlar olduysa da kendim için dahi böyle göremedim onu. Belki iflah olmaz bir iyimserim ben, ama böyle bir şeyi tekrar yapabileceğine kanaat getirmiyordum. Benim için hâlâ bir amatör, o alanda arızi olarak bulunan bir davetsiz misafirdi. Bir defalığına istisna yapmış normal bir adamdı.

On dördüncü gün yayınevinde Eugeni'yle birlikte, Garay Fontina'nın, yere göğe sığdıramadan önerdiği, kendi yönettiği havalı ve marjinal bir edebi dergide ve blogunda tanıttığı, genç denebilecek bir yazarla toplantı halindeyken cep telefonum çaldı. Odadan bir anlığına ayrılarak Díaz-Varela'ya kendisini daha sonra arayacağımı söyledim, bana inanmamış olacak ki telefonu kapatmadı.

"Bir dakikacık daha," dedi. "Bugün görüşmeye ne dersin? Birkaç gündür yoktum, seni göresim geldi. Senin için de uygunsa işten çıktığında seni evde bekliyorum."

"Bugün geç mi çıkarım bilmiyorum, burada işler çok karışık." Yürürken aklıma gelivermişti; düşünmek istiyordum, ya da en azından onu tekrar görmek fikrine alışmak için zaman kazanıyordum. Ne istediğimi bilmiyordum hâlâ, onca beklediğim, bir türlü çıkmayan sesi beni hem rahatlattı hem telaşlandırdı, ama hemen akabinde, yeniden arzulanır olmanın, benden yakasını kurtarmadığını, sessizce kaybolup gitmeme izin vermediğini, henüz hayatından çıkma zamanımın gelmediğini görmenin kibri hâkim oldu. "İzin ver, bu akşama doğru bir bakayım. İşlerin gidişatına göre, gelirim ya da seni haberdar ederim."

Bunun üzerine genellikle yapmadığı bir şey yapıp ismimi söyledi.

"Lütfen María, gel." Sonra hemen arkasından sustu, sanki talebinin bir emir gibi algılanmasını istiyormuş gibi, ki öyle bir etkisi de oldu. Anında bir yanıt vermediğimden, bu etkiyi hafifletmek için bir şeyler daha ekledi: "Tek neden seni görmeyi istemem değil María," İki kez ismimin tekrarlanması, bu alışıldık değildi, hayra alamet hiç değildi, "Sana danışmak istediğim acil bir konu var. Geç olsun umurumda değil, buradan bir yere kımıldamayacağım. Her halükârda bekliyorum seni. Olmadı gelir alırım," kararlı bir sesle bitirdi cümlesini.

Benim de onun ismini çokça ağzıma aldığım vaki değildi, bu sefer telaffuz etmemin nedeni biraz taklitten biraz da altta kalmamak içindi, ismimizi duymak bizi genellikle tetikte kılar, bir

uyarı alacakmışız ya da bu bir felaketin ya da vedanın girizgâhı gibidir.

"Javier görüşmeyeli konuşmayalı günler oldu, bu kadar acil ne olabilir, bir iki gün bekleyebilir değil mi? Yani gelmem mümkün olmazsa demek istiyorum."

Yalvarır gibi bir halim vardı ama içten içe vazgeçmemesini, 'bakarız' ya da 'belki'ye razı olmamasını diliyordum. Sabırsızlığı gururumu okşuyordu, gerçi o gün için bu sabırsızlığın salt tensel bir mesele olmadığını fark etmiştim. Hatta belki de zerrece tensellik barındırmaması, salt bir nokta koyma ve bunu dile getirme aciliyetine icabet ediyor olması bile muhtemeldi; insan olayların yüzer gezer olmamasına, eriyip gitmemesine, sessiz sedasız kendi hallerinde ölüp gitmemesine ve neticelerinin soluk olmamasına bir kez karar vermeyegörsün, genellikle gayretli kesilir ve beklemek imkânsızlaşır; bunu hemen söyleyivermek, ağızdaki baklayı çıkarıvermek icap eder, hemen serbest kalabilmek için, neler olup bittiğini bilsin de kendini kandırmasın, memnun mesut yaşamını sürdürmesin, birisi artık hayatımızdan çıkmış durumdayken hâlâ hayatımızda olduğunu sanmasın, düşüncelerimiz ve kalbimizde artık yer tutmazken aksine inanmasın diye, bir an evvel yaşantımızdan çıkıp silinsin diye onunla bir an önce konuşmak icap eder. Ama benim için fark etmiyordu. Díaz-Varela'nın sırf beni başından savmak için, veda etmek için çağırıyor olması benim için fark etmiyordu. On dört gün olmuştu görüşmeyeli, onu bir daha göremekten korkuyordum, ki benim için önemli olan tek şey buydu; belki o da beni yeniden görürse kararında ısrar etmesi güç olabilirdi, buna ayartabilirdim onu, gelecekte beni özleyeceğini düşünmesini sağlayabilirdim, dönüş yolculuğuna başlamamak üzere onu ikna edebilirdim. Böyle düşündüm ve ne kadar budala olduğumu fark ettim; böylesi anlar çok nahoştur, budalalığımızı fark etmekten ötürü mahcup bile olmaz ve ona her koşulda kendimizi teslim ederiz, tam bir bilinçle ve sonradan "Bunu biliyordum ve emindim. Ne salaklık ettim ama," diyeceğimizi de bile bile. Üstelik mıknatısa demirin yapışacağı ne denli kesinse, o kadar kaçınılmaz olan bu tepki daha bir tutarsız ve budalacaydı, zira bir kez daha ona gitmemi isterse, tüm ilişkiyi keseceğime dair hemen hemen karar vermiş haldeydim. En iyi dostunun öldürülmesine neden olmuştu ve bu benim uyanık bilincim için fazlasıyla ağırdı. Şu anda bunun o

kadar da ağır gelmediğini görüyordum ya da o da değil, en ufak bir dikkatsizlikte bilincim puslanıp uykuya geçiyordu, bu da beni aynı düşünceye getiriyordu: "İyi ama bu ne budalalık allasen."

Díaz-Varela işimi bahane ederek tekliflerine gereğinden fazla itirazla karşılık vermeme pek alışık değildi, neticede bir sonraki güne bırakılmayacak pek az iş vardır, hele de bir yayınevinde. Leopoldo onunla ilişkim süresince çok az engel çıkarmıştı, ben Díaz-Varela için neysem o da benim açımdan öyleydi, ya da daha beteri, onunla yakınlaşmaktan zevk almak için bile kendi adıma çaba sarf etmem gerekiyordu, Díaz-Varela'nın asla benimle böylesi bir iradi çabaya başvurmak zorunda kaldığını sanmıyorum, gerçi bunlar belki de benim yanılsamalarımdan ibaretti, kimse bir diğeri hakkında kesin olarak bir şey bilemez ne de olsa. Leopoldo'ya ne zaman görüşebileceğimizi, ne zaman görüşemeyeceğimizi, zamanın kısıtlı olduğu halleri ben söylüyordum: Onun açısından bakınca asla sonu gelmeyen, sözünü etmediğim birtakım faaliyetlerin içine gömülmüş biriydim, benim küçük ve ölçülü dünyamı katlanılması zor bir girdap olarak tasavvur etmiş olmalı, pek az sefer zamanımı onun emrine amade kıldım, karşısında daima kendimi meşgul gösterdim. Hayatıma girip çıktığı süre Díaz-Varela'yla aynı oldu: İnsanın aynı anda iki ilişki yürüttüğünde, ki genellikle böyle olur, ne kadar ayrıksı ve karşıt olsalar da biri olmadan öteki varlığını sürdüremez. Öyle ki pek çok kereler, iki sevgilinin yasaklı hikâyelerini sona erdirebilmeleri için, içlerinden evli olanın ilişkisini bitirmesi ya da dul kalması gerekmiştir, sanki birdenbire yüz yüze kalmış olmaktan ötürü korkuya kapılırlar ya da artık yaşamak için engellemeler, ortalıklarda görünme yasağı, hatta belki tek göz odadan çıkmama mahkûmiyeti ortadan kalktığında o vakte kadar kısıtlı kalan bir aşkı ilerletmek için ne yapacaklarını bilmiyorlarmış gibi: Çoğu zaman tesadüf eseri başlayan şeyin, varolageldiği şekle sıkı sıkıya bağlı kalması gerektiği, başka bir şekle bürünmesinin her iki tarafça sahtekârlık olarak algılandığı ve reddedildiği gözden kaçırılır. Leopoldo asla Díaz-Varela hakkında bir şey bilmedi, ne de onun varlığından haberdardı, onun üstüne vazife değildi bu, bunun için bir neden yoktu. Dostça ayrıldık, ona çokça acı vermedi, beni arada sırada arar hâlâ, iki üç cümlenin ardından konuşacak bir şey bulamayıp sıkılırız. Söz konusu olan, kısa bir yanılsamanın kestirip atılmasıydı, soluk ve şüpheli bir yanılsamanın, zira heves eksikliği

saklanır gibi değildir ve en iyimser insan bile bunu algılayabilir. İnanıyorum ki pek az zarar gördü, ruhu duymadı. Şimdi kalkıp onun açısından ya da benim açımdan ne fark edeceğini sorgulamanın sırası değil. Díaz-Varela, bana ne kadar zarar verdiğine ya da verip vermediğine kafa yormak zahmetine katlanmazdı, ne de herhangi bir gerçek yanılsamaya kapılmama izin verdi denebilir. Başkalarıyla evet ama onunla değil. Bu sevgiliden bir şey öğrendiysem, o da şuydu: Hiçbir şeyi çok ciddiye almamak ve dönüp arkaya bakmamak gerek.

Bir sonraki sözleri daha fazla yalvarıp yakarma kılığına gizlenmiş olsa da talep gibi dökülmüştü dilinden:

"Gel diyorum işte María, o kadar zor olmamalı. Danışma işinin kendisi bekleyebilir elbet bir iki gün, ama bekleyemeyecek olan benim. İnsanın içine bir aciliyet düşmesi nasıldır bilirsin, bunu yatıştırmanın bir yolu yoktur. Bilsen sen de gelmek isterdin. Rica ediyorum."

Yanıt vermem birkaç saniye sürdü, her zamanki kadar kolay olduğunu sanmasın diye, son sefer korkunç bir şey olmuştu, her ne kadar o bunu bilmiyorsa da, belki de biliyordu. Aslında onu görmek için yanıp tutuşuyordum, bizi denemeye tâbi tutmak için, kendimi bir kez daha yüzüyle ve dudaklarıyla ihya etmek için, hatta onunla yatmak için, en azından eski Javier'le yatmak için. Nihayet şöyle dedim:

"Pekâlâ, o kadar ısrar ediyorsan... Saatini söyleyemiyorum ama geleceğim. Olur da beklemekten yorulursan haber ver de boşuna gelmeyeyim. Şimdi kapatmam lazım."

Telefonu kapayıp beyhude toplantıya geri döndüm. O dakikadan itibaren, önerilen gençten yazara zerrece ilgi gösteremedim, o da bana kötü kötü baktı, çünkü ilgi, seyirci ve çokça alkış bekliyordu. Her şeyden evvel kitabının bizim yayınevinden basılmayacağına emindim, en azından ben olduğum müddetçe.

Sonunda bolca zamanım kalmıştı ve Díaz-Varela'nın evine doğru yola çıktığımda saat hiç de geç değildi. O kadar ki, duraksayacak, düşünüp taşınacak, civarda dolanacak ve içeri girme vaktini öteleyebilecek fırsatım oldu. Embassy'ye bile girdim, hanımefendiler ve diplomatların akşamüstü çayı içtikleri o modası geçmiş yere, bir masaya oturdum, bir şeyler ısmarlayıp bekledim. Belli bir saatin dolmasını beklediğimden değil –tek bildiğim ne kadar oyalanırsam onun gerginliğinin de o kadar artacağıydı– bilakis dakikalar geçsin de yeterince kararlılık devşireyim ve sabırsızlık beni ayağa kaldıracak denli yoğunlaşsın, bir adım atabileyim, sonra bir adım daha ve heyecanla kendimi kapının önünde zile basarken bulayım diye. Ama bir kez ona gitmeye karar verdikten sonra, onu o gün yeniden görmenin bana bağlı olduğunu bildikten sonra, ne sabırsızlık ne heyecandan eser kaldı. 'Biraz sonra,' diye düşündüm, 'acelem yok, biraz daha bekleyeceğim. Evde bekleyecek, kaçıp gidecek hali yok, bir yere kımıldamayacak. Her bir saniye daha uzun gelecek ona ve sayacak onları, hiç aklına girmese de birkaç sayfa kitap okuyacak, amaçsızca televizyonu açıp kapatacak, galeyana gelecek, bana söyleyeceklerini hazırlayacak, aklından geçirip ezberleyecek, her asansör sesi duyduğunda merdiven sahanlığından uzanıp bakacak, her seferinde hayal kırıklığıyla asansörün kendi katına gelmeden durduğunu ya da dosdoğru yukarı çıktığını fark edecek. Ne danışmak isteyebilir ki bana? Kullandığı kelime buydu, anlamsız ve ahmakça, bir nevi joker gibi, genellikle öteki amacı saklayan bir laf, insanın kendisini önemli hissetmesi ve aynı zamanda meraklanması için önüne sürülen bir tuzak.' Ve birkaç dakika içinde şöyle düşündüm: 'Neden kabul ettim onu görmeyi? Neden onu reddetmiyorum, ondan kaçıp saklanmıyorum ve hatta onu ihbar etmiyorum? Bildiğim şeye rağmen neden onunla konuşmaya razı geliyorum, açıklamak istediğini dinlemeye ve tek bir hareketle, mesela bir okşamayla veyahut dilden yana tembel pek çok erkek gibi, hiç gönül okşayıcı bir kelime dahi sarf etmeksizin salt erkeksi bir kafa hareketiyle

odayı göstererek teklif edecek olursa, onunla yatmaya neden razı geliyorum?' Babamın *Üç Silahşorler* kitabından bildiği ve nedensiz yere, adeta sessizliği fazla uzatmamak için meşhur bir söz gibi arada sırada tekrarladığı Fransızca bir alıntıyı anımsadım, muhtemelen kelimelerin kesin ve açık olmasından, ritminden ve tınısından hoşlanıyordu, ya da belki de çocukluğunda etkilemişti onu, ilk kez okuduğunda (Díaz-Varela gibi, yanılmıyorsam, bir Fransız kolejinde okumuştu, San Luis de los Franceses'de) Athos kendinden üçüncü tekil şahıs gibi bahsediyordu, yani kendi hikâyesini D'Artagnan kadim bir aristokrat dostuna atıfta bulunur gibi anlatıyordu, yirmi beş yaşındayken, masum ve on altısında baş döndürücü bir körpe kızla evlenir, "aşklar kadar güzel" ya da "sevdalanmak kadar güzel," böyle diyordu Athos, o zamanlar Athos değildi, silahşor değildi, Fère kontuydu. Hakkında çokça şey bilmeden, kökenini araştırmadan, mazisini soruşturmadan evlendiği genç mi genç meleksi karısı bir av sırasında kaza geçirerek attan düşer ve bayılır. Onu kurtarmak için yardımına koştuğunda elbisenin sıktığını, handiyse onu boğmak üzere olduğunu fark eder, hançerini çıkarıp nefes alması için omzunu açıkta bırakacak biçimde elbisesini yırtar. İşte bunun üzerine omzundaki ateşle dağlanmış menfur zambak çiçeği damgasını görür; infazcıların fahişeleri, hırsızları ya da işte en genelde suçluları damgalamak için kullandıkları işareti. Athos, "Melek demek ki bir şeytanmış," diye hükmünü verir. Sonra biraz çelişkili biçimde, "Zavallı kadın hırsızlık yapmış," diye ekler. D'Artagnan, kontun ne yaptığını sorar ve arkadaşı ona kısa, öz, soğuk bir yanıt verir (işte bu, babamın tekrarladığı ve benim anımsadığım alıntı) "*Le Comte était un grand seigneur, il avait sur les terres droit de justice basse et haute: il acheva de déchirer les habits de la Comtesse, il lui lia les mains derrière le dos et la pendit à un arbre*" ya da şunun aynısı: "Kont büyük bir senyördü, topraklarında yüksek ve alçak adalet ondan sorulurdu: Kontesin elbiselerini yırtmıştı, ellerini arkadan bağladı ve onu bir ağaçta sallandırdı." Bu, Athos'un genç yaşı nedeniyle, hafifletici sebepler aramadan, mantığa başvurmadan yaptığı bir şeydi, hiç pişmanlık duymadan, gözünü bile kırpmadan yaptığı bir şeydi; tevazu göstererek karısı yapacak denli âşık olduğu kadın, öğrendiğine bakılırsa esasında baştan çıkartabileceği ya da gönlünden geçtiği gibi zorla sahip olabileceği bir kadındı: Hakkında tek bilinen şeyin, gerçek ya da takma isminin Anne de Breuil olduğu,

toplum dışı yabancı bir kadının imdadına yetişmek üzere onun, oraların efendisinin karşısına kim çıkardı ki? "Ama hayır dünyanın en salak, en budala, en aptal insanı! Onunla evlenmişti, Athos kendi eski benini kınar, zalim Fère kontu kadar dosdoğrudur ve kandırmacayı, kepazeliği silinemez lekeyi anladıktan sonra araştırıp soruşturmayı, karşılıklı duyguları, tereddüt ve ertelemeyi, merhameti bir kenara bırakır –buna karşılık aşkı bırakmaz, çünkü daima onu sevmeye devam eder, en azından aşkından kolay kurtulamaz– ve kontese ne açıklama ne kendini savunma ne inkâr etme ne onu ikna etme, merhamet dilenme ya da yeniden kendisini büyüleme fırsatı, ne de 'daha sonrasında' ölme fırsatı tanır, belki de ancak dünyanın en bedbaht yaratığının hak edeceği biçimde, hiç gözünü kırpmadan "ellerini arkasına bağlayıp onu ağaca asar". D'Artagnan dehşete kapılır ve "Ulu Tanrım, cinayet" diye bağırır. Athos'un yanıtı gizemli, handiyse muammalıdır, "Evet cinayet, hepi topu bir cinayet!" ve böylelikle hikâyeye nokta koyar, hemen akabinde biraz daha sığır eti ve şarap ister. Gizemli, hatta muammalı olan şu "hepi topu" Fransızca "*pas davantage*"dır. Athos, D'Artagnan'ın öfkeli nidasına itiraz etmez, ne bahane bulur ne de onu düzelterek, "Hayır bu sadece bir infazdı," ya da "adaletin tecellisiydi" der, ne de alelacele, acımasızca ve muhtemelen yalnız başına gerçekleştirdiği, ne tavsiyesiz ne yardımsız ne de başvuracağı kimse olmadan yaptığı –kuşkusuz ormanda onunla kadından başkası yoktu– tanıksız o doğaçlama eylemini, sevdiği kadını asma işini daha anlaşılır kılmaya çalışarak: "Öfkeden gözüm dönmüştü, kendime nasıl hâkim olacağımı bilemedim, intikam almaya ihtiyacım vardı; tüm ömrüm boyunca pişmanlık duyacağım bundan," gibisinden bir yanıt verir. Cinayet olduğunu kabul eder, evet, "hepi topu bir cinayet," sadece bu ve başka bir çıkarsama yapılamaz, adeta cinayet akla gelecek en kötü şey değilmiş, ya da öylesine alışıldık ve sıradan bir şeymiş, onun karşısında ne utanma ne şaşkınlık gerekirmiş gibi: Tıpkı, ölü olması gerektiği halde hâlâ sağ olan yaşlı Albay Chabert'in davasını üstlenen avukat Derville ve bürosunda görevli olanların temelde düşündüğü gibi; "Hep aynı kötücül duygular kimseler onları düzeltmeden habire tekrarlanıyor" ve bürolarını da "kimselerin temizlemeyeceği birer lağım çukuru"na çeviriyor. Cinayet herhangi birinin işleyebileceği ve durmaksızın ifa edilen bir eylem, fi tarihinden beri var ve kıyamet gününe kadar, bir daha şafak sökmeye-

ne kadar, cinayeti barındıracak bir zaman dilimi var olmayana dek var olacak; cinayet günü birlik, renksiz ve barbar, bir zamane olayı; gazeteler ve televizyonlar onlarla dolup taşıyor, gökyüzü onlardan yükselen bunca çığlık, korku ve tantanayla dolu. Evet, hepi topu bir cinayet.

Etrafımda, aylak bir diplomat ve çevresindeki motor takmış gibi konuşan hanımefendilerin uğultusuyla, hâlâ Embassy'deydim, kendi kendime, "Neden ben de türünün ilk ve son örneği Athos ya da Fère kontu gibi olmuyorum?" diye sordum. Neden ben de olayları aynı sarihlikle görüp ona göre tavır alamıyorum, polise ya da Luisa'ya giderek bildiklerimi anlatmıyorum, en azından başlangıç için, Ruibérriz de Torres'in peşine düşmeleri, soruşturmaları için yeterli olurdu. Neden sevdiğim adamın ellerini arkasından bağlayıp tek kelime etmesine izin vermeksizin onu bir ağaçta sallandırmaktan acizim, şayet onun İncil kadar kadim, nefret edilesi bir suçu işlediğinden eminsem, üstüne üstlük ödlekçe iş görerek, onu koruyacak ve yüzünü saklayacak aracıları kullanarak, rezil bir telefonla, zavallı bir sefili, aklından zoru olan birini, muhakeme gücünden yoksun ve daima ona kul köle olacak birini kullanarak. Hayır, benim açımdan böyle bir sertliğin âlemi yok çünkü bu topraklarda ne yüksek ne alçak adaletin üzerinde söz sahibiyim, ayrıca ölüler konuşamaz ama canlılar başka: canlı biri konuşabilir, yaptığını açıklayabilir, ikna edebilir ve tartışabilir, hatta beni öpebilir ve sevişebilir benimle, ne var ki ölü birisi ne görebilir ne duyabilir, çürümeye devam eder, yanıt veremez, tehdit edemez, etki edemez, ne de en ufak bir zevk telkin edebilir; ne benden hesap sorabilir ne hayal kırıklığına uğrar ne de sonsuz üzüntüsü, muazzam acısıyla bana suçlayıcı gözlerle bakabilir, ne bana dokunabilir ne de ilham verir, bunların hiçbiri ölü biriyle mümkün değildir."

Nihayet karar verdim ya da canım sıkılmıştı eni konu, veya arada sırada üzerime musallat olan korkuyu geride bırakma hevesi ya da *eski beni* görme sabırsızlığıydı bu; tıpkı öleli uzun zaman olmuş herhangi bir merhumun henüz canlı olan görüntüsü gibi, vadesi henüz tam anlamıyla dolmadığından, onu hâlâ sevmeyi sürdüren, lekeli ve karanlık olan üzerinde hâlâ hüküm süren eski beni. Hesabı istedim, ödedim, tekrar sokağa çıktım ve onca iyi bildiğim yolu, çok kez ziyaret etmediğim ve artık var olmayan ama asla unutmayacağım evin yolunu tuttum; ya da artık Díaz-Varela'nın yaşamadığı ve bundan sonra da benim için var olmayan evin yolunu. Hâlâ ağır ağır adım atıyordum, varmak için acelem yoktu, sanki tavsiyelerime başvurulmak üzere, yani bir kez daha sorguya çekilmek ve bir şey anlatılmak için, belki de bir şey talep edilmek, hatta susturulmak için epey bir müddettir beklendiğim bir yere gider gibi değil de, adeta bir gezintiye çıkmışçasına ilerliyordum. *Üç Silahşorlar*'dan babamın tekrarladığı değil, benim İspanyolcasından bildiğim bir alıntı daha geldi aklıma, çocuklukta insanın üzerinde etki bırakan şey, adeta hayal gücümüze nakşedilen bir zambak çiçeği gibidir; o damgalı ve ağaca asılmış kadın, aslen Anne de Breuil, kısa bir müddet kendini dine vermiş sonra kapandığı manastırdan kaçmış, ardından kısa bir süreliğine Fère kontesi ve çok sonraları da Charlote, Lady Clarick, Lady De Winter, Sheffield baronesi (çocukken, tek bir hayata nasıl olup da bu kadar çok isim değişikliğini sığdırdığına akıl erdirememiştim) olmuştu, edebiyatta sadece 'Milady' olarak bilinen o kadın hayattaydı, ölmemişti, tıpkı Albay Chabert gibi. Albayın savaştan sonra fırlatıldığı hayaletler piramidinden nasıl mucizevi biçimde hayatta kaldığını Balzac'ın tüm ayrıntılarıyla anlatmasına karşılık, Dumas belki de yazdıklarının teslim süresinin getirdiği baskı, biteviye aksiyon talebi karşısında ve kuşkusuz bir anlatıcı olarak daha tasasız ve rahat olduğundan, en azından aklımda kaldığı kadarıyla, genç kadının asıldıktan sonra, yani büyük senyörün üzerine vazife olan alçak ve yüksek adaleti yerine getirme bahanesiyle, öfke ve ya-

ralanmış onur ile gerçekleştirdiği hararetli infaz işleminden sonra, hangi lanet olası biçimde ölümden kurtulduğunu anlatma zahmetine girmez. (Aynı zamanda, kocanın bu trajik zambak resmini nasıl olup da daha önce yatakta görmediğini de açıklamaz.) Güzelliğini, kurnazlığını, vicdansızlığını kullanarak –aynı zamanda kinini diye de farz etmek gerekir– bizzat Kardinal Richelieu'nun iyiliğine bel bağlayarak kudret kazanır ve hiç acımadan, durmaksızın suç işler. Dumas'nın romanı boyunca, onu edebiyat tarihin en acımasız, kötücül, intikamcı ve sonrasında mide bulandıracak denli çokça taklit edilecek kadın karakteri haline dönüştüren birkaç cinayet daha işler. İronik olarak 'evlilik sahnesi' diye adlandırılan bölümde, Athos'la kadının buluşması gerçekleşir, kadının tüyleri diken diken olur, öldü sandığı eski kocası ve celladını tanıması birkaç dakika sürer, elbette onun da sevgili karısını öldü sanmak için yeterince sebebi vardır. Athos, "Yine yoluma çıktınız demek, hanımefendi," der, buna benzer bir şey, "Sizin çoktan yıldırımla çarpılmış olduğunuzu sanıyordum madam, ya ben yanılıyorum ya da cehennemden dirildiniz de geldiniz." Sonra kendi sorusuna yanıt vererek, "Eğer cehennem sizi zengin kıldıysa, size bir başka ad, bir başka çehre de bahşetmiş olmalı; ama ruhunuzdan lekeleri, bedeninizden utanç izini silmemiş." İşte Díaz-Varela'ya giden yolu son kez ya da sondan bir önceki kez kat ettiğim sürede aklıma bu cümlenin devamı olan o alıntı gelir: "Benim ölü olduğumu düşünüyorsunuz, öyle değil mi? Tıpkı benim de sizin öldüğünüzü düşünmem gibi. Durumumuz gerçekten tuhaf, ikimiz de bugüne dek yaşadıysak bunun nedeni birbirimizin ölü olduğunu düşünmemizdi, çünkü bir anı, yaşayan bir canlıdan daha rahatsız edici değildir, gerçi bazen bir anı da yiyip bitirebilir insanı."

Bunun böylece aklımda kalmasının veya şimdi hatırıma gelmesinin nedeni, yaşım ilerledikçe Athos'un bu sözlerinin daha da doğru gelmesi: İnsan kendisine muazzam acı ve sıkıntı veren merhumdan uzak olduğuna inanıyorsa, ölmüş kişi, artık etten kemikten biri değil de salt bir anıdan ibaretse; artık nefes alıp veren ve dünyayı zehirli adımlarıyla kat eden biri, karşımıza çıkabilecek ve yeniden görme ihtimalinin olduğu canlı bir varlık değilse insan hayatına kolayca devam edebilir veya şöyle ya da böyle huzurlu yaşayabilir. Halbuki onun pusuya yatmış olduğunu bilsek –burada olduğunu bilmiş olsak– her ne pahasına olursa olsun ondan uzak

durmak isteriz ya da daha eziyetli olanı, kötülüğünü ödetmeyi. Amiyane hale gelmiş abartılı bir tabirle söylersek, bizi yaşarken öldüren ya da yaralayan insanın ölümü, bizi bütünüyle tedavi etmez ne de olanları unutmamıza imkan tanır, Athos'un kendisi de mazide kalan kâbusunu, silahşor kılığına ve yeni kişiliğine bürünerek içinde taşımıştır; gelgelelim, bize musallat olan bir hatıra ise ve bu hatıra anımsandığında ya da davetsiz çıkageldiğinde ne denli acı vermeye devam ederse etsin, yegâne dünya olan bu dünyada hesabımızı gördüğümüzü hissedersek, nefes alıp vermek daha tahammül edilesi bir şey olur. Buna karşılık kalbimizi paramparça eden, bizi aldatan ya da bize ihanet eden, hayatımızı mahveden ya da aşırı bir zalimlikle gözümüzün açılmasına neden olan kişiyle hâlâ aynı havayı soluduğumuzu, aynı zamanı yaşadığımızı bilmek katlanılmaz gelebilir bize; o yaratığın hâlâ var olması, yıldırımla çarpılmamış ve ağaçta sallandırılmamış ve yeniden ortaya çıkabilecek olması katlanılmaz gelir. İşte ölülerin geri dönmemesi için bir neden daha, en azından ölü olma halleri bizi rahatlatan ve ancak yokluklarında hayata devam edebildiklerimizin dönmemesi için bir neden, eğer geri döneceklerse, ancak bizim eski benlerimizi gömdükten sonra, hayaletler olarak gelmeleri istenir, Athos için Milady neyse, Fère kontu için Anne de Breuil neyse, öyle. Yıllar yılı ötekinin ölü olduğu, artık tek bir yaprağı dahi kıpırdatamayacağı, nefes almaktan aciz olduğu inancı bunu sağlamıştı; aynı zamanda hiçbir engel olmadan hayatını yeniden kuran Madam Ferraud için de durum buydu, çünkü eski Albay Chabert kuşkusuz insanı tüketme becerisi bile olmayan salt bir anıdan ibaretti.

O akşam bir adım, bir adım daha atarken, bir de baktım, "Keşke Javier ölmüş olsa," diye geçiyor içimden. "İnşallah tam şimdi ölmüş, yere devrilmiş olur ya da bana danışacak bir şeyi kalamadan sonsuza kadar hareketsiz kalır, onunla konuşmak imkânsız olur inşallah, zilini çaldığımda açmaz; ölmüş olsa tüm şüphelerim ve korkularım da silinip giderdi, ne onun sözlerini duymak zorunda kalırım ne de nasıl davranacağımı ayarlamak. Ne de onunla öpüşmek, yatmak, bunun son kez olacağını söyleyerek kendimi kandırmak durumunda kalırdım. Luisa hakkında hiç kaygılanmadan, hele adalete dair hiç kaygı duymadan ve Deverne'i unutarak sonsuza dek sessiz kalabilirdim, neticede onu tanımıyordum, sadece yıllar içinde o da kahvaltı sırasında simaen tanımıştım. Şayet onun

hayatına kast etmiş kişi de aynı zamanda hayatını kaybeder ve bir anıdan ibaret olursa, suçlayacak bir varlık kalmaz ortada, neticeler daha az önem taşır ve olup bitenler kimsenin umurunda olmaz. Araştırıp bulmak için bile olsa neden bir şey söylensin, neden daha fazla anlatılsın, sessizliği korumak en huzurlu seçenektir, artık birer cesede dönüşmüş olanların ve biraz merhamet hak edenlerin hikâyeleriyle dünyayı daha fazla alt üst etmenin manası yoktur; gerçi bu merhametin tek nedeni hayatları sona erdiği ve artık var olmadıkları içindir ama olsun. Her şeyin yargılanması veyahut en azından bilinmesi gerektiği o zamanlarda değiliz artık; bugün o kadar cinayet işleniyor ki failleri bilinmediğinden ne sonuca bağlanıyor ne de failleri cezasını buluyor –o kadar fazla sayıdalar ki görecek yeterli sayıda göz yok– ve nadiren insan onları sanık sandalyesinde görme ihtimaline kavuşuyor; terörist saldırılar, Guatemala'da ya da Juarez kentinde kadınların öldürülmesi, kaçakçılar arasında hesaplaşmalar, Afrika'daki ayrımcılığa bağlı katliamlar, pilotsuz ve bundan ötürü bir yüzü olmayan uçaklarımız tarafından sivil halkın üzerine bırakılan bombalar... Hiçbirinin sanığı yok. Kimsenin ilgilenmediği vakalardan, hatta hiç soruşturulmayanlardan daha sayısızlar, bu safça bir görev gibi görülür ve olayın hemen akabinde dosyalar rafa kaldırılır; ve geride iz bırakmayanlar daha da fazla sayıdadır, kayıtlı olmayanlar, hiç kimsenin ruhunun dahi duymadığı olaylar, bilinmeyenler... Tüm bunların hepsi daima vardı şüphesiz ve belki de yüzyıllar boyudur sadece ve sadece tebaaların, fakirler ve mülksüzlerin işlediği suçlar cezaya tâbi olmuş ve istisnalar kaideyi bozmamak kaydıyla, yüzeysel ve muğlak kavramlarla konuşmak gerekirse kudret sahibi ve zenginler cezadan muaf kalmıştır. Ama en azından dışa karşı bir adalet taklidi olmuş, en azından teoride, herkesin peşine düşülüyor gibi yapılmış ve kimi durumlarda buna yeltenilmiş ve henüz açıklığa kavuşmayan için 'askıda' olduğu hissi hâkim olmuştur; öte yandan şu anda böyle değildir durum: Pek çok şeyin aydınlığa kavuşmayacağı bilinir ve belki de böyle istenir, ya da ne harcanacak zamanın ne çabanın ne de alınacak riskin buna değmeyeceği kanısına varılmıştır. Suçlamaların aşırı bir vakarla ilan edildiği ve seslerin azıcık olsun titremeden mahkûmiyetlerin verildiği o eski günler nerede kaldı, tıpkı Athos'un, karısı Anne de Breuil'e iki kez yaptığı gibi, ilkin gençken ve sonrasında artık genç değilken: İkinci kez hükmünü verdiğinde

yalnız değildir, yanında üç silahşorların diğerleri de vardır; yetki verdiği Parthos, d'Artagnan, Aramis, Lord de Winter ve ağzı burnu kapalı kırmızı pelerin içinde bir adam daha vardır, Milady'nin binlerce yıl önce –aslında başka bir hayatta başka bir insanken– omzuna iğrenç zambak çiçeğini ateşle dağlayan infazcıdır bu. Bu gün için akla hayale sığmayacak bir biçimde kelimelere dökerek her biri kendi suçlamasını ilan eder: "Tanrı'nın ve bu beylerin önünde bu kadını, zehirlemekle, cinayetle, cinayete azmettirmekle, beni cinayet işlemeye sevk etmekle, tuhaf bir hastalık aracılığıyla ölüme sebebiyet vermekle, dine saygısızlık etmekle, hırsızlık yapmakla, rüşvet yedirmekle, suça teşvik etmekle suçluyorum..." Tanrı'nın ve bu beylerin huzurunda. Hayır, bu ağırbaşlılık çağı değildir. Bunun üzerine Athos belki de kendini kandırmak için bu kez, yargıyı verenin de mahkûm edenin de kendisi olmadığına beyhude yere kendini inandırmak için, teker teker diğerlerine bu kadına verdikleri cezanın ne olduğunu sorar. Onların da birer birer verdikleri yanıt, "Ölüm cezası, ölüm cezası, ölüm cezası," olur. Bir kez mahkûmiyeti duyduktan sonra kadına dönerek bir orkestra şefi edasıyla "Anne de Breuil, Fère kontesi, Milady de Winter, işlediğiniz suçlar yeryüzündeki erkekleri ve gökyüzünde Tanrı'yı bıktırıp usandırdı artık. Şayet bir dua biliyorsanız ediniz, çünkü ölüme mahkûm oldunuz ve öleceksiniz," diyen Athos olur. Bu sahneyi ilk gençliğinde ya da çocukluğunda okuyan insanın ileride unutması imkânsızdır, aynı zamanda hemen akabinde gelen sahneyi de: Hâlâ "sevdalar kadar güzel" olan o kadının ayaklarını ve ellerini bağlar cellat, onu kollarından tutarak, yakında bulunan nehrin diğer yakasına geçirecek tekneye götürür. Yolda Milady ayaklarını hareketsiz hale getiren ipi çözmeyi başarır ve kıyıya vardıklarında koşmaya başlar ama hemen dengesini kaybeder ve diz üstü yere düşer. Öleceğini anlamış olmalı ki ayağa kalkmaya yeltenmez ve bu halde kalır, başı öne eğik ve ellerinin, tıpkı on yıllar önce çok gençken ilk kez öldürüldüğü zamanki gibi arkadan mı, yoksa önden mi bağlandığı bilinmez. Celladı, kılıcını kaldırıp indirir ve böylelikle kadını kesin bir biçimde bir anıdan ibaret kılar, yiyip bitiren bir anı olup olmaması pek az önem taşır. Sonrasında kırmızı pelerini çıkarır, onu yere serer, kesilmiş gövdeyi üzerine yatırır ve kumaşı dört yanından bağlar, bohçayı omzuna atar ve öylece sırtında yeniden tekneye taşır. Dönüş yolunda, nehrin ortasında, en derin yerinde onu nehre atar.

Yargıçlar kıyıdan suların yarıldığını ve onu içine aldıktan sonra kapandığını görür. Ama bu bir romandır, tıpkı Chabert'e ne olduğunu sorduğumda Javier'in bana verdiği yanıtta olduğu gibi. "Ne olup bittiği en az önem taşıyan şeydir, romanda ne olduğu fark etmez, bir kez kitap bittikten sonra unutulur. İlginç olan hayali durumları vasıtasıyla bize aşıladığı fikirler ve olasılıklardır, gerçek olaylara nazaran çok daha açık ve berrak biçimde kalır aklımızda." Doğru değil bu veya çoğu sefer için geçerli olabilirse de, olup bitenler her zaman unutulmaz, dünya âlemin bildiği ya da okumasa bile kulaktan dolma bildiği romanda olup bitenler unutulmaz, hele de romanda olup biten şeyler bizim de başımıza gelecekse ve bizim de hikâyemiz olacaksa, üstelik hiçbir romancı onun sonuna karar kılmayacak ve başka kimseye de bağlı olmadan şu veya bu biçimde sona erecekse bu hikâye. "Evet, keşke Javier ölmüş olsaydı, bir anıdan ibaret olsaydı," diye geçirdim yine aklımdan. "Bilincimin ve korkumun sorunlarından azat olurdum o zaman, şüphelerimden ve günaha çağrılarımdan, karar verme mecburiyetinden, karasevdamdan ve konuşma zorunluluğundan. Ve şu anda gittiğim, beni bekleyen şeyden, belki de evlilik sahnesi benzeri o şeyden azat olmuş olurdum."

Kapıyı açar açmaz, Díaz-Varela'ya "Pekâlâ neymiş bakalım bu kadar acil olan," deyiverdim, yanağını öpmedim, aslında selam dahi verımedim girerken, yüzüne bakmamaya gayret ettim ve hatta dokunmamayı yeğledim. Eğer hesap sormaya başlanacaksa, tabiri caizse belki de ben önü çekebilirdim, artık ne olacaksa, avantajlı konum elde edebilmek için; o başlatmıştı bunu, hatta dayatmıştı, ben nereden bilecektim. "Çok fazla vaktim yok, çok yorucu bir gün geçirdim. Haydi, söyle, ne danışmak istiyorsun?"

Son derece iyi giyimli ve tıraşlıydı, uzun süredir bekliyor gibi bir hali yoktu, ayrıca beyhude bir bekleyiş mi değil mi bundan ötürü tereddüt eden bir hali de yoktu, fark etmeden de olsa bu durum insanın görünümünü bozardı, o ise çıkmak üzereymiş gibiydi. Belirsizlik ve eylemsizlikle mücadele etmek için sakalının üzerinden birkaç kez geçmiş olmalı, saçını tarayıp dağıtmış, muhtelif kez pantolon ve gömlek değiştirmiş, ceketli ve ceketsiz yaratacağı etkiyi hesaplayarak ceketini giyip çıkarmış, en sonunda belki de bu yolla, bu buluşmanın öncekiler gibi olmadığı konusunda, her seferinde sanki hiç niyetimiz olmadığı halde yatak odasına geçmenin bu kez gerçekleşmeyeceği konusunda, beni uyarmak için onu üzerinde bırakmıştı. Neticede bir giysiyi alışıldık olandan daha çok giyerdi; gerçi her tür giysi çıkarılabilir ve hatta gereksizdir. Evet şimdi gözlerimi kaldırdım ve onunkiyle buluştu gözlerim, her zamanki hulyalı ya da miyop gözleriyle, daha önceki ziyaretime ya da daha ziyade, elini omzumun üzerine koyduğu ve sadece ağır ağır bastırarak beni yerin dibine gömeceğini anlamamı sağladığı, her şeyin artık çarpık hale geldiği önceki ziyaretimin son dakikalarına nazaran biraz daha yatışmıştı. Onca günün ardından çok çekici geldi bana, en ilkel yanım onu çok fazla özlemişti, insan birini hayatında ise özler, hayatına dahil etmeye zaman bulamadığı birini bile özler; hatta habis hale gelmiş birini bile özler, bakışlarım genellikle alışkın olduğu yerde sabitlendi, asla engel olamıyordum buna. Bu biriyle başımıza gelme-

yegörsün, gerçek bir beladır. Gözlerini birinden ayırmaktan aciz olmak; insan kendini yönlendirilmiş, itaatkâr hisseder, neredeyse bir aşağılama gibidir bu.

"Bu kadar telaş etme. Biraz dinlen, bir kadeh içki al, otur. Seninle konuşmak istediğim şey ne üç cümleden ibaret ne de ayaküstü konuşulabilir. Haydi sabırlı ve yardımcı ol. Otur."

Dediği gibi yaparak genellikle salonda oturduğumuz divana oturdum. Ama ceketimi çıkarmadan ucuna ilişmiştim, sanki orada bulunuşum geçici ve iyilik icabıymış gibi. Sakinleşmiş ve aynı zamanda dikkatini yoğunlaştırmış olduğunu fark ettim, tıpkı sahneye çıkmadan önce pek çok aktörün yaptığı gibi, yoksa gidip evlerinde televizyon izlemeleri gerekirdi. Sabahki telaş ve üzerine musallat olan baskıdan, beni işten aradığı ve neredeyse emredercesine yanına çağırdığı halinden eser kalmamıştı. Artık elinin altında, yakınında olduğumdan herhalde ferahlamış olmalıydı, bir biçimde beni yine avcunun içine almıştı, sadece mecazi anlamda da değildi bu. Ama şu anda böylesi bir korkudan kurtarmıştım artık kendimi, bana asla bir şey yapmayacağını anlıyordum, kendi elleriyle, araya birilerini koymadan bir şey yapmazdı. Olursa ancak başkalarının eliyle, kendisi orada olmadan, olay olup bitene kadar zamanından haberi olmadan, iş işten geçtikten sonra ve tıpkı haberi yeni duyan birinin, "Bu kelimenin sarf edileceği bir başka zaman olmuş olmalıydı, daha ileride ölmüş olmalıydı," diyebileceği biçimde, böyle olabilirdi.

Bana içki getirmek için mutfağa gitti, kendisine de bir kadeh doldurdu. İçki içildiğine dair iz yoktu ortalıkta, belki de beklerken tek damla olsun içmemeye yemin etmişti, ayık kalmak için, belki de tüm bu zamanı bana söyleyeceklerini seçip sıraya sokmak, hatta bir kısmını ezberlemek için kullanmıştı.

"Pekâlâ, işte oturdum, söyle bakalım."

Yanıma oturdu, bir hayli yakınıma, bunu başka bir gün aklımdan geçirmezdim, bana normal görünürdü ya da aramızdaki mesafenin ne kadar olduğu konusunda endişelenmezdim. Bir parça kenara çekildim ama sadece bir parça, onu reddettiğim izlenimine kapılsın istemiyordum, üstelik bu fiziksel anlamda bir uzaklaşma değildi, yakınlığını hissetmenin hâlâ hoşuma gittiğini fark ettim. Bir yudum aldım, bir sigara çıkardım, bir iki kez çakmağı yakıp söndürdüm sanki dalgınmışım, ya da bir dürtü bek-

liyormuş gibi, en nihayet yaktım sigarayı. Elini çenesine götürdü, her zamanki gibi mavimtırak değildi, bu kez tıraş geride bir şey bırakmamıştı. Bunların hepsi bir girizgâhtı, sonunda konuştu benimle, ciddi bir ses tonuyla ama arada sırada göstermeye çalıştığı bir gülümsemeyle konuştu; sanki iki dakikada bir kendisine bunu tembihliyor, bunu programlamış ve geç de olsa onu devreye sokmayı anımsıyor gibiydi.

"Bizi duyduğunu biliyorum María, Ruibérriz'le beni. Bunu inkâr etmenin de, beni geçen sefer yaptığın gibi aksine ikna etmeye çalışmanın da anlamı yok. Seninle evde birlikteyken böyle konuşmak benim hatamdı, bir erkeğe ilgi duyan bir kadın onunla ilgili her konuyu merak eder: Arkadaşları, işleri, zevkleri fark etmez. Hepsi onun merakını cezbeder, daha fazla tanımak ister sadece." 'Tıpkı düşündüğüm gibi oturup kurcalamış,' diye geçirdim içimden. 'Her bir ayrıntının, kelimenin üzerinde durmuş ve bu sonuca varmış. Neyse ki bir erkeğe âşık bir kadın demedi, gerçi söylemek istediği buydu ve gerçek de bu. Veya gerçek buydu, bilmiyorum, ama artık gerçek bu olamaz. Ama iki hafta öncesine kadar öyleydi ve öyleyse hakkı var.'

"Olanlar oldu, artık geri dönüş yok. Kabul ediyorum, kendimi kandıracak değilim, hiç üzerine vazife olmayan bir şeyi duydun, ne senin ne bir başkasının, ama özellikle de senin üzerine vazife olmayan şeyi, aksi takdirde arkamızda bir leke bırakmadan temiz bir biçimde ayrılmak düşerdi bize." 'Onun artık bir zambak çiçeği var,' diye geçirdim içimden. "Duyduklarından bir fikre vardın, bir tablo çizdin kafanda. Bakalım bu fikre hele, ondan kaçmaktan ya da yokmuş gibi yapmaktan daha iyidir bu. Benim hakkımda olabilecek en kötü şeyi düşündün, olay sana korkunç gelmiş olmalı. İğrenç değil mi? Her şeye rağmen gelmiş olmandan ötürü sana müteşekkirim, beni bir kez daha görmek için bayağı çaba sarf etmiş olmalısın."

Pek kararlı olmasa da buna itiraz etmeye yeltendim; konuyu kurcalayacak ve bana çıkış yolu bırakmayacak, birine devredip azmettirdiği cinayeti açık açık benimle konuşacağa benziyordu hali. Benim haberim olduğundan kesin emin olamazdı böyle de olsa, bana bir itiraf ya da benzeri bir şey yapmaya hazırlanıyordu. Ya da belki de beni olayın arka planından haberdar etmek, koşullar hakkında bilgilendirmek, kim bilir ne konuda mazeretler öne sürmek için, muhtemelen bilmek istemeyeceğim bir şeyi bana anlatmaya hazırlanıyordu. Şayet ayrıntıları bilecek olursam göz ardı

etmek ya da bir şey yapmamak daha zor olacaktı, ki bana bir şey dayatmadığı halde bu akşama kadar yapmayı başardığım da zaten buydu, gerçi bu şekilde davranarak gelecekte başka türlü bir tavrı da dışta bırakmış olmuyordum, yeni gelen gün bizi değiştirebilir, bambaşka bir benle karşı karşıya bırakabilir bizi: Sessiz kalmış, günlerin geçmesini beklemiştim, olayların gerçeklik içinde çözünüp parçalanmalarının en iyi yoluydu bu, gerçi dimağımızda ve düşüncelerimizde daima varlıklarını korurlardı, orada kokuşur, katı halde korkunç bir koku saçarlardı. Ama bu dayanılır bir şeydi ve bununla birlikte yaşamak mümkündü. Kim böyle bir şeye mahal vermemiştir ki.

"Javier bunu konuştuk, sana bir şey duymadığımı söyledim zaten, ayrıca sana olan ilgim tahmin edebileceğin gibi o kadar uzun boylu değil."

Elini azıcık kaldırarak bir savuşturma hareketi yaptı ("Hikâye okuma bana" diyordu bu el hareketi, bu denli tepeden bakarak) devam etmeme izin vermedi. Sanki lütfedercesine gülümsedi biraz, belki de kendini kaçınabileceği bir durumda bulmuş olmaktan ötürü, bunca dikkatsiz davranmış olmaktan ötürü kendi kendisiyle alay ediyordu.

"Israr etme. Beni budala yerine koyma. Gerçi son derece beceriksizce davrandığım aşikâr. Ruibérriz ortaya çıkar çıkmaz onu alıp sokağa çıkarmalıydım. Elbette duydun bizi: Salona girdiğinde burada başka kimse olduğunu bilmediğini söyledin ama tanımadık biri karşısında azıcık kendini örtmek için sutyenini takmıştın, ne soğuktan ne de başka bir nedenden, üstelik odanın kapısını açtığında çoktan kızarınıştı yüzün. Karşılaştığın şey değildi seni utandıran, yapacağın şeyden ötürü peşinen mahcup olmuştun, asla görmediğin, ama konuşmasını duyduğun, konuşması da futboldan ya da havadan sudan olmayan, öyle bir adamın karşısına yarı çıplak çıkacak olmaktan ötürü utandın." 'İşte fark etmesinden korktuğum şeyi fark etmiş,' diye geçirdim içimden. 'Ne ufak hilelerim ne de peşinen yaptığım onca hesap kitap, safça önlemlerim bir işe yaramış.' "Yüzündeki şaşkınlık ifadesi fena değildi ama yeterli de gelmedi. Ayrıca son derece saydamdı, birden benden korktun. Seni yatakta bıraktığımda sakin ve gayet güvenliydin; hatta şefkatli ve mutlu gibi gelmiştin bana. Mışıl mışıl uyuyordun, uyandığında ve benimle yeniden yalnız kaldığında benden birden korkar oldun.

Bunun gözümden kaçacağını mı sandın? Birini korkuttuğumuzda bunu daima fark ederiz. Belki kadınlar fark etmez ya da belki de nadiren korkuttuğunuz için ve duyguyu tanımadığınızdan... Çocuklar karşısında olanı saymazsak tabii, onlara bayağı bir korku salabilirsiniz. Bu benim için hiç hoş bir şey değildir, gerçi erkeklerin pek çoğu bayılır buna ve bunun arayışı içindedir, bir güç kudret duygusu, hâkimiyet, anlık ve sahte kırılmazlık duygusu. Bana sorarsan bir tehdit olarak görülmek beni çokça rahatsız eder. Fiziksel korkudan bahsediyorum elbette. Siz kadınların korkutmak için başka yolları vardır. Sizin talepleriniz insanı korkutur. Inatçılığınız, ekseri safi kör inat olan inatçılığınız insanı korkutur. Öfkeniz bizi korkutur, sizi kuşatan, kimi zamanlar en ufak bir nedeni dahi olmayan bir ahlaki öfkedir bu. İki haftadır bana karşı böyle hissediyor olmalısın. Senin durumunda bunu kınamıyorum. Senin durumunun makul bir nedeni var. Zaten tamamen yanılgılı da değil. Yarı yarıya belki." Biraz duraksadı, elini çenesine götürdü, dalgın bir bakışla çenesini sıvazladı (ilk olarak bakışlarını benden uzaklaştırdı), sanki hemen sonrasında ifade edeceği şeyi sahiden uzun uzadıya düşünüyor ya da içtenlikle kendine soruyor gibi "Anlamadığım, neden ortaya çıktığın, neden çıktın odadan? Neden şimdi olacaklara maruz bıraktın kendini? Sessiz kalmış olsaydın, beni yatakta beklemiş olsaydın kesinlikle bizi duymadığını hiçbir şeyden haberin olmadığını düşünürdüm, o zaman her şey o güne kadar olduğu gibi devam ederdi, senin ve benim aramda her şey. Gerçi muhtemelen yine korkuyu anlardım, er ya da geç bugün olmazsa yarın. Bu bir kez doğduktan sonra asla değişmez ve saklanamaz da."

Duraksadı, bir yudum daha aldı, bir sigara daha yaktı, ayağa kalktı ve salona gitti geldi, sonra önümde durdu. Ayağa kalktığında irkildim, onun algıladığı bir ani hareket olmuştu bu ve birkaç saniye elleri başımın hizasında hareketsiz kaldığında, başımı ona doğru çevirdim, ona sırtımı dönmek ve onu gözümün önünden kaybetmek istemiyormuşum gibi. Bunun üzerine elini açıp bir hareket yaptı, sanki bir şeyin kanıtını göstermek istercesine. (Gördün mü? diyordu eli, nerede olduğumu bilmemek sana hiç hoş gelmiyor. Birkaç hafta öncesine kadar etrafında yaptığım hareketler seni zerrece kaygılandırmazdı; dikkatini bile vermezdin) Gerçek şu ki, irkilmem için de kaygılanmam için de bir neden yoktu, sahici bir

neden. Díaz-Varela gayet medeni ve sakin bir tonda sinirlenmeden, aşırı hararete kapılmadan konuşuyordu; yaptığım patavatsızlıktan ötürü beni azarlayıp hesap sormadan. Belki de çarpıcı olan buydu, onun tarafından dolaylı olarak işlenmiş ya da tasarlanmış bir cinayet hakkında, ciddi bir cinayet hakkında benimle böyle konuşmasıydı çarpıcı olan, halbuki, daha düne kadar bu, doğallıkla bahsedilmeyecek bir şeydi en azından. Böylesi bir şey fark edildiğinde, ya da kabul edildiğinde, karşılığında ne açıklamalar, nutuklar, ne sakin konuşmalar ne de tahliller gelirdi; bilakis, korku, öfke, utanç, hummalı bağırtı çağırtı ve suçlamalar olur ya da bir ip alınır, itiraf eden katil bir ağaca asılır, beriki bu kez kaçmaya yeltenir ya da gerek varsa tekrar elini kana bulardı. 'Garip bir çağda yaşıyoruz,' diye düşündüm. 'Herkesin her konuda konuşmasına ve cümle âlemin her şeyi dinlemesine izin veriliyor, ne yapılmış olursa olsun ve sırf kendini savunması için de değil, adeta zalimliklerin anlatımı ilgi çektiği için.' Ve düşüncelerime kendimi de şaşırtan bir şey daha ekledim, 'Bu bizim asli zayıflığımız. Ama ona muhalefet etmek benim elimde değil, çünkü ben de bu çağa aidim, basit bir piyondan ibaretim ben de.'

Díaz-Varela'nın konuşmaya başladığı anda söylediği gibi, inkâr etmenin manası yoktu, yeterince karanlık noktayı itiraf etmişti artık. ("Benim hatamdı," "Ruibérriz'i dışarı, sokağa çıkarmam gerekirdi," "Tümüyle haksız değilsin ama yarı yarıya,") eğer duruşumu koruyacaksam bana bıraktığı tek seçenek hangi lanet olası meseleden bahsettiğini sormaktı. Şayet her şeyle o anda karşılaşmış, neden söz ettiğini anlamıyormuş gibi davranmakta ısrar edecek olursam bile bu beni kurtarmazdı; hikâyesini talep etmem ve baştan sona dinlemem gerekecekti. Tekrar tekrar aynı şeyleri söylemekten ve belki de gereksiz bir şey uydurmaktan kurtulmak için iyisi mi haberim olduğunu kabul etmekti. Her şey son derece nahoş olacaktı, hem de her şey. Hikâyesi ne kadar az sürerse o kadar iyiydi. Ya da belki bir dolu konu dışı konuşma olacaktı. Gitmek istiyordum, ama buna şöyle bir yeltenmeye bile cesaretim yoktu, kımıldamadım.

"Pekâlâ, tamam duydum sizi. Ama tüm konuştuklarınızı değil, hepsini değil. Yeteri kadarını evet, senden korkmama yetecek kadarını ya da ne bekliyorsan o kadarını. Emin bir biçimde bildiğin şeyi, şu ana kadar tam olarak bilemezdin, artık biliyorsun. Ne yapacaksın? Bunun için mi getirdin beni, bunu teyit etmek için mi? Çoktan emin olmuşsun zaten, senin tabirinle söylemem gerekirse daha fazla iz kalmasına izin vermeden kendi haline bırakabilirdik. Gördüğün gibi hiçbir şey yapmadım, kimseye anlatmadım, Luisa'ya bile. Sanırım anlatılacak en son insan o olurdu. Genellikle bir şeyden en çok etkilenenler, onu bilmeyi en az arzulayanlardır, en yakınlar: Anne babaların çocuklarına, evlatların anne babalarına yaptıkları... Onlara bir ifşaatı dayatmak..." –tereddüt ettim nasıl bitireceğimi bilemedim cümleyi, etkin olsun diye basitleştirdim– "Bu çok fazla sorumluluk almak demektir. Benim gibi biri açısından." 'Neticede ben Ölçülü Genç'im,' diye geçirdim içimden, benim Desvern açısından başka bir adım yok. "Kuşkusuz senin de benden korkmana gerek yok. Bir kenara çekilmeme izin vermen gerekirdi, sessiz sedasız ve edebimle senin hayatından çıkmama

izin vermeliydin, nasıl girdim ve nasıl kaldımsa; tabii eğer kaldımsa bir biçimde. Asla bizi yeniden görüşmeye mecbur tutan bir şey olmadı. Benim açımdan her sefer son sefer oldu, asla bir sonraki olacak diye beklentiye girmedim. Ta ki yeni bir haber gelene kadar, yeniden senden bir emir gelene kadar, inisiyatif daima senin elinde oldu, daima sen ön ayak oldun. Hâlâ başka bir şeye gerek olmadan beni bırakmak için uygun zaman. Burada ne işim var bilmiyorum."

Birkaç adım attı, hareket etti, arkamdan uzaklaştı, yeniden yanıma oturmadı, bu kez önümde bir koltuğa yerleşti. Onu hiçbir an gözden kaybetmiyordum, bu doğru. Ellerine, dudaklarına bakıyordum, onlarla konuşuyordu, bu alışkanlıktı, benim mıknatısımdı onlar. Bunun üzerine ceketini çıkardı ve genellikle yaptığı gibi sandalyenin arkalığına astı. Sonra gömleğin kollarını sıvadı ağır ağır, bu da normaldi –evde daima kolları sıvalı gezerdi, kolları bileklerinden ilikli olarak bir kez, o da kısa süreliğine, o gün görmüştüm– bunu yapması beni daha da tetikte kıldı, pek çok kez bir işe, fiziksel bir çaba sarf etmeye hazırlanan kişinin yaptığı harekettir bu ve görünüşte ortada böyle bir şey yoktu. Kollarını sıvadıktan sonra, konuşmaya hazırlanır gibi koltuğun arkalığına yasladı onları. Birkaç saniye boyunca onda tanıdığım bir tavırla beni gözlemeye koyuldu, buna rağmen bir önceki sefer olanlar başıma geldi; gözlerimi kaçırdım, hareketsiz gözleri beni huzursuz etmişti, ne insanın içine işleyen ne de saydam bir bakış, belki bulutlu, her yeri süpüren veya sadece çözümlenemez bir bakıştı, her koşulda miyopluğun yumuşattığı bir bakış, (lens takıyordu) sanki o bademgözleri bana sabırsızlıkla değil de hayıflanarak şöyle diyordu: "Neden anlamıyorsun beni?" Ve duruşu da başka akşamlarda benimsediği duruştan farklı değildi, benimle Albay Chabert hakkında ya da aklına gelen, takılan herhangi başka konuda konuşurken olduğundan farklı değildi, ne olursa olsun büyük bir zevkle dinliyordum onu. 'Başka akşamüstleri ya da gün doğumları' diye geçirdim içimden, 'kuşkusuz pek çokları gibi Luisa için de en kötü saatler, gün doğumu ve gün batımı zamanları, en zorlu saatler. Ve onunla benim görüştüğümüz o akşam vakitleri...' Bir an geçmiş zamanla düşündüğümü fark ettim, çoktan birbirimize veda etmişiz de her birimiz diğerinin evvelki gününde kalmış gibi; ama aynen devam ediyordu, 'Javier onun evine yaklaşamadı, ne onu ziyarete gidebildi ne kafasını dağıtabildi onun, ona arkadaşlık edemedi, el uzatamadı, kuşkusuz

arada sırada –her on on iki günde bir– dinlenmesi gerekiyordu, büyük bir sebatla sevdiği, tükenmek bilmeyen bir sabırla beklediği bu kadının ısrarlı üzüntüsü yüzünden mola vermesi gerekiyordu; sonrasında ona yenilenmiş olarak gitmek için bir yerlerden enerji toplaması gerekiyordu, benden, başka birinin yakınlığından, başka birinden. Ben ona bu konuda belki biraz dolaylı olarak yardımcı olmuştum, gerçi ne buna niyetlenmiş ne böyle bir teklifte bulunmuştum, ama bundan rahatsız olmuyordum. Eğer şimdi yanından ayrılacak olursam nereden güç alacaktı? Benim yerime birini bulmakta zorlanmazdı, buna şüphem yoktu.' Ve aklımdan böyle geçirirken şimdiki zamana doğru dönüş yaptım.

"Olanlara tekabül etmeyen bir iz kalmasını istemiyorum sende, ya da sadece olup bitenlerde mevcut olan ama ne niyetlerde ne saiklerde, hele hele algılarda ve inisiyatifte bulunmayan bir iz kalsın isterim. Bir bakalım senin kapıldığın şu fikre, kafanda şekillenen tabloya, kendi kendine anlattığın şu hikâyeye: Kendimi uzakta tutarak Miguel'in öldürülmesini emrettim. Risklerden muaf olmayan (özellikle de hayata geçmeme riskini barındıran) ama kendimi tüm şüphelerin uzağında tutan bir plan yaptım. Yakınlaşmadım ben, orada değildim, ölümünün benimle bir ilgisi yoktu ve tek kelime bile etmediğim kafadan kontak bir değnekçiyle beni ilişkilendirmek imkânsızdı. Bundan mesul olan diğerleriydi, onun talihsizliğini soruşturmaktan ve kırılgan zihnini yönlendirip istedikleri gibi yönlendirmekten sorumluydular. Miguel'in ölümü kaderin sebep olduğu bir olay gibi kaldı, korkunç bir talihsizlik gibi. Görünüşte daha güvenli ve basit bir çözüm olarak bir kiralık katil niye tutmadım? Bugün artık onları herhangi bir yerden getirtmek mümkün, ister Doğu Avrupa'dan ya da Amerika'dan, üstelik pek pahalı değiller; gidiş dönüş yolculuğu, bir iki yemek harçlığı ve üç bin avro ya da biraz daha az, haydi diyelim şişirme iş ya da çaylağın birini istemiyorsan üç bine patlasın. İşini gördükten sonra uzayıp gider, polis araştırmaya başladığında ya çoktan havaalanına varmış ya da havalanmış olur. Tek mesele, bir kez daha aynı iş için İspanya'ya dönmeyeceklerinin, hatta canları isterse burada yerleşmemelerinin bir garantisi olmaması. Onları kullanan kimi insanlar, sonrasında çok dikkatsiz olabiliyor, bazen eşlerine dostlarına ya da iş arkadaşlarına, kendilerine hizmet veren aynı katili ya da aynı aracıyı tavsiye etmekten başka bir şey akıllarına gelmeyebiliyor (tabii çok

*sotto voce** o aracı da tembellik edip aynı katili arayıp çağırabiliyor. Burada iş gören herhangi biri tamamıyla temiz olamaz. Ne kadar çok bu toprağa ayak basarsa onu enseleme ihtimalleri sonunda o kadar artıyor, aynı zamanda seni ya da senin için çalışan kişiyi anımsama ihtimalleri de, derken seninle elemanın arasında inkârı kolay olmayan bir bağ kurabilirler, kimi adamlar var ki eli kolu bağlı oturmak, işi bittikten sonra uzayıp gitmek istemez. Şayet enselenecek olurlarsa da öterler. Bir mafyanın düzenli elemanı olan ve bundan ötürü hiç ayrılmadan İspanya'da kalanların sayısı da epey fazladır. *Omerta*'ya pek az riayet ederler ya da etmezler. Yoldaşlık hissi filan artık palavradır, üyelik duygusu filan hak getiredir; birini öttürdüler mi çorap söküğü gibi gerisi gelir. Bu kaçınılmazdır ve örgütler bunu umursamaz, bu durumdan zarar görmemek için önlem alırlar, bu yüzden kiralık katiller her seferinde giderek daha fazla el yordamıyla hareket eder, tek bir kişiyle iş yaparlar; telefonda bir ses ve cep telefonundan yollanan hedefe ait fotoğraflar. Dolayısıyla tutuklananlar da duruma uygun karşılık verir. Bugün artık herkes kendi kellesini kurtarmanın, cezayı azaltmanın peşinde. Gerektiği kadarıyla öter ve hapsi boylarlar, asıl mesele hapiste çok uzun zaman geçirmemektir. Orada ne kadar çok kalırlarsa, atıl ve yeri tespit edilebilir halde orada ne kadar uzun süre kalırlarsa, kendi mafya patronu tarafından işleri bitirilebilir, zira artık lüzumsuz olmuşlardır. Onlar da hakkında ötebileceği konu çok fazla olmadığından elinden geleni yapmak zorunda kalır, 'Bakalım, aynı zamanda birkaç yıl önce bir işadamı için bir iş bitirmiştim, ya da belki de politikacı ya da bankerdi. Sanırım anımsarım. Hafızamı bir zorlasam ne çıkar?' Bundan ötürü bir değil iki değil pek çok işadamının sonu hapiste bitmiştir. Ve Valencialı bir politikacı da böyle hapsi boylamıştı, malum oralarda pek bir gösteriş meraklısıdırlar, ketumluk meselesinden anlamazlar."

Dinlerken bir yandan, 'Javier tüm bunları nasıl biliyor olabilir,' diye sordum kendi kendime. Ve Luisa'yla yaptığım yegâne konuşmayı anımsadım, onun da bu faaliyetlerden haberi vardı bir biçimde, onlardan bahsetmişti, hatta kendisine âşık olan adamın kullandığı cümlelere pek benzer cümleler kurmuştu: "Adamın birini getiriyorlar, işini bitiriyor, parasını ödüyorlar ve adam çekip

* Kısık sesle. [ç. n.]

gidiyor; hepi topu iki üç gün sürüyor, asla bir araya gelmiyorlar..." o anda bunu basından okumuş olabileceğini ya da Deverne'in konuşmalarından duymuş olabileceğini düşünmüştüm, ne de olsa bir işadamıydı. Belki de bunları duyduğu kişi Díaz-Varela'ydı. Buna rağmen, metodun işe yararlığı açısından farklılık arz ediyordu söyledikleri, Díaz-Varela açısından bu işe yaramıyordu, ya da bir sürü elverişsizlik barındırıyordu, bu konuda daha fazla bilgisi var gibi geliyordu konuşması kulağa. Luisa şöyle eklemişti "Eğer böyle bir şey olmuş olsaydı o kim olduğu belirsiz soyut kiralık katilden nefret bile edemezdim... Ama azmettirenlere gelince evet onlardan ederdim, birinden, diğerinden şüphelenme potansiyelim olurdu, herhangi bir rakibinden, küskünden ya da mağdurundan, tüm işletmelerin ister istemez kimi mağdurları olmuştur; hatta bir değil iki değil pek çok sefer Covarrubias'ta okuduğum şeylere dayanarak meslektaşlarından bile şüphelenirdim." Kalın bir yeşil kitap almış, ve bana 1611'de Shakespeare ve Cervantes zamanında kaleme alınan 'kıskançlık' maddesini okumuştu, o zamandan bu yana dört yüz yıl geçmiş olmasına rağmen bazı şeyler hâlâ geçerliydi, kimi meselelerin öz olarak aynı kaldığını görmek umut kırıcı, gerçi bir şeyin ısrarla devam etmesinde, yerinden ne tek bir milim, tek bir kelime kımıldamıyor olmasında rahatlatıcı bir durum da yok değil. "En kötüsü bu zehir genellikle en sıkı dost olanların bağrında yuvalanabilir..." Javier bana bu durumu anlatıyor ya da itiraf ediyordu, ama sadece bir varsayım olarak, muhtemelen sonrasında bunu inkâr etmek için; anlattığı şey benim aklımdan geçenlerdi, onu ve Ruibérriz'i duyduktan sonra çıkarsadığım şeydi, bir sonraki eyleminde sanırım onu yalanlayacaktı. 'Belki de beni gerçekle kandırmak için' diye düşündüm ilk olarak, çünkü tek bir gerçek yoktu. 'Belki de bana yalan gibi görünsün diye gerçeği anlatıyor. Yalana benzesin diye, öyle görünsün diye.'

"Tüm bunları nereden biliyorsun?"

"Haberim oldu bir şekilde. İnsan bir şeyden haberdar olmak istedi mi olur. Lehte ve aleyhte olan şeyler araştırılır ve haberdar olunur." Çok hızlı yanıt verdi, sonra sessiz kaldı. Bir şey daha ekleyecek gibi oldu, mesela nasıl haberdar olduğu gibi. Bu değildi: Araya girip lafını kesmiş olmamın sinirine dokunduğunu hissettim, konuyu kaçırmadıysa da anlık olarak anlatma hevesini yitirdiği hissine kapıldım. Belki de göründüğünden daha gergindi. Odanın

içinde birkaç adım attı, ceketini astığı ve kollarını dayadığı sandalyeye oturdu. Hâlâ önümdeydi, ama bu kez benimle aynı hizada. Dudaklarına başka bir sigara götürdü, yakmadı, yeniden konuşmaya başladığında sigara dudağında oynadı durdu. Ağzını örtmüyor, daha da öne çıkarıyordu. "Dolayısıyla bu kiralık katiller işi, insana ilk anda güzel gelir, birinden güpegündüz kurtulmak isteyen biri için. Ama insan ne kadar önlem alırsa alsın, araya ne kadar üçüncü kişiler koyarsa koysun onlarla bağlantıya geçmek daima riskli olur. Hatta dördüncü beşinciler vasıtasıyla ilişkiye geçilir, aslında zincir ne kadar uzarsa, ne kadar çok bağlantı olursa, birini çözmeleri, içlerinden birinin kontrolden çıkması o kadar kolay olur. Bir anlamda en iyisi doğrudan anlaşmaktır, araya kimseyi koymadan: Cinayeti işleyecek kişiyle. Ama elbette ki ilk ödemeyi yapan hiç kimse, hiçbir işadamı ya da politikacı kendini açık etmeyi istemez, çokça şantaja maruz kalırlar çünkü. Aslına bakılırsa bunu emretmenin ya da istemenin elverişli bir yolu, güvenli bir yolu bulunmaz. Ayrıca bir de sonrasında gereksiz şüpheler doğar. Miguel gibi bir adam şayet bir hesaplaşmanın kurbanı, ya da kiralık katille işlenen bir cinayetin kurbanı olursa sonrasında gözler belli yönlere çevrilir: Öncelikle rakipleri ve meslektaşları soruşturulur, ilişkisi olan ya da anlaşması olan herkes, sonrasında kovulan ya da emekliye ayrılmış çalışanlar, son olarak da karısı ve dostları. Kesinlikle böyle olmaması, çok daha tavsiye edilir, temiz bir durumdur. Felaket öyle açık ve berrak olmalı ki kimseyi sorgulamanın manası olmasın. Ya da sadece öldüreni sorgulamak yetsin."

Bu onun hoşuna gitmeyebilirdi biliyorum ama yeniden araya girmeye cüret ettim. Ya da cesaret etmekten ziyade ağzımdan çıkıverdi, kendimi tutamadım.

"Öldüreni yani hiçbir şey bilmeyen, hatta buna kendiliğinden karar dahi vermemiş olanı yani, kafasına bu fikir sokulmuş, bu konuda telkin edilmiş olanı yani. Az kalsın adamları karıştıracak olan kişiyi, kısa bir süre önce şoförü dövdüğünü basından okumuştum, onu bıçaklayabilir, böyle yaparak planlarınızı alt üst edebilirdi, sanırım telefonla emir vermeniz gerekti: 'Bak, o değil, arabayı alan diğeri; dövdüğün adamın bir suçu yok, emir eri o,' açıklama yapmayı beceremeyen ya da polise, basına ya da dünya âleme kızlarının fahişe olduklarını anlatmaktan utanan ve bundan ötürü susmayı yeğleyen adamı yani. İfade vermeyi reddeden senin zavallı kaçığın, kimsenin ismini vermeyen adam, iki hafta öncesine kadar ölüm sessizliği içinde olan adam..."

Díaz-Varela hafiften bir gülümsemeyle baktı bana, nasıl anlatsam bilmiyorum, sevecen ve sıcak bir gülümsemeyle. Alaycı değildi, babacan değildi, sataşır gibi değildi, o anki karanlık bağlamda nahoş bile değildi. Verdiğim tepkinin uygun olduğunu onaylar gibiydi sadece, her şeyin öngörüldüğü gibi gittiğini onaylar gibi. Birkaç kez çakmağı yakıp söndürdü ama sigara yakmadı. Bense kendiminkini yaktım, ağzındaki sigara bir dudağına, kuşkusuz üst dudağına, dokunmayı sevdiğim üst dudağına yapışık halde konuşmasını sürdürdü. Araya girmiş olmam onu rahatsız etmemiş gibiydi.

"Bu beklenmedik bir cilvesi oldu kaderin, yani ifade vermeyi reddetmesi, dinlemeyi reddetmesi. Böyle bir şeye bel bağlamamıştım, böylesini beklemiyordum. Karman çorman bir hikâye olabilirdi, ancak bir nöbet geçirdiğinde açığa çıkacak, sanrılı kopuk kopuk bir açıklamaya, hastalıklı, saçma sapan bir saplantının ve kimi hayali seslerin ürünü bir hikâyeye bel bağlamıştım. Miguel'in bir fuhuş çetesiyle beyaz kadın ticaretiyle ne ilgisi olabilir ki? Ama tek

kelime söylememeye karar vermiş olması çok daha iyi oldu. Üçüncü kişilerin işin içine girmesinin en ufak bir riski bile yoktu, gerçi bu da zaten hayalet kabilinden olmuştu; ortada var olmayan ve her halükârda bulunması imkânsız, asla onun adına kayıtlı olmayan bir telefondan yapılan konuşmalar, telefonda kulağına bazı olaylar fısıldayan, ona Miguel'i hedef olarak gösteren, kızlarının başına gelen felaketin sorumlusu olarak onu işaret eden bir ses... Anladığım kadarıyla yerlerini bulmuşlardı ama kızlar onu görmeye gitmeyi reddediyorlardı. Görünen o ki birkaç yıldır ilişkileri kopmuştu, aralarındaki ilişki ölümüne kötüydü ve tamamıyla boş vermişlerdi, değnekçi dünyada tabiri caizse dımdızlak kalmıştı. Anlaşılan fahişelik işine bulaşmışlardı ama kendi iradeleriyle, tabii mecburiyet karşısında irade ne denli dokunulmaz kalabilirse artık, de ki muhtelif kölelikler arasından bunu seçmişlerdi, kötü gitmiyordu işleri, bir şikâyetleri yoktu. Sanırım öyle çok yukarılarda değil, orta karar bir düzeydeydiler, kendilerini savunabiliyorlar, hiç değilse sürünmüyorlardı. Baba onlar hakkında onlar da babaları hakkında tek kelime duymak istemiyordu, zaten kızlar uzun zaman önce ortadan kaybolmuş olmalılardı. Muhtemelen sonrasında, yapayalnız kaldığında giderek artan dengesizliği içinde kızlarını genç hallerine nazaran daha fazla anımsadı, hayal kırıklıklarından ziyade ona vaat ettikleriyle anımsadı ve mecbur olduklarından öyle davrandıklarına kanaat getirdi. Verileri değilse de koşulları ve nedenleri sildi aklından, onların yerine daha başka nedenler koydu, muhtemelen daha kabul edilir ama daha çok öfke yaratan nedenlerle değiştirdi, öfke hayat ve güç katar insana. Ne bileyim ben: Kızlarını hayalinde daha iyi koruyabilmek için, muhakkak geriye kalan küçük kurtarılabilir parçayı, o hallerini, en iyi zamanların en iyi anılarını çıkarmış olmalı... Bir düşkün haline gelmeden önce neydi ve kimdi bilmiyorum; ne adına araştırıp soruşturacaktım ki, bu hikâyelerin hepsi de hüzün verir insana, bu adamlardan birinin ya da daha kötüsü o kadınlardan birinin ileride kendilerini bekleyen sefil gelecekten bihaberken ne vaziyette olduğunu düşünür insan, bir insanın her şeyden habersiz geçirdiği geçmiş yaşantıya göz atmak insana acı verir. Tek bildiğim epey bir süredir dul olduğu, belki de çöküşü o zaman başlamıştı. Herhangi bir şeyle ilgili bilgi sahibi olmamın bir anlamı yoktu ve Ruibérriz'in öğrendiği bir şey olursa bana anlatmasını yasakladım, zaten onu araç olarak

kullanmak bende vicdan azabına yol açıyordu. Şu anda bulunduğu yerde, şimdikine nazaran, uyuduğu arabaya nazaran daha iyi durumda olacağını söyleyerek vicdanımın sesini susturdum. Daha iyi bakılacaktı orada ve ayrıca bir tehlike arz ettiği de ortadaydı. Sokağın ortasında olmasından daha iyiydi. 'Bu onda vicdan azabına yol açmış,' diye geçirdim içimden. 'Rahatsız edici. Üç aşağı beş yukarı bildiğim, bana anlatmakta olduğu şeyin ortasında, duygusuz gibi görünmemeye çalışarak vicdan sergiliyor. Normal olmalı bu, sanırım birini öldüren insanların ekserisi böyle yapar, özellikle de keşfedildiklerinde; en azından kiralık katil olmayanlar, bunu bir kez yapıp bırakanlar ya da böyle olmasını umanlar ve onu bir istisna gibi yaşamış olanlar, adeta iradelerine rağmen kendilerini orta yerinde buluverdikleri bir kaza gibi (belli anlamlarda kapattıktan sonra yola devam edecekleri bir parantez gibi) yaşayanlar... "Hayır istediğim bu değildi. Bir an geldi, gözüm karardı, telaşa kapıldım, bir yerde mecburdum. İpleri bu kadar germeseydi, işleri bu denli ileri götürmeseydi, daha anlayışlı olabilseydi, beni bu kadar gölgede bırakmasaydı, bu denli sıkmasaydı, ortadan kaybolabilseydi... Bana büyük sıkıntı verdi, bildiğin gibi değil." Evet, yapılan şey vicdan için kaldırılmaz olmuştur ve vicdanın birazı kaybedilir dolayısıyla. Evet hakkı var, birinin hiçbir şeyden habersiz haldeki geçmişine bakmak insana acı verir, sözgelişi bahtsız Desvern'inkine, doğum gününün sabahı, Luisa'yla kahvaltı ederken ve ben de memnun mesut onları uzaktan uzağa izlerken, tıpkı zararsız ve kendi halinde diğer sabahlarda olduğu gibi... 'Rahatsız edici', diye düşündüm bir kez daha ve fark ettim ki bu düşünce yüzüme yansıdı. Ama sustum, bir şey söylemedim, onun kadınlarda onca korktuğu şeyi, yani öfkemi kendime sakladım, aynı zamanda konuşmasının herhangi bir anında (hangisiydi?) mantık silsilesinin koptuğunu da fark ettim; Díaz-Varela'nın bana anlatmakta olduğu henüz bir varsayımdan ibaretti, duyduklarımdan hareketle benim yaptığım çıkarsamalara yönelik bir yorumdu, yani ona göre kesinkes bir kurgudan ibaretti. Anlatımına ya da olayları gözden geçirmeye böyle başlamıştı, sırf benim tahminlerimin resmedilmesi, şüphelerimin dile getirilmesi babında ve mantıksız bir biçimde bu benim açımdan kulağa sahici gelmeye başlamıştı, bunu hakikaten bir itirafname ve gerçeklik gibi dinliyordum. Hâlâ bunun gerçek olmama ihtimali vardı ve ona kalırsa bu ihtimal her daim vardı

(asla bana anlattıklarından fazlasını bilemeyecektim, sonrasında hiçbir şeyi mutlak bir kesinlikle bilemeyecektim; evet yüzyıllardır süren pratiğe, inanılmaz ilerleme ve icatlara rağmen hâlâ birinin ne zaman yalan söylediğini bilmenin imkânı yok; elbette bu durum herkes kadar bizim de lehimize ve herkes kadar bizim için de tehlike arz ediyor, belki de bu bize baki kalan yegâne özgürlük kırıntısı). Neden buna razı olduğunu sordum kendime, muhtemelen az sonra inkâr edeceği bir şeyin neden ağzından gerçek gibi çıkmasına çalışıyordu... Son söylediği sözlerin ardından, bu olası inkârı, konuşmasının başında 'olanlara tekabül etmeyen bir iz kalmasını istemiyorum sende,' diyerek ilan ettiği inkârı beklemem zorlaşmıştı öte yandan, buydu bana düşen, şu anda çekip gidemezdim; en korkunç olan neyse onu duyma, hatta bekleme ve sabretme sırasıydı benim için. Tüm bu düşünceler fırtına gibi zihnimde birbirini kovaladı, çünkü anlatmayı bırakmamış, kısa bir mola vermekle yetinmişti. "Dolayısıyla onun beklenmedik sessizliği bana bir lütuf gibi geldi, tehlikeli planımın doğrulandığını gösterir gibiydi ve bayağı da tehlikeliydi bu plan, bir dikkat et; şu Canella entrikalarımdan hiç etkilenmeyebilirdi veyahut Miguel'in, kızlarının kaybolmasının sorumlusu olduğuna ikna olurdu da orada bırakırdı işi, bunun en ufak bir neticesi olmayabilirdi."

Yeniden dilimin ucuna geldi, daha önce bu konuda dilimi tutmuş olmak pek işe yaramamıştı. Cümlelerimin bir suçlamadan, kınamadan ziyade, ki şüphesiz öylelerdi, aslında ağzımdan bir anımsatma gibi çıkmasına özen gösterdim (onu haddinden fazla sinirlendirmek istemiyordum.)

"Pekâlâ, ona bir sustalı verdiniz, değil mi? Ve öyle alelade bir sustalı da değil, bilhassa zarar verici ve tehlikeli bir alet, yasaklı olanlarından. Bu da netice verdi değil mi?"

Díaz-Varela bana bir an şaşkınlık içinde bakakaldı, onu ilk kez şaşkın görüyordum. Sessiz kaldı, belki de hızla, benim gizlice kapıyı dinlediğim sırada Ruibérriz'le o sustalıdan bahsedip bahsetmediklerini aklından geçiriyordu. O günden sonraki iki hafta boyunca her ikisinin de neler söylediklerini tüm ayrıntılarıyla yeniden aklında kurmuş olmalıydı, tam bir kesinlikle ne hakkında ne kadar haberdar olduğumu ölçüp biçmiş olmalıydı –büyük olasılıkla onu tersliklerden haberdar eden arkadaşının işbirliğiyle yapmıştı bunu; yaptığım kulak misafirliğinden onun da haberdar olması fikri bir-

den hiç hoşuma gitmedi, hele de o bakışlarını düşününce – ama konuşmayı gecikmeyle dinlemeye başladığımdan ve sadece bölük pörçük parçalar duyduğumdan haberi yoktu tabii. Her ihtimale karşı, en kötüsüne karşı hazırlanmıştı, her şeyi duymuşum gibi varsayıyordu, bundan ötürü beni aramaya ve gerçekle ya da gerçeğin tezahürüyle ya da anlatacağı bir kısmıyla beni etkisizleştirmeye karar vermişti. Yine de hafızasında silahın adını zikrettikleri kayıtlı değildi, hele de onu satın alıp değnekçiye verdikleri gerçeği hiç değildi. Ben de emin değildim ve sanırım bunun bahsi geçmemişti, onun şaşkınlığını, aniden üzerine musallat olan güvensizliği; hafızasına ve titiz, kılı kırk yaran gözden geçirmelerine güvensizliğini gördükten sonra bunun farkına varmıştım. Bunu benim çıkarsamış, sonra da söylenmiş gibi farz etmiş olma ihtimalim hayli yüksekti. Aklına şüphe düşmüştü, kendi kendine seri bir biçimde gerektiğinden daha fazla neyi bilip bilmediğimi ve bunu nasıl bildiğimi sormuş olmalı. Bu arada ben Ruibérriz'i ve şu yolladıkları diğer adamı dahil ederek, durmadan ikinci çoğul şahıs kullanarak (ona verdiniz) konuşurken onun birinci tekil şahısla konuştuğunu fark etmem zaman aldı ("tehlikeli planının doğrulandığını gösterir gibiydi" demişti.) Sanki cinayeti tek başına üstlenmiş, bu sırf onun meselesiymiş gibi, infazcının yönlendirmesi ve kendisini işin içine bulaştırmadan ya da katmadan işi halledecek en azından iki suç ortağının yardımına rağmen. Kirli ve kanlı olandan da, değnekçiden ve onun bıçak darbelerinden de, asfalttan da cep telefonundan da, çukurun ortasına düşen en iyi dostunun cesedinden de uzak tutabilmişti kendini. Hiçbiriyle teması yoktu. Sıra anlatmaya geldiğinde, bunu bir avantaj olarak kullanmaması tuhaftı, bilakis tam aksi olmalıydı. Suça iştirak edenler arasında suçu paylaştırmaması tuhaftı. Bu daima insanın suçunu azaltırdı. Gerçi kontrolün kimde olduğu, kimin azınettirdiği ve emirleri kimin verdiği belliydi. Fi tarihinden beridir suikastçilerin ve aynı zamanda göze batmayan ve kimselerin ayırt edemediği kimi tuhaf başlar tarafından kışkırtılan, kendiliğinden oluşmuş gangster çetelerinin de bildiği bir şeydi bu: Bir şeyden yakayı daha kolay sıyırmak için suçu paylaştırmak gibisi yoktur.

Şaşkınlığı çok uzun sürmedi, derhal toparlandı. Hafızasını yoklayıp aleni bir şeye rastlamadıktan sonra temel olarak benim ne bilip neyi tahmin ettiğimin bir önemi olmadığına karar vermiş olmalı, neticede ona bağlıydım, tıpkı daima bize bir şeyler anlatana bağlı olunduğu gibi, nereden başlayıp nerede duracağına o karar verir, neyi ifşa edip hangi konuda susacağına ve hangisini ima edeceğine, ne zaman doğru ne zaman yalan söyleneceğine, ikisini birleştirip ayırt edilmez hale getirip getirmemeye, ya da belki de onun bana yaptığını sandığım gibi doğruyla kandırmaya o karar verir; hayır hayır bu o kadar da zor değildir, insanın hakikati inanılmaz bir biçimde ortaya koyması yeter, ya da ortaya konuluş biçimi nedeniyle ona inanmak öyle güç hale gelir ki sonunda karşıdaki reddeder hakikati. Gerçekten inanılmaz olan olaylar buna müsaittir ve hayat onlarla dolup taşmaktadır, vasat romanlardan daha fazla sayıdadırlar; hiçbir roman tekil bir varoluşta dahi sonsuz sayıdaki tüm olası rastlantıların hepsini birden içinde barındırmaya cüret edemez; tüm olanların ve hatta geçip gitmiş olanların toplamını söylemiyoruz bile. Gerçekliğin sınır tanımazlığı utanç vericidir.

"Evet," diye yanıtladı, "Neticesini verdi ama vermeyebilirdi de. Canella'nın sustalıyı reddetme özgürlüğü vardı ya da aldıktan sonra atabilir, satıp savabilirdi başından. Ya da saklar, kullanmazdı. Onu zamanından önce çaldırması ya da kaybetmesi de ihtimal dahilindeydi, zira düşkünler arasında pek bildik bir maldır bu, hepsi de kendilerini savunmasız ve tehdit altında hisseder çünkü. Sonuç olarak birisine bir neden ve bir alet vermek demek, onları kesinkes kullanacağını güvence altına almak anlamına gelmez. Planlarım hayata geçirildikten sonra bile son derece tehlikeliydi. Adam az kalsın kişileri karıştırıyordu. Aşağı yukarı bir ay kadar önce. Evet, elbette öğretmek gerekti, düzeltmek gerekti, ısrar etmek gerekti, bir böylesi pot kırmak eksikti. Bir kiralık katille böylesi bir şey başına gelmezdi ama kısa vadede değilse de uzun vadede onun elverişsiz yanlarını sana anlattım. Bulunmak, ortaya çıkarılmak yerine ba-

şarısız olmayı hiç gerçekleşmemesini yeğledim." Sanki son cümlesinden ötürü pişmanlık duyar gibi durdu, ya da belki de o anda ağzından çıktığı için pişmandı, hiç telaffuz etmemesi bile mümkündü; insan hazırlandığı ve üzerine düşünüp taşındığı bir şeyi anlatırken peşinen neyin önce neyin sonra gelmesi gerektiğine karar verir genellikle ve bu sırayı bozmamaya ve ona karşı gelmemeye özen gösterir. İçkisinden içti, sıvanmış kollarını ara sıra yaptığı gibi mekanik bir hareketle sıvadı yeniden, nihayet sigarasını yaktı, Reemtsma marka, son derece hafif Alman sigaraları içiyordu; bu sigara firmasının sahibi kaçırılmış ve kurtarılması için ülke tarihinin en yüklü fidyesi ödenmişti, sonrasında adam deneyimlerini içeren bir kitap yazmıştı, yayınevinde kitabın İngilizce çevirisine bir göz atmıştım ben de, İspanya'da yayımlamayı düşünmüştük ama sonunda Eugeni kitabı iç sıkıcı bulup reddetmişti. Sigarayı bırakmazsa sanırım bu markaya devam edecektir, sosyal yaptırımları kabul eden biri değildi, tıpkı arkadaşı Rico gibi, her yerde ve her koşulda canının çektiğini yapar, bunun doğuracağı neticelere aldırmazdı. (Bazen Díaz-Varela'nın yaptığı şeyden haberi olup olmadığını merak ediyorum, acaba kokusunu olsun alıyor muydu; imkânsızdı bu, bende yakınlarını, hatta aynı çağda yaşadığı insanları pek umursamayan, onlardan bihaber bir insan izlenimi uyandırmıştı). Díaz-Varela bu minvalde devam edip etmemek konusunda tereddütte gibiydi. Devam ettiyse, çok kısa bir biçimde, çok ani bir dönüşle pişmanlığını iyice öne çıkarmamak için yaptı. "Bir öldürme eylemi açısından sana ne denli tuhaf görünürse görünsün, yakalanmak ya da işin içine karışmaya nazaran Miguel'i öldürmek çok daha az önem arz ediyordu. Demek istediğim, isterse bundan otuz yıl sonra olsun, şayet karşılığında en ufak bir açığa çıkma ya da şüphe altında kalma riskine maruz kalacaktıysam, o zaman, o gün ya da o günlerde ölmesi için uğraşmaya değmezdi. Buna hiçbir anlamda izin veremezdim, bu olasılık karşısında onun hayatta kalması, herhangi bir plandan vazgeçmek ve ölümünden de caymak daha iyiydi. Dolayısıyla, gününü ben seçmedim, değnekçi seçti. Benim görevim tamamlandıktan sonra her şey bütünüyle onun elindeydi. Tam da doğum gününe isabet ettirmiş olması aşırı tatsız gelebilir. Bütünüyle bir tesadüftü, adamın hangi günde karar kılacağını veya hiç yapıp yapmayacağını kim bilebilirdi ki? Ama tüm bunları sana sonra açıklayacağım. Senin fikrinle kafanda çizilen tabloyla devam

edelim, bu iki hafta boyunca onu oluşturmak için adamakıllı bir uğraş vermiş olmalısın."

Kendimi bastırmak ve yorgun düşene kadar konuşsun ve bitsin gitsin diye bırakmak istiyordum ama yine beceremedim bunu, beynimde iki üç şey aynı anda uçuşuyordu ve hepsini birden susturamayacak kadar kaynıyordu aklımın içi. 'Sanki bir cinayet değil de bir nevi hikâye gibi bahsediyordu öldürme işinden. Eğer bunu artık saklamıyorsa nasıl olabilir böyle bir şey? Değnekçinin bakış açısından bu bir öldürme eylemiydi, Luisa'nın, polislerin ve onun açısından da öyleydi, sabahın birinde haberi gazetede görüp Madrid'in en güvenli bölgelerinden birinde bunun kendi başlarına gelebileceğini düşünerek dehşet içinde kalan okurlar açısından da böyleydi; hem arkası gelmediğinden hem de talihsizlik bir kez dimağlarında hararetini yitirdikten sonra kendilerini güvende hissetmelerine katkıda bulunduğu için olayı unutup giden o okurlar açısından da: "Ben değildim," dediler kendi kendilerine, "Ve böyle bir şey bir daha tekrarlanmaz." Ama onun bakış açısından, Javier'in bakış açısından bu cinayetti: Planının bir sürü eksik gediği olmasına, tesadüf öğesine, hesaplamalarının hayata geçmeme ihtimaline bakıp da bundan yakasını kurtaramazdı, kendini böyle kandırmayacak denli aklı başındaydı. Ve neden 'o zaman' demiş ve bunu tekrarlamıştı. 'O zaman ölmesi için uğraşmak', 'O günlerde ölmesi', sanki onu ertelemek ya da daha sonraya, havale etmek mümkün olacakmış gibi. Ve bir de *aşırı tatsız* demişti, sanki en iyi dostunun ölüm emrini vermek yeterince tatsız değilmiş gibi.' Genellikle olduğu gibi aklımdan geçen en son şeyde karar kıldım, belki en çarpıcı olanı değildi ama evet en aşağılayıcı olanıydı.

"Aşırı tatsız mı?" diye tekrar ettim. "İyi de ne diyorsun Javier? Bu ayrıntının özünde bir şey değiştirdiğini mi sanıyorsun? Bir cinayetten bahsediyorsun şu anda." Ve olayın adını koymak için faydalandım bundan. "Devrisi gün ya da öteki günü belirlemenin bunu ağırlaştırdığını ya da ağırlığını azalttığını mı düşünüyorsun sahiden? Ona tatsızlık katmak ya da kötülüğünü azaltmak mümkün mü? Seni anlamıyorum. Bir şey anlamaya da çalışmıyorum, neden seni dinlediğimi bir bilsem..." Ve burada canı sıkılıp ikinci sigarayı yakıp içkiyi içen ben oldum, acele etmiştim, az kalsın boğuluyordum, daha birinci nefesin dumanını koyuvermeden yudumlamıştım içkiyi.

"Elbette anlıyorsun María," diye yanıtladı çabucak. "Ve bunun için beni dinliyorsun, sonunda buna inanmak için, doğrulamak için. Bu iki haftadır gece gündüz demeden sana durmadan anlattım bunu. Arzularımın benim açımdan her tür kaygının, engelin ve vicdani sesin ötesinde olduğunu anladın. Ve her türden vefanın da, dikkat et. Epey bir süredir, hayatımın geri kalanını Luisa'yla geçirmek istediğime eminim. Tek bir hayatım var o da bu, kadere bel bağlayamam, olayların kendi gidişatında gitmesini, direnişlerin ve engellerin bir sihirle kendiliğinden ortadan kalkmasını bekleyemem. İnsan kolları sıvamalı. Dünya hiçbir şeye talip olmadığından hiçbir şeye sahip olamayan tembel ve kötümser insan kaynıyor, sonrasında şikâyet etmeye koyuluyorlar, kendilerini hüsrana uğramış hissediyorlar ve küskünlüklerini dıştan besliyorlar: Bireylerin ekserisi böyledir, hayatın onları konumlandırışına göre budala tembeller, hükmen mağluplar... Tüm bu yıllar boyunca beklerken son derece tatmin edici hikâyelerle kendimi oyalayarak bekâr kaldım evet. Kendini zayıf hissedecek birinin çıkıp gelmesini bekleyerek. Sonra... Benim açımdan herkesin bol keseden kullandığı terimi ayırt etmenin yegâne yolu bu, halbuki pek çok dilde karşılığı olmadığına göre, bana kalırsa böyle olmaması gerekir, bizimki dışında bir tek Italyancada var bildiğim kadarıyla, elbette ben çok az dil biliyorum. Belki Almancada var, aslında bilmiyorum var mı yok mu: Sevdalanma. Yani kavram, isim; sıfat ve duruma gelince, evet bu daha fazla bilindik bir şey, en azından Fransızlarda var, Ingilizlerde yok ama çaba sarf ediyor ve yaklaşıyorlar. Bir sürü insan bizi eğlendirir, bize komik gelir, hayranlık duyarız, bizde şefkat uyandırır, hatta duygularımıza dokunur ya da hoşumuza gider, bizi büyüler, hatta bizi anlık olarak çılgına bile çevirebilir, bedeninin ve arkadaşlığının ya da seninle olduğu gibi her ikisinin birden tadını çıkarırız, nadiren de olsa başkalarıyla da olmuştur bu... Hatta kimileri kendilerini bizim için kaçınılmaz hale getirir, alışkanlıkların gücü muazzamdır ve sonunda her şeyin yerini alabilir, hatta onun bile. Aşkın yerini alabilir sözgelişi, ama sevdanın değil, ikisini birbirinden ayırmak icap eder, birbirine karıştırılmasına rağmen aynı değillerdir. Birisi için gerçek bir zaaf hissetmek nadiren başımıza gelir, o birisinin bize zaafiyet duygusu hissettirmesi de... Budur belirleyici olan, bizi sonsuza dek teslim olan, nesnel olmamıza

engel olan, tüm çekişmelerde teslim olmamızı sağlayan şey, tıpkı Albay Chabert'in yalnız karısının karşısına tekrar çıktıktan sonra sonunda teslim olması gibi, sana anlattım ya bu hikâyeyi, sen de okudun. Çocuklar da bunu sağlayabilirler, buna itirazım yok, ama bu farklı bir nevide olmalı, ilk ortaya çıktıkları andan itibaren korumasız varlıklardır onlar ve onlara duyduğunuz zaaf, mutlak savunmasız halleri sebebiyle dayatılan bir şeydir. Genellikle insan bir diğeri karşısında bunu tecrübe etmez ne de gerçekte bunu arar. İnsanlar beklemez, sabırsızdır, belki de bu duyguyu yaşamak istemezler bile, çünkü imkân dahilinde görmezler, dolayısıyla buna bir nebze yaklaşan aşkı buldular mı birleşir evlenirler, tuhaf değildir bu, hayatın kaidesi bu olmuştur; sevdalanmanın, romanların ürünü modern bir uydurmaca olduğunu savunanlar bile vardır. Ne olursa olsun, artık, sevdalanma diye bir şey vardır, böyle bir duygu için icat, kelime ve onu hissetme kapasitesi mevcuttur." Díaz-Varela cümleyi bitirmeden bıraktı, ya da havada bıraktı, kekeledi, konuşurken daldan dala atlama eğilimi vardı, kendini frenledi: Eğilimi bu yönde olmasına rağmen, istediği ahkam kesmek değil bana bir şey anlatmaktı. Öne doğru kaykılmıştı, sandalyenin ucunda oturuyordu, dirseklerini dizine dayamış ve ellerini birleştirmişti; soğuk, açıklayıcı neredeyse didaktik haline rağmen sesi, yüksekten attığı zamanlara özgü olarak hararetli bir hal almıştı. Ve her zamanki gibi ara vermeksizin konuşuyordu, yüzünden ve kelimeleri koyuverdikçe çabuk çabuk hareket eden dudaklarından gözümü alamıyordum. Ne söylediği beni ilgilendirmediğinden değil, her halükârda ilgimi çekerdi, hele şu anda, yaptığını, yapma nedenini bana itiraf ederken ya da benim neye inandığımı isabetli biçimde tahmin edip ortaya koyarken... Ama ilgimi çekmeseydi de onu sonsuza kadar dinlerdim, bir yandan seyreder bir yandan dinlerdim. Bir ışık daha yaktı, yanında bulanan lambayı, (bazen buraya kitap okumak için oturduğu olurdu), gece iyiden iyiye bastırmıştı ve hali hazırda yanan ışık yetmiyordu. Onu daha iyi gördüm, hayli uzun kirpiklerini ve o zaman da hafiften uykulu yüz ifadesini. Çehresi anlattığı şeyden ötürü ne şiddet ne endişe yansıtıyordu. O an için ona zor gelmiyordu bu. Bu koşullar altında baskın sükûnetinin ne kadar nefret edilesi olduğunu hatırlatmam gerekiyordu kendime, çünkü doğrusu öyle gelmiyordu bana. "İnsan," diye devam etti

sözlerine, "O kişiye karşı kayıtsız şartsız yaklaştığını bilir, isterse korkunç bir iş olsun –sözgelişi insanın aklına birini öldürmek geliyor, sebeplerini verdiğinde ve başka çare kalmadığında– ona her ne söz konusu olursa olsun yardım edeceğini de bilir, durum gerektirirse bunu yapacaktır. O kişi insanı kelimenin ilk anlamında büyülemekle kalmaz, insan ona doğru çekildiğini de hisseder, bu duygu çok daha kuvvetli ve uzun ömürlüdür. Hepimizin bildiği gibi bu koşulsuzluğun pek fazla mantığı bulunmaz, sebepleri hiç bulunmaz. Dolayısıyla, etkinin muazzam olması ve sebepsiz olması ilginçtir, genellikle sebebi bulunmaz ve kelimelere dökülemez. Bana öyle geliyor ki vermekle de bir ilgisi yok. Ama neyse bu başka bir hikâye." Bir kez daha içinden uzun uzun konuşmak geliyordu, buna teslim olmamak için zor tutuyordu kendini. Hepsinin arasından meselenin özüne inmeye çalıştım ve bana öyle geliyordu ki, meselenin özünden ne denli uzaklaşırsa uzaklaşsın bu tamamen iradesi dışında gerçekleşmiyordu, çünkü ona engel olmaya çalışmıyordu, bir şeyin belki de olaylarla beni daha çok kuşatıp onlara alışmamı sağlamak gibi bir şeyin peşindeydi. Arada sırada durarak, kendi kendime şöyle düşünüyordum: 'Konuştuğumuz şeyin ne olduğu belli, bir cinayet ve bu alışılmadık bir durum; ben de onu bir ağaçta sallandıracağıma ona kulak vermiş dinliyorum.' Sonra birden aklıma Athos'un d'Artagnan'a verdiği yanıt geliverdi, berikinin tam bu şekilde bağırdığı anda söylediği şey: "Evet bir cinayet, hepi topu bir cinayet." Ve giderek bunu daha az düşünüyordum. "Hemen hiç kimse, birisi hakkında sorulan ve diğerinin yanıtlayabildiği o malum soruyu yanıtlayamaz: 'Neden ona sevdalandı? Ne görmüş ola ki?' Özellikle de birinin tahammül edilmez olduğuna hükmedilmişse, sanırım Luisa meselesi değil, ama tabii son sergilediğim şeyden sonra bunu söylemesi gereken ben değilim. Ama çok uzağa gitmeye gerek yok, sen de değilsin María, bu zaman süresince tüm kusurlarımla neden bana düşkün hale geldiğine sen de yanıt veremezdin ve asıl ilgimin başından beri başka yerde olduğunu da bile bile, epey zamandır vazgeçemeyeceğim bir hedefim olduğunu bile bile, seninle benim, geldiğimiz yerden daha öteye gitme olasılığımız olmadığı halde. Demek istediğim, belirsiz ve biraz da vakur, tartışılabilir olduğu kadar tartışılmaz, senin için tartışılmaz (kim aksini iddia etmeye cesaret eder) üç dört öznel durumu

gevelemenin ötesine geçemezdin. 'Evet bu doğru, bilemezdim,' diye geçirdim içimden. "Bir salak gibi. Ne diyecektim? Ona bakmayı, onu öpmeyi ve onunla yatmayı ve bunu yapıp yapmayacağımı bilememenin gerginliğini ve onu dinlemeyi seviyorum mu diyecektim? Evet, bunlar budalaca, kimseyi ikna etmeyecek gerekçelerdir ve hayatında bir kez olsun böylesi şeyi tecrübe etmemiş, benzer bir şey hissetmemiş insanların duyduklarında daima hissettikleri şey bu olmuştur. Bunlar Javier'in dediği gibi asla gerekçe de olamaz, başka herhangi bir şey de değil, olsa olsa bir inanç sıçraması; gerçi evet belki de sebep olabilirler. Ve etkileri muazzamdır, bu kesin. Baş etmek mümkün olmaz." Yüzüm hafifçe kızarmış olmalı ya da divanda huzursuzca kımıldandım, belki de utançla. Benim durumumu açık açık belirtmiş olmasından rahatsız olmuştum, daima ketum olduğum, kelimeler konusunda pinti davrandığım halde, duygularıma atıfta bulunmasından rahatsız olmuştum, ne açıklamalarımla ne taleplerimle, ne beni ifade etmem için davet ettiği zarif, dolaylı sevgi sözleriyle onu hiç tedirgin etmediğim halde, onun en ufak bir mecburiyet, sorumluluk, yanıt verme gerekliliği hissetmesinden, bunun şuncacık gölgesinden bile kaçındığım halde... Ne de durumun değişeceğine dair umut beslemiştim, ya da beslediysem sadece, odamın yalnızlığında gözlerim ağaçlara takıldığında, ondan uzaktayken, gizli saklı, uykusu geldiğinde insanın hayal ettiği gibi, herkesin buna hakkı vardır, tetikte olma hali nihayet geçmeye başladığında ve gün sona ermek üzere olduğunda yapmıştım bunu: Beni tüm bunlara dahil etmiş olması ziyadesiyle rahatsız etmişti, bundan beni uzak tutabilirdi, bunu masumane bir tarzda yapmamıştı, bir niyeti vardı, bu gözden kaçmıyordu. Bir kez daha kalkarak çekip gitme isteğine tutuldum, bir daha geri dönmemecesine bu sevilen ve korkulan evden çıkıp gitme isteği; ama şimdi artık bitene kadar gidemeyeceğimi, yalanını ya da hakikatini ya da ikisini birden tamamen anlatıp bitirene kadar gidemeyeceğimi biliyordum. Díaz-Varela mahcubiyetimi ya da rahatsızlığımı, her neyse, fark etti çünkü ortamı yumuşatmak isteyen biri gibi alelacele, "Hey dinle, ne senin bana sevdalandığını, ne bana karşı koşulsuz olduğunu ne de senden hoşlanmadığımı ima etmek istiyorum, bunların hiçbiri değil. Bu kadar ukala değilim. Bu kadar olmadığını biliyorum, bundan çok uzakta olduğunu, kısa bir süredir benim

için hissettiklerinle benim uzun süredir Luisa'ya hissettiklerimi kıyaslayamayacağımı biliyorum. Benimle birlikteliğinin salt vakit geçirmekten ibaret olduğunu, sana eğlenceli geldiğimi biliyorum. Tıpkı senin benim için olduğun gibi, pek az bir fark var, yanılıyor muyum? Eğer bunu belirttiysem, bunun nedeni en gelip geçici, en hafifsenecek beğenilerin bile bir sebepten yoksun olduklarına kanıt sunmak içindi. Bundan çok daha fazlasını söylemeye ne hacet, sonsuzcasına bundan fazla olanı..."

Sessiz kaldım. İstediğimden daha uzun bir sessizlik oldu. Ne yanıt vereceğimden emin değildim, beni bir yanıt vermeye teşvik edercesine bu kez o bir suskunluk molası vermişti. Díaz-Varela birkaç cümleyle duygularımın işini bitirmiş ve bana yüzeysel bir iğne batırarak kendininkilerden haberdar olmamı sağlamıştı, zira bu konuya dair hiç açık seçik bir şey ya da böylesine yaralayıcı kelimeler duymamış olduğum halde zaten haberdardım. Ne kadar budalaca olursa olsunlar –ki tanımlandıklarında ya da açıklandıklarında ya da basitçe ifade edildiklerinde tüm duygular gerçekte öyledir zaten– benim duygularımı onun başkasına hissettiklerine kıyasla çok niteliksiz bir yere koymuştu. Her zamanki o sessiz ve temkinli halimle benim hakkımda ne bilebilirdi ki? Ta baştan mağlup, hırslardan bunca yoksun, rekabet etmeye de, mücadeleye de pek az hazır ya da hiç hazır olmayan benim hakkımda ne biliyordu? Elbette bir cinayeti planlayıp hayata geçiremezdim ben, ama sonra ne olur, kim bilebilirdi ki, şimdiki veyahut iki hafta öncesine kadar var olan ilişkimiz yıllar içinde bir ur halini aldıktan sonra ne olacağını kim bilebilirdi, Ruibérriz'le olan konuşması ya da şu ana kadar dinlediklerim onun düzenini alt üst etmişti. Onları gizlice dinlememiş olsaydım, Díaz-Varela süresiz olarak, Luisa'nın ağırdan toparlanmasını ve öngörülen aşkını beklemeye devam edecekti, bir yandan bensiz yapmayarak ve ben de ona aynı anlamda bakarak ondan uzaklaşmadan... Pekâlâ, kim daha fazlasını istemez ki, kim durumundan memnuniyetsizlik duymaya başlamaktan, sabırsızlanmaktan muaftır, kim ayların ve yılların akıp gitmesiyle, sırf ardında biriken zamanın bile kendisine hak kazandırdığını hissetmekten muaftır, var mıdır böyle biri: Sanki günlerin geçip gitmesi gibi bunca tarafsız ve manasız bir silsile, onları yaşamış kişi için bir erdem manasına gelir gibidir ya da belki de terk etmeden, teslim olmadan dayananlar için böyledir. Bu başta hiçbir beklentisi olmayan, sonunda talep etmeye başlar, mütevazılık ve fedakârlıkla yaklaşan, sonunda bir diktatör ve ikon parçalayıcı olur, sevdiği in-

sanın gülüşü, öpücükleri ve ilgisi için dilenen kişi onu yalvaran ağırbaşlı taraf olur ve sırf aradan geçen zaman sayesinde, boyun eğmiş o insandan esirgenir bu kez ilgi ve öpücükler. Zamanın akıp geçmesi herhangi bir fırtınayı yoğunlaştırır, başlangıçta isterse ufukta küçücük bir bulut dahi olmasın. İnce katmanlarıyla seçilemez zamanın bize ne yaptığını ve bizi değiştirme gücünde olduğunu insan göz ardı eder. Sinsice yaklaşır zaman, gün be gün, saat saat, zehirlenmiş adımlarla teker teker, öylesine saygılı ve düşünceli olduğundan el altından yaptıkları fark edilmez ve bize asla bir dürtü veya irkilme yaşatmaz. Her sabah yatıştırıcı ve sabit yüzüyle belirir ve olup bitenlerin aksi yönünde bize güvenceler verir: Her şey yolundadır, hiçbir şey değişmemiştir, her şey, yani güçler dengesi tıpkı dünkü gibidir, hiçbir şey kazanılıp kaybedilmemiştir, yüzümüz, saçlarımız, dış görünümümüz aynıdır, bizi seven hâlâ sevmekte, bizden nefret eden hâlâ nefret etmektedir. Halbuki tam tersidir, mesele şu ki, zaman hilekârca dakikaları ve düzenbaz saniyeleriyle bunun farkına varmamıza müsaade etmez, ta ki tuhaf, akla hayale gelmeyecek bir gün çatıp da hiçbir şey daima olduğu gibi olmayana dek: Babasının mirasçısı iki kız onu bir tahıl ambarında ölüme terk eder; vasiyetin kendi işlerine yaramadığını gören mirasçılar onu yakarlar; anneler çocuklarını başından atar ve kocalar karılarını soyup soğana çevirir; ya da kadınlar kendilerini bir budala ya da çılgına çeviren aşkın kışkırtmasıyla sırf sevgilileriyle huzur içinde yaşamak adına kocalarını öldürür; bir diğerinde kadınlar ilk kocalarından olan çocuğa ölümcül telkinlerde bulunur, aşklarının ne kadar süreceğini bilmeseler de, mevcut sevgilisinden olan diğer çocuğu zenginleştirmek adına; bir kadın Eylau savaşı sırasında zemheri bir soğukta şehit düşen asker kocasının servetini ve konumunu devralır ve yıllar sonra, nice sıkıntının ardından ölülerin arasından çıkıp da gelmeyi başardığında ona sırt çevirir bir gün gelir Luisa, dönmeye çok geç kaldığı Díaz-Varela'ya kendisini yalnız bırakmaması ve hep yanında kalması için yalvarır ve Deverne'e olan eski aşkına tövbe eder, ki bu şimdi ötekine, mütemadiyen onu terk etmekle tehdit eden ikinci sevgilisine hissettiklerine kıyasla değeri düşmüş, bir hiç olmuştur onun için; bir gün gelir Díaz-Varela benim uzaklaşmamam için yalvarır, onun yanında kalmam ve bir yastıkta onunla kocamam için ve uzun zamandır Luisa'ya hissettiği ve bir arkadaşını öldürten saf ve takıntılı aşkla

içten içe alay eder, kendine de bana da şöyle der: "Bunca zamandır burada yanımda olmana rağmen seni görmemekle ne kör davranmışım," akla hayale gelmeyecek tuhaf bir gün gelir Luisa'nın –"biz" diye bir kavramın varlığından habersiz, Díaz-Varela'yla ikimizin arasına giren ve aleyhinde hiçbir şey hissetmediğim Luisa'nın– öldürülmesini planlarım ve belki de bizzat ben hayata geçiririm onu, o gün geldiğinde her şey mümkün olur. Evet hepsi çıldırtan zaman meselesidir, ama bizimki kesintiye uğramıştı, bizim açımızdan bu pekiştiren, uzatan ve aynı zamanda çürüten ve harap eden ve durumu tamamen değiştiren şey mevcut değil artık, hiçbir biçimde fark etmeyecek. O günü görecek değilim, benim için 'daha ileride' 'Şu andan itibaren' filan yok, tıpkı Lady Macbeth için de olmadığı gibi, lehteki ve aleyhteki bu uzatmaları oynama halinden muafım ben, bu benim hem bahtım hem bahtsızlığım.

"Sana sevdalanmamış olduğumu kim söyledi ki, ben ağzımı açıp tek söz söylemeden bana tek bir şey sormadan neyi ne kadar bilebilirsin ki?"

Beriki hiç şaşırmadan, "Tamam, tamam abartmayalım," diye yanıt verdi. Son sözleri komediydi, benim hissettiğim şeyin ya da belki de iki hafta önce hissettiğim şeyin aslını astarını anlamıştı. Belki de şimdi de hissediyordum bunu ama lekelenmiş olarak ya da en azından bir sevdaya karışmaması, ona bulaşmaması gereken şeyle birlikte. Aslını astarını anlamıştı, çünkü sevilen kişi daima anlar, aklı başındaysa ve karşıdaki için yanıp tutuşmuyorsa anlar, çünkü ancak yanıp tutuşan kişi ayırt etmekten acizdir, emareleri hatalı yorumlar. Ama o bundan muaftı, onu sevmemi istememişti, beni teşvik etmek için pek az şey yapmıştı, bunu kabullenmek adil olacaktır. "Öyle olsaydın," diye ekledi, "Öğrendiğin şeyden ötürü o kadar da dehşet duymazdın, ne de bu denli çabuk sonuçlar çıkarırdın. Makul bir açıklama beklentisiyle muallakta kalırdın. Belki de bilmediğin bir nedenden ötürü başka bir çare kalmamış olabileceğini düşünürdün. Kendini kandırmaya hazır ve arzulu olurdun."

Onun açısından beni öngörülür bir yere doğru götüren bu kurnazca yorumları duymazdan geldim. Sadece ilk söylediğine yanıt verdim.

"Belki de abartmıyorumdur. Belki de kesinlikle abartmıyorumdur ve sen de bunu biliyorsun. Sorun şu ki bu sorumluluktan hoşlanmıyorsun, gerçi bunun uygun bir kelime olmadığını da bili-

yorum: Kimse kendisine âşık olunmasından ötürü sorumlu tutulmaz. Dikkat et, sadece beni ilgilendiren budalaca duygularımdan ötürü seni sorumlu tutuyor değilim ama onları küçük bir yük olarak görmen kaçınılmaz, Luisa seninkilerin yoğunluğundan haberdar olaydı (muhtemelen derin düşüncelerin içinde olması nedeniyle bunu sadece yüzeysel olarak fark etti, en iyi dostunun dul kalan karısı için gösterdiğin nazik davranış ve şefkati); sebebiyet verdiği şeyden haberdar olmasından söz etmiyorum bile, bu duyguları dayanılmaz bir yük olarak hissedecekti. Onlara tahammül etmekten aciz bir halde canına kıyması bile işten değildi. Başka nedenlerin yanı sıra bir de bunun için ona bir şey anlatmayacağım. Bunun için kaygılanmana gerek yok. Vicdansız değilim ben." Bu konuda kesin bir karara varmamış olsam da, onu dinlerken, ona öfkelenirken ya da o kadar öfkelenmezken niyetim gidip geliyordu ('Bunu sonra, sakin sakin, soğukkanlılıkla düşüneceğim,' diye geçirdim içimden) ama her halükârda şimdi ya da gelecekte bir tehdit duygusu olmadan oradan ayrılabilmek için onu sakinleştirmek uygun geliyordu, gerçi bu tehdit hayatım boyunca sanırım asla tamamen ortadan kalkmayacaktı. Ve bir parça şaka yapacak cesareti de buldum, şaka da bana iyi giderdi, "Elbette, Luisa'dan kurtulmanın en iyi yolu bu olurdu, senin Desvern'e yaptığın gibi, tek fark şu ki elimi seninki kadar kirletmezdim."

Espriden hoşlanmak bir yana dursun, bunun kederli bir espri olduğu muhakkaktı, bu gözlem onu ciddileştirdi ve savunmaya geçirdi. Evet, şimdi kolları sahiden sıvamıştı, her ikisini de enerjik hareketlerle, savaşmaya hazırlanır gibi ya da bana fiziksel bir gösteriye hazırlanır gibi, pazılarının üst kısmına kadar, ellili yıllardan kalma dünya âlemin şimdilerde tamamen unutayazdığı egzotik bir kahraman gibi, Richard Montalbán ya da Gilbert Roland adında o adamlardan biri gibi. Savaşmayacaktı elbette ne de beni dövecekti, yapısında yoktu böyle bir şey: Bir şeyin onu haddinden fazla rahatsız ettiğini ve söylediklerimi çürüteceğini anladım.

"Ama ben ellerimi kirletmedim unutma. Baştan sona dikkat küpüydüm. Sen onları gerçekten kana bulamanın ne demek olduğunu bilmezsin. Olayların uzağında birine yetki vermenin ne olduğunu bilmezsin, insanları aracı olarak koymanın ne büyük yardımı olduğuna dair fikrin bile yok. Ta baştan oluşabilecek en ufak bir rahatsızlık verici ya da hafiften nahoş durum karşısında

neden elimden geleni yaptım sanıyorsun? Neden avukatlar davalara karışıyor, boşanmalara karışıyor sanıyorsun? Maharetleri ve bilgelikleri değil tek neden. Neden sanıyorsun aktör ve aktristlerin temsilcileri var, yazarların acentaları, boğa güreşçilerinin vekilleri, bir zamanlar hâlâ boks diye bir şey varken boksörlerin menajerleri neden vardı sanki? Bu katı kuralcıların hepsinin sonu geldi artık. İşverenlerin neden kukla adamlar kullandıklarını sanıyorsun, ya da paralı herhangi bir suçlunun eşkıyalar ve kiralık katiller yolladığını sanıyorsun? Bunun nedeni ne tam olarak elini kana bulamamak ne de ödleklik, bunun nedeni yüzlerini eskitmemek ve zarar görmeden kalmak. Bu tür tiplere bulaşmayı alışkanlık haline getiren insanların ekserisi (bunu istisnai olarak, benim gibi yapanların durumu başka bir şey) kendi işlerini başlangıçta kendileri görmüş ve zamanla belki de bu konuda usta kesilmişlerdir: Dayak atmaya, hatta birine kurşun sıkmaya alışkınlardır, bu tür karşılaşmaların birinde işlerinin bitirilmesi olasılık dahilinde değildir. Madem savaşların ilan edilmesinden rahatsız oluyorlar o halde politikacıların savaşlara neden birlikler gönderdiğini sanıyorsun? Onlar diğerlerinden farklı olarak, mecbur kaldıklarında askerlerin işini de yapamaz, ama mesele bunun ötesindedir. Her halükârda muazzam bir kendini kandırma söz konusudur; olup bitenlerle araya mesafe ve aracılık koyulmasını sağlayan ve kendini göstermeme avantajı sunan bir kendini kandırma. İnanılmaz görünse de bu işe yarıyor, kendim de denedim, gördüm. İnsan istediği kadar olayı tetikleyen, ilk ortaya çıkmasına neden olan, ya da bunun için para ödeyen olsun, olup bitenlerle hiçbir bakımdan alakası olmadığına ya da çok yakinen ilgisi olmadığına kendini ikna eder. Boşanmış çiftler en sonunda sefilce gaddar taleplerinin kendilerine değil avukatlarına ait olduğuna kanaat getirir. Aktörler, ünlü yazarlar, boksörler ve boğa güreşçileri, temsilcilerinin maddi tafralarından ve çıkardıkları manilerden ötürü özür diler, sanki bu zavallılar safi emir kulu değilmiş gibi. Politikacı televizyonda ya da basında kendi başlattığı bombardımanın neticelerini görür ya da kendi ordusunun yapıp ettiği zalimliklerden haberdar olur; kınama ve nefret belirtircesine başını sağa sola sallar, generallerinin nasıl bu denli sakar ve vahşi olabildiklerini merak eder, sanki birazcık göz önünden ayrıldılar mı ya da savaş başladı mı adamlarını artık kontrol edemiyormuş gibi, ama adeta o taraf tutmuyor ve olanlara tanıklık etmiyordur,

olayların millerce kilometrelerce uzağında asla suçu kendisinde bulmaz; hepsinin kendisine bağlı olduğu, "İleri" emrini kendisinin verdiği ansızın aklından çıkıvermiştir. Katillerini ortalığa salan patronun da durumu aynıdır: Bu adamların nasıl kantarın topuzunu kaçırdıklarını, bir iki kişinin işini bitirmekle yetinmediklerini okur, bundan haberi olur, elbette her şey onun talimatına uygundur, aksi halde kelleleri uçurulur, testisleri budanırdı, kendi elleriyle öldürürdü onları; bu ilk anda gözünün önüne geldiğinde bir irkilir ve uşaklarının birer sadist olduğunu düşünür, işi onların hayal gücüne bıraktığını, ellerini korkak alıştırmamayı salık verdiğini ve şöyle dediğini nedense artık anımsamaz: 'Dünya âlemin kanını donduran bir şey olsun, esaslı bir ders olsun, panik ve telaş kol gezsin bununla...'"

Díaz-Varela duraksadı, adeta bu sayıp dökme onu anlık olarak bitap düşürmüş gibi. Bir kadeh daha doldurdu ve susuzluğunu gidermek için koca bir yudum aldı. Bir sigara daha yaktı. Gözü daldı, yere baktı. Birkaç saniye boyunca, sıkıntılı, ağırlığın altında ezilmiş, pişmanlıklar, belki de vicdan azabı içinde bir adamın görüntüsüydü gördüğüm. Halbuki şu ana kadar bunun emaresi yoktu hiçbir biçimde, ne anlatımında ne de konudan saparak söylediklerinde. Tam aksine. 'Kendini neden bu adamlarla özdeşleştiriyor ki?' diye geçirdim içimden. 'Onları benden uzak tutacak yerde neden daha çok zihnime sokuyordu. Onun eylemlerini böylesine iğrenç bir açıdan görüyor olmam ne kazandıracaktı? Daima en çirkin cinayeti güzel gösteren, onu kılı kırk yararak gerekçelendiren biri bulunur, tamamen sinsi olmayan, en azından mide bulantısı olmadan anlaşılabilecek bir sebep bulunur, "Kendi adıma ben de bunu doğruladım," demişti listeye kendini dahil ederek. Boşanmışların ya da boğa güreşçilerinin durumu anlaşılırdı da sinik politikacıların ya da subaylarınki değil. Hafifletici nedenler aramıyor gibiydi, hatta arada sırada beni çok daha fazla korkutmayı istiyor gibiydi. Belki de benim peşinen herhangi bir bahaneyi bağrıma basmam içindi, er ya da geç gelecekti bahaneler, egoizmini ve kötü fiillerini, ihanetini, vicdan yoksunluğunu öyle kuru kuru kabullenmem mümkün değildi, Luisa'ya duyduğu sevdaya bile çokça vurgu yapmıyordu, ona olan tutkulu ihtiyacına, gülünç ama insanı yumuşatan "Onsuz yaşayamıyorum anlıyor musun? Daha fazla dayanamıyorum, benim için hava gibi o, umut olmadığında boğula-

yazıyorum ve şimdiyse bir umudum var. Miguel için kötü bir şey dileyemezdim, tam aksine, benim en iyi dostumdu o; ama benim yegâne hayatımın tam ortasında, sevdiğim yegâne kadınla aramda ve yaşamaktan bizi alıkoyanı ortadan kaldırmak gerek," türünde cümleler sarf etmeye bile gönül indirmemişti. Sevdalıların aşırılıkları kabul edilir, hepsi değil elbette ama kimi durumlarda çok sevdalı olduğunu söylemek, ya da başka gerekçelerden kurtulmak için ona sahip olduğunu söylemek kâfi gelir. "Onu o kadar seviyordum ki, ne yaptığımın farkında değildim," denir, insanlar da sanki herkesin bildiği bir duyguymuş gibi, onaylar. "Onun için ve onun uğruna yaşıyordum, yeryüzünde başka kimse yoktu, ne olursa olsun feda edebilirdim, gerisi gözüme görünmezdi," ve böylelikle pek çok soysuz ve aşağılık eylem anlaşılır hale gelir ve hatta affedilir bile. Javier neden tüm dünyanın sineye çekebileceğine inandığı hastalıklı durumda ısrar etmek istemiyor? Neden bunun ardına daha fazla sığınmıyor? Bunu yapıyor kuşkusuz ama altını çizerek değil, öne sürerek değil ve onun için daha uygun olacak şeyi yapmanın aksine, aşağılık ve soğuk kalpli kişilerle kendini ilişkilendiriyordu. Evet, belki de buydu; içime ne denli dehşet salarsa ve beni ne denli paniğe sürüklerse, ne denli başım döner, kendimi sürüklenir hissedersem, herhangi bir hafifletici nedene o kadar çok sarılacaktım. Bunu amaçladıysa eğer, büsbütün haksız değildi. Beni bir miktar yükten kurtaracak herhangi bir açıklama ya da hafifletici bir şey ortaya çıkmasını arzuluyordum. Her ne olursa olsun bu olaylara daha fazla katlanacak gücüm kalmamıştı, bu halleriyle ve kapının arkasından dinlediğim o lanet olası günden beridir aklımda canlandıkları biçimiyle. O gün öteki taraftaydım, kesinlikle bir daha asla olamayacağım öteki tarafta. Javier bana yaklaşsa, arkamdan bana sarılsa parmakları ve dudaklarıyla bana dokunsa ve kulağıma asla söylemediği sözler fısıldasa bile. Bana, "Ne kadar körmüşüm, nasıl oldu da seni görmedim, ama hâlâ çok geç sayılmaz," diyecek olsa, beni kapıya doğru çekip, yalvarıp yakarsa da...

Bunların hiçbiri katiyen olmayacaktı. Şayet ona şantaj yapsaydım, anlatmakla tehdit etseydim ya da yalvaran ben olsaydım bile. Tuhaf bir biçimde uzak, gözleri sabit biçimde yere dikilmiş, düşüncelerinin içine gömülü haldeydi hâlâ. Oradan uzaklaşmak için bundan faydalanmak yerine onu derin düşüncelerinin içinden çıkardım, artık çok geçti; onu dinledikten sonra, karanlık tahminlerimle kalmayı, hiçbir şeyi kesin olarak bilmemeyi tercih edebilirdim; ama şimdi artık sona ermesini istiyordum, hikâyesinin düşündüğüme nazaran daha az kötü bir şey, hayal ettiğimden daha az hüzünlü olup olmadığını görmek istiyordum.

"Ne düşündün? Kendini neye ikna etmeyi başardın? En iyi dostunun ölümüyle alakan olmadığına mı? Buna inanmak zor, öyle değil mi? Ne kadar kendini zorlasan da."

Gözlerini kaldırdı, kollarını yeniden dirseklerine kadar indirdi, sanki birden soğuk gelmiş gibi. Ama üzerine musallat olan bedbinliği ya da yorgunluğu büsbütün terk etmedi. Çok daha ağır ağır konuşuyordu, kendinden daha az emin ve morali bozuk gibi, bakışı yüzüme çakılı ama aynı zamanda ben çok uzaklardaymışım gibi biraz dalgındı.

"Bilmiyorum," dedi, "Evet, doğru, insan bilir, derinlerde gerçeği bilir, nasıl bilmesin, nasıl göz ardı etsin bunu. Bir mekanizmayı harekete geçirdiğini ve ayrıca onu durdurabileceğini bilir, olup bitene kadar, birisi için hepimizin bel bağladığı o 'bundan ötesi'nin artık olmayacağı ana kadar hiçbir şey kaçınılmaz değildir. Gelgelelim işi birine havale etmenin gizemli bir yanı vardır, söyledim ya sana. Ruibérriz'e bir görev verdim ve o andan itibaren de plan sanki bana ait değilmiş gibi hissettim, ya da en azından paylaşılmış gibi. Ruibérriz başka birine, değnekçiye bir cep telefonu bulmasını ve onu aramasını emretti, ikisi birlikte sırayla yaptılar bunu, iki ses bir sese nazaran daha ikna edicidir ve kafaya bas sesler gibi güm güm vurur; telefonu ona nasıl verdiklerini bile bilmiyorum, galiba içinde yatıp kalktığı arabaya bıraktılar, orada sihirli bir biçimde peydahla-

nıverdi ve sonrasında sustalı da aynı şekilde geçti eline, tüm bunların neticesinde neler olup biteceğini öngörmek imkânsızdı. Her halükârda bu diğeri, üçüncü, ne benim adımı biliyor ne yüzümü gördü ne de ben onlarınkini; onun da araya girmesiyle ben her şeyden biraz daha uzaklaşmış oluyorum, hepsi daha az bana ait oluyor ve benim katılımım puslu hale geliyor, artık işler bütünüyle benim elimde olmadığı gibi, iş giderek daha çok dağıtılmış hale geliyor. İnsan bir şeyi harekete geçirip birine devretmeyegörsün sonra, onu salmış ve serbest bırakmış gibi oluyor, bunu anlayabilir misin bilmiyorum, belki de anlamıyorsun, asla bir ölümü düzenlemek ve hazırlamak zorunda kalmamışsındır." Kullandığı tabir gözümden kaçmadı, "zorunda kalmak", bu fikir saçma sapandı, 'hiçbir şey' yapmak zorunda filan değildi, hiçbir şey buna mecbur tutmazdı onu. Ve 'Ölüm' demişti, olabilecek en tarafsız kelimeyi kullanarak, 'Öldürme,' 'Suikast ya da 'cinayet' değil. "İnsan olayların nasıl geliştiğine dair kısa ve öz bilgiler alır, teftiş eder ama doğrudan hiçbir şeyden ötürü kaygılanmaz. Evet, bir hata olur ve derken Canella adamın kim olduğunu karıştırır ve bana haber gelir, hatta Miguel zavallı Pablo'nun başına gelen aksiliği bile anlatır, bunun benden istediği iyilikle ilgisi olduğundan hiç şüphelenmeden, ikisinin arasında bağ kurmadan, olayın arkasında benim olduğumdan şüphelenmeden, ya da çok iyi rol yapıyordu nereden bilebilirdim ki?" İpin ucunu kaçırdığımı fark ettim. (Ne iyiliği? Hangi iki şeyin arasında bağ kurmak? Neyin rolü?) Adeta şevke gelmiş gibi sözlerini sürdürdü ve kesmeme izin vermedi. "Bundan sonra Ruibérriz salağı üçüncü adama güvenmedi, ona iyi para ödedim, bana iyilik borcu var, kendi başına davranıp değnekçinin karşısına çıkmış, değnekçi bir kez daha tongaya basmasın diye, yanlışlıkla zavallı şoför Pablo'yu bıçaklayıp öldürmeyeceğinden emin olmak için tedbiri elden bırakmadan, saklanarak, evet gecenin o saatinde sokakta kimsenin olmadığı doğru, yine de o deri pardösüsüyle göründü, umarım çoktan yırtıp atmıştır onu. Evet olayın ucu bana dokunuyor, ama sözgelişi bana evde anlatılan bir hikâyeden ibaret, buradan bir yere kımıldamadım, ne oraya adımımı attım ne de elimi kirlettim, dolayısıyla ne bunun tamamen sorumluluğunu hissettim ne de benim eserim gibi, bunlar uzak olaylardı. Şaşırtmasın bu seni, daha uzakta duranlar da var: Kimileri var ki birinin ortadan kaldırılmasını emrediyor ve sonrasında olup bitenlerden haberdar dahi

olmak istemiyorlar, nasıl yapıldığını ne adım atıldığını vs. Neticede emir verilenlerden birinin gelip malum kişinin öldüğünü haber vereceğine güvenirler. Bir kazanın mağduru olduğu söylenir, ciddi bir tıbbi ihmalin kurbanı olduğu ya da balkondan atladığı, arabanın altında kaldığı veya gecenin bir vakti gaspa uğradığı ve boğuşurken öldürüldüğü. Ve ne kadar tuhaf görünürse görünsün, bu ölümün nasıl ve ne zaman olacağını saptamaksızın sadece emri vermekle yetinen kişi, duruma uygun bir samimiyet ya da belli oranda bir şaşkınlık ifadesiyle bile tepki verebilir. "Tanrım ne trajedi!" Sanki kendisi tamamen yabancıymış ve dileklerinin gerçekleşmesini de bizzat kader üstlenmiş gibi. Her ne kadar bunu kısmen ben planlamış olsam da benim de yapmaya uğraştığım buydu, kendimi mümkün mertebe uzak tutmak: Ruibérriz bu düşkünün hayatındaki acıklı olayın, en büyük öfke sebebinin, yaşadığı aşağılamanın ne olduğunu araştırıp buldu, tesadüfen ya da değil bilmiyorum, bir gün kızlarının kandırılarak ya da zorla fahişeliğe sürüklendiği hikâyesini bulup getirdi, tüm kartları oynadı, her tarakta bezi, her ortamda bir adamı vardır onun ve neticede plan benimdi ya da ikimizin, yani bizimdi. Ama böyle bile olsa, ben kendimi uzakta, ayrı tuttum: Ortalıkta olan bizzat Ruibérriz'di ve bir de şu üçüncü kişi, onun arkadaşı, tabii her şeyden evvel şu Canella, sadece zamanına değil cinayeti işleyip işlememeye da karar veren Canella'ydı, aslında hiçbir şey benim elimde değildi. Dolayısıyla çokça kısmı başkalarına havale edilmişti, diğerlerinin eylemine, rastlantıya bırakılma durumu vardı, öyle ki bir kez olup bittikten sonra insan şöyle bile diyebilirdi: 'Bununla benim ne ilgim olabilir ki? Sokağın ortasında güpegündüz ve güvenli bir bölgede kaçığın birinin yaptığı şeyle? Artık herkes için tehlike arz ettiği görüldü, ortalıkta elini kolunu sallayarak gezmemesi gerekirdi, en azından Pablo'ya yaptığıyla mesaj verdikten sonra. Bütün kabahat, önlem almayan yetkililerin ve her zaman var olan kötü talihin.'"

Díaz-Varela ayağa kalktı ve yeniden arkamda durmadan önce salonda dolandı, ellerini omuzlarıma koydu ve yumuşak bir biçimde sıktı, iki hafta önce, ben gitmeden önce ikimiz de ayakta durur halde, beni durdurarak yaptığı hareketle hiç alakası yoktu, mezar taşı gibiydi o. Şimdi korkmamıştım, bunu bir şefkat hareketi olarak gördüm, üstelik ses tonu bile değişmişti. Bir nevi kederle ya da geri döndürülemez olan karşısında duyulan hafif umutsuz-

lukla boyanmış bir ses tonu –şimdi geri dönüp baktığımda hafif geliyor bu bana– sanki bu yalancıktan benimsenmiş bir tavırmış gibi, adeta alaycılığından silkinip sıyrılmıştı. Aynı zamanda tıpkı insanın, kötü bir deneyimi yeniden yaşarken veya içinden sıyrıldığını sandığı ama bundan emin olmadığı bir süreci sil baştan anlattığı zamanlarda başına geldiği gibi, fiil zamanlarını karıştırmaya başlamıştı, şimdiki zaman, geçmiş zaman, miş'li geçmiş zaman... Sahici bir ses tonuna hemen değil de yavaştan peyderpey ulaşmıştı ve bu da onu daha çok inanılır kılıyordu. Ama belki de yapmacık olan buydu. Bunu bilmemek nefret edilesi bir durum, aynı zamanda bundan evvelkiler de bana tamamen gerçek gibi gelmişti, aynı vurguyla konuşuyordu ya da aynısı değilse başkasıysa bile o da hakiki gibi çıkıyordu. Şimdi susmuştu ve bana anlaşılmaz gelen şeyleri, ağzından kaçırdığı şeyleri ona sorabilirdim. Veya belki de bir şeyi ağzından kaçırmamıştı kesinlikle, bunları bilerek konuşmasına dahil etmişti ve benim ona vereceğim tepkiyi bekliyordu, onu yakalayacağına güveniyordu.

"Deverne'in senden bir iyilik istediğinden ve bir şeyi gizlemiş olma ihtimalinden mi bahsettin, yoksa yanlış mı anladım. Ne iyiliği bu? Neyi gizlemişti?" Bunları söylerken düşündüm: "Tüm bunlara, her şeye gayet medeni bir biçimde yaklaşarak ne halt ediyorum ben, bir cinayetin ayrıntıları üzerine sorular sorarak ne yapıyorum ben? Ayrıca neden bundan bahsediyoruz? Bu bir sohbet konusu değil ki, ya da olabilirse bile belki ancak aradan uzun yıllar geçtikten sonra olabilir, tıpkı –henüz Athos değilken– Athos tarafından öldürülen Anne de Breuil'ün hikâyesi gibi. Buna mukabil Javier hâlâ Javier, başkasına dönüşmesi için zaman geçmedi henüz."

Omuzlarımı yumuşak bir edayla yeniden sıktı, neredeyse okşar gibi. Arkama dönmeden konuşmuştum, onu görmem gerekmiyordu şimdi, bu dokunuş ne yabancı ne de endişe vericiydi benim için. Sanki başka bir gündeymişiz gibi bir gerçek dışılık hissi sarıp sarmaladı beni, konuşmalarını dinlememden önceki gündeymişiz, henüz hiçbir şey öğrenmemiş olduğum, bir korku filan duymadığım, sadece geçici zevk ve sevdalı, teslimiyetçi bir bekleyiş içinde olduğum zamanlardaymışız gibi; Luisa ona âşık olunca ya da en azından onun yatağında uyuyup her sabah onun yatağında kalkmaya razı gelince derhal devreden çıkarılmaya hazır bir bekleyiş içinde olduğum zamanlar gibi. Şu anda bunun için çok zaman kal-

madığı hissine kapılmıştım, Luisa'yı uzaktan dahi görmeyeli hayli zaman olmuştu. Kim bilir nasıl evrilmişti durumu, birden toparlanıp toparlanmadığını kim bilirdi, Díaz-Varela'nın nereye kadar ona telkinlerde bulunduğunu, arada sırada sadece bir yere kapanıp ağlamak dışında başka bir şey istemediği anlarda, bazen tahammül edilmesi zor olan çocuklarla dul kadın hayatında nasıl da kendisini kaçınılmaz hale getirdiğini kim bilirdi. Tıpkı onun bekâr hayatı için çekingence, inanç ve çaba olmaksızın ve ta baştan itibaren yenilgiye uğramaya yazgılı olarak benim yapmaya çalıştığım gibi...

Başka bir gün olsa Díaz-Varela'nın ellerinin omuzlarımdan göğüslerime kayması an meselesi olurdu ve ben ona sırf müsaade etmekle kalmaz, düşüncelerimle de cesaret verebilirdim: "Bir iki düğmemi aç ve ellerini eteğimin ya da bluzumun altına sok." İnsan zihninden böyle emir verir ya da yalvarır. "Haydi, yap artık, ne bekliyorsun?" İçimden bunları yapmasını istedim ondan, beklentinin kuvveti, arzunun mantıksız ısrarcılığı, sıklıkla koşulların ne olduğunu da, kimin kim olduğunu da unutturan ve arzuyu kışkırtan, insan hakkında sahip olunan fikri de silip süpüren mantıksız ısrarcılığını atlattım, o anda bana hâkim olan duygu küçümsemeydi. Ama o bugün teslim olmayacaktı, bugün sıradan bir gün değildi, ve benden daha çok farkındaydı bunun: O gün, beni gizli planını ve eylemlerini anlatmak, sonra da sonsuza dek elveda demek için çağırdığı gündü, bu konuşmanın ardından görüşmeyi sürdürecek değildik ya, imkânsızdı bu, ikimiz de biliyorduk. Dolayısıyla ellerini ağırdan aşağı kaydırmadı, bilakis çok fazla sır verdiğini ya da ileri gittiğini düşünen birini ayıplar gibi kaldırdı –ama ben ne bir şey söylemiştim ne de tavrım kötüydü– sonra sandalyesine döndü, yeniden önüme oturdu ve bulutlu, ne idüğü belirsiz ifadeyle bakan, asla tamamen bir noktaya sabitlemeyi başaramadığı gözlerini dikip baktı bana ve kısa bir süre önce sesinde beliren, ses tonundan ve bakışlarından büsbütün silinmeyen geriye dönük o çaresizlikle, sanki şöyle der gibiydi bana: "Neden beni anlamıyorsun?" Sabırsızlıkla değil merhametle.

"Sana olaylar hakkında anlattığım her şey, doğru," diye yanıtladı. "Sadece asıl olan şeyi henüz söylemedim sana. Asıl olanı kimse bilmiyor, ya da belki bir tek Ruibérriz hayal meyal biliyor, neyse ki çok soru sormuyor; dinlemekle yetiniyor, insanı memnun ediyor, talimatlara uyuyor ve söyleneni yapıyor, parasını alıyor. Öğrendi. Zorluklar, onu para karşılığında pek çok şeye hazırlıklı bir adam haline getirdi, bir de parasını ne başına iş saracak ne ona ihanet edecek ne onu kurban edecek eski bir dostu verince, ketum olma-

yı da öğrendi. Bunu nasıl yaptığımız ortada, planın gerçekleşip gerçekleşmemesi kesin değildi, bizim için şu veya bu biçimde yazı tura gibiydi bir nevi ama yine de bir kiralık katile başvurmak istemedim, bunu açıkladım zaten sana. Sen kendi neticelerine vardın, seni kınamıyorum bundan ötürü ya da bir açıdan evet kınıyorum, ama seni kısmen anlıyorum da: İnsan bir şeyin sebebini bilmezse olayları göründüğü gibi kabul eder. Ne Luisa'yı sevdiğimi ne de onun yanında kalmayı düşündüğümü inkâr edecek değilim, yanı başımda emin ellerde olacak, eğer günün birinde Miguel'i unutur, bana doğru adım atmaya karar verirse, ben yakınında olacağım, çok çok yakınında, bunu durup düşünmesine ya da yola devam etmekten ötürü pişmanlık duymasına fırsat tanımayacak şekilde... Bunun er ya da geç olacağını sanıyorum, herkese olduğu gibi, bir an evvel olmasında fayda var, sana söylediğim gibi ne kadar bağlı olurlarsa olsunlar, insanlar bir kez ölülerin çekip gitmesine izin vermeyegörsünler, bir kez onların safra olduğunu ve bahis konusu olanın kendilerinin hayata tutunmaları olduğunu fark etmeyegörsünler, toparlanırlar; ölülerin yapabileceği en kötü şey direnmek, yaşayanlara yapışmak, onlara musallat olmak ve ilerlemelerine engel olmaktır, bir de geri dönmektir, tıpkı roman kahramanı Albay Chabert'in karısına hayatı zehir ederek ve mazide kalan o savaşta şehit olmasından daha büyük bir acıya yol açarak yaptığı gibi."

"Daha fazla acıya neden olan kadın değil miydi?" diye sordum, "Onu ölü olarak bırakmak, yasal bir varoluştan mahrum etmek, onu ikinci kez hem de bu kez hatayla değil, diri diri mezara gömmek için yaptığı inkâr ve numaralarıyla... Çok fazla şeye maruz kaldı, ona ait olan ona aitti ve hayatta kaldığı için suç onun değildi ya, veyahut kim olduğunu anımsadığı için... Hatta biçarenin şöyle dediğini okudun bana, "Keşke hastalık tüm geçmiş yaşantıma dair anıları silip süpürseydi, bu beni daha fazla mutlu ederdi."

Ama Díaz-Varela'nın şu anda Balzac hakkında tartışacak hali yoktu, sonuna kadar hikâyesine devam etmek istiyordu. Albay Chabert'den bahsederken, "Olanlar en azı aslında," demişti. "O roman, içinde ne olup ne bittiği fark etmez, bir kez bittikten sonra unutulur." Belki de gerçek olaylarda, hayatımızda olup bitenlerle ilgili böyle olmadığını düşünüyordu. Muhtemelen bu onu tecrübe edenler açısından doğruydu, geri kalanlar açısından değil. Her şey

bir hikâyeye dönüşür ve aynı kürenin içinde yüzer gezer bir hale bürünür, o zaman işte gerçekten olmuş olanla kurmaca olan arasında bir fark kalmaz. Her şey en nihayetinde bir anlatıdan ibaret olur ve dolayısıyla insanın kulağına aynı şekilde gelir, gerçek dahi olsa kurmaca gibi. Dolayısıyla ben bir şey söylememişim gibi sözlerine devam etti.

"Evet Luisa içinde bulunduğu gayya kuyusundan çıkacak, buna şüphe yok. Hatta aslına bakarsan çıkıyor bile, her geçen gün bir parça daha, bunu algılıyorum ve bir kez veda etme süreci başladıktan sonra geri dönüşü yoktur bunun, sadece zihinsel düzlemde yaşanan ikinci ve kesin veda bize ölüden kurtuluyormuşuz hissi yaşattığı için vicdan azabı verir ki öyledir de aynı zamanda. Hayatta hepimize arada sırada olduğu gibi, tesadüfen geçici olarak bir geri adım atılabilir ama hepsi bu kadar. Ölüler güçlerini sadece hayatta kalanlardan alır ve şayet onlar da bu gücü ölülerin elinden alırsa... Luisa, Miguel'den kurtaracak kendisini, hem de şu an tahmin ettiğinden çok daha büyük ölçüde ve bunu Miguel de gayet iyi biliyordu. Ayrıca bunu olabildiğince kolaylaştırmak istedi ve bunun için benden bir iyilik yapmamı istedi. Kısmen. Elbette onun daha ağırlıklı bir nedeni vardı."

"Yine hangi iyilikten söz ediyorsun? Ne iyiliği?" Sabırsızlanmadan edemedim, bana öyle gelmişti ki merak ettirip kafamı allak bullak etmek istiyordu.

"Buna geleceğim şimdi, nedenine," dedi, "Dinle şimdi. Ölümünden aylar önce Miguel pek mühim olmayan genel bir yorgunluk hissediyordu, doktora gitmeyi gerektirmeyen önemsiz bir şeydi, pimpirikli biri değildi ve sağlığı da yerindeydi. Kısa süre önce endişe verici olmayan bir belirti olmuştu, bir gözünde hafiften görüşte bulanıklaşma olmuş, bunun geçici olacağını düşünmüş ve göz doktoruna gitmekte gecikmişti. Nihayet doktora gittiğinde, doktor sırf muayene etmekle yetinmemiş, ayrıntılı bir tarama yapmış ve neticede çok kötü bir teşhis koymuş: Boyutları epey büyük bir göz tümörü teşhis ederek onu daha ayrıntılı bir tetkik için dahiliye uzmanına yollamış. Dahiliyeci tüm vücudun MR ve tomografisini çekmiş. Onun teşhisi daha da kötüymüş, Miguel o sıralar herhangi bir semptom göstermese de doktor tüm vücuda yayılmış bir kanserden söz ederek gayet steril jargonuyla, 'son derece ilerlemiş metastaz melanom,' demiş."

Demek ki Desverne, Díaz-Varela'ya bir seferinde aklımdan geçirmiş olduğum şu sözleri sarf etmiş olamazdı, "Hayır bana bir şey olacağını öngördüğüm filan yok, ne eli kulağında ne de yakın gelecekte bir şey, somut bir şey yok, sağlığım gayet yerinde," tam aksine. 'Ya da Javier böyle söylüyor şu anda.' O akşam ona henüz böyle hitap ediyordum, çok yakında değişecekti – geçmişteki yakınlığımıza mesafe koymak ya da kendi kendimi buna inandırmak için onu mazide bırakmaya ve sadece soyadıyla hitap etmeye henüz karar vermemiştim.

"Pekâlâ, tüm bunlar, çok kötü bir şey olması dışında ne mana taşıyor?" diye sordum, ses tonumda şüphecilik ve güvensizlik olmasına gayret ettim bunu söylerken. 'Anlat bakalım, bu son dakikada uydurduğun hikâyeyi yutacak değilim, nereye varmaya çalıştığını anlıyorum.' Öte yandan bana anlatmaya koyulduğu şey için hâlâ merak besliyordum, ister gerçek ister yalan olsun. Díaz-Varela beni her zaman eğlendirmiş, merakımı cezbetmeyi daima başarmıştı. Dolayısıyla sözlerime devam ettim ve bu sefer sahici bir endişe ve sonrasında da inandığımı belirten ses tonuyla, "Yani böyle ciddi bir şey hiç belirti göstermeden olabiliyor, öyle mi? Pekâlâ olabilir, tamam, biliyorum, ama bu denli mi? Hiç belirti göstermeden? Ve bu kadar ilerlemiş halde... Bu insanın ödünü patlatmak için yeter de artar, değil mi?"

"Evet, olabiliyor, Miguel'in başına geldi. Ama hemen telaşa kapılma, neyse ki bu türde bir melanom son derece nadiren görülür, sana bir şey olmaz. Ne de benim, Luisa'nın ne de profesör Rico'nun başına gelecektir, bu çok tesadüfi olurdu." Anlık endişemi fark etmişti. Hiç temeli olmayan kehanetinin bunu sağaltmasını ve beni bir çocuk gibi sakinleştirmesini bekledim. "Miguel tüm verileri öğrenene kadar bana tek kelime etmemişti, Luisa'ya ise başlangıçta, korkacak bir şey olmadığında dahi haber vermemişti: Göz doktoruna gittiğini, azıcık bulanık gördüğünü filan dahi söylememişti, onu yok yere endişelendirmek en son istediği şeydi, çünkü Luisa çok kolay endişeye kapılıyordu. Sonrasını ise hiç anlatmadı. Bir istisna dışında kimseye bir şeyden söz etmedi. Dahiliyecinin koyduğu teşhisten itibaren bunun ölümcül olduğunu biliyordu ama doktor da ona tüm bilgiyi vermemişti, ya da ayrıntılı olarak vermemişti, ya da belki de yumuşatarak vermişti, bunu sormadım ona, bilmiyorum, kendisinden hiçbir şeyi saklamayacak bir doktor arkadaşına

sormayı tercih etti: Hayatta çok güvendiği eski bir okul arkadaşı, ona düzenli kontroller yapan kardiyologa. 'Beni neyin beklediğini söyle, hangi aşamalardan geçeceğimi, her şeyi söyle.' Bunun üzerine arkadaşı ona tahammül edemeyeceği bir tablo çizmiş."

Şüphe etmeye, inanmamaya çalışan biri gibi "Evet," diye tekrar ettim. Çalıştım, kendimi zorladım ve neticede tamamen tarafsız çıkan o cümleyi söylemeyi başardım: "Peki neymiş bu korkunç aşamalar?" Bu yalan olsa bile anlatımı, kanımı dondurmuştu.

"Tüm vücuda yayıldığından sadece tedavisi olmamakla kalmıyordu. Aynı zamanda palyatif bakım mümkün değildi, ya da tedavisi varsa bile bu hastalığın kendisinden kötüydü. Tedavi olmaksızın ömrü en fazla dört-beş ay arası olacaktı ve tedavi olursa da daha uzun olmayacaktı. Çok az bir zaman kazanacaktı, üstelik de yıkıcı yan etkileri olan, sıra dışı saldırganlıkta bir kemoterapi tedavisiyle. Ama bu kadarla kalsa iyi: Talebine karşılık veren ve bilmek istediği hiçbir şeyi ondan gizlemeyen kardiyolog dostunun haber verdiği kadarıyla gözdeki melanom gözün deformasyona uğramasına ve ağrıya neden olacaktı, anlaşılan bunun acısı dayanılmaz olacaktı. Bunun karşısında yapılabilecek tek şey tümörün büyüklüğü nedeniyle doktorların enukleasyon dediği gözün tamamen alınıp çıkarılmasıydı. Anlayabiliyor musun María? İçeriden dış kısma ve geriye doğru basınç yapan kocaman bir ur bu sanırım; şişen bir göz, dışarı doğru çıkıntı yapan elmacık kemikleri; sonraysa bir delik ve bir oyuk, yaşayacağı dönüşümün son noktası da değil üstelik, en iyi ihtimalle pek işe de yaramayacak." Bu kısa görsel açıklama daha da şüphelenmeme neden oldu, ilk kez tüyler ürpertici detaylara ve görselliğe başvuruyordu, o ana kadar gayet itidalliydi. "Hastanın dış görünümü giderek korkunç bir hal alır, içler acısı bir biçimde ilerler hastalığı, sadece yüzünde de değil, her yeri giderek içten içe çürür ve gözün tamamen çıkarılması ve zalim kemotarepi neticesinde tek eline geçen, birkaç aylık daha ömürdür. Böyle bir hayat, ölü ya da ölüm öncesi bir hayat, şeklinin deformasyona uğraması ve acı çekmek ve insanlıktan çıkıp, tek yaptığı hastaneye gidip gelmekten ibaret olan ıstırap içinde bir hayalet haline dönüşmek... Görünümün değişikliğe uğraması, bu birincil şeydi, bunun hemen olması için bir neden yoktu: yüzünde belirtilerin kendini göstermesi ve görünür hale gelmesi için bir buçuk iki ay vardı önünde, başkaları fark etmeden önce iki ayı vardı ve bu süreyi saklanarak

ve rol yaparak geçirdi." Díaz-Varela'nın sesi gerçekten etkilenmiş gibi çıkmıştı ama belki de yalancıktan yapıyordu. Acı ve talihsizlik yüklü bir ifadeyle, "Bir buçuk, iki ay, bana verdiği süre buydu," diye eklerken ifadesinin bana öyle gelmediğini kabul etmem gerek.

Üç aşağı beş yukarı yanıtı biliyordum ama buna rağmen sordum bu soruyu, orta yerinde cevabı belli sorular sormadan sürdürülmesinin zor olduğu kimi hikâyeler vardır. Her halükârda devam edecekti, ben sadece biraz hızlandırdım, ilgimi çektiği halde bir çırpıda bitmesini istiyordum hepsinin. Evime çekip gitmek ve artık dinlemekten kurtulmak için bir an önce bitsin istiyordum.

"Sana mı, ne için?" Buna karşın bana anlatmak üzere olduğu şeyin öngörülebilir olduğunu söyleme isteğini tutamadım. "Şimdi bana kalkıp ona yaptıklarını bir iyilik gibi yapmanı istediğini mi söyleyeceksin: Sokağın ortasında bir kaçığın eline teslim edilen bıçaktan çıkan darbelerle, öyle mi? Haplar şunlar bunlar yığınla şey dururken intihar etmek için alengirli bir yol doğrusu. Ve sizin için de bir hayli meşakkatli değil mi?"

Díaz-Varela ayıplarcasına ve bezginlik dolu bir bakış attı bana, yorumlarım yersiz görünmüştü

"Sana bir şeyi açıkça söyleyeyim María, beni iyi dinle. Olan biteni bana inanasın diye anlatmıyorum, inanmışsın inanmamışsın, zerrece umurumda değil, Luisa başka bir konu, onunla asla benzer bir konuşma yapmak istemem, ama bu da kısmen sana bağlı. Sana anlatmamın nedeni daha önce olanlar. Tahmin edebileceğin gibi bu benim hoşuma gitmiyor. Ruibérriz ve benim yapıp ettiklerimiz eğlenceli değildi, her halükârda bir cinayetle eşdeğer bir suçtu. Ayrıca teknik olarak olan şeyin adı buydu ve bir yargıç ya da jüri bu cinayeti işlemeye sevk eden gerçek nedeni şuncacık önemsemezdi, biz de olanı biteni kanıtlayamazdık. Yargıçlar olayları yargılar ve olaylar da neyse odur, bundan ötürü Canella telefon konuşmalarından ve diğerlerinden söz ederek konuşmaya başladığında telaşa kapıldık. O gün bizi duymuş olman kötü şans ya da daha doğrusu ben tedbirsizlik ettim, hatta buna çanak tuttum. Buradan yola çıkarak, hatalı, ne idüğü belirsiz bir tablo çizildi kafanda. Bundan hoşlanmıyorum, doğal olarak, ne de en önemli verinin elinde olmamasından hoşlanıyorum, nasıl hoşlanayım ki... Bunun için sana

anlatıyorum, kişisel olarak, ne de olsa yargıç değilsin ve olayların arka planında ne olduğunu anlayabilirsin. Sonrasında göreceksin. Ve bu bilgiyle ne yapacağına karar vereceksin, bu da var. Ama devam etmemi istemiyorsan buna mecbur tutacak değilim seni. Bana inanman ya da inanmaman benim elimde değil, dolayısıyla bu konuşmaya şimdi son verip vermemek istediğini sen söyle. Şayet yeteri kadar dinlediğine inanıyor ve başka bir şey duymak istemiyorsan, işte kapı orada."

Hayır, ama daha fazlasını duymak istiyordum. Dediği gibi, sonuna dek, bitene kadar.

"Hayır, hayır devam et, özür dilerim," diye toparladım, "Devam et lütfen, herkesin dinlenmeye hakkı vardır elbette." 'Elbette' kelimesini ironik bir ses tonuyla söylemeye çalışmıştım. 'Ne için vermişti sana bu süreyi?'

Díaz-Varela'nın gücenmiş ya da incinmiş gibi çıkan sesi karşısında içimde şüpheler belirdiğini fark ettim, gerçi bu yalandan yapılacak ya da taklit edilecek en kolay ses tonuydu, hemen hemen bir şeyden ötürü tüm suçlular derhal ona başvururdu. Tabii masumlar da. Fark ettim ki bana ne denli çok şey anlatırsa o kadar çok şüphe belirecekti içimde, öyle hiçbir şey olmamış gibi oradan çıkıp gitmeyi başaramayacaktım, insanların konuşmasına ve kendini açıklamasına izin vermenin kötü tarafı buydu, bunun için pek çok kere durdurmaya çalışılır konuşan kişi, emin olunan şeyleri korumak ve şüphelere, daha doğrusu yalana geçit vermemek için. Veyahut hakikate. Yanıt vermekte ve yeniden konuşmaya başlamakta biraz gecikti, konuşmasına devam edince sesi eski tonuna kavuşmuştu, keder ya da geçmişe dönük çaresizlik tonuna, aslında bunu tamamen terk etmemişti zaten, sadece bir an yaralanmış insan sesi eklenmişti.

"Miguel'in ölme konusunda öyle çokça bir çekincesi yoktu, böyle söylenebilirse, anla beni, ellisine gelmiş, hayatı tıkırında giden, küçük çocukları, sevdiği bir karısı ya da evet âşık olduğu bir karısı olan bir adam, evet. Elbette bir trajediydi bu, herkes için olduğu kadar. Ama daima şunun bilincindeydi, eğer buradaysak, bu, tesadüflerin imkânsız bir bileşiminin neticesidir ve bunun sona ermesine itiraz edilemez. İnsanlar hayatta kalmaya hakları olduğuna inanır. Hatta daha da ötesi, dinler ve anayasalar başta olmak üzere hemen her yerdeki kanunlar da böyle söyler ama o bunu böyle görmüyor-

du. 'İnsan, kendisinin inşa etmediği ve kazanmadığı bir şeyde nasıl hak sahibi olabilir?' derdi. Doğmadı, daha önce dünyaya gelmedi ya da daima dünyada var olmadı diye şikâyet edemediği gibi, ölmekten ötürü de şikâyet etmemeli. Ya da daha sonrasında dünyada kalmadığı için ya da daima dünyada kalmadı diye... Bu da ona diğeri kadar saçma sapan geliyordu. Kimse doğum tarihine itiraz edemezse o zaman yine aynı şekilde bir tesadüfe bağlı olan ölümüne de itiraz edemezdi. Şiddet sonucu olanlar, intiharlar bile tesadüflere bağlıdır. Her ne kadar şimdi bir özleme ve kıyaslama kavramına sahip olsak da, hiçlik içinden, var olmayış içinden gelindiyse, ona geri dönmek bu kadar garip olmamalı. Başına gelecekleri öğrendiğinde, kendi sonunun geldiğini öğrendiğinde, herkes gibi talihine lanet okudu ve bir yıkım hissetti ama aynı zamanda pek çoklarının kendisinden kat be kat daha erken yaşta göçüp gittiğini de düşündü, talihin onlara hiçbir şey bilme olanağı ya da hiçbir fırsat tanımadan onları ortadan silip götürdüğünü düşündü: Gençlerin, çocukların, daha adı bile konmamış yeni doğanların... Dolayısıyla buna intibak sağladı ve yıkıma uğramadı, öte yandan dayanamadığı, onu bitirip tüketen, çılgına çeviren bunun biçimiydi, nefret edilesi süreciydi, hızla ilerleyen sürecin içinde ağırdan akan zaman, elini ağırdan alan ölüm, acılar ve şeklen bozulma, doktor arkadaşının haberdar ettiği tüm o şeylerdi... Bunlara hazır değildi işte, hele hele çocuklarla Luisa'nın buna eşlik etmesine hiç değildi. Aslında kimsenin eşlik etmesini istemiyordu. Sonun gelmesi fikrini kabul ediyordu ama anlamsız yere acı çekme fikrini değil, ne bir amaç ne de telafisi olmaksızın aylar boyunca ıstırap içinde yaşama fikrini, üstelik ardında şekli şemali bozulmuş bir yüz ve kör olmuş bir göz bırakarak. Buna lüzum yok gibi geliyordu ona ve evet buna karşı isyan etmek caizdi, itiraz etmek ve kaderi yolundan saptırmak da... Dünyada kalmak elinde olmayabilirdi ama kendini belirlenen günün dışında dünyadan azletmek neden mümkün olmasındı, biraz erkenden sahneden çıkacaktı hepsi bu." Öyleyse burada 'daha sonra ölmüş olmalıydı,' demenin uygun kaçmayacağı bir durum söz konusu, diye geçirdim içimden, çünkü 'daha ileride' demek çok daha kötüsü demek, çok daha fazla acı çekmek ve aşağılanma demek, yakınları için giderek daha az metanet ve daha büyük dehşet demek, her şeyin biraz daha, bir yıl, birkaç ay, birkaç saat daha sürmesi demek ki her zaman arzulanır bir şey değil bu; olaylara

ya da insanlara bir son nokta koymanın her zaman için çok erken olduğunu düşündüğümüz doğru olmadığı gibi, en uygun anı asla bilmediğimiz de doğru değil her zaman, çünkü bir an gelir, kendiliğimizden şöyle deyiveririz: 'Tamam, tamam artık. Yeter, daha fazlasına gerek yok. Şu andan itibaren olacaklar, bundan daha kötüsü, bir düşüş, karalama, lekelenme olacak.' Ve o an gelir, şunu kabullenme cüretini gösteririz: "Vakit geldi, bizim için de olsa geldi işte," ayrıca her şeyin sonunu getirmek kendi elimizde olsaydı da her şey öyle kirlenerek, zehirlenerek süresiz olarak var olmaya devam eder, hiçbir canlı ölmezdi. Nasıl ki ölüler ağırdan aldıklarında ya da onları biz alıkoyduğumuzda onları salıvermek gerekiyorsa, bazen yaşayanları da salıvermek gerekir.' Bunu düşünürken gayri ihtiyari Díaz-Varela'nın bana anlattığı hikâyeye bir an için de olsa inandığımı fark ettim. İnsan bir şey okuduğunda veyahut dinlediğinde ona inanma eğilimindedir. Kitap kapandıktan ya da ses daha fazla kulağımızda çınlamaz olduktan sonrası ise başkadır.

"Peki ya neden intihar etmedi?"

Díaz-Varela bana yeniden bir çocuğa bakar gibi, daha doğrusu saf gözlerle baktı.

"Soru mu bu..." dedi, "insanların ekserisi gibi, onun da intihar etmek elinden gelmezdi. Bunun zamanını tayin etmeye cesareti yoktu: Şayet bir değişiklik veya kendimde kötüleşme hissetmiyorsam neden yarın değil de bugün olsun. Eğer karar vermesi gerekiyorsa hemen hiç kimse uygun anı bulamaz. Hastalığın yıkıcı etkileri başlamadan ölmeyi arzuluyordu ama bu öncenin ne olduğunu tam olarak saptaması imkânsızdı; söyledim ya bir buçuk ya da iki ayı kalmıştı, ama daha fazla olup olmadığını kim bilir ki. Ve çoğunluk gibi olayı peşinen ve kesinkes bilmek de istemiyordu, günün birinde gözünü açıp da 'İşte bu son gün, akşamı olmayacak bugünün,' demek istemiyordu. Onun yerine bunu başkalarının yapması da işe yaramayacaktı, neler olacağını biliyorsa, ne görevin verildiğini, peşinen verileri biliyorsa... Bir arkadaşı İsviçre'de bir merkezden söz etmişti, doktorların yönettiği, tamamen yasal (elbette orada yasal) Dignitas denen bir merkez, herhangi bir ülke vatandaşı gelip yeterli nedeni varsa intihar için destek alabiliyordu, buna kuruluşun adamları karar veriyordu, ilgili kişi değil. İlgili, sırasıyla tıbbi hikâyesini anlatıyor ve bunun kesinliği, doğruluğu sağlamadan geçiriliyordu; kati bir aciliyet gerektiren istisnai du-

rumlar haricinde anlaşıldığı kadarıyla kılı kırk yaran bir hazırlık aşamasından geçiliyordu ve hasta içeri alınırken, o zamana kadar mantıken uygulanmamış geçici yatıştırıcı ve iyileştirici ilaçlarla hayatını sürdürmesi yönünde ikna edilmeye uğraşılıyordu; akli dengesinin tam anlamıyla yerinde olduğu, geçici bir depresyon yaşamadığı saptanıyordu, böyle anlatmıştı Miguel. Bunca şey gerektirmesine rağmen, arkadaşı Miguel'i geri çevirmeyeceklerine inanıyordu. Ona bu merkezden, bir çare gibi kötünün iyisi gibi bahsetmişti ama Miguel'in buna da gücü yoktu, cesaret edemiyordu. Ölmek istiyordu ama bunu bilmeden. Ne zaman ya da nasıl olacağını en azından kesin ve net biçimde bilmek istemiyordu."

Dinleyiciyi ufak ufak kuşatan inanma hissini askıya almaya kendimi zorlayarak, "Bu doktor arkadaşı da kim?" diye sormak geldi aklıma birden.

Díaz-Varela çok fazla değil, belki biraz şaşırdı ve hiç tereddütsüz yanıt verdi:

"Adını mı soruyorsun yani? Doktor Vidal."

"Vidal? Ne Vidal'i? Bir şey söylememekle eşdeğer bu. Bir sürü Vidal vardır."

"Ne olmuş yani? Teyit etmek mi istiyorsun? Gidip ona benim anlattıklarımı doğrulatmak mı istiyorsun? Yap bunu, son derece dost canlısı ve sıcak bir adamdır, bir iki kez ona denk geldim. Doktor Vidal Secanell. José Manuel Vidal Secanell, bulmak zor olmaz senin için, Tabipler birliğinin listesine bakman yeterli ya da ne diyorlarsa oraya, eminim internette bulabilirsin."

"Peki ya göz doktorunun, dahiliyecinin adı?

"Onları bilmiyorum, Miguel asla adlarını söylemedi, ya da söylediyse de benim aklımda kalmadı. Vidal'i biliyorum çünkü çocukluk arkadaşıydı söylediğim gibi ama diğerlerini bilmiyorum. Öyle ya da böyle göz doktorunun kim olduğunu bulup çıkarmak senin için zor olmayacaktır, istediğin buysa tabii, soruşturmaya mı vereceksin kendini? Eğer buna niyetin varsa Luisa'ya doğrudan sorma, tabii şayet ona hepsini, geri kalan hikâyeyi de anlatmaya hazır değilsen. Bunların hiçbirinden haberi yoktu onun, ne melanomdan, ne diğerlerinden, Miguel'in arzusu buydu."

"Bayağı tuhaf değil mi? Onu öyle bıçakla doğranmış, kanlar içinde yerde yatar halde göreceğine, hastalığından haberdar olmak daha az sarsıcı olur gibi düşünüyor insan. Ya da böylesine hunhar-

ca ve vahşi bir ölümün ardından toparlanması daha zor olur gibi düşünüyor. Ya da herkesin diline doladığı tabirle onunla uzlaşması daha zor olur gibi, öyle değil mi?"

"Belki de," diye yanıtladı Díaz-Varela, "Ama bu değerlendirme önemli bile olsa ikincildir, Miguel'in kanını donduran Vidal'in tarif ettiği aşamalardan geçmekti: Luisa da bunu izleyecekti; ama artık bu bile ona uzak kalıyordu. Mecburen bu diğeriyle karşılaştırıldığında daha küçük bir kaygıdır. İnsan sıranın kendisine geldiğinin bilincinde oldu mu kendisiyle çok fazla meşgul olur ve ötekilerini, en yakınlarını dahi, en çok sevdiklerini dahi pek az düşünür, her ne kadar onlardan uzaklaşmak istemese de, dertlerinin orta yerinde onların gözünün önünden kaybolmalarını istemese de... İnsan tek başına ölüp gideceğini ve diğerlerinin kalacağını bilir ve bunda insanı uzak ve ayrıksı hissettiren, hatta onlara küskünlük besleten bezdirici bir unsur vardır. Böylelikle evet, Luisa'nın ıstırabını görmesini istemişti ama asıl olarak kendisiydi bunu görmek istemeyen. Ayrıca ne türden ani bir ölümün hayatına son vereceğinden haberi olmadığını da unutma. Bunu bana bırakmıştı. Böyle ani bir ölüm gerçekleşecek mi yoksa hastalığın son evresine kadar acı çekip katlanmaya mecbur mu kalacak ya da daha kötüye gittiğinde, şeklinin şemalinin bozulduğunu gördüğünde ve çok acı çekmeye başladığında tek çare kendini camdan atacak kuvveti bulmayı mı bekleyecek, onu bile bilmiyordu. Ben ona asla hiçbir şeyin güvencesini vermedim, asla evet demedim."

"Neye evet? Neye asla evet demedin?"

Díaz-Varela yeniden insanın asla öyleymiş gibi algılamadığı, belki sarıp sarmalayan sabit bir bakışla baktı. Şimdi gözlerinde bir öfke kıvılcımı parladığını gördüm sanki. Ama tüm kıvılcımlar gibi, geçiciydi, çünkü hemen yanıt verdi bana ve cevaplarken o ifade de silindi.

"Neye olacak sanıyorsun? İyilik talebine. 'Hayatıma son ver,' dedi bana. 'Nerede nasıl söyleme bana, beklenmedik anda bulsun beni, bir buçuk iki ayımız var, bir yolunu bul ve gereğini yap. Ne olduğu umurumda değil. Ne kadar çabuk olursa o kadar iyi. Ne kadar az acı çekersem ve ne kadar az ağrı verirse... Bunun için ne kadar az beklersem o kadar iyi. Ne istersen yap, biriyle anlaş, bana bir kurşun sıksın, karşıdan karşıya geçerken arabanın altında kalmamı sağla, üzerime bir duvar yıkılsın ya da frenlerim tutmasın, ya

da farlar bozulsun, bilmiyorum, ne bilmek ne buna kafa yormak istiyorum, sen düşün, ne olursa olsun, senin elinden ne gelirse, aklına ne gelirse... Bana bu iyiliği yapman gerek, beni bekleyen şeyden beni kurtarman gerek. Bunun çok şey istemek anlamına geldiğini biliyorum ama ben kendimi öldürmekten acizim, üstelik tamamen tanınmadık insanların arasında ölmek için kendimi İsviçrelere götürecek mecalim de yok, kimin yüreği böylesine kasvetli bir yolculuğu, kendi infazının yolunu kat etmeyi kaldırabilir allasen, bunun yerine o yolda ve bulunduğun yerde defalarca öl daha iyi. Her gün, azıcık da olsa bir normallik görüntüsüyle ve benim için umutla ve korkuyla beklenen son gün olması ihtimaliyle gözlerimi burada açmayı yeğlerim. Ama her şeyden öte belirsizlikle uyanmak isterim, belirsizlik bana yardımı olabilecek yegâne şey; ve buna katlanabileceğimi biliyorum. Dayanamayacağım şey, ölümün bana bağlı olduğunu bilmek. Sana bağlı olmalı bu. Çok geç olmadan hayatıma son ver, bana bu iyiliği yapman gerek.' Aşağı yukarı böyle bir şeydi bana söylediği. Çaresizdim ve ayrıca korkudan ödüm patladı aynı zamanda. Ama aklını kaçırdığı filan yoktu. Bunun üzerinde uzun uzun düşünmüştü. Tabiri caizse soğukkanlılıkla düşünmüştü. Ve başka bir çare görmüyordu. Sahiden görmüyordu."

"Peki sen ne yanıt verdin?" diye sordum ve sorar sormaz da hikâyesine itibar ettiğimi fark ettim, gerçi bu geçici ve varsayımsal bir güvendi, aslında soruyu şöyle sormam gerekirdi dedim içimden: "Peki varsayalım tüm bunların hepsi aynen böyle olmuştu, bir anlığına öyle olduğunu düşünürsek, ne cevap vermiş olurdun?" Ama soruyu böyle dillendirmemiştim, elbette hayır.

"İlk önce kesin bir dille ona ısrar etme seçeneği dahi tanımadan reddettim. Ona bunun olamayacağını, bunun çok fazla şey istemek olduğunu, sadece ve sadece kendisine ait olan bir görevi başkasına devredemeyeceğini söyledim. Cesaretini toplamasını ya da kendi namına gidip bir kiralık katille anlaşmasını söyledim, bu bir insanın ilk kez kendi infazı için para ödemesi olmayacaktı ne de olsa. Bu cesaretten bir hayli yoksun olduğunu fazlasıyla bildiğini ve kimseyle anlaşma yapacak becerisinin de olmadığını söyledi, bu ölümünü önceden bilmek anlamına gelecekti, nasıl ve nerede olduğundan da haberdar olmakla hemen hemen aynı anlama gelecekti: Bir kez kiralık katille iletişime geçtikten sonra beriki kolları sıvayacaktı, çok süratli çalışan adamlardı bunlar ve erteleme nedir

bilmezlerdi, yapmaları gerekeni halleder ve başka işe bakarlardı. Bunun İsviçre'ye yapılacak bir yolculuktan farkı yoktu, o da onun fikriydi, bu da kesin bir tarih saptamak ve haliyle belirsizliğin ufacık ferahlatıcılığından feragat etmek demekti ve kendini aciz hissettiği bir nokta varsa o da dün mü bugün mü yarın mı olsun buna karar verememekti. Olayı bir günden ötekine erteleyecek, bir türlü cesaretini devşiremeden günler akıp gidecek, asla ne zaman olması gerektiğine karar veremeyecek ve sonunda hastalığın zehriyle, her ne pahasına olursa olsun kaçınması gereken şeyle kuşatılmış halde bulacaktı kendisini. Eğer onu doğru anladıysam, bu koşullar altında kendi kendine şöyle demek son derece basitti: "Henüz değil, henüz değil. Belki yarın. Evet, kesinlikle yarın. Ama bu gece en azından evde uyuyayım, kendi evimde yatağımda Luisa'yla. Sadece bir gün daha." 'Daha sonra ölmüş olmalıydım, elimi biraz ağırdan alarak,' diye geçirdim içimden. 'Öyle ya sonrasında bir daha geri dönemeyeceğine göre. Ve dönecek bile olsa ölüler geri dönmekle iyi etmez.' "Miguel'in pek çok meziyeti vardı ama hem zayıf hem kararsızdı. Böylesi bir durumda sanırım hepimiz öyle oluruz. Sanırım ben de."

Díaz-Varela sessizleşti, bakışı dalgınlaştı, sanki kendini arkadaşının yerine koyuyor gibi ya da bunu yaptığı zamanı anımsıyor gibiydi. Bu hali bir temsilin parçası olsun olmasın, onu şaşkınlığının içinden çıkarınam gerekti.

"Başta öyleydi dedin. Peki ya sonra? Fikrini değiştirmene neden olan neydi?"

Birkaç saniye düşünceli kaldı, elini bir iki kez yüzüne götürdü, hâlâ tıraşlı olup olmadığını ya da sakalının çıkıp çıkmadığını kontrol eden biri gibi. Yeniden konuşmaya başladığında sesi çok yorgun geliyordu, belki de kendi açıklamaları nedeniyle ve tüm ağırlığıyla yeniden omuzlarına çöken konuşma nedeniyle yüreği kabarmıştı. Gözleri uzaklarda kendi kendine konuşur gibi mırıldandı:

"Fikrimi değiştirmedim, asla değiştirmedim, ilk andan itibaren başka bir seçeneğim kalmadığını biliyordum. Ne kadar zor olursa olsun bunu yapmalı, isteğini yerine getirmeliydim. Ona söylediğim şey başka, yapmam gereken şey başkaydı. Güpegündüz hayatına son vermek gerekiyordu, tıpkı onun dediği gibi, çünkü o buna asla cesaret edemeyecekti, ne etkin ne edilgen olarak ve onu bekleyen şey aslında çok zalimaneydi. Israr etti yalvarıp yakardı, hatta bana

tüm sorumluluğu üstlendiğine dair bir kâğıt imzalamayı teklif etti, notere bile gitmeyi... Kabul etmedim. Eğer bunu yapmış olsaydı daha fazla bir şey imzaladığı hissine kapılacaktı, bir nevi anlaşma ya da anlaşma gibi bir şey, bunu, evet demişim gibi düşünecekti ama ben bunu istemiyordum, hayır dediğimi düşünsün istiyordum. Ama neticede ona kapıyı tamamen kapamadım. Fikrimi değiştirmeyeceğimi bile bile, biraz daha düşüneceğimi söyledim ona. Buna bel bağlamamasını söyledim. Bu konuyu bir daha açmamasını ve konuyla ilgili bana bir şey sormamasını söyledim. En iyisi şu an için görüşmememiz ve birbirimizi aramamamızdı. Onun açısından ısrarcı olmamak elinden gelecek bir şey değildi, kelimelerle olmazsa bakışıyla, ses tonuyla ve beklenti dolu bir tavırla... Ancak ben buna hazır değildim: Bu meşum görev, bu kederli konuşma için bir keresi yetti de arttı. Durumundan haberdar olmak üzere, onu yalnız bırakmamak üzere onunla temasta kalacağımı, bu arada hayatına bakmasını, yani bana güvenmeden o işin icabına bakması gerektiğini söyleyerek ayrıldım. Bir arkadaşını bu işin içine sokamazdı, bunu çözmek ona düşüyordu. Ama içine bir şüphe düşürmüştüm, ona hem umut vermiş hem de vermemiştim: Kendini o kurtarıcı belirsizlik içinde hissetmesine yetecek kadar şüphe ekerek, yardımımı büsbütün dışta bırakmayacak, aynı zamanda eli kulağında, somut bir tehdit de hissetmeyeceği kadar; ortadan kaldırılmasının an meselesi olduğunu hissetmeyeceği kadar bir şüpheydi bu, ancak bu şekilde kendisine kalan 'sağlıklı' hayatı azıcık bir normallik taklidiyle yaşayabilmesi mümkün olacaktı, tıpkı onun da söylediği ve yanılsamalı olarak varsaydığı gibi. Ama kim bilir, belki de olabildiği kadar bunu başarmıştı. Belki de değnekçinin Pablo'ya saldırısını da, kendisine yönelik hakaret ve suçlamalarını da benden talep ettiği şeyle ilintilendirememişti, bunu bilemem, bilmiyorum. En sonunda halini hatırını sormak, ağrılarla hastalık belirtilerinin ortaya çıkıp çıkmadığını öğrenmek için onu arada sırada arar oldum. Hatta bir iki kez görüştük bile ve ondan istediğime harfiyen uydu, ne konuyu bir daha gündeme getirdi ne de ısrar etti, adeta o konuşmayı hiç yapmamışız gibi davrandık. Ama sanki bana güveniyor gibiydi, bunu göz ardı etmek elde değildi; adeta onu bu bataktan kurtaracağıma hâlâ güveniyor, çok geç olmadan, günün birinde acıya son verecek öldürücü darbeyi indireceğime inanıyor ve hâlâ beni kendi kurtuluşu olarak görüyor gibiydi, tabii cebren ortadan

kaldırılmasına böyle bir isim vermek ne kadar doğru bilmem... Ben ona asla hiçbir biçimde evet dememiştim ama haklıydı: İlk andan itibaren, bana anlattığı andan itibaren aklım işlemeye koyulmuştu. Bana bir el uzatması için Ruibérriz'le konuşmuş, iş sırasında bana yardım etmesini istemiştim, gerisini zaten biliyorsun. Aklım fikrim tıpkı bir suçlu gibi işlemeye, planlar yapmaya başlamıştı. Bir arkadaşımı tam zamanında, belli bir süre dahilinde, bir cinayet gibi görünmeden ve kimse benden şüphelenmeden ne yolla öldürmek gerektiğine kafa yormak zorundaydım. Ve evet, aracılar koyar oldum, ellerimi kirletmekten kaçındım, başkalarının iradesini işin içine soktum, onlara havale ettim bunu, neticeyi şansa bıraktım ve olayı kendimden uzaklaştırdım ta ki onunla bir ilgim olmadığı ya da sadece başlangıcıyla bir alakam olduğu yanılsamasına kapılana kadar... Ama aynı zamanda işin özünde bir katil gibi düşünüp tavır alınam gerektiğinin de daima ayırdındaydım. Dolayısıyla bugün benim hakkımda bu fikre sahip olman tuhaf değil. Öyle ya da böyle María, senin neye inandığının, tahmin edebileceğin gibi, pek bir önemi yok."

Bunun üzerine devam etmek içinden gelmiyormuş ya da bitirmiş gibi ayağa kalktı, oturuma son verilmiş gibi. Bu denli çok bakmış olmama rağmen dudaklarını böylesine solgun görmemiştim daha önce. Bir süredir onda beliren umutsuzluk ve bitkinlik, geriye dönük olarak hissettiği çaresizlik bunu zalimce öne çıkarmıştı. Aslında yorgun görünüyordu şimdi, adeta muazzam bir fiziksel kuvvet harcamış gibi, sadece sözel değil, başından beri, kollarını sıvayarak haber verdiği o büyük fiziksel çabayı da harcamış gibiydi. Kim bilir belki de bir adama dokuz belki de on ya da on altı bıçak darbesi vurmuş biri de aynen böyle bitap görünürdü.

'Evet cinayet,' diye geçirdim içimden, 'hepi topu bir cinayet'.

IV

Tahmin ettiğim gibi Díaz-Varela'yı yalnız olarak bu son görüşümdü ve yanında biriyle tesadüfen yeniden görüşene dek epey bir zaman geçecekti. Ama neredeyse tüm bu zaman boyunca gündüzüme geceme hâkim oldu, başlangıçta çok kesif bir biçimde, sonrasında solgunlaşarak oyalandı uzun uzun, *solgun biçimde avarelik ediyor*du Keats'in bir dizesinde söylediği gibi. Sanırım daha fazla konuşacak bir şeyimiz kalmadığını düşünüyordu, kuşkusuz öncesinde kimselere yapmayı öngörmediği birtakım açıklamaları bana gani gani yaptığı hissiyatına kapılmış olmalıydı. Ölçülü Genç'le ölçüsüz olmuştu, (o zaman o kadar da genç değildim artık o başka) ve onun da tekinsiz ve kasvetli hikâyesini anlattığı haliyle anlatmaktan başka çaresi de kalmamıştı. Bunun akabinde artık benimle daha fazla temasta kalması için bir neden yoktu, şüphelerime, bakışlarıma, sessiz ve kaçamak yargılamalarıma maruz kalmak için bir nedeni yoktu, ben de onu bunlara maruz bırakmaktan ötürü hoşnut olmazdım zaten, rahatsızlık verici ve suskunluk dolu bir ortam hâkim olacaktı etrafımıza. Ne o beni aradı ne de ben onu. Üstü örtülü bir vedalaşma olmuştu, ne karşılıklı herhangi bir çekimin ne de karşılıksız kimi duyguların erteleyebileceği türde bir sona gelinmişti.

Ertesi gün, bitkinliğine rağmen üzerinden bir yük kalktığını hissetmiş olmalı ya da onun yerini başka bir yük almıştı –artık daha çok şey biliyordum, bir itirafa tanıklık etmiştim– bu daha az bir şey sayılırdı –asla açıklamasını yapamayacağım bilgilerle birilerine gitmem eskisinden daha düşük bir olasılıktı. Her halükârda benim üzerime de bir yük bindirmişti; ciddi bir şüphe beslemekten ve alelacele yapılmış, muhtemelen adil olmayan tahminlerden daha kötüydü bu, olaya dair iki yorumu bilip de hangisinde karar kılacağını bilememek demekti, tekrar etmekten bıkıp usanana, onları zihnimden atana kadar belleğimde benimle her yere gelmeleri demekti. Size ne denli çok şey anlatılırsa o denli işin içine girersiniz ve bu o denli bilincinizde yer tutmaya başlar, buna inanmasanız da

durum böyledir ve hatta bunun asla olmadığı, tıpkı romanlar ya da filmler gibi veya mazide kalmış albayımız Chabert'in hikâyesi gibi kurmaca olduğu size dile getirilse bile... Ve Díaz-Varela, işin aslını astarını son noktada anlatıp, yanlış anlaşılmaya müsait halini ilk önce anlatma yolunu seçerek o eski düsturu takip etmişti, buna karşılık kesin olan şu ki bu yöntem, ilkini ya da öncekini silip götürmek için yeterli değildi. İnsan onu bir kez dinlemeyegörsün, ilki sonrasında gelen anlatımla çelişip onu yalanlasa da, anlık olarak onu inkâr etse de, ilk anlatılan bellekte uzun süre yer eder: Her şeyden öte, ardından bir inkâr geleceğinden habersiz halde onu dinleyip bir hakikat olarak algılarken, inanarak dinlediğimiz için belleğe kazınır. Bize anlatılanlar aklımıza gelir ve yankılanır, şayet uyanık halimizle değilse, yarı uyku yarı uyanık halimizde ve düzenin önem arz etmediği rüyalarda gelir ve daima rahatsız etmeyi, zonklamayı sürdürür, adeta biri diri diri gömülmüş ya da aslında ne Eylau'da ne ağaçta asılarak ne eve dönüş yolunda ne de başka bir yerde ölmemiş biri yeniden dirilip ortaya çıkmış gibi... Anlatılanlar pusuya yatar ve hayaletler gibi arada sırada bizi yoklar, derken bunun daima yetersiz kaldığını sanırız, en uzun konuşmanın esasen son derece kısa ve en dört dörtlük açıklamanın aslında boşluklarla dolu olduğunu fark ediveririz; daha fazla soruşturmamız ve daha fazla dikkatimizi vermemiz gerektiğini, insanı kandıran söze değil de, dile getirilmemiş şeylere dikkat kesilmemiz gerektiğini anlarız.

Doktor Vidal'i, aklımdan çıkmayan soyadıyla Vidal Secanell'i bulup aramak fikri de sanırım geldi aklıma. Hatta internetten tuhaf bir ismi olan İngiliz Amerikan Sağlık Birliği gibi bir yerde çalıştığını bile bulmuştum, merkez, Madrid'de Conde de Aranda sokağında Salamanca semtindeydi, bir randevu almak ve kalbimi dinlemesini ve elektro çekmesini istemek kolay olurdu, kimin kalbiyle ilgili endişesi yoktur ki... Ama detektif ruhu yok bende, ya da halim tavrımda yok, üstelik bunun lüzumsuz olduğu kadar tehlikeli bir girişim olabileceğini de düşündüm: Şayet Díaz-Varela bana seve seve onun adını vermişse o doktorun da bana aynı şeyleri anlatacağı kesindi, doğru olsun veya olmasın. Belki de Doktor Vidal denen adam onun arkadaşıydı, Desverne'in değil, belki de eğer ben karşısına çıkacak ve onu sorguya çekecek olursam nasıl yanıtlayacağı konusunda uyarılmıştı; belki de asla var olmayan bir hikâyeye

benim erişimimi daimi olarak reddedebilirdi, böyle durumlarda mahremiyet sorunu işin içine girerdi, neticede ben kim oluyordum ki; bunu talep etmek için Luisa'yla birlikte gitmem gerekirdi ama onun da ne bir şeyden haberi vardı ne de en ufak bir şüphe besliyordu, nasıl birdenbire gözlerini açabilirdim onun, bu belli kararları üstlenmek ve sorumluluk almak anlamına gelirdi, birisine belki de asla bilmek istemediği şeyi ifşa etmek sorumluluğu demekti bu, üstelik ifşaat yapılana kadar insanın neyi bilip neyi bilmek istemeyeceği de meçhuldü, dolayısıyla muhtemel kötülüğün bir çaresi yoktu ve onu geri almak, tersine çevirebilmek için iş işten geçmişti. Vidal denen o adam da işbirlikçinin teki olabilirdi, Díaz-Varela'ya büyük iyilik borcu vardı belki de, bu planın bir parçasıydı, kim bilir. Ya da buna bile gerek yoktu. Ruibérriz'le olan konuşmaları gizlice dinlediğim günün üzerinden iki hafta geçmişti: Díaz-Varela'nın beni etkisizleştirecek ve yatıştıracak, tabiri caizse, bir hikâye hazırlayıp üzerinde düşünecek çokça zamanı olmuştu; herhangi bir bahaneyle, bir kardiyologa hangi ölümcül, sancılı ve nahoş hastalığın bir adamın kendini öldürmesine ya da buna cesareti yoksa bir dostundan kendini öldürmesini istemesine inandırıcı bir gerekçe teşkil edebileceğini sormuş olması işten değildi (burnu büyük Garay Fontina başta olmak üzere yayınevinin romancıları her türden meslek erbabına durmaksızın bu türde sorular yöneltirdi). Dürüst ve saf bir doktor olan Vidal denen adam iyi niyetle istediği bilgiyi vermişti belki; Díaz-Varela da asla onu ziyaret etmeyeceğime bel bağlamıştı, böyle de olmuştu (bu fikir aklımı çelmesine rağmen gitmemiştim). Beni tahmin ettiğimden daha iyi tanıdığını düşündüm, birlikte geçirdiğimiz süre boyunca aklının aslında göründüğü kadar başka yerde olmadığını ve dikkatini vererek beni incelediğini düşündüm, bu fikir aptalcasına biraz gururumu okşadı ya da bunlar sevdamın kalıntılarıydı; asla birden sona ermez bunlar ne de bir anda nefrete, küçümsemeye, utanca ya da safi hayrete dönüşebilir, sevdanın yerini alacak olan bu tür duygulara varana dek kat edilecek uzun bir yol vardır, karışık ve fuzuli işgallerin araya girdiği melez ve kirlenme dolu bir dönem vardır, sevda kayıtsızlığa ya da can sıkıntısına doğru evrilmez, asla tamamen sona ermeden insanın elinden şöyle düşünmek de gelmez: "Geçmişe dönmek ne gereksiz bir iş olurdu, Javier'i yeniden görmek ne baş belası bir fikir. Onu anımsamak zahmetine bile giremem. O zaman boyunca

aklım başımda değilmiş, açıklanamaz bir kötü rüyadan ibaretmiş her şey. O dönemi zihnimden silip atmalıyım. Bu o kadar da zor olmayacak çünkü o zamanki ben değilim. Tek bir sorun var, ki o da artık yok zaten, o zamanki halimi unutamadığım pek çok an oluyor, bunun üzerine işte ismimden bile nefret eder hale geliyorum: ben, ben olmak istemiyorum. Her halükârda bir anı bir insan kadar rahatsız edici olamaz ya, gerçi kimi zamanlar insanı yiyip bitirebilir de. Ama bu artık öyle değil, öyle değil."

Bekleneceği üzere, doğal olarak bu türde düşüncelerin gelmesi geç oldu. Díaz-Varela'nın anlattıklarına yüzlerce kez (ya da tekrar tekrar on kezdi belki de) geri döndüm durdum elimde olmadan, şayet iki ayrı yorumdan bahsedilebilirse anlattığı iki ayrı hikâyeye döndüm, şu veya bu biçimde tam olarak aydınlanmamış ayrıntıları sordum kendi kendime, karanlık noktaları, çelişkileri, gölgeleri. Zira falsosu olmayan hikâye yoktur, kurmaca olanlar kadar gerçek olanlar için de geçerlidir bu –herhangi bir anlatının etrafını çevreleyen, onu sarıp sarmalayan karanlıktır bu– ve bu açıdan bakınca, neyin doğru neyin yalan olduğunun da bir önemi kalmıyordu.

Deverne'in ölümü hakkında internetten okuduğum haberlere bir kez daha göz attım, içlerinden birinde hafızamdan silinmeyen bir cümle vardı: "*İşadamının cesedine yapılan otopside kurbanın on altı bıçak darbesi aldığı saptandı. Tüm darbeler yaşamsal organlara isabet etmişti, ayrıca adli tıp uzmanının saptadığına göre içlerinden beşi ölümcül idi.*" Yaşamsal organları etkileyen bir darbeyle ölümcül darbe arasındaki farkı anlamamıştım. İlk bakışta sıradan biri için ikisi de farksız gibi duruyordu. Ama bu hissettiğim rahatsızlık açısından tali bir unsurdu: Eğer işin içine bir adli tıp uzmanı girdiyse, ola ki bir rapor tutulduysa, şiddet neticesinde gerçekleşen tüm ölümlerde ya da öldürme vakalarında olduğu gibi bir otopsi yapıldıysa, Díaz-Varela'nın söylediği kadarıyla, dahiliye uzmanının Desverne'e söylediği, tüm bünyeyi sarmış kanser nasıl olup da fark edilmemişti? O akşam bunu sormak aklıma gelmemişti, gözümden kaçmıştı, şimdi de istemiyordum veya arayamazdım, hele hele bunun için hiç; şüpheye düşer, zırhını kuşanır ya da iyice sıtkı sıyrılırdı, belki de açıklamaları ve anlattıklarıyla beni yatıştıramadığını fark ettikten sonra beni etkisiz kılmak için başka şeyler düşünürdü. Gazetelerin bu konuyu yansıtmamasını anlayabiliyordum ne de olsa olayla bir ilgisi yoktu ama bu durumdan Luisa'yı haberdar etmemeleri iyi-

den iyiye tuhaf görünüyordu. Onunla konuştuğumda Desverne'in hastalığıyla ilgili hiçbir şeyden haberi olmadığı ortadaydı, tıpkı eski dostunun ve dolaylı celladının ya da 'başlangıçtaki' celladının dediği kadarıyla, Deverne'in istediği gibi yani. Şayet sorma fırsatım olsaydı nasıl yanıt vereceğini de tahmin edebiliyordum: "Sence on altı bıçak darbesi birden almış bir adamın cesedini inceleyen bir adli tıp uzmanı kurbanın sıhhatini sorgulamak için onu daha fazla deşmek zahmetine katlanır mı? Muhtemelen açmamışlardır, haberleri bile olmamıştır; belki de tam olarak dendiği gibi bir otopsi bile yapılmamıştır ve gözü kapalı yazmıştır raporu. Miguel'in neden öldüğü ayan beyan ortada çünkü." Ve belki de haklı olurdu bunu söylemekte: Neticede bizzat Napoléon vazifelendirdiği halde, bundan iki yüz yıl önce, ihmalkâr iki sıhhiyecinin tavrı da bu olmamış mıydı; bildiklerini okuyarak düşüp bir yana savrulmuş Chabert'in nabzına bile bakma zahmetine katlanmamışlardı: Ayrıca İspanya'da neredeyse dünya âlemin tek yaptığı dosyayı kapatmaya yetecek ne varsa onu yerine getirmekten ibaretti, kimsenin derinleştirmek, ayrıntılara girmek ya da yok yere saatleri harcamak gibi bir derdi yoktu.

Sonra bir de Díaz-Varela'nın ağzından dökülen o son derece profesyonelce tabirler vardı. Uzun zaman önce Desverne'in ağzından duyup da onları ezberlemiş olması akla yatkın gelmiyordu, göz doktoru, dahiliyeci ve kardiyolog istediği kadar bunları kullanmış olsun, Desverne'in hele de çaresizliğinin hikâyesini anlatırken yeniden hatırlaması olur iş değildi. Dehşet içinde kalmış ve çaresiz bir adamın en yakın dostunu başına gelen mahkûmiyetten haberdar etmek üzere böylesine steril kelimelere başvurması olur iş değildi, normal değildi bu. Son derece ilerlemiş melanom', veyahut, 'semptom göstermeyen' ifadesi, 'enükleasyon' tabiri, tüm bunlar bana yeni öğrenilmiş, Doktor Vidal'dan yeni duyulmuş gibi geliyordu. Ama belki de güvensizliğim temelsizdi, ben de onları duyduğumdan bu yana geçen zamana rağmen unutmamıştım; o seferden sonra aklıma kazınmıştı. Belki de hastalıktan müstarip olan kişi böylelikle durumu daha iyi açıklıyormuş gibi onları tekrar edip kullanırdı.

Buna karşılık en yakın arkadaşını, en çok ihtiyaç duyacağı arkadaşını çabuk ve şiddet kullanarak ortadan kaldırmaya mecbur hissetmesini –ne yazık ki ortadan kaldırmanın en çabuk hayata

geçme biçimiydi şiddetle gerçekleşeni– kendini feda etmesini, çektiklerini, yaşadığı yürek paralayan çelişkiyi ve muazzam acısını anlatırken abartıya kaçmaktan imtina etmiş olması hikâyesinin ya da son anlattığı şeyin inandırıcılığı lehine bir durumdu. Zaman aleyhine işlerken ve belli bir zaman dilimi içinde yapmalıydı bunu, ayrıca tam da bu durumda her zamankinden fazla, karısının beklenmedik ölümünden haberdar olduktan sonra Macbeth'in dile getirdiği, 'böylesi bir kelimenin zamanı ve yeri gelecekti,' sözüne uygun olacak biçimde olmalıydı her şey... Kuşkusuz, böylesi bir kelime için başka bir zaman ve yer olabilirdi, yani böyle bir cümle, bu tür bir haber ya da bilgi için. Bunun için Díaz-Varela'nın hiçbir şey yapmadan oturması kâfi olurdu, görevi geri çevirmesi ve kendisinden isteneni reddetmesi, örselemeden, rahatsız etmeden ve de hızlandırmadan o öteki zamanın gelmesine izin vermesi kâfi olacaktı; olayları tıpkı geri kalanlar gibi kederli, acımasız, kendi doğal seyrinde akmaya bırakması kâfi olacaktı. Evet, üzerindeki lanet ve kaderi hakkında pek çok güzel söz sarf edebilirdi, görevini tam da bu cümleyle anlatabilirdi, sadakatini vurgulayabilirdi, hatta merhametimi uyandırmaya bile çalışabilirdi: Eğer bana açılsaydı, çektiği azabı tarif etseydi, duygularını nasıl saklamak zorunda kaldığını, Luisa ve Deverne'i büyük, ağır ilerleyen ve zalim bir acıdan, kötüye gidiş ve bozulmadan ve aynı zamanda buna durup seyirci kalmaktan da kurtarmak için cesaretini nasıl devşirdiğini anlatmış olsaydı, ondan daha çok şüphelenir ve duygularının sahteliği konusunda şüpheye düşerdim. Ama beni bundan esirgedi ve olayları yalın bir şekilde gözümün önüne sermek ve kendisinin yaptığı şeyi itiraf etmekle yetindi. Bu baştan beri yapacağını bildiği şeydi.

Her şey önünde sonunda soluklaşır, kimi zaman yavaş yavaş ve bizim irademizle kimi zamansa beklenmedik bir biçimde ve bizim irademize karşı gelerek, bir yandan biz onların soluklaşmamasını, çehrelerin silinip yok olmamasını dilerken, olayların ve sarf edilen sözlerin belirsiz hale gelmemesini ve tıpkı bir romanda okuduğumuz ya da filmde seyrettiğimiz şeyler gibi şuncacık bir değere sahip olmadan belleğimizde yüzer gezer hale gelmemesini istediğimiz halde gerçekleşir bu: Öyle ya, film ya da romanlarda olup bitenlerin başına da bu gelir, kitap ya da film bir kez bittikten sonra, unutulur gider, üstelik de Díaz-Varela'nın bana *Albay Chabert*'den bahsettiği zaman olduğu gibi bize bilmediğimiz ya da farkında olmadığımız şeyleri göstermelerine rağmen. Birilerinden dinlediğimiz hikâyeler de onları andırır çünkü her ne kadar, hikâyenin hakiki olduğuna, uydurulmuş değil gerçekten yaşanmış bir olay olduğuna bizi temin etseler de, onları ilk elden görme, yaşandıklarına emin olma şansımız yoktur. Her halükârda, ne kadar berrak ya da teferruatlı olmaya çalışırsa çalışsınlar, hepsi de üzerine gölge düşen kör noktaları, çelişkileri, karanlıkta kalan tarafları ve kusurlarıyla anlatıların muğlak evreninin bir parçasını oluşturur.

Evet, her şey silikleşir zamanla ama aynı zamanda hiçbir şeyin aniden ortadan kaybolmadığı da gerçektir, kaçamak kalıntılar ve zayıf yankılar kalır geride, tıpkı kimselerin ziyaret etmediği müzenin bir salonunda aniden ortaya çıkan lahit parçaları gibi; yıpranmış, dilsizleşmiş, yanmış yazıtlarıyla tüyler ürperten, parçalanmış kenar tabloları parçalanmış tympana gibi, neredeyse çözülemez hale gelmiş, neredeyse manasız kalakalmış, asla bir daha birleştirilemeyecekleri için; aydınlıktan çok karanlık, anımsamadan çok unutuşu ifade ettikleri için artık saklanmalarının saçmalık teşkil edeceği kalıntılar gibi. Ama buna karşın oradadırlar, hiç kimse ne yıkıp parçalar onları ne de sağa sola saçılmış, yüzyıllar önce kaybolmuş parçalarını devşirip toparlar: Küçük bir hazine ve bir batıl inanç gibi korunmuştur, sanki artık hayatta olmayan birinin bir

zamanlar yaşadığına, isminin cisminin olduğuna tanıklık edercesine, onu artık göremesek de, yeniden kafamızda canlandırmak imkânsız olsa da ve bir hiç kimse olan bu insan kimsenin umurunda değilse de... Onunla asla şahsen tanışmamış olmama ve onu her sabah karısıyla memnun mesut kahvaltı ederken sadece uzaktan uzağa görmeme rağmen Miguel Desvern'in ismi asla tamamen silinmedi. Aynı zamanda Albay Chabert, Madame Ferraud ve Milady de Winter'ın ya da genç kızlık adıyla Anne de Breuil'ün –ellerinden bağlanıp ağaca asıldığı halde gizemli biçimde ölmeyen ve geri gelen sevdalar kadar güzel Anne de Breuil'ün– isimleri de silinmedi. Evet ölüler geri dönmekle hata eder ve buna rağmen hemen hepsi yapar bunu, bundan vazgeçmezler ve hayatta kalanlar onları silkeleyip başlarından atana kadar sağ kalanların başına musallat olurlar. Buna karşılık asla tüm izleri birden bertaraf edemeyiz, asla geçmiş olayın sonsuza kadar ve kati suretle sesini kesmesini sağlayamayız, ve bazen handiyse algılanması güç bir soluk alıp verme gelir kulağımıza, tıpkı ölmüş asker arkadaşlarıyla bir hendeğin içine atılmış acı dolu askerin soluğu gibi, ya da onların hayali iniltileri gibi, ya da berikinin kimi akşamlar belki orada uzun süre kalmış olması ya da onlara çok yakın olması sebebiyle duyduğunu sandığı boğulmuş iç çekişleri gibi –öyle ya onlardan biri olmasına ramak kalmıştı ve belki de olmuştu– dolayısıyla sonrasında yaptıkları, Paris'te avare avare gezinmesi, yeniden sevdalanması ve çektikleri, itibarının iade edilmesi için yanıp tutuşması, bir müzenin salonundaki mezar taşı parçasından başka bir şey değildi, artık okunmaz hale gelmiş, harap olmuş kenar tablolarının yazıtlarından başka bir şey değildi, bir ayak izinin gölgesiydi hepi topu, bir yankının yankısı, küçücük bir dönemeç, bir kül, geçip gitmeyi ve sessizleşmeyi reddeden solmuş ve dilsiz bir maddenin kalıntısıydı. Deverne'le ilgili olarak bana böyle bir şey olabilirdi ama bu da olmadı. Ya da belki de son derece zayıf iniltisinin benim aracılığımla dünyaya sızmasını istemedim.

Silikleşme süreci Díaz-Varela'ya son ziyaretimin akabinde başlamış olmalı, ona veda ettikten sonra, tıpkı bir şey biter bitmez hepsinin silikleşmeye başlaması gibi, tıpkı kocasının ölümünün ertesinde Luisa'nın acısının yatışmaya başlamış olması gibi, her ne kadar kendisi bunu sonsuz acısının ilk günü olarak görse de...

Oradan çıktığımda gecenin bir vakti olmuştu ve bu seferinde oradan ayrılırken en ufak bir şüphem yoktu, asla bir dahaki sefer olup olmayacağından emin olmamıştım, geri dönecek miyim, bir kez daha dudaklarına dokunacak mıyım ve elbette bir kez daha onunla yatabilecek miyim, emin olamamıştım, ikimizin arasında bunlar daima belirsiz kalmıştı, adeta her karşılaştığımızda her şeye sil baştan girişir gibiydik, hiçbir şey birikmiyor, tortulaşmıyor, bir evveliyatı olan uzamı kat etmiyormuşuz gibi, ya da bir akşam olan biten, yakın ya da uzak gelecekte bir başka akşam olacakların garantisi, habercisi, ihtimali bile değilmiş gibi; olanlar bir dahaki sefer için hiçbir fırsat sunmuyormuş da ancak sonradan aslında öyle olduğu keşfediliyormuş gibiydi: Daima alttan alta bir hayır olasılığı, ya da olup bitenlerin gerçekleşmeme olasılığı pusuda bekliyordu, gerçi aynı zamanda, haliyle bir evet olasılığı da...

Öte taraftan, bu seferinde o kapının bir daha yüzüme asla açılmayacağından emindim, bir kez ardımdan kapandıktan ve ben asansöre doğru yollandıktan sonra, bu evin benim için kapanacağına emindim, tıpkı sahibi dilsiz kalmış, ölmüş ya da başka memlekete sürgüne gitmiş gibi, insanın bir kez dışında bırakıldıktan sonra geçmeye yeltenmediği o kapı eşiklerinden biri gibi ve eğer dikkatsizlikten veya sırf yolu uzatmamak adına mecburen önünden geçilse dahi acı dolu bir irkilmeyle –ya da bu belki de eski bir duygunun hayaletidir– göz ucuyla bakılan ve bir zamanlar olan ama artık olmayan şeylere dair anıların içine gömülmemek uğruna önünden hızlı adımlarla geçilen kapı eşikleri gibi. Geceleyin, daima karanlık ve hışırtılı ağaçlara bakarak, odamda uzanır halde, uyumak üzere gözlerimi yumduğumda ya da yummadığımda bundan

emindim ve içimden şöyle dedim: "Her ne kadar şimdi yaşadığımız en güzel şeylere, oraya giderken onca hoşuma giden şeylere dair içime hasret düşüyorsa da, artık Javier'i bir daha asla görmeyeceğimi biliyorum ve böylesi daha iyi. Bir an evvel bitti. Yarından tezi yok onu yaşayan bir varlık olmaktan çıkarma işi için kolları sıvayıp salt bir anıdan ibaret hale getireceğim. Gerçi bir müddet yiyip tüketen bir anı olacak ya... Sabır, ya sabır, çünkü bunun geçeceği gün de gelecek elbet."

Ama bir haftaya kalmadan ve daha kısa bir süre zarfında, henüz başlatma savaşı verdiğim bu süreci bir şey kesintiye uğrattı. İşyerinden patronum Eugeni ve arkadaşım Beatriz'le beraber çıkmıştım, hava hafiften kararmıştı bile, yayınevinde insanlar arasında zerrece umursamadığım konularla kafamı meşgul ederek, mümkün mertebe en uzun zamanı geçirmeye çalışıyordum, o ağır çekim ilerleyen vazifeye kendini veren ve kaçınılmaz biçimde düşünme eğiliminde olduğu şeyi savuşturmak arzusunda olan herkesin yaptığı gibi. Onlarla vedalaşıyordum ki, karşı kaldırımda hâlâ her sabah kahvaltı etme âdetimin olduğu –daima benim mükemmel çiftimin dağıldığı anı hatırlayarak, adeta biriyle randevulaşmış ve ekilmiş gibi bekleyerek yapıyordum bunu– Príncipe de Vergara'nın üst kısmındaki kafeteryaya yakın bir yerde elleri paltosunun cebinde, uzun müddet durmaktan ötürü üşümüş gibi görünen, bir sağa bir sola adımlar atan uzun boylu birini seçti gözlerim. Ve her ne kadar üzerinde deri pardösü değil de eski moda bir deve tüyü palto, hatta bir deve derisi palto olsa da onu derhal anımsadım. Bir tesadüf olamazdı, beni beklediği aşikârdı. 'Ne arıyor burada? Onu Javier yollamış olmalı,' diye geçirdim aklımdan ve aptalca bir yanılsamayla mantıksız bir korkunun karışımı bir düşünce daha geçti –iki yüzün birbirine karıştığı bir an ya da tabiri caizse maskesi düşüp gerçek yüzü çıkana kadar taşıdığı suratla diğerinin üst üste bindiği, Javier'le ilgili yine bir son dakika gelişmesi... 'Yatışıp yatışmadığımı anlamak için onu yollamış olmalı ya da belki de sırf meraktan, ifşaatlarından ve hikâyelerinden sonraki halimi görmek için, nedeni şu veya bu olsun hâlâ aklından çıkarmayı başaramamış beni. Ya da belki de bir tehdit, bir ikazdır bu ve Ruibérriz belki de sonsuza kadar çenemi kapalı tutmazsam, olayları deşmeye kalkışır, doktor Vidal'e gidersem başıma gelecekler konusunda beni uyarmak istiyordur; Javier de olaylar olup bittik-

ten sonra geri dönüp üzerine kafa yoranlardan biriydi, konuşmalarına kulak kabartmamın ardından da böyle yapmış olmalıydı.' Bir yandan böyle düşünürken, onu atlatıp Beatriz'le giderek mümkün olduğunca onun yanında mı kalsam yoksa hiçbir şey olmamış gibi yanıma yanaşmasına izin mi versem diye tereddütte kaldım. Yine merakıma yenildim ve sonuncuyu seçtim; vedalaşmayı tamamladım ve ona doğru bakmadan otobüse bineceğim durağa doğru yedi sekiz adım attım. Sadece yedi sekiz adım oldu, çünkü birden arabaların arasından atlayarak caddeyi karşıdan karşıya geçti ve korkutmamak için hafifçe dirseğimden tuttu, arkamı dönmemle dişlerinin tabak gibi manzarası çıktı karşıma, öyle yayık bir gülümseyişi vardı ki, ilk seferinde de gözlemlediğim gibi hafifçe kıvrılan üst dudağının iç kısmı görünüyordu, sanki tersyüz edilmiş gibiydi. Aynı zamanda, bu sefer bayağı bir örtünmüş durumda olmama, üzerimdekinin buruşuk toplanmış eteklik ve sutyenden ibaret olmamasına rağmen insanı tepeden tırnağa süzen bakışlarını da üzerime yöneltmişti. Fark etmiyordu, kuşkusuz yapay ya da kapsamlı bakma yeteneğine sahip biriydi. Bir kadın daha farkına bile varamadan onu tepeden tırnağa incelemiş oluyordu. Bundan ötürü pek de koltuklarım kabarmadı, yaşı ilerledikçe beğeni çıtaları düşen o adamlardan biri gibi geldi bana, özel olarak davetkâr bir şeye pek ihtiyaç duymuyor, azıcık zarafetle hareket eden herkesin ardına takılıveriyordu.

"Ne müthiş, María, ne tesadüf!" dedi ve bir önceki sefer tam asansöre gireceği sırada yaptığı gibi elini kaşına götürerek şapka çıkarma hareketini taklit etti. "Beni hatırladın mı, Javier'in evinde tanışmıştık, Javier Díaz-Varela'nın evinde. Orada olduğumdan haberdar olmayışının ayrıcalığını yaşamıştım hatırlıyor musun? Sen şaşırıp kalırken benim gözlerim bayram ettiydi o gün, gerçi ne yazık ki göz açıp kapayana kadar sürmüştü hepsi..."

Ne yapmaya çalışıyor acaba diye merak ettim. Tesadüfen karşılaşmışız gibi yapıyordu. Halbuki onu orada beklerken görmüştüm ve kuşkusuz o da bunu görmüştü, bir o yana bir bu yana yürürken gözlerini yayınevinin kapısından ayırmamıştı, bu halde kim bilir ne kadar süre belki de her zamanki mesai bitiş saatimizden itibaren beklemişti, hiçbir zaman aslına sadık kalmayan mesai bitiş saatini telefonla öğrenmiş olabilirdi. En azından başlangıçta oyununa ayak uydurmaya karar verdim.

"Ah evet," diye yanıtladım ve en azından kendi namıma bir yanıt vermek için nezaketen hafifçe gülümsedim. "Benim için biraz utanç verici olmuştu, Ruibérriz'di değil mi? Pek sık rastlanan bir soyadı sayılmaz."

"Tam olarak Ruibérriz de Torres. Evet hiç yaygın değildir. Piskoposlar, askerler, doktor, avukat ve noterlerden oluşan bir aile... Bir bilsen... Ben onların yüz karasıyım, seni temin ederim, ben ailenin yüz karasıyım, her ne kadar bugün açık renk giyinsem de..." Elinin tersiyle paltosunun yaka kısmına dokundu tiksinir gibi, adeta ona daha alışamamış gibi, kendini Gestapo'nun kara pardösüleri içinde görmemek rahatsız hissetmesine yol açıyormuş gibi. Ortada hiç neden yoksa da kendi minik şakasına güldü. Ya da kendi kendisiyle alay ediyor, konuştuğu kişiye de bunu bulaştırmak istiyor gibi. Çapkının biri olduğu suratından akıyordu ama ilk bakışta kibar bir çapkına benziyordu, daha doğrusu insanı taciz etmeyen birine, bir cinayetin işlenmesinde parmağı olduğuna inanmak zordu doğrusu. Tıpkı Díaz-Varela gibi, her ikisi de kendi tarzında olsa da tamamen normal insan izlenimi uyandırıyorlardı. Şayet herhangi bir şeye karıştıysa bile (ki vefalı olduğu su götürür, aşağılık olduğu ise su götürmez, kimi sebeplerden ötürü gayet etkin bir biçimde karışmıştı o işe, orası kesindi) buna yeniden kalkışabilmekten aciz görünüyordu. Ama belki de suçluların ekserisi suç işlemedikleri vakitlerde böyle yani sevimli ve kibar oluyordur diye düşündüm. "Karşılaşmamızın şerefine seni bir şeyler içmeye davet etmek isterim. Vaktin var mı? Hemen şimdi olabilir istersen," deyip kahvaltı ettiğim kafeteryayı işaret etti. "Gerçi çok daha eğlenceli ve ortamı çok daha güzel olan, Madrid'de varlığını dahi tahmin edemeyeceğin yüzlerce başka mekân biliyorum. Eğer daha sonrasında canın isterse onlardan birine gidebiliriz. Ya da iyi bir lokantaya yemek yemeye mi gitsek? Açlık durumun nasıl? Tabii istersen dansa da gidebiliriz."

Sonuncu teklifi güldürmüştü beni, dansa gitmek tabiri bana başka bir çağa ait gibi gelmişti. Hele iş çıkışı saçma sapan bir saatte üstelik tanımadık bir adamla... Sanki on sekiz yaşındaymışım gibi. Komik geldiğinden alenen güldüm buna.

"Ne diyorsun sen, bu saatte nasıl dansa gideyim, hem de bu kılıkta? Sabahın dokuzundan beri buradayım." Başımı çevirerek yayınevinin kapısını gösterdim.

"Tamam, ben de sonra demiştim, yemekten sonra. Ama nasıl istersen, istersen senin eve gidelim, sen duşunu al, giyin, sonra partiye akalım. Muhtemelen bilmezsin ama günün her saati dans etmeye gidilecek yerler vardır. Hatta öğle vakti bile." Bir kahkaha patlattı. Gülümsemesi hovardacaydı. "Bir şeye ihtiyacın varsa seni beklerim ya da istediğin bir yerde buluşabiliriz."

Israrcı ve haşarı biriydi. Davranışına bakılırsa Díaz-Varela yollamış gibi değildi, halbuki öyle olması gerekiyordu. Eğer öyle değilse nerede çalıştığını nereden biliyordu? Ama sahiden de kendiliğinden kalkıp gelmiş gibi bir hali vardı, sanki birkaç hafta önce üzerimde giysi yokken gördüğü manzara aklında kalmış da hiç gizlenmeye gerek duymadan şansını denemeye karar vermişti, bir hevesti onunkisi, kimi erkeklerin taktiğidir bu ve şen şakrak oldukları takdirde genellikle kötü de sonuç vermezdi. Sahi, o zaman varlığımı anlık olarak fark etmekle kalmayıp bir adım ileri gitmeyi göz önünde bulundurduğu, hatta böylesine kısacık bir vesileyle tanıştırılmış olmamızı bir yatırım olarak düşündüğü hissine kapıldığımı anımsadım; dolayısıyla yakın bir zamanda bir yerde ya da yalnız yeniden karşılaşmayı umut eder gibi beni aklının bir köşesine not etmişti, hatta hiç utanıp sıkılmadan telefonumu Díaz-Varela'dan istemeyi bile düşünmüştü. Belki de Díaz-Varela'nın benden "bir kız" diye söz etmesinin nedeni, bunun Ruibérriz de Torres'in anlayabileceği tek kelime olmasıydı: Onun açısından kuşkusuz ben buydum, "bir kız". Bundan rahatsız olmuyordum, benim için de salt birer erkekten ibaret insanlar vardı ne de olsa. Kendine güveni sınırsız olan insanlar sınıfına aitti, öyle ki bu kimi zaman insanın gardını düşürebilirdi. Bu tavrını ikisinin birbirine saygı duymamalarına bağlamıştım, birbirlerini yardakçı olarak tanıdıklarından, birbirlerinin en berbat zayıflıklarını bildiklerinden, suç ortağı olduklarından... Díaz-Varela'yla ilişkimin ne olup olmadığı Ruibérriz'in zerrece umurunda değildi sanki. Ya da belki de bir ilişkimizin olmadığını söylemişti Díaz-Varela, diye geldi aklıma. Bu fikir, yani en ufak bir sızı hissetmeden, hiçbir kıskançlık emaresi olmadan –ne denli silik de olsa hiçbir sahiplenme duygusu kalıntısı olmadan– yeşil ışık yakmış olması canımı sıktı ve bu da biraz daha ciddileşerek, herife yumuşak yumuşak, kelimelere başvurmadan ağzının payını vermem konusunda bana yardım etti; aniden ortaya çıkması hâlâ merakımı cezbediyordu. Kafeteryada bir kadeh içmeyi kabul ettim,

fazlasını bekleme diye uyardım onu. Camın hemen bitişiğinde bir masaya oturduk, bir zamanlar genellikle kusursuz çiftin oturduğu masaya, "ne yozlaşma" diye geçirdim içimden. Neredeyse trapez sanatçısı gibi abartılı bir edayla çıkardı paltosunu ve hemen arkasından göğsünü şişirdi, kuşkusuz göğüs kaslarıyla gurur duyuyordu, bunları kıymetli bir varlık olarak görüyordu. Fularını sarılı bıraktı, yakıştığını düşünüyordu ve her ikisi de keten rengi olan, üzerine cuk oturan pantolonuyla uyumluydu; zarif bir renk olduğu muhakkaktı ama daha çok ilkbahara uyardı, belli ki mevsimlere pek aldırış ettiği yoktu.

Bana iltifatlar yağdırdı durdu, ipe sapa gelmez konulardan bahsetti. İltifatları hiç dolambaçlı değil, yüzsüz biçimde dalkavukçaydı ama nahoş değildi, bağ kurmak ve zarif davranmak kaygısı taşıyordu –halbuki öyle yapmaya çalışmasa daha zarif oluyordu, şakaları öngörülebilir cinstendi, vasat ve biraz safça kaçıyordu– hepsi bu. Sabrım taşmak üzereydi, ilk andaki kibarlığım azalmıştı, gülümsemek için kendimi zorluyordum artık, uzun bir mesai, günün yorgunluğu üstüme çökmüştü, ayrıca Díaz-Varela'ya veda ettiğimden beri kâbuslar ve uykudan fırlamalar yakamı bırakmadığından iyi uyuduğum da söylenemezdi. Bildiklerime rağmen Ruibérriz'den hoşlanmıyor değildim, – evet belki tek yaptığı bir dostuna iyiliğinin karşılığını ödemekti ya da, zamanından evvel, belirlenmiş gününden (ikinci şansından evvel ki, bu aynı anlama geliyor) önce ölmesi gereken birine bir an evvel ölmesi için yardım etmek gibi zorlu bir görevi ifa etmek zorunda kalmış, bir dostuna yardım eli uzatmıştı ama hiç ilgimi çekmiyordu, dan dun konuşuyordu, iltifatlarına değer biçecek halim bile yoktu. Yaşlanmış olduğunun farkında değildi, ellilerinden ziyade altmışlı yaşlarda olmalıydı, halbuki otuz yaşında bir adam gibi davranıyordu. Belki de fiziksel olarak kendini çok iyi muhafaza etmiş olmasının bunda payı vardı, bu inkâr edilir gibi değildi, ilk bakışta insanda kırklı yaşlarında biri izlenimi uyandırıyordu.

Aniden oluşan bir sessizliği ya da konuşmanın sünmesini fırsat bilerek "Neden yolladı Javier seni?" diye soruverdim: Ya da belki de iltifatlarının işe yaramaz olduğunu, herhangi bir başarısızlık ihtimalini fark etmiyordu veyahut bir kez işe koyuldu mu, diretkenliği alt edilir gibi değildi.

"Javier mi?" Şaşkınlığı hakiki gibiydi. "Beni Javier yollamadı ki, kendiliğimden geldim, burada yakınlarda bazı işlerim vardı. Üstelik böyle olmasa bile, kendini hafife alma, sana yaklaşmak için beni birinin cesaretlendirmesine ihtiyaç yok." Bana övgü yağdırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu, tam on ikiden vurmuştu. Söylediğim

gibi bir hevesti bu, aynı zamanda bunu bir an evvel tatmin edip edemeyeceğini öğrenmek için de yanıp tutuşuyordu. Eğer evetse mükemmel. Hayır mı, o zaman hemen başka kapıya; kesinlikle, iki kere deneyecek veya bir fethetme çabasını uzun uzadıya devam ettirebilecek biri değildi. Birini ilk taarruzda eline geçiremezse, hiç başarısızlık hissi yaşamadan cayar ve bir daha adını dahi anmazdı. Bu onun ilk ve muhtemelen tek taarruzu olarak kalacaktı, başka bir günü daha heder edecek değildi, geniş midesiyle avlanacak yer mi yoktu ona.

"Öyle mi? Peki nerede çalıştığımı nereden biliyordun? Buradan tesadüfen geçiyordum deme sakın. Nasıl beklediğini gördüm. Kaç saattir buradaydın? Sokakta dikilmek için soğuk bir gün, kendiliğinden gelmek için bir sürü zahmet, üstelik ben de bu kadarına değmem. Javier bizi tanıştırdığında soyadımı bile söylememişti. Şimdi beni bu kadar kesin bir biçimde nasıl bulduğunu söyle o zaman, şayet o yollamadıysa. Ne bilmek istiyor, onun fedakârlık ve dostluk hikâyesine inanıp inanmadığımı mı?"

Ruibérriz o malum gülümsemelerinden biriyle yavaştan araya girdi; ya da daha doğrusu gülümsemenin bir an olsun yüzünden silindiği yoktu ki, kuşkusuz Vittorio Gassman'a benzeyen parıl parıl dişlerini de kıymetli bir şey olarak görüyordu, o aktörle olan benzerliği su götürmezdi ve ona sevimlilik katıyordu. Ya da yavaştan filan değildi gülümsemesi, yukarı doğru kıvrılan üst dudağı bükülü ya da diş etlerinin üstüne yapışık kalıyordu, bu insanın başına dili damağı kuruduğunda gelirdi ve fark etmeden uzun müddet öylece kalıyordu. Nedeni bu olmalı, çünkü biraz tuhaf biçimde kemirgenlere has mimikler yapıyordu.

"Evet o gün soyadını söylememişti," diye yanıtladı benim tepkimden ötürü şaşırarak, "Ama sonrasında senden bahsettik telefonda ve seni on dakika içinde bulmama yetecek veriler kaçırdı ağzından. Beni hafife alma. Araştırma yapmakta fena değilimdir, ayrıca bağlantılarım da var ve hele bugün internetle facebookla şununla bununla, ufacık bir detayı bildin mi kimse sıvışamaz. Nasıl yani, seni gördüğüm anda ne kadar hoşlandığımı anlamadın mı? Hadi ama. Senden deli gibi hoşlanıyorum María, farkındasındır. Bugün bile, ilk seferkinden çok farklı kılık kıyafet ve koşullarda karşılaşmış olmamıza rağmen, insana her zaman öyle piyango çıkacak değil ya. Evet, o bir kıvılcımdı, anlık bir parıltı. Eğer sahiden hakikati

öğrenmek istersen, söyleyeyim, haftalardır o görüntün gözümün önünden gitmedi." Yine hiçbir şey olmamış gibi o gülümsemesini devşirdi. O yarı çıplak yarattığım sahneye atıfta bulunup durmaktan imtina etmiyordu, küstah olmak umurunda değildi, neticede gelişinin Díaz-Varela'yla düzüşmemizi ya da ona benzer bir şeyi kesintiye uğrattığını farz ediyordu. Tam böyle olmadıysa da ona yakın bir durum vardı. 'Deli gibi,' 'bir kıvılcım' tabirlerini kullanmıştı, artık çoktan tozlanmış kelimelerdi bunlar; 'sıvışmak' ise gittikçe daha az kullanılan bir ifadeydi. Kalıbını olduğu biçimiyle epey muhafaza etmişti, gelgelelim görünümünden ziyade kullandığı kelime dağarcığı yaşını ele veriyordu.

"Benden mi bahsettiniz? Ne halt etmeye? Aramızdaki ilişki kimseler tarafından bilinmiyordu. Tam aksine. Beni görmen, karşılaşmış olmamız şuncacık hoşuna gitmemişti, yoksa bunu, onu basmandan hoşlanmadığını fark etmemiş miydin? Benim adımı sonrasında anmış olması tuhaf geldi doğrusu, bu karşılaşmayı silmiş olmalıydı." Birden kafama dank etti, o zaman ne düşünmüş olduğumu anımsadım, Díaz-Varela benim onları kapının ardından dinlediğim sırada Ruibérriz'le neler konuşmuş olduklarını onunla birlikte yeniden gözden geçirmişti, ne kadarını ve neyi duyduğumu, ne kadarından haberdar olduğumu anlamak için. Ve konuşulanların üzerinden geçtikten sonra beriki beni karşısına alıp açıklamalar yapmanın, bir hikâye uydurmanın ya da olup bitenleri itiraf etmenin, her halükârda benim tahmin ettiğimden daha iyi bir hikâye sunmanın iyi olacağı sonucuna varmıştı, bunun için iki haftaya kalmadan beni arayıp yanına çağırmıştı. Eğer böyleyse benden bahsetmiş olmaları, Javier'in ağzından, deyim yerindeyse Ruibérriz'in izinsiz olarak kendi kafasından beni aramasına yetecek kadar ipucu kaçırması da muhtemeldi. Kuşkusuz, bir kıza yanaşmaya sıra geldi mi kimseden icazet dilenecek biri de değildi. Arkadaşlarının karılarına ya da sevgililerine ne saygı duyan ne de onlara dair kendine yasaklar koyanlardandı büyük ihtimalle, akla hayale gelmeyecek kadar çok sayıda vardır onlardan, her şeyi çiğneyip geçer bunlar. Belki de Díaz-Varela'nın, adamın bu akşam yaptığı çıkarmadan ve yakınlaşma çabasından haberi yoktu. "Ha tamam," diye ekledim hemen akabinde. "Evet sana benden bahsetti, doğru mu? Bir sorun gibi. Endişe içinde bahsetti, sizi dinlediğimi anlattı, eğer hikâyeyi birine, Luisa'ya ya da polise anlatacak

olursam başınıza çorap öreceğimi söyledi. Bundan ötürü benimle ilgili konuştu değil mi? Ya sonra, melanom hikâyesini beraberce mi uydurdunuz, yoksa Vidal de yardım etti mi size? Ya da belki de sadece senin aklına gelmiştir, kaynakları bol bir adamsın ne de olsa. Yoksa o muydu? Seni bilmem, şimdi anlıyorum, ama ona gelince iyi bir roman okurudur, dolayısıyla belli numaraları vardır."

Ruibérriz'in gülüşü yüzünün üstünden bir el bezi geçmiş gibi geri gelmemek üzere silindi. Ciddileşti, gözlerinde telaşlı bir kıpırtı belirdi, mültefit ve havai tavrını bıraktı, hatta sandalyesini benimkinden uzaklaştırdı, aslında yakınlaştırmak istemişti.

"Hastalık olayını biliyor musun? Başka ne biliyorsun?"

"Pekâlâ, tüm talihsiz olayı baştan sona anlattı bana. Zavallı değnekçiyle ne yaptığınızı, cep telefonu olayını, bıçaklanmayı... Sana minnettar olduğunu, o sıcak evinde otururken sen en kötü tarafını üstlenmişsin. Operasyonları yöneten bir Rommel gibi." Alaycı olmaktan kendimi alamıyordum Díaz-Varela'yı hakir görüyordum.

"Ne yaptığımızı biliyor musun?" Bir sorudan çok doğrulama cümlesiydi. Adeta bu öğrendiği şeyi sindirmesi gerekiyormuşçasına cümlesine devam etmesi için birkaç saniye geçmesi gerekti. Parmaklarıyla üst dudağını tamamen indirdi, kaçamak ve çabuk bir hareketti, orada takılı değildi artık, biraz yukarı kalkıktı sadece. Belki de gülümser bir yüz ifadesi olmadığından emin olmak istiyordu. Az önce öğrendiği şey onu endişelere sürüklemişti, ya da şayet numara yapmıyorsa bu hiç mi hiç hoşuna gitmemişti. Nihayet sözlerine devam ettiğinde, ses tonu hayal kırıklığı yüklüydü. "Neticede sana bir şey anlatmayacaktı, öyle demişti bana. İşleri oluruna bırakmak ve çok fazla şey duymamış olabileceğine ya da bağlantıları kuramayacağına veyahut da sessiz kalacağına güvenmek daha temkinlice görünüyordu onun için. Seninle ilişkisine son verme konusuna gelince, ona ne şüphe... Sağlam olmazdı aksi, onu kendiliğinden sönüp gitmeye bırakabilirdi. Seni daha fazla aramazdı ya da olası aramalarına yanıt vermezdi ya da seni uzaklaştırırdı, olur biterdi. Gerçi ısrar edeceğini düşünmüyordu, 'Son derece edeplidir,' demişti bana, 'asla bir beklentisi olmadı.' Mecburiyetleri de yoktu. Sohbetimizden kulağına her ne çalındıysa artık bunları unutmana yönelik davranacaktı. 'Bunların kendi hayal ürünü olduğunu düşünerek sonunda zaman içinde gerçek dışı olduklarına karar verecektir. Kulağına çalınan hayal ürünü olaylar...' diye düşünmek

yerinde görünüyordu. Bunun için serbest olduğunu farz ettim, onun için sana geldim. Benimle ilgili bir şeyi bilmiyor olacaktın. Bu konu hakkında hiçbir şey." Yeniden sessizleşti, belleğini yokluyor ya da düşünüyordu, hemen akabinde söylediğini bana değil de kendi kendine söylemiş gibiydi: "Bu konuda beni bilgilendirmemesi, beni doğrudan ilgilendiren bir konuda haberdar edilmemem hoşuma gitmedi. Bu hikâyeyi kimseye anlatmamalıydı, sırf onun değil, benim de hikâyem bu, hatta daha çok benim. Ben daha fazla risk aldım, daha çok ortalıktaydım. O kimsecikleri görmedi. Fikrini değiştirip sana anlatmış olması, lanet olsun hiç hoşuma gitmedi. Anladın mı, üstelik beni haberdar etmeden. Kesinlikle senin karşında beni gülünç duruma düşürmüş oldu."

Dikkati dağılmış ya da dalgın bir yüz ifadesiyle bitip tükenmiş görünüyordu. Bana yönelik coşkusu donup kalmıştı. Bir cevap vermeden önce biraz bekledim.

"Tabii, birkaç kişinin beraberce işlediği bir cinayeti itiraf etmeden evvel diğerlerine danışmak gerekir değil mi?" dedim, "En azından yani," Burada alaycılığa engel olamadım.

Yay gibi yerinden fırladı.

"Hop, hop! Dur bakalım, o kadar da değil. Cinayet filan değil. Bir dosta daha az acı çekerek daha iyi bir ölüm sunmak. Tamam, kabul, iyi bir şey yok ortada, değnekçi canına okumuş, bunu önceden tahmin edemezdik, bıçağı kullanacağından bile emin değildik. Ama onu bekleyen korkunçtu, korkunç, Javier bana süreci tarif etmişti. En azından böylesi çabuk oldu, tek seferde, evreleri olmadan. Çok fazla acı çekilen, kötüleşen evreler, karısı ve çocuklarının onun bir canavara dönüştüğünü göreceği evreler olmadan. Buna cinayet diyemezsin, bırak dalga geçmeyi. Javier'in dediği gibi bu bir merhamet eylemi. Merhametli bir öldürme eylemi."

İkna olmuş, samimi geliyordu sesi insana. Şöyle geçirdim içimden, "Üç seçenek var: Ya bu melodram gerçek, bir uydurma değil ya da Javier bu adamı da hastalık meselesine inandırmış ya da bu adam parayı kim verirse onun emrine uygun rol yapıyor. Eğer bu son seçenek geçerliyse kabul etmek gerekir ki bir hayli usta bir aktör." Desvern'in basında çıkan ve internette karşılaştığım ceketsiz kravatsız ve hatta gömleksiz kötü fotoğrafını anımsadım –kim bilir kol düğmeleri nereye gitmişti; etrafı hortumlarla sağlık görevlileriyle çevrelenmiş, yaraları herkesin gözü önünde, bir kan gölünün içinde,

sokağın ortasında ve gelip geçenlerin, araba kullananların ilgisini çeker halde, bitap, kendinden geçmiş ve acı çeker halde uzanıyordu. Kendisinin böyle gösterildiğini bir bilse ya da görse kanı donardı. Değnekçi canına okumuş ama kim bilebilirdi ki bunu, bu merhamet gereği bir öldürme eylemiydi ve sahiden de öyleydi belki de, belki de hepsi doğruydu ve Ruibérriz de Díaz-Varela da iyi niyetle durum elverdiğince ve zorluk oranında hareket etmişlerdi. Ya da durumun aciliyeti oranında. Ve bu üç olasılığı kabul ettikten ve o görüntüyü anımsadıktan sonra içime bir nevi umutsuzluk çöktü ya da bıkkınlık. İnsan neye inanacağını bilmediğinde ve hevesle bir soruşturma yapmaya hazır değilse, o zaman yorgunluk çöker üzerine, her şeyi kendinden uzağa öteler, bırakır, düşünmekten cayar, hakikatten, ya da fark etmez karmaşadan, elini eteğini çeker... Hakikat zaten asla düzenli bir şey değildir, karmaşadan ibarettir. İstediğiniz kadar derinine inin, yine öyledir. Ama gerçek hayatta hemen hiç kimse araştırıp soruşturma ya da inceleme ihtiyacı duymaz, bunlar çocukça romanlarda olup biter. Öyle ya da böyle son bir hamle daha yaptım, gerçi son derece isteksizce oldu ama cevabını merak ediyordum.

"Tabii. Ya Luisa, Deverne'in karısı? Javier'in aynı zamanda onu teselli etmesi de bir merhamet eylemi değil mi?"

Ruibérriz de Torres yeniden şaşırdı ya da sahiden rol yapıyordu.

"Karısı mı, ona ne oldu? Ne tesellisinden söz ediyorsun. Elbette ona yardım edecektir nasıl teselli edebilirse, çocukları da elbette. Arkadaşının dul eşi o, onlar da yetim kalmış çocuklar."

"Javier uzun zamandır ona âşık. Ya da aşkını muhafaza etmeye çalışmış, fark etmez neticede. Kocanın aradan çıkarılması onun için bir talih oldu. Birbirlerini çok severdi o çift. Hayatta olduğu müddetçe şuncacık şansı yoktu. Ama şimdi var biraz. Sabrederse, yavaş yavaş. Yakındır."

Ruibérriz bir an gülüşünü kuvvetsizce yeniden devşirdi. Bu denli yanlış bir yola girdiği, o denli saf olduğu, sevgilimin ne mene bir adam olduğunu anlamadığı için acı duymuş gibi acıklı bir yarım gülüştü.

Küçümsemeyle, "Ne diyorsun?" dedi. "Bundan tek kelime olsun etmedi bana asla, ne de böyle bir şeyin farkına vardım. Kendini kandırma, başkası olduğu için seninle ilişkisini bitirdi diye düşünüp kendini teselli etme. Bu kadarı çok gülünç. Javier öyle birine âşık maşık olacak bir tip değildir, hem de hiç, yıllardır tanıyorum

onu. Neden bugüne kadar hiç evlenmedi sanıyorsun?" Alaycı olmaya çalışan bir kahkaha patlattı. "Sabır göstermekten bahsediyorsun, halbuki kadınlar söz konusu oldu mu onun böyle bir şeyin varlığından haberi yoktur. Başka şeylerin de yanı sıra bundan ötürü bekâr hâlâ." Eliyle bırak şunu anlamına gelecek bir hareket yaptı. "Ne saçmalık, zerrece fikrin yok." Buna rağmen yeniden düşünceli kaldı ya da hafızasını yoklar gibiydi. Birinin içine şüphe tohumları ekmek ne kadar da kolaydı.

Evet, büyük olasılıkla Díaz-Varela ona hiçbir şey anlatmamıştı, hele de kandırdıysa... Kulak misafiri olduğum konuşmadan bahsederken Luisa'nın adını andığında ona ismiyle hitap etmediğini anımsadım. Ruibérriz'in karşısında ben daima 'bir kız' olacaktım, halbuki Luisa 'karı' idi, eş manasında. Yakın olmayan biri. Salt arkadaşının karısı olmaya mahkûm biri. Ruibérriz hiçbir zaman ikisi yalnızken onlarla bir arada da bulunmamıştı, dolayısıyla benim için ilk görüşmemizden, Luisa'nın evindeki o akşamüstünden beri aşikâr olan hakikat onun gözüne ilişmemişti. Profesör Rico'nun da bunu fark etmiş olduğunu farz ettim, gerçi kim bilir kendi dışındaki birini fark edemeyecek kadar kendi meselelerinin içine gömülmüş, dalgın biriydi o. Israr etmek istemedim. Ruibérriz'in gözleri yine dalgınlaştı ya da dikkati dağıldı. Başka konuşacak bir şey kalmamıştı. Her halükârda sahici olan tek şeyi, flörtü bıraktı, esaslı bir hayal kırıklığı olmuştu onun için. Hiçbir şeyi gün yüzüne çıkaracak değildim, ayrıca umurumda değildi. Başka bir güne ya da başka bir yüzyıla kadar elimi eteğimi çekmiştim hepsinden.

Onu yaşadığı şaşkınlıktan çıkarmak, moralini düzeltmek için birden "Meksika'da olup biten neydi?" diye sordum. Ona karşı sevecenlik beslemenin hiç de zor olmadığını fark etmiştim. Ona yer yoktu hayatımda, onu bir daha hayatım boyunca görmeye niyetim yoktu, Díaz-Varela'yı da Luisa Alday'ı da görmeyecektim, hiçbirini. Umarım yayınevi de Rico'yla sözleşme filan yapmazdı.

"Meksika mı? Meksika'da başıma bir şeyler geldiğini sen nereden biliyorsun?" İşte bu büyük bir sürpriz olmuştu, bunu anımsaması imkânsızdı. "Javier bile hikâyeyi tam olarak bilmiyor."

"Sizi kapının arkasından dinlerken evde duymuştum. Orada bir zaman önce başını belaya soktuğunu... Polisin orada seni aradığını, ya da orada sabıkan mı ne varmış, böyle bir şey söylemiştin."

"Hay lanet olası! Duydun demek ki." Ve henüz bilmediğim bir şeyi açıklığa kavuşturması gerekiyormuş gibi, "O da bir cinayet değildi, hiç de değil hem de. Tamamen meşru müdafaa, ya o ölecekti ya ben. Üstüne üstlük sadece yirmi iki yaşındaydım." Çok fazla şey anlattığını fark ederek birden durdu, aslında hafızasını yokluyor ya da kendi kendine konuşuyor gibi, sadece yüksek sesle ve yanında biri varken yapıyordu bunu. Desverne'in ölümüne cinayet demiş olmam, yaptığım yorum ağrına gitmişti belli ki.

Yerimden sıçradım. Arkasında bıraktığı bir başka ceset daha olacağı aklımın ucundan dahi geçmezdi, nasıl olursa olsun. Kanlı suçlar işlemekten ziyade normal bir dolandırıcının teki gibi gelmişti bana. Deverne olayını bir istisna olarak görmüştüm, kendini mecbur hissettiği bir şey, üstelik neticede silahı eline alan kendisi değildi ya, Díaz-Varela'dan daha az olsa da, o da başkasına emanet etmişti işi.

"Ben bir şey söylemedim," dedim çabucak. "Sadece sordum, neden söz ettiğini anlamıyorum. Ama sanırım bunu bilmemeyi tercih ederim yani ortada başka bir ölü daha varsa. Bırakalım böylece kalsın. Başka sorunun âlemi yok." Saatime baktım. Birden, genellikle Desverne'in oturduğu yerde oturmuş, onun dolaylı celladıyla konuşmakta olduğum için kendimi pek rahatsız hissettim. "Ayrıca gitmem gerek, çok geç oldu."

Son söylediklerime aldırış etmedi, mırıldanmaya devam ediyordu. Umarım Díaz-Varela'yı Luisa konusunda sorguya çekmez, ondan hesap sormaz diye geçiriyordum içimden, onun da kalkıp bu sefer bir daha beni aramasına, ne bileyim bana ana avrat küfür etmesine neden olurdu bu belki de... Ya da belki de Ruibérriz yıllar önce Meksika'da olup bitenleri anımsıyordu, bunun ona pişmanlık verdiği her halinden belliydi.

"Elvis Presley'in suçuydu hepsi biliyor musun?" dedi birkaç saniye içinde, başka bir ses tonuyla, sanki beni etkilemek ve eli boş dönmemek için son bir umut ışığı görmüş gibi. Çok ciddi söylemişti bunu.

Elimde olmadan biraz güldüm.

"Bildiğimiz Elvis Presley mi demek istiyorsun?"

"Evet. Meksika'da bir film çekimi sırasında on gün kadar onunla çalışmıştım."

Tüm ortamın ve konuşmanın ağırbaşlılığına rağmen kendimi tutamayıp artık alenen bir kahkaha patlattım.

"Tabii," dedim gülerek, "Aynı zamanda hangi adada yaşadığını da biliyorsundur, zira hayranları buna inanıyor, öyle değil mi? Kiminle saklanıyor? Marilyn Monroe mu Michael Jackson mı?"

Rahatsız olduğu belliydi, bana sert bir ifadeyle baktı. Gerçekten rahatsız olmuştu söylediklerine bakılırsa:

"Kızım sen ne anlarsın! İnanmıyor musun yani? Onun için çalıştım, beni esaslı bir belaya bulaştırdı diyorum sana."

Hiç bu denli ciddileşmemişti. Yaralanmış, öfkelenmişti. Bu doğru olamazdı, insana hayal ürünü gibi geliyordu, sanrı veya sayıklama gibi: Ama çok ciddiye aldığı her halinden belliydi. Elimden geldiğince geri adım atmaya çalıştım.

"Pekâlâ, pekâlâ affedersin, hakaret etmek değildi niyetim. Ama kulağa biraz inanılmaz gelmiyor mu yani? Takdir edersin ki..." Paldır küldür yanından ayrılmış olmamak için, ya da söylediği imkânsız olduğundan veya deli olduğunu düşündüğümden gittiğimi düşünmesin diye konuyu değiştirdim. "Tamam yaşın kaç senin o zaman? Madem kral için çalıştın... Yüzyıl önce öldü o. Yoksa elli mi?" Az kalsın yeniden gülecektim, neyse ki kendimi tutabildim.

Fark ettim ki flörtçü halini biraz olsun yeniden devşirmişti. Ama hâlâ benimle münakaşa ediyordu.

"O kadar da değil. Önümüzdeki 16 Ağustos'ta otuz dört yıl olacak. Daha fazla değil sanırım." Tarihini tamı tamına bildiğine göre her halükârda sadık bir hayranı olmalıydı. "Söyle bakalım kaç gösteriyorum?"

Telafi etmek için kibar olmak istiyordum. Pohpohlamaya girmeden ve abartmadan...

"Bilmiyorum, elli beş olabilir mi?"

Sanki hakaret çoktan aklından çıkmış gibi, memnun mesut gülümsedi. O kadar yayık gülümsedi ki diş etlerini ve sağlıklı bembeyaz dişlerini ortada bırakarak üst dudağı yine kıvrıldı.

"En az on ekle," dedi kendinden memnun. "Nasıl, beğendin mi?"

Evet, demek ki kendini çok iyi korumuş. Çocuksu bir tarafı vardı, insanın ona sempati beslemesini kolaylaştıran bir yan. Muhtemelen o da Díaz-Varela'nın bir başka kurbanıydı, onca kez kulağına fısıldadığım ismiyle değil artık soyadıyla düşünmeye gayret ettiğim adamın. Bu da çocuksu bir iş, ama insanın sevdikleriyle arasına mesafe koymasına yarıyor.

Silikleşme süreci sahiden o zamandan sonra başladı, elimi eteğimi çekmeye yönelik ilk eylemin ardından ya da ilk kez 'aslında beni ne ilgilendirir, bana ne tüm bunlardan' diye düşündükten sonra – belki de düşünmeye bile gerek kalmadan zira bunun belki de zihinle değil moralle hatta salt ruh haliyle ilgisi vardı. Ne kadar yakın ya da ciddi olursa olsun bu cümle her daim herkesin elinin altındadır, olayların etkisinden silkinemeyenlerse derinlerde bunu istemediklerindendir, onlarla beslendiklerinden ve bunun hayatlarına bir mana verdiğini fark ettikleri içindir, tıpkı ölülerin diretken yükünü memnuniyetle taşıyanlar, ellerinde kalan azıcık şeyle sinsi sinsi dolaşmaya hazır olanlar, tüm sıkıntılara, yüz geri edilmeye ve bütünüyle geri dönmeye karar verdiklerinde karşılandıkları aksi tavırlara rağmen Chabert olmaya özenenler gibi...

Elbette bu süreç ağır işler, elbette zorludur ve iradeyi işe koşmak, çaba sarf etmek, bir sokaktan geçerken burnunuza bir koku çalındığında ya da bir melodiye kulak verdiğinizde, birlikte zevkle izlemiş olduğunuz bir film yayınlandığında arada bir yoklayan ve sığınak vazifesine soyunan belleğin ayartmasına kapılmamak icap eder. Ben Díaz-Varela'yla hiç film izlememiştim.

Ortak tecrübelerimizin olduğu edebiyata gelince, tehlikeyi içimden söküp atmak için dosdoğru yüzleştim onunla: Yayınevi, ekseriyetle benim ve okurların şanssızlığına çağdaş yazarları yayımlasa da, *Albay Chabert*'in yeni ve iyi bir çeviriyle yeniden basımını yapmaya Eugeni'yi ikna ettim (eski çevirisi sahiden de çok ama çok kötüydü) ve kitabı hacimli kılmak için Balzac'ın üç öyküsünü daha ekledik ona, zira Fransızların *nouvelle* dediği bu eser hayli kısaydı. Kitap birkaç aya kalmadan raflarda yerini aldı, böylelikle onu en iyi koşullarda kendi dilime dönüştürerek, onun gölgesinden sıyrılmış oldum. Yayına hazırlama döneminde gerek olduğunca onu anımsadım ve sonrasında artık unutabilirdim. Ya da en azından hainçe beni gafil avlayamayacağını garanti altına aldım.

Bu manevranın ardından yayınevinden de ayrılmak üzereydim, durup durup o kafeteryaya gitmemek için, hatta ne kadar ağaçlar önümü kapasa da büroda oturduğum yerden orayı görmeye devam etmemek için, hiçbir şey bana hiçbir şeyi anımsatmasın diye. Aynı zamanda yaşayan yazarlarla boğuşmaktan da usanmıştım –rahatsızlık veremeyecek ve geleceğini tayin etmeye niyetlenemeyecek olanlar ne hoştu, tıpkı düşünceli Balzac gibi– baş belası Cortezo'nun yapış yapış telefon konuşmalarından, sefil ve iğrenç Garay Fontina'nın bitmek bilmeyen taleplerinden, aynı zamanda hem sakar hem ukala hem de cahil sahte gençlerin iletişim ve etkileşim konularındaki yüksekten atan hallerinden de bıkıp usanmıştım. Ama rakip taraftan gelen teklifler maaştaki iyileşmeye rağmen beni ikna etmiyordu: Her yerde ölçüsüz hırsları olan ve benimle aynı havayı soluyan yazarlarla muhatap olmayı sürdürmem gerekiyordu. Ayrıca biraz tembel ve dalgındı Eugeni, giderek daha fazla beni sorumlu tayin ediyor, kararlar almaya zorluyordu: Günün birinde ondan izin dahi almadan burnu büyüklerden birini def edeceğime güveniyordu, özellikle de berbat mı berbat bir İsveççeyle yorulmak bilmeden konuşmasını tekrarlayan baş belası kral Karl Gustaf'ı (prova yaparken onu duyanlar aksanının korkunç olduğunu söylemişti kesin bir dille). Ama her şeyden önce, bu ortamdan kaçmak yerine Luisa'nın evine yaptığı gibi, kendi araçlarımla ona hâkim olmam gerektiğini anlamıştım, alelacele taşınmak yerine o ortamın en duygusal ve hüzünlü çağrışımlarını ortadan kaldırarak, ona yeni bir gündelik bağlam bağışlayarak orada yaşamaya mecbur tutmuştu kendini. Evet bu yerin benim için duygu ve hüzün yüklü olduğunu fark ediyordum, bu konuda kendimi kandırmam veyahut bunu reddetmem mümkün değildi, bu duygular istediği kadar yarı gerçek yarı hayali olsun. Tek yapılabilecek şey, bunlarla uyuşmak, bunları dindirmekti.

Neredeyse iki yıl geçti aradan. İlgimi çeken ve beni çok eğlendiren başka bir adamla tanıştım, Jacobo'yla (yazar değildi tanrıya şükür), onun talebiyle sözlendik, evlilik planları yaptık, ama iptal etmeksizin bunu sürekli erteliyordum, evliliğe meyilli biri hiç olmadım, her gün yanımda biriyle uyanma fikrinden ziyade beni ikna eden yaşım oldu –kırkıma doğru gidiyorum– bunun için çok ayılıp bayılmıyordum, gerçi fena da olmazdı, yanında yatıp kalkan kişiyi seviyorsa insan, neden olmasın, ki benim durumum buydu.

Díaz-Varela'nın özlediğim tarafları vardı, elbette o ayrı. Bu da vicdanımı rahatsız etmiyor, zira belleğin sahasında hiçbir şey birbiriyle bağdaşmaz değildir.

Otel Palace'ın Çin lokantasında kadınlı erkekli bir grup yemek yerken şöyle böyle iki üç masa ötemizde gördüm onları. Tam profilden çok iyi görebileceğim şekilde duruyorlardı, sanki ben bir orkestrada, onlar sahnede gibi, aynı yükseklikte bir sahnede gibiydi. Sadece misafirlerden birinin bana hitap ettiği anlar dışında –ki zaten bu da sıklıkla olmuyordu– doğrusu gözlerimi alamadım onlardan, mıknatıs gibiydiler; bir roman tanıtımı için gelmiştik, kibirli yazarın muhtelif ahbapları vardı ve onları hiç tanımıyordum, kendi aralarında eğleniyor, beni rahatsız etmiyorlardı, orada yayınevini temsilen ve elbette hesabı üstlenmek üzere bulunuyordum; çoğunluk pek bir Flamenko tarzında görünüyordu, en korktuğum, kuytu bir köşeden gitarlarını çıkarıp aşka gelerek yemekler arasında durmaksızın şarkı patlatmalarıydı. Bu, mahcubiyetin yanı sıra Luisa ve Díaz-Varela'nın bizim masaya dönmelerine neden olurdu, bir grup sümüklüböceğin arasında benim varlığımı fark etmeyecek denli birbirleriyle ilgiliydiler. Gerçi beni tanımayacaktı bile belki. Sadece bir an, yazarın sevgilisi, bir noktaya sabit bakışlarla baktığımı fark etti. Hiç gizleme gereği duymadan arkasını döndü ve onları, Javier ve Luisa'yı izlemeye koyuldu. Fütursuz bakışlarını fark etmelerinden korkarak bir açıklama yapma gereği hissettim.

"Affedersin, tanıdığım bir çift, görüşmeyeli yıllar oldu da. O zamanlar çift de değillerdi. Kötüye yorma, affedersin. Onları böyle görmek merakımı uyandırdı, anlarsın ya."

Anlayışlı bir edayla, "Tamam tatlım," dedi, çifte bir kez daha münasebetsiz bir bakış attıktan sonra. Bir anda durumu kavrayıvermişti, kimi zamanlar son derece saydam oluyorum demek ki. "Yakışıklı değil mi? Neyse canım, tamam, beni ilgilendirmez."

Evet, çift olduklarını sanıyordum, tamamen yabancı biri bile bunu anlayabilirdi ve adamı fazlasıyla tanıyordum, kadına gelince bir kez uzun uzadıya konuşmak dışında onu tanımıyordum; daha doğrusu o konuşmuştu sadece, benim yerimde kim olsa fark etmeyecekti, ben salt bir dinleyiciydim. Ama onu eski eşiyle, benzer bir durumda yıllar boyu görmüştüm, ölümünün üzerinden yeteri kadar zaman geçmişti ki Luisa kendisini düşünürken ilk anda aklına gelen 'dul kaldım', 'ben bir dulum' sözleri olmuyordu artık,

çünkü kesinlikle öyle değildi ve bu hakikat, bu durum değişmişti. Daha ziyade, 'İlk kocamı kaybettim, giderek daha fazla uzaklaşıyor benden. Onu görmeyeli uzun zaman oldu, öte yandan bu diğer adam burada benim yanımda ve daima yanımda olacak. Ona da kocam diyorum, bu tuhaf. Ama yatağımda onun yerini aldı ve yan yana durduklarında onu silikleştirip flulaştırıyor. Her geçen gün, her geçen gece biraz daha fazla." Ve ikisini birlikte görmüştüm, sadece bir kez ama erkeğin alakasını ve sevdasını; kadının kayıtsızlık ve dikkatsizliğini görmeme yetecek bir sefer... Şu anda ise her şey çok farklıydı. Kendilerini birbirlerine vermişlerdi, canlı bir biçimde hasbıhal ediyorlardı, arada bir tek kelime etmeden bakışıyorlardı, masanın üzerinde parmakları buluşuyordu. Adamın yüzükparmağında alyans vardı ya, kim bilir resmi nikâh ne zaman kıyılmıştı, belki dün ya da evvelki gün. Kadın daha da güzelleşmişti adam da kötü görünmüyordu, her zamanki dudaklarıyla Díaz-Varela oradaydı işte; uzaktan kımıltılarını izliyordum, bazı alışkanlıklar otomatik bir biçimde birdenbire yok olamaz ve tamir edilemez. Farkına varmadan elimle bir hareket yaptım, sanki onlara uzaktan dokunur gibi. Arada bir bana göz atan romancının sevgilisi bunun farkına vararak kibarca,

"Pardon, bir şey mi istedin?" diye sordu, belki de bunun bir işaret olduğunu sanmıştı.

"Hayır, hayır, yok bir şey," Sanki 'benim işlerim işte,' der gibi elimi hareket ettirdim.

Alt üst olmuş gibi değilse de rahatsız olmuş gibi görünüyordum muhtemelen. Neyse ki yemekteki misafirlerin diğerleri durmaksızın kadeh kaldırıyor, bana ilgi göstermeden yüksek sesle konuşuyordu, bana öyle geldi, içlerinden biri kaygısızca kendi kendine bir şarkı tutturmuş gidiyordu, (Ah küçüğüm, küçüğüm, Virgen del Puerto sözleri geliyordu kulağıma,) neden böyle bir tablo sunuyorlardı, anlam veremiyordum, romancı böyle biri değildi, baklavalı süveter giyen psikopat ya da tecavüzcü gözlükleri takan kompleksli bir görünüme sahip biriydi, anlaşılmaz biçimde iyi görünümlü ve hoş bir kız arkadaşı vardı, kitapları da bayağı satıyordu –iddialı bir düzenbazdı, hepsi öyleydi– bunun için onu pahalı bir lokantaya getirmiştik. Tanımasam da Virgen del Puerto'ya ben de dua ettim, hiç şarkı dinleyecek halim yoktu, dikkatimin dağılmasını istemiyordum. Sahnedeymişler gibi gözlerimi masalarından alamıyordum ve

birden artık tarih öncesinde kalmış o gazetelerden, iki berbat gün boyunca haberi sütunlarına taşıyan ve her zamanki gibi sonrasında sonsuza dek sessizleşen o gazetelerden bir cümleyi kendi kendime tekrar etmeye başladım: "Yaşamla ölüm arasında beş saat gidip geldikten sonra, bilinci herhangi bir biçimde açılmayan kurban, doktorların tüm çabalarına rağmen gecenin ilk saatlerinde vefat etti."

Ameliyathanede beş saat diye geçirdim içimden... Beş saatin ardından Díaz-Varela'nın dediği kadarıyla, Desvern'in tüm bünyesini sarmış bir metastazı fark etmemiş olmaları imkânsızdı. Bunun üzerine açıkça ya da daha açıkça anladım ki böyle bir hastalık hiç var olmamıştı, eğer ki beş saat konusu bir uydurma ya da hatalı bilgi değilse; gazetelerdeki haberler ile ölüm döşeğindeki adamın götürüldüğü hastaneden gelen haberler birbirini tutuyordu. Hiçbir şey kati değildi ve neticede Ruibérriz'in anlattıkları da Díaz-Varela'nınkiyle çelişmiyordu. Ama bunun da pek bir manası yoktu, berikinin kanlı işini yerine getirmesi için gerçeğin ne kadarını ona anlattığına bağlıydı. Bunu daha açık görmemi sağlayan bir saniyelik düşüncenin beni yönelttiği şey sinir bozukluğu oldu – ya da bir saniyeden daha uzundu, Çin lokantasında bir müddet demek daha doğru (sonrasında eve döndüğümde daha karanlık geldi bana, çift artık gözümün önünde değilken ve Jacobo beni bekler haldeyken). Sanırım en çok sinirime dokunan, Javier'in emeline ulaşmış olduğunu, tıpkı öngördüğü gibi bunu başarmış olduğunu kendi gözlerimle görmekti. Neticede onu hakir görüyordum, ne kadar umut beslememiş olsam da, her ne kadar bana sahte umutlar vaat etti diye onu suçlamasam da. Hissettiğim ahlaki bir öfke değildi, adaletli olma hevesi filan da değildi, daha ilkel, daha sefilce bir şeydi. Adaletmiş adaletsizlikmiş, umurumda değildi. Kuşkusuz, geriye dönük kıskançlık girdi içime ya da belki de garez, kim kendini bundan muaf tutabilir ki. 'Şunlara bak' diye geçirdim içimden, 'işte zamana bırakmanın ve sabrın neticesi, kadın aşağı yukarı toparlanmış ve mutlu, öbürüne gelince sevinçten havalara uçuyor, evliler, beni ve Deverne'i unuttular, ben de başa bela olmadım. Bu evliliği hemen şimdi yıkmak ve onun bir gaspçı gibi, evet bu doğru tabir, inşa ettiği hayatı tarumar etmek benim ellerimde. Ayağa kalkıp masalarına giderek "Bakıyorum nihayet başarmışsın, ona çaktırmadan engeli ortadan kaldırmışsın," demem yeterli. Başka bir şey eklememe, açıklama yapmama, tüm hikâyeyi baştan sona

anlatmama gerek olmazdı; arkamı döner, çıkıp giderdim. Bu yarım yamalak sözler Luisa'nın içine şüphe tohumları ekmek için yeter de artardı, ardından da esaslı bir hesap sormasının önünü açardı. Evet bir insanın içine şüphe ekmek çok kolaydır."

Bunu düşündükten hemen sonra –ama elbette dakikalar geçirdim düşünerek, zihne sızan bir şarkı gibi kendi kendime tekrar edip durarak, böylece sessiz sedasız kendimi galeyana getirdim, nasıl olup fark etmediklerini aklım almıyordu, ne yanıp kavrulmuş ne de delip geçilmiş gibi hissediyorlardı, halbuki gözlerim delici iğne ya da yakan kor gibi olmalıydı– bunu aklımdan geçirdikten sonra önceden hesaplamadan ve istemeden, tıpkı elimle dudaklara dokunma hareketini yaptığım bilinçsizlik içinde peçeteyi bırakmadan ayağa kalktım ve henüz var olduğumu ve yokluğumu fark edebilecek yegâne kişiye, şeref konuğu madrabazın sevgilisine dönerek, "Pardon, hemen geleceğim," dedim.

Aslına bakılırsa hangi akla hizmet gidiyordum, bilmiyordum ya da niyetim neyse adımlarımı atarken –onların masasını bizimkinden ayıran mesafeyi bir, iki, üç diye adımlarken– bu niyet hızla değişiyor muydu onu da bilmiyordum. Bir yandan elimde buruşmuş ve lekeli bir peçete olduğunu fark etmeden dört beş diye adımlarımı sayarken, dile getirmek için daha fazla yavaşlık gerektiren gelip geçici fikrin aklıma geliverdiğini biliyorum: "Kadın beni doğru düzgün tanımıyor bile, ayrıca bunca zamandan sonra, ben kendimi tanıtıp ismimi söyleyene kadar kim olduğumu bulmak için bir nedeni olmayacak; onun için yaklaşan bir yabancıyım. Adama gelince asıl beni iyi tanıyan ve anında tanıyacak olan o, ama teoride, Luisa'nın cephesinden, onun da beni tanımak için daha az nedeni var. Teoride onunla ben yine, ikimiz Luisa'nın evine misafir olduğumuzda görüşmüş, tek kelime etmemiştik, iki yıldan daha uzun bir zaman önce bir akşamüstü. Benim kim olduğumu bilmiyormuş gibi yapmak zorunda, aksi tuhaf olur çünkü. Dolayısıyla bu konuda da maskesini düşürüp düşürmemek benim elimde, biz kadınlar genellikle birlikte olduğumuz adama selam vermek için yanımıza gelen kadınla onun bir ortak geçmişi olup olmadığını algılayıveririz. Bunu kusursuz biçimde saklamıyor ve hiç renk vermiyor değillerse elbette. Ve tabii yanılmadığımız durumlarda, kimilerimiz sevgililerimize bir dolu geçmiş sevgili atfetme eğilimindeyizdir ne ki her zaman da isabetli değildir bu tahminler.

İlerlerken –altı, yedi, sekiz– bir masanın etrafından dolanmak ve çabuk hareket eden Çinli garsonları atlatmak zorunda kaldım, düz bir hat izlemiyordu yol, onları daha iyi görüyordum, sakin ve mutlulardı, sohbete dalmışlardı, daha doğrusu kendileri dışında hiçbir şeyi görmüyor gibiydiler. Adımların bir yerinde Luisa adına sevince ya da rahatlamaya, ferahlamaya benzer bir şey hissettim. Onu en son gördüğümde, epey bir zaman geçmişti bunun üzerinden, bana büyük bir üzüntü telkin etmişti. Değnekçi karşısında hissetmeyi başaramadığı nefretten söz etmişti: "Hayır ondan nefret etmek işe yaramıyor, teselli etmiyor, güç de katmıyor insana," demişti. Aynı biçimde, ül-

keye yeni gelmiş ve farazi bir kiralık katil de olsaydı bu kişi, aldığı emirle Deverne'i öldüren onlardan biri olsaydı da nefret edemezdi. "Ama azmettirenlere gelince onlardan nefret ederdim," diye eklemiş, bana Covarrubias'ın 1611 tarihli bir 'kıskançlık' tanımını okumuştu, kocasının ölümünden bunu da sorumlu tutamadığı için hayıflanarak yapmıştı bunu, 'en kötüsü bu zehrin en sıkı dostların bağrında yuvalanmasıdır.' Hemen akabinde bana itirafta bulunmuştu, "Durmaksızın ona özlem duyuyorum, biliyor musun. Yattığımda ve kalktığımda, uyurken ve tüm gün boyunca sanki durmaksızın benimle birlikte gibi, sanki bedenimin içine yerleşmiş gibi." Bunun üzerine dokuzuncu onuncu adımı atıp yaklaşırken düşündüm ben de; "Böyle olmayacak, onun cansız bedeninden kurtulacak, merhum kocasından, onun hayaletinden; geri dönmemekle iyi etti. Şimdi karşısında biri duruyordu ve ikisi karşılıklı olarak kendi kaderlerini gizleyebilirdi birbirlerini kullanarak, iyi anımsayamadığım ve ergenlik çağında okuduğum bir dizenin dediği gibi, sevdalıların yaptığı gibi. Yatağı ne ıstırap ne acı dolu olacak, her gece ona capcanlı bir beden girecek, ağırlığını gayet iyi bildiğim ve hissetmenin insana iyi geldiği bir beden."

Son adımları –on bir, on iki, on üç– atarken bana doğru döndüklerini karaltımı, gölgemi fark ettiklerini gördüm, adam içinden 'Ne yapıyor burada? Nereden çıktı şimdi? Niye geliyor, beni ifşa etmek için mi?' diye sorarcasına korkuyla bakıyordu. Ama kadın bu ifadeyi görmedi, zira bana sıcakkanlılıkla bakıyordu, sanki beni anında tanımış gibiydi. Ve tanımıştı sahiden:

"Ölçülü Genç!" diye ünledi, adımı anımsamadığına kalıbımı basardım.

İki yanağımdan da öpmek ve neredeyse sarılmak için ayağa kalktı ve bu dostane hali, Luisa'yı Díaz-Varela'nın aleyhine çevirecek ya da ona hayretle, şüpheyle bakmasına neden olacak ya da bana söylediği gibi, azmettiriciden nefret etmesine yol açacak herhangi bir söz sarf etmeye dair olası bir niyetimi, varsa bile anında ortadan kaldırdı; adamın hayatını mahvedecek, dolayısıyla kadınınkini de bir kez daha mahvedecek, her ikisinin evliliklerini mahvedecek hiçbir şey yapamazdım, bunu yapmak az önce aklımdan geçmişti. 'Kimim ki ben evrenin düzenini alt üst edecek. Başkaları bunu yapıyor olsa da, mesela şu karşımda duran beni tanımıyormuş gibi yapan, onca sevdiğim ve hiçbir zarar vermediğim şu adam

bunu yapıyor olsa da. Başkaları onu sarsalayıp bozuyor ve en kötü biçimde ona şiddet uyguluyor olabilir, onları taklit etmem gerekmiyor, üstelik de onların tam aksine, çarpılmış bir gerçeği düzeltmek ve olası bir suçluyu cezalandırmak ve adaleti sağlamak bahanesiyle hareket edecek olsam bile yapmam bunu.' Söylemiştim, adaletmiş haksızlıkmış, urnurumda değil. Neden benim meselem olsun ki bu, Díaz-Varela'nın haklı olduğu bir konu vardıysa o da, aynı biçimde kurmaca dünyasının içinde sessiz kalan Avukat Derville'in bahsettiği konunun hâlâ geçerli olmasıydı: 'Cezasız kalan suçlar, cezasını bulan suçlara nazaran kat be kat fazla; kimselerin haberi olmadan gizli saklı gerçekleşenleri saymıyorum, bilinen ve kayıtlara geçenlere nazaran muazzam kabarık olmalı bunların sayısı.' Ve belki şu hususta da haklıydı: 'En kötüsüyse, birbirinden büsbütün farklı herhangi bir ülke ya da çağa ait insanların, birbirinden kilometrelerce uzaklıkta, birbirinden yıllar ve yüzyıllarla ayrılan, yaptıklarını birbirine bulaştırmaktan aciz insanların, her biri kendine has düşünceye ve amaca sahip olmasına rağmen, kurtulmak istedikleri arkadaşlarına, yoldaşlarına, kardeşlerine, anne babalarına ya da sevgililerine karşı aynı hırsızlık, dolandırıcılık, ihanet ya da cinayet yöntemlerine başvurmuş olmaları. Muhtemelen vakti zamanında en çok sevdikleri insanlara karşı yani. Hayatın içindeki suçların dozu artmış ve yaygınlaşmıştır, şurada biri, burada bir başkası. Damla damla bir görünüme büründüğünden, olaylar durmaksızın ardı ardına gelse bile, ilahi adalet daha az işler, daha az itiraz yükselir gibidir; toplum onlarla bir arada yaşadığına ve tanımlanamaz bir zamandan beri bunlar toplumun karakterinin içine nüfuz ettiğine göre başka nasıl olabilir ki.' Neden buna müdahale eden ve belki de buna karşı gelen ben olayım, böylelikle evrenin düzeninde neye derman bulmuş olacağım ki. Tam olarak kanıt sahibi dahi olmadığım, tamamen emin olmadığım bir ufak konuyu neden ben ifşa edeyim, hakikat daima bir büyük karmaşadır. Ve şayet çoktan kapılmış bir yeri tutmak amacıyla önceden tasarlanmış ve soğukkanlılıkla işlenmiş hakiki bir cinayet olsaydı bile bu, cinayetin amili en azından mağdura teselli verme işini üstlenmiş durumda. Mağdureye demek istiyorum, işadamı Miguel Desverne'in dul kalan karısına, ne yattığında ne kalktığında ne uyurken ne de tüm gün boyunca artık o kadar çok özlemediği Miguel Desverne'in karısına. Ne yazık ki ya da ne şans ki, ölüler birer tablo gibidir,

hareket etmezler, ne bir şey ekler ne bir şey söyler ne de yanıt verebilirler. Ve geri dönebilirlerse şayet, bunu yapmakla iyi etmezler. Neyse ki Deverne geri dönememişti.

Masalarına yaptığım ziyaret kısa sürdü, şöyle bir sohbet ettik, Luisa onlarla biraz oturmamı rica etti, beni konuklarının beklediğini öne sürüp özür dileyerek reddettim, tabii ki yalandı bu, hesabı ödemek dışında bir işim yoktu. Beni yeni kocasıyla tanıştırdı, aslında tanışıyor olduğumuzu, onun evinde karşılaştığımızı anımsamıyordu, onun için adam o zamanlar flu bir gölge gibiydi. Hiçbirimiz hafızayı tazelemedik, ne gerek vardı, hem ne fark ederdi. Díaz-Varela da onunla aynı anda kalkmıştı ayağa, İspanya'da yeni tanıştırılan kadın ve erkeklerin arasında âdet olduğu üzere iki kez öpüştük yanaktan. Sessizliğiini koruduğumu ve pantomime katıldığımı görünce Díaz-Varela'daki korku ifadesi silinmişti. Bunun üzerine bana sıcak bir yüz ifadesiyle, sessizce, zor anlaşılır, sarıp sarmalayan badem gözleriyle baktı. Sıcak bir ifadeyle bakıyordu ama beni özlememişti. Her şeye rağmen orada oyalanmak, ona biraz daha bakmak, istediğimi inkâr edecek değilim. Sırası değildi, yapmamalıydım, orada onun yanında ne kadar çok süre geçirirsem Luisa'nın bakışımda herhangi bir iz, herhangi bir kalıntı ya da kıvılcıma rastlaması o denli olasıydı; olayların beni daima götürdüğü yerdi bu, kaçınılmaz sonuç ve elbette insanın elinde olmayan bir şeydi, kimseye bir kötülüğüm dokunsun istemiyordum.

"Görüşelim bir gün. Ara beni, hâlâ aynı yerdeyim." Içten gelen bir sıcaklıkla söyledi bunu, herhangi bir şüphe duymadan. İnsanların vedalaşırken kurdukları ve ayrılır ayrılmaz da unutuverdikleri kalıp cümlelerden biriydi. Bir daha aklına gelmeyecektim bile, başka bir hayat diliminden sadece görünüşte tanıdığı Ölçülü Genç'ten ibarettim, başka bir şey değil. Artık genç bile değildim.

Díaz-Varela'nın bulunduğu tarafa yönelmemeyi yeğledim. Luisa'yla vedalaşıp öpüştükten sonra, masama doğru yönelirken, başımı ona doğru çevirip cevap verdim ("Elbette tabii ararın. Nasıl mutlu oldum bilemezsin.") sonra el sallayarak yoluma devam ettim. Luisa'nın açısından ikisine yapılmış bir vedaydı bu, ama ben aslında Javier'e veda ediyordum, şimdi sahici bir vedaydı, çünkü artık karısı vardı yanında. Ve az önce yanından ayrıldığım ve sadece birkaç dakika uzak kaldığım salak yayın dünyasına geri dönerken kendi kendimi haklı çıkarmak adına şöyle geçirdim içimden: 'Evet,

ben fi tarihinde işlenmiş bir suçun bile kaybolmasını engelleyen, onu ele veren ve gösteren omuzundaki lanetli zambak çiçeği damgası olmak istemiyorum; geçmiş bitmiş olaylar dillendirilmesin, etkisi hafiflesin ya da saklansın, sessizleşsin, anlatılmasın, ne de başka talihsizlikler getirsin. Ne de uğurlarına ömür tükettiğim o lanetli kitaplar gibi olmak derdim, zamanları durmuş ve kapalı halde, bir kez daha kapağı açılsın da tekrarlanagelen eski hikâyesi yeniden anlatılsın isteyen, daima pusuda bekleyen o kitaplar gibi... Sıklıkla susturulmuş iç geçirmelerini andıran, dikkatsiz olduğumuz anda hepimizin ortasında kalakalacağımız cesetler dünyasından yükselen haykırışları andıran, kâğıda dökülmüş o sesler gibi olmak istemiyorum. Çoğu değilse bile kimi olayların düzen gereği kayıtlara geçmeden, kimselerin haberi olmadan olup bittiğini söylemek yerinde olur. İnsanların çabası genellikle aksi yöndedir, buna rağmen pek çok kez başarısızlıkla sonuçlanır: O zambak çiçeğini korla damgalamak, ebedileştirir, suçlar, mahkûm eder ve belki de daha fazla sayıda suçu tahrik eder. Kuşkusuz başka biriyle, hatta aynı kişiyle bile benim de yapacağım bu olurdu, eğer ki ona bir zaman önce salakça ve sessiz sedasız sevdalanmış olmasaydım ve galiba her şeye rağmen, bu "her şey" aslında hiç de basit bir şey değil, hâlâ onu biraz seviyor olmasaydım... Geçecektir, geçiyor bile, dolayısıyla bunu itiraf etmekte bir beis görmüyorum. Savunmama gelince: Bir kere onu beklemediğim bir anda, mutlu ve gayet iyi bir halde gördüm...' Ve onlara arkamı dönüp adımlarım, cüssem ve gölgem sonsuza dek onlardan uzağa doğru ilerlerken düşünmeye devam ettim: 'Evet bunu itiraf etmekten bir şey çıkmaz. Neticede kimse beni yargılamayacak, düşüncelerimin tanığı yok. Doğrudur, örümceğin ağına yakalandığımızda –ilk rastlantı ve ikinci arasında– sonsuza dek hayal kurarız, aynı zamanda da minicik kırıntılarla yetinmeye razıyızdır; sanki o bu iki olayın arasındaki zamanın kendisiymiş gibi, onun sesini, kokusunu duymakla, onu bir anlığına görmekle, varlığını hissetmekle hâlâ görüş alanımızda olduğunu, tümden yitip gitmediğini, uzakta gördüğümüzün kaçıp giden ayaklarının kaldırdığı toz bulutu olmadığını bilmekle.

Ocak 2011

Alexis Gritchenka
İstanbul'da İki Yıl - 1919-1921 –
Bir Ressamın Günlüğü

Haz. Kemalettin Köroğlu - Erkan Konyar
Urartu: Doğu'da Değişim

İnan Çetin
Vadi

Tony Judt
Kusurlu Geçmiş – Fransız Entelektüelleri 1944-1956

Ian McEwan
Sahilde
Keffaret
Amsterdam'da Düello

James Wood
İyi Bir Hayat

George Eliot
Middlemarch – Taşra Hayatı Üzerine Bir İnceleme

Ezra Pound
Kantolar

Tahir Alangu
Türkiye Folkloru El Kitabı

Eugène Ionesco
Beyaz ve Siyah

Javier Marías
Tüm Ruhlar
Berta Isla

Cem Behar
Orada bir musiki var uzakta...
XVI. Yüzyıl İstanbulu'nda Osmanlı/Türk Musıki
Geleneğinin Oluşumu

Manuel Benguigui
Alman Koleksiyoncu

Edip Cansever
Umutsuzlar Parkı
Kirli Ağustos

Doğan Hızlan
Hatırlamak – Günlük Yaşamdan Dipnotlar

Mehmet Rifat
Sait Faik'i Yorumlayonlar: Eleştirinin Eleştirisi

Derya Bengi
80'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük –
"Yaprak döker bir yanımız"
70'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük –
"Görecek günler var daha"
50'li Yıllarda Türkiye: Sazlı Cazlı Sözlük –
"Şimdiki zaman beledir"

Haz. Bahanur Garan Gökşen - Murat Yalçın
Bir Yalnız – 100. Doğum Yılında İlhan Berk

İlhan Berk
Bir Limandan Üç Resim
Galileo Denizi
Şiirin Çizdiği

Max Frisch
Mavi Sakal
Montauk

Sándor Márai
İşin Aslı, Judit ve Sonrası

Ahmet Ümit
Bir Ses Böler Geceyi
Kukla
Çıplak Ayaklıydı Gece
Beyoğlu'nun En Güzel Abisi
Şeytan Ayrıntıda Gizlidir
Ninotta'nın Bileziği
Kar Kokusu
Aşkımız Eski Bir Roman

Orhan Pamuk
Babalar, Analar ve Oğullar – Cevdet Bey ve Oğullar
Sessiz Ev - Kırmızı Saçlı Kadın
Şeylerin Masumiyeti
Balkan / Fotoğraflar ve Yazılar

Haz. Erkan Irmak
Benim Adım Kırmızı Üzerine Yazılar

A.N. Wilson
Tolstoy

Behçet Necatigil
Konuş ki Göreyim Seni
Vaktin Zulmüne Karşı – Düzyazılar 3
Dost Meclislerinde Kasideler

Camille Laurens
On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı

Yıldıray Erdener
Kars'ta Çobanoğlu Kahvehonesi'nde Âşık Karşılaşmaları – Âşıklık Geleneğinin Şamanizm ve Sufizmle Olan Tarihsel Bağları

Franz Kafka
Şato
Ceza Sömürgesi
Dönüşüm

Amin Maalouf
Uygarlıkların Batışı

Hal Herzog
Sevdiklerimiz, Tiksindiklerimiz, Yediklerimiz – Hayvanlar Hakkında Tutarlı Düşünmek Neden Bu Kadar Zordur?

Nâzım Hikmet
Benerci Kendini Niçin Öldürdü?
Kemal Tahir'e Mahpusaneden Mektuplar

Doğan Tekeli
Çebiş Evi'nden Hisartepe'ye

Doğan Yarıcı
Hodan

Abdülhalik Renda
Günlükler 1920-1950
Hatırat

Metin And
Dionisos ve Anadolu Köylüsü
Kısa Türk Tiyatrosu Tarihi
Osmanlı Tasvir Sanatları: 2 – Çarşı Ressamları

Elif Şafya
Hayhuy

William Faulkner
Emily'ye Bir Gül – Seçme Öyküler

Elmore Leonard
Bücürü Ayarla
Rom Kakteyli

Emily Ruskovich
Idaho

Uğur Kökden
Unutmayı Bir Öğrenebilsem

Ömer F. Oyal
Gemide Yer Yok
Önceki Çağın Akşamüstü

Paul Signac
Eugène Delacroix'dan Yeni-İzlenimciliğe

Philippe Soupault
Görünmeyen Yönleriyle

Derviş Zaim
Ares Harikalar Diyarında
Rüyet

Ahmet Emin Yalman
Naziliğin İçyüzü

Marianna Yerasimos
Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Yemek Kültürü
İstanbullu Rum Bir Ailenin Mutfak Serüveni

Ali Teoman
Yazı, Yazgı, Yazmak

Yüksel Pazarkaya
St Louis Günleri

Waller R. Newell
Tiranlar – Gücün, Adaletsizliğin ve Terörün Tarihi

Nursel Duruel
Geyikler, Annem ve Almanya
Yazılı Kaya

Oliver Sacks
Bilinç Nehri

Oktay Rifat
Elleri Var Özgürlüğün
Perçemli Sokak
Yaşayıp Ölmek Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler
Latin Ozanlarından Çeviriler
Yunan Antalogyası

Ali Özuyar
Hariciye Koridorlarında Sinema

İpek Çalışlar
Lotife Hanım

Jean-Louis Fournier
Otapsim

Betül Tarıman
Maksatlı Makastar

Cemal Süreya
Göçebe
Beni Öp Sonra Doğur Beni

Arthur Schopenhauer
Aşkın Metafiziği

Haz. Sula Bozis, Sezo Sinanlar Uslu
İvi Stangali – Ressamı Hatırlamak

Bella Habip
Kültür ve Psikanaliz – Sinema, Edebiyat ve Güncelin Psikanalizi

Benny Andersen
İşte Söyledim – Seçme Şiirler

Publius Ovidius Naso
Dönüşümler I-XV

Rachel Cusk
Övgü

Sue Gerhardt
Sevgi Neden Önemlidir? – Şefkat Bir Bebeğin Beynini Nasıl Biçimlendirir?

James David Lewis-Williams
Mağaradaki Zihin

Hasan Gören
Alt Yaprak Üstü Bulut

Donald W. Winnicott
Piggle – Küçük Bir Kız Çocuğunun Psikanalizle Tedavisinin Öyküsü

Marionna Warner
Bir Zamanlar Bir Ülkede... – Masalların Kısa Tarihi

David Wootton
Bilimin İcadı – Bilim Devrimi'nin Yeni Bir Tarihi

Furuğ Ferruhzad
Rüzgâr Bizi Götürecek – Toplu Şiirler

Fahri Güllüoğlu
Krika
Döküntü – Bir Şiirin Can'ı İçin Kantat

Orhan Duru
Bırakılmış Biri

Ralf Rothmann
Bahardo Ölmek

Enis Akın
Müjgan

Joseph Kessel
İblisin Oyunu

Lâle Müldür
Tehlikeliydi, Biliyordum

Marc Augé
Biri Sizi Bulmaya Çalışıyor
Evsiz Bir Adamın Güncesi
Unutma Biçimleri

Erlend Loe
Kadının Fendi

Evangelio Balta
Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik

Tarık Dursun K.
Alo, Harika Hanım Nasılsınız?

William Carlos Williams
Seçme Şiirler

Nasser Saffarian
Ah Ayetleri – "Furuğ Ferruhzad Hakkında Söylenmemiş Sözler"

Faruk Duman
Köpekler İçin Gece Müziği
Kaptan Kanca'nın Bir Macerası

Halit Ziya Uşaklıgil
Saray ve Ötesi

Megan Hunter
Sondan Sonra

Ferdi Çetin
Evimizi Böyle Yaktım

Sergen Çirkin
Güney Sibirya Arkealajisi ve Şamanizm

Onat Kutlar
Gündemdeki Kanu
Yaşanmış Ağır Bir Ezgi

Forrest Gander
İz
Şairin Vedası

Gotthold Ephraim Lessing
Minna Von Barnhelm

Hélène L'Heuillet
Kamşuluk – İnsanların Birlikte Varoluşu Üzerine Düşünceler

Hüseyin Kıran
Dağ Yolunda Karanlık Birikiyor
Resul

Tuğba Doğan
Musa'nın Uykusu
Nefaset Lokantası

Nuran Tezcan
Seyyahın Kitabı – Evliyâ Çelebi Üzerine Makaleler

İ. S. Turgenyev
Klara Miliç

Hakan Savlı
Kırgın Karnaval

Necmi Sönmez
Paris Tecrübeleri – École de Paris - Çağdaş Türk Sanatı: 1945-1965

Cevat Çapan
Bir Başka Coğrafyadan

Gülten Akın
Bütün Eserleri I

Roy Jacobsen
Beyaz Deniz

Nezihe Meriç
Menekşeli Bilinç

Sean McMeekin
Osmanlı'da Son Fasıl – Savaş, Devrim ve Ortadoğu'nun Şekillenişi 1908-1923

Gulam Hüseyin Sâedi
Dendil

Hüseyin Ferhad
Nihayet Bir Cümledir İnsan

Mine Söğüt
Gergedan

Selçuk Demirel
Kıyıda Tek Başına
PSİ – Bilinçaltından Gerçeküstüne

Stella Rimington
Kıl Payı

Turgut Uyar
Divan

Romain Rolland
Jean-Christophe I-II

Carlo Cassola
Bube'nin Sevgilisi

Hannah Kent
Irmağın Cinleri

Orlando Figes
Natoşa'nın Dansı – Rusya'nın Kültürel Tarihi

Halit Ziya Uşaklıgil
Mai ve Siyah

H. Bülent Gözkân
Kant'ın Şemsiyesi